

კიმა ბუნაჩიძე

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

ვიღუჭებოთ...

თბილისი

მ. ყვარაძე

კიტა ბუარძია

ვიღუპებით...

თბილისი
1999

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

K292.365
3

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

© კიტა ბუაჩიძე, 1999

ვიღუპებით...

ამას წინათ 21 თებერვლის გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ ამოვიკითხე, რომ იტალიელები არ მრავლდებიან და მალე მათ „წითელ ნიგნში“ შეიტანენ, როგორც გადაშენებისაკენ მიდრეკილ ერს.

ეს შემაშფოთებელი ამბავი თქმულია... 58 მილიონიან იტალიაზე!..

რუსეთის კომუნისტების მეთაური გენადი ზიუგანოვი პრეზიდენტ ელცინს დიდ ბრალდებად უყენებს, რომ... „Страна вымирает“...

ამას ამბობს 150 მილიონიან რუს ხალხზე, რომელსაც არა ერთი ათეული წელიწადი დასჭირდება, იმდენად შემცირდეს, რომ საყოველთაო განგაშის ზარები შემოჰკრან.

და მაინც, მოსალოდნელი რეალობის ფაქტით შეშინებული, ამთავითვე მოუწოდებს ქვეყნის მმართველებს, იფიქრონ და მიიღონ გადაწყვეტილი ზომები მოახლოებული ეროვნული უბედურების თავიდან ასაცილებლად.

ჩვენი კი... ქართველები, საქართველო...

სამილიონიან ერს, რომელსაც, ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, მილიონზე მეტი პენსიონერი ეყოლება, ცხადია, ის ერი ღრმა სიბერის ასაკშია, სიბერე კი, რითაც მთავრდება, აქ იმ საზარელ სიტყვას არ ვიხმარ, რომ გუნება არ მოგვეშამოს, თუმცა... მოგვეშამება კი?!

დიახ, ჩვენი ეს დიდი ეროვნული უბედურება გუშინ არ დაწყებულა და არც გუშინ... ჯერ კიდევ ამ საუკუნის ოცდაათიანი წლების დასაწყისში მიხეილ ჯავახიშვილი გულისწუხილით წერდა ქართველი ქალის გაგარეულების თაობაზე, რაც კარგს არაფერს მოგვიტანსო... იოსებ ჟორდანი, რომლის გმირული სიკვდილი, აბა, რომელ ერს არ დაადგამდა დიდების გვირგვინს, 1961 წელს წერლში — „ოჯახი ერის ბურჯია“, გეაფრთხილებდა ჩვენი წინდაუხედაობის, უგუნურობის შესახებ, ერთი და ორი ბავშვით რომ ვიფარგლებით და ამით სასიცოცხლო ფესვებს ვაჭრით ჩვენი ერის სამარადისო არსებობას, თქვენი მორჩილი მონაც, აი, უკვე ოცი წელიწადია „შავი ნიგნით“ და „შავზე შავი ნიგნით“ გაკვივი ქართველურ უნიათობაზე, მაგრამ უმაღლესი ხელისუფლებიდან, არც კომუნისტური და არც პოსტკომუნისტური წყობილების დროს, არავინ არ გამოძინდა მსმენელი და გამგონე, და კვლავ და კვლავ ძალაში რჩება ან განსვენებული, სომეხი მღვდელმთაფრის ვაზგენის უკვე დიდი ხნის წინათ ნათქვამი, ქართველებს რომ შეეძლოთ, ნახევარ ბავშვს გააკეთებდნენო...

ჰოდა, თუ რამდენად მართებულია ჩვენს მიმართ ეს „ცილისწამება“,

ამის დასადასტურებლად თავს ნებას მივცემ მოვიყვანო რამდენიმე ჩანაწერი ახლად გამოქვეყნებული ჩემი ერთი ნაშრომიდან, რომელსაც, უნაძროის გამო, დაინტერესებული მკითხველის ხელი და თვალი, როგორც ჩანს, ვერ სწვდება:

„მთებში დაიღუპა უებრო ალპინისტი... დარჩა პატარა ბიჭი... როცა გაიზარდა, სათაყვანებელი მამის გზას დაადგა, უნდოდა ამით მამის ხსოვნა ერთგვარი შარავანდედით შეემოსა, მაგრამ, ო, ბედო მუხთალო, შვილიც მამასავით ყინულოვანმა მთებმა შეინირეს... ახალნათხოვი ცოლი ორსულად დარჩა... იგი შზად იყო თავისი სიცოცხლე მსხვერპლად გაელო, ოღონდ დაეტოვებინა ამქვეყნად საყვარელი ქმრის სახსოვარი და მისი გვარის გამგრძელებელი... და აი, წვეს იგი ერთ-ერთ სამშობიარო საბლში და ვაჟკაცურად იბრძვის ნაყოფის შენარჩუნებისათვის, მთავარი ექიმი კი... არა, ცოდვა იქნებოდა ამის უთქმელობა, — მკურნალობით კი მკურნალობს, და ყოველმხრივი სათანადო ყურადღებითაც, მაგრამ როცა მშობიარის სარეცლიდან თავის კაბინეტში გადაინაცვლებს, ცინიკურად ეუბნება კოლეგებს:

— სულელი არ არის ახლა ეს ქალი? რად უნდა ამას ანი ბავშვი?!

გინეკოლოგიის დარგში ასეთი ლოგიკით შეიარაღებული შუბლგაშლილი მთავარი ექიმები და, მით უმეტეს, როგითი ექიმები, თქვენც კარგად მოგეხსენებათ, ამჟამინდელ მხრებგაშლილ საქართველოში რამდენიცა გვყავს, პოდა,

ჩვენ გავმრავლებით და ჩვენ მოვერევით ვაზგენს?“

„ერთმა, ხალხის ფართო წრეებისათვის ნაკლებად ცნობილმა, მაგრამ მისი პროფესიის მომუშავეთა შორის მსოფლიო მასშტაბის მეცნიერად მიჩნეულმა პიდროტეჩნიკოსმა (ცოტნე მირცხულავამ), ჩემი ნაშრომის გაცნობის შემდეგ მითხრა, რაც საქართველოს სადიდებელი სადღეგრძელო დაგვილევია, ყველა ჩვენგანს მის ნაცვლად საერო მშენებლობაზე თითო-თითო აგური რომ მიგვეტანა საქართველო ახლა ზღაპრულ ქვეყანას ემსგავსებოდაო.

ამ აგურებში, იგი, რასაკვირველია, შვილიანობასაც გულისხმობდა.

ჰაი,ჰაი, რომ, ჩვენდა საბედისწეროდ, თუკი ვინმე მიიტანს აგურს ამ მშენებლობაზე, ეს კი მოგვწონს, მაგრამ თავად ჩვენ მის ასალებად არც დახრა გვეხალისება და არც ხელი გვემორჩილება...

პოდა, ჩვენ გავმრავლებით და ჩვენ მოვერევით ვაზგენს?!”

ერთმა ჩემმა ყოფილმა თანაკურსელმა გვიან ღამით დამირეკა, ეს-ესაა დავამთავრე შენი წიგნი და ისეთ მონამულ გუნებაზე დავედქი, ახალგაზრდა რომ ვიყო, უეჭველად ათ შვილს გავაჩენდიო...

გესმით?

ახალგაზრდა რომ ვიყო... დაუბრუნებელს, წლებს, რომ ვეღარ დაიბრუნებ, ეს მან საუცხოოდ იცის და, ალბათ, ამიტომაც გვირდება ცაში წეროს, და არ გვირდება, რაც უფრო რეალური იქნებოდა, — ჩემს ორივე შვილს ანი გაგანია ცეცხლს შევუნთებ და მანამდე არ გამოუწუნებ, ვიდრე

მესამე ბავშვს კალთაში არ ჩამიგორებენ, და არც საქვეყნოდ ცნობილ ფეხბურთელს, ჩემს დის შვილიშვილს მოვეშვები, რომლის ქაჩქაყინე შედეგითი ახალგაზრდებზე ძალზე შთაბეჭდავად იმოქმედებსო. ის... ის... ის... არაფერი ამგვარი არ მოუმოქმედებია.

ჰოდა, ჩვენ გავმრავლდებით და ჩვენ მოვერევით ვაზგენს?!...

„უნივერსიტეტის ერთ-ერთი ფაკულტეტის ჩასათვლელ გამოცდაზე პროფესორ „ამას და ამასთან“ შედის მესამე კურსის სტუდენტი „ესა და ეს“ — მაგ ფორმაში ჩემთან მოსული მეორედ არ გნახო, — მუქარით შეფერილი ტონით მიმართავს მას გამომცდელი, რომელსაც პირველი დანახვისთანავე თვალში არ მოუვიდა ამ სტუდენტის „ფორმა“.

ახლა ესეც ვიკითხოთ, მაინც რა ასეთ სასირცხვილო ფორმაში გამოცდა? ეგებ გულმკერდი ისე გადაუშვლეს, რომ ძუძუები ნახევრად მაინც უჩანს, ანდა იქნებ ჯინსის ისე ვიწრო შარვალში გამოსალტულა, რომ მიბრუნ-მობრუნებისას, ჯერ კიდევ ამ მხნე მამაკაცს სექსუალურმა გრძნობებმა გონება ისე დაუბნოს, რომ დადებითი ნიშანი სულაც არცოდნისთვისაც დაუნეროს, ა?

ო-ო, არც ერთი, არც მეორე: ამ სტუდენტი ქალის საძრახსი ფორმა, თურმე, ორსულობა ყოფილა, განიერ კაბაშიც რომ ვერ მიუშალავს, ჩასაბარებელი დისციპლინის, რომელიღაც მოძმე ხალხის ლიტერატურის ისტორიის ასათვისებლად კი აუცილებელია, თურმე, „ერთსულობა“ და არა დედობა...

ჰოდა, ჩვენს პირველ ეროვნულ ტაძარშიც ასეთი მოაზროვნე გინდ ერთიც თუ გამოერევა,

ჩვენ გავმრავლდებით და ჩვენ მოვერევით ვაზგენს?!...

დაახ, „წითელი წიგნის“ მესვეურებმა რომ იცოდნენ, რომ ამ ქვეყნაზე არის საქართველო და არსებობენ ქართველები, თავიანთ წიგნში ბევრად ადრეც კი შეგვიტანდნენ.

1989 წლის აღწერის მიხედვით მთელი მოსახლეობის 70 პროცენტს თუ შევადგენდით, განსაკუთრებით „ეროვნულ“-გამანადგურებელ მოძრაობის, მიხაკო ნერეთლის გამოთქმას თუ დავესხებები, შინაური იდიოტების წყალობით, ახლა 50 პროცენტზე ალარ ვიქნებით და ამის უფრო ოპტიმისტურად წარმოსაჩენად ტყუილად ველით მომავალ 1999 წლის აღწერის შედეგებს.

ამ ბოლო ხუთ-ექვს წელიწადში, არეულობისა და დუბჭირი ცხოვრების გამო, საქართველოდან ასი ათასობით ქალი და კაცი გაიხიზნა, მეტწილად ჯან-ლონით სავსე ახალგაზრდობა, ჰოდა, განა ჩვენ მომავალი გვიწერია, მით უმეტეს, რომ ეს გახიზნულები, ერთეულების გარდა, აღარასოდეს ყოფილ სამშობლოში არ დაბრუნდებიან, სადაც თავს ამოყოფენ, იქაურ ქუდს დაიხურვენ, მასპინძელ ერებში გაითქვიფებიან, და არა სომხებივით ან ებრაელებივით შეგჯუფულად იცხოვრებენ და მამა-პაპის ტრადიციებსაც შეინარჩუნებენ.

ქართველობაზე ხელის აღება, მშობლიური მიწის სურნელების მივიწყ-

ბა, სავრთოდ, ეროვნული გრძნობის მიძინება, ო, რაროგ გვეადვილება, განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოს მეკიდრთ: ნახევარზე მეტი დღეა, რომელიც აფხაზებისა ყოფილი ქართველებია, თურქეთში, როგორც ამბობენ, რომელიც თუ ხუთი მილიონი გამუსულმანებული საქართველარი ცხოვრობს, რომელთაც ქრისტიანობა არც გავეგონებათ და საქართველო თუ საით არის, არც ეს იციან, მაშინ, როცა თურქეთში დიდი ხნით ნაცხოვრებ სომხებიდან ერთიც, დიახ, ერთიც არ გათურქებულა.

რაკი სიტყვა თურქეთზე ჩამოვარდა, ბარემ ამასაც ვიტყვოდი, რომ ბევრად ადრეც კი ვიდრე ამ ბოლო წლების თავის გატანის ჟამი დაგვიდგებოდა და თურქეთის საზღვრის გადალახვა გაიოლდებოდა, ამ ქვეყანას მეძავეობის გზაზე შემდგარი ასობით ქართველი ქალი, რუს „ნატაშებთან“ ერთად, კალიასავით შეესია, მაშინ, როცა იქ, სექსუალური „ბიზნესით“ გართულს, ერთ აზერბაიჯანელ ქალსაც ვერსად წააწყდებით.

ყოფდა, ამის შემდეგ მოდი და ბრძანე, რომ ისლამი ადამიანის მორალური სინძინდის საგუსაგოზე არა დგას, და რომ ის ჩამორჩენილთა რელიგიაა, და თუ ჩვენ, ქართველები, ისტორიული ქართველების დროს, აი, ისეთს, როგორცაა თურქეთსა და პაკისტანში (ისლამური ფუნდამენტალიზმის გარეშე), სადაც პრემიერ-მინისტრებად შეიძლება ქალებიც იყვნენ, ჩვენ ახლა, როგორც ერთ, თვითამონყვეტის უფსკრულის პირას არ აღმოვჩნდებოდით:

შვილთა სიმრავლე, აი, რა არის ისლამის ერთ-ერთი მთავარი მცნება, შვილთა სიმრავლე კი ერის სამარადისო სიცოცხლის მთავარი წყაროა.

ვიცი, ამ აზრის გამოთქმისათვის ბევრი, რასაკვირველია, გამკიცხავს და ბევრიც ამიძულებს კიდევ, მაგრამ მაინც ვიტყვი: ჩვენ ახლა არაფერი ქრისტიანული არა გვატყვია რა, ჩვენ ახლა მხოლოდ გარეგნულად, ფორმალურად ვართ ქრისტიანები, თუმცა ეკლესიები ლამის ყოველ სოფელში შენდება, ვაშენებთ, აგრეთვე მეოცე საუკუნის გამორჩეულ ძეგლს — სამების ტაძარს...

ჰო, მაგრამ, აბა, ვის უნდა დაუტოვოთ ეს წმინდა ნაგებობანი, თუკი სულ კიდევ რალაც ოთხი-ხუთი ათეული წელიწადი და... სანთლის დაწმთები აღარავინ გვეყოლება, მლოცველი აღარავინ იქნება.

ქართულ ეკლესიას ამ ბოლო ხანს სექტები შეესია, რომლებიც მას საყრდენს უთხრიან... მეც მომაკითხეს შინ ჩინებულად გამოცემული, კარგად შენობილი სააგიტაციო ლიტერატურით, მაგრამ მე მათ „პლატფორმაზე“ არ გადავსულვარ, ქრისტიანული დოგმატიკისთვის არ მილაღატა, თუმცა როცა გავიგე, რომ იელოველებს აბორტის გაკეთება ეკრძალებათ და ამ ნიადაგზე ზესტაფონის რაიონის ერთ-ერთი სოფლის იელოველ გლეხის ქალს ხუთი შვილი მყავს — ხუთი! — აზრი შემეცვალა...

დიახ, ოღონდ გადაფრჩეთ, გადაშენებას როგორმე თავი დავაღწიოთ და... არათუ იელოველობას, ისლამსაც კი ჩავეკონები, მთელი გულით, მთელი სულით...

დიახ, ისლამსაც, ოღონდ ვიცოცხლოთ, ვიცოცხლოთ, როგორც ერმა სამარადისოდ!

კაცობრობის მომავალი ისლამის არის, ბუდისტების არის, ინდუების არის... რა გასაჭირს არ განიცდის ინდოეთი, მაგრამ იქნებ შეილთა სიმრავლეა... ჩვენ, ქართველებს, ეკონომიკურად სულაც არ გვიჭირდა სამოციან, სამოცდაათიან, ოთხმოციან წლებში, და მაინც ერთი შვილით ვიფარგლებოდით, სულ დიდი — ორით... სწორედ ამან ამოგვაცოფინა დღეს თავი ასეთ კატასტროფულ ვითარებაში...

სხვათა შორის, ისლამის მალიარებლებია ჩეჩნებიც და... ვინ არ იცის, რომ ამ ერთი ხელის დადება ქვეყანამ, ერთმა მუჭა ხალხმა, დიდი და პატარა, თითქმის ორი წელიწადი რა თავგამეტებით ებრძოდა ქრისტიანულ ურჩხულს — რუსეთს და საბოლოოდ ამ უზარმაზარ ვეშაპს თითოც მოაკავეს...

სულიერ კაცს ძალაუნებურად გაგონდება გუშინდელი ომი აფხაზეთში, რომლის გამოძახილი ვალშიც არ იგრძნობოდა, საქართველოს დედაქალაქში კი იშხანად ადგილობრივი ქრისტიანი „მამულიშვილები“ არაბეთის ქვეყნებში წასასვლელად გამალებულ რეკლამას ეწეოდნენ, თითქოსდა საქართველოს ბედი დუბაიში წყდებოდა და არა სოხუმში, სადაც რუსული ჯარის შენაერთები ქვას ქვაზე ადულებდნენ.

(საინტერესოა, რომ ამ შენაერთების ფარული მთავარსარდალი შემდგომ ჩვენთან ქრისტიანულად, საზეიმოდ მოენათლეთ, რაც, მგონი, დიდად არც გაგვემტყუნება: პოლიტიკის ცვალებადობა რას არ ჩაგადენინებს!

დასტურ, ქრისტიანული რუსეთისგან ქრისტიანულ საქართველოს, ტოტლებენიდან დაწყებული აფხაზეთის ამბებამდე, უპირობა ახსოვს მხოლოდ, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ამიტომ რუსულ ენას შევეუტოთ და სადაც რუსული წარწერებია, ყველა ისინი მატრაკვეცულად ჩვენთვის მიუწვდომელი ინგლისურით შევეცვალოთ: დიდი ბრძოლის შემდეგ, როცა ინდოეთი ბრიტანეთის იმპერიას დაუტყრა, ინგლისური ენა მაინც დატოვა თითქმის საერთო სახელმწიფო ენად).

დიახ, ჩვენ ყველა თავის დროზე, აჭარასთან ერთად, რომ გავმუსულმანებულებიყავით, დღეს 4 ათასი მეძავი არ გვეყოლებოდა, 300 ათასი ნარკომანი არ „დაგვაშევენებდა“, ამორტი მთელ მოსახლეობას ეპიდემიასავით არ მოედებოდა, განქორწინებათა რიცხვი ქორწინებათა რიცხვს არ გადააჭარბებდა, დასავლეთიდან ელემენტარული ზნეობის წარმრყენელი „სექსუალური რევოლუცია“ ისე ვერ შემოაღწევდა, რომ ქართველი ჭაბუკების თვალში ქალწულობა ისე არ გაპარტახტებოდა, რომ ახლა, სექსოპათოლოგ მერაბ ნებიერიძის ცნობით, სკოლის მეათეკლასელი გოგონების ნახევარი, გათხოვებამდე, უკვე ეწევა სექსობრივ ცხოვრებას და მათ მეცხრეკლასელებიც დიდად არ ჩამორჩებიან, პატარაობიდანვე სიგარეტის ბოლით „ნებიჯრობაზე“ ხომ სიტყვა არ ითქმის...

ვერაფერ ამის მსგავსს ისლამის ქვეყნებში ვერ შეხვდებით, შორით

მგზავრობა არ დაგვეჭირდება, გნებავთ მეზობელ აზერბაიჯანში შეიხვევთ, ჩვენსავით 70 წელიწადი კომუნისტური დიქტატურის არტახებში გავიშვებულ დეულ ქვეყანაში...

ერს, როგორადაც არ უნდა უჭირდეს, 9 წლის მეძავი რომ ეყოლება, რაზედაც „საქართველოს რესპუბლიკაში“, რ. ლორთქიფანიძე წერდა და ამაზე არაერთხელ თბილისის პოლიციის შეფმა დემურ მიქაძემ ილაპარაკა, ერს, რომლის...

ჩემს მონაყოლს, ალბათ, უფრო აჯობებს წარსული წლის 14 ნოემბრის იმავე განთქმის მოთავსებული ბ.გულიაშვილის წერილში ამოვიკითხოთ:

„საშინელი ამბავი მოხდა: ათი წლის გია გვალთა საფეხბურთო კლუბ „კოლხეთში“ თამაშობდა, ყველას სჯობდა. რად გვეჯობიაო და... 40 თანატოლმა „საგანგებო თათბირზე“ განაჩენი გამოიტანა: ეცნენ, წყალში შეათრის, თავი ჩააყოფინეს, მერე ზღვის სიღრმისკენ უბიძგეს, ნაპირს გამოვიდნენ და მშვიდად, უშფოთველად სახლებს მიაშურეს, ჩვეულებრივ ჭამეს, სვეს, დაისვენეს, დაიძინეს“.

ეს ბოლო ორი სტრიქონი წაიკითხეთ ხელმოკრედ: ათ-ათი წლის ბავშვებმა, 40 ბავშვმა, კოლექტიურმა მკვლელებმა „ჩვეულებრივ ჭამეს“... „უშფოთველად დაიძინეს“.

ძალაუნებურად მაგონდება ამ ათიოდე წლის წინათ ჩემს მიერ აღწერილი: „Совершенно гнусное преступление - страшное убийство вице-адмирала Холостякова и его жены... Комсомолец Калинин (вместе с женой комсомолкой) убив с целью ограбления умного, доброго, еще мыслящего и здорового героя Отечественной войны, старика и его старуху жену... спокойно пошел спать“. („Такое длинное, длинное письмо Виктору Астафьеву“ (стр. 48).)

ხედავთ რაიმე განსხვავებასაც ამ ორ ამბავში? ორმოცმა ბავშვმა, რატომ გვეჯობიაო, სიცოცხლე მოუსწრაფა თავისივე თანატოლს და... „უშფოთველად დაიძინეს“, კომკავშირელმა, ალბათ, 24-25 წლის კალინინმა მოკლა მოხუცი ცოლ-ქმარი და „спокойно пошел спать“.

ორივე შემთხვევაში მკვლელებმა ტყბილად დაიძინეს, ოღონდ პირველ შემთხვევაში ჩადენილის საშინელება ასმაგდება იმით, რომ მკვლელობის მონაწილენი არიან სულ პატარა, ათ-ათი წლის ბავშვები, რომლებიც მოქმედებდნენ შეგნებულად, აკი მოანყვეს „საგანგებო თათბირი“, 40 ბავშვში ერთიც არ გამოერია ისეთი, საზარელ განზრახვას განდგომოდა, შინ გაქცეულიყო, მშობლებისათვის შეეტყობინებინა...

არავითარი სინდისის ქენჯნა, არავითარი გულისწუხილი, „ჭამეს და დაიძინეს“... ასეთ უმანკო ასაკში საიდან ასეთი მზეცური გამოვლინებანი? მაგალითს ისევ უფროსებისგან ხომ არ იღებენ? მამებისგან, ძმებისგან და... ზოგ შემთხვევაში მათ უკვე აღარც ქალები ჩამორჩებიან.

ამ ცოტა ხნის წინათ გურამ ფანჯიკიძე გვიზიარებდა თავის გულის ვარაშ: „...ერთ-ერთ უმაღლეს სასწავლებელში (თბილისის უნივერსიტეტის

ეზოში — კ.ბ.) სტუდენტი მოკლეს. ერთი ჩემი მეგობარი შეძრწუნებული მიაბობდა, ახალგაზრდები როგორ ჩერდებოდნენ სისხლის ^{სტუდენტთან} და კევის ლეჭვით, როგორი სიმშვიდით დასჩერებოდნენ უბედურის ^{სისხლს} შედეგებულ სისხლს“.

ყოველივე ზემოთ ნაამბობი განა ერის სრულ ზნეობრივ დეგრადაციაზე არ მიგვანიშნებს?

დღევანდელ საქართველოში ადამიანის სიცოცხლე დაფიქრების ფასადაც აღარ ღირს. აგერ ახლა, ნარდის თამაშისას, კაცმა კაცი მოკლა, უბრალო ნალაპარაკებისას, დუშაში საიდან მოგვივიდაო... დიახ, მოსახლეობის რიცხვთან შეფარდებით მკვლევლობათა ოდენობით მსოფლიოში, კოლუმბიის შემდეგ, ერთ-ერთი პირველი ადგილი ჩვენ გვიჭირავს.

ჰოდა, ჩვენ კიდეც, დღეს თუ ხვალ, სიკვდილით დასჯა უნდა გავაუქმოთ?! დაიხსომეთ ჩემი მორიდებული სიტყვა: გაუქმების შემთხვევაში განზრახ და შეკვეთილი მკვლევლობები... ჯერ ახლა რა არის და... მაშინ ერთი ხუთად გაიზრდება.

უმალლესი ხელისუფლება რომელიმე სავალუტო ფონდის თუ ევროკავშირის ჩაგონებით („არ მიგიღებთ, თუ არ აკრძალავთ“) მოხარულიც არის, რომ ამაზე დათანხმდეს: „პოლიტიკური“ სიკვდილმისჯილები ბევრი გვყავს და, რაკი შერიგებისკენ მივისწრაფით, მათი სიკვდილით დასჯა მოსახლეობის გარკვეული ფენის დიდ შეშფოთებას გამოიწვევს, რაც ქვეყნის პრეზიდენტმა, რა თქმა უნდა, მშვენივრად იცის, მაგრამ ისიც ხომ იცის, კონსტიტუციის ძალით, თუ არ ვცდები, შეწყალების უფლებაც აქვს, ჰოდა, დღემდე მისჯილები, ადგეს და შეიწყალოს, ხვალიდან კი სიკვდილით დასჯა...

შეიცვალოს სამუდამო პატიმრობითო... ჯერ ერთი, სამუდამო პატიმრობისათვის ჩვენ პირობები არ გავაჩნია, მეორეც, ამოდ ფიქრობენ, რომ აგვარი პატიმარი ბუნებრივ სიკვდილამდე სულ იმის სინანულსა და გოდებაში იქნება, ეს რა მომივიდა, რატომ ხელი არ შემახმა, რა პირით მოკვალაო...

განზრახ მკვლელი არავითარი დანდობისა და შებრალების ღირსი არ არის, მას გონებაში უწერია ავკაცობის ზრახვები; ღმერთმა ვერ შექმნა სრულყოფილი ადამიანი, ამიტომაც ასე ანეწილ-დანეწილია ქვეყნიერება.

ის, რაც დღეს ქართველს ანუხებს, ფრანგს არ ანუხებს, არც ინგლისელს, სულ პატარა ისლანდიასაც კი... ამიტომ ნუ გადმოგვაქვს მექანიკურად ეკონომიკურად ყოველმხრივ დაღწიებული უცხო ქვეყნების ყოფა-ცხოვრების თარგები... ნიუ-იორკში თურმე მალაზიებია, ძალღების მალაზიები, სადაც ძალღებს მსურველებზე სასეირნოდ აქირავენ: ფინიის გასეირნება საათში 25 დოლარი ღირს, დიდს, ბომბორასი — 40... ჩვენთან კი, შარშან თბილისში, ცოფიანი ძაღლებისგან დაკენილი, ჩვენდა თავმოსაჭრელად, 8 ადამიანი მიიცვალა... საერთოდ, „საქართველოს სადა პყავს შვილი დასაკარგავი“, და ისიც ცოფისგან, ცოფისგან...

ჰოდა, მოდი და დაეტოლე: მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში პროფესორი ათასობით გვყავს და ერთ დაბდურსაც ვერ მტანხვანებენ, ნათლების მოწმობა არ ედოს ჯიბეში, „უნივერსიტეტს“ ბანოჯაშიც წამოვკრათ, და მაინც, ჩვენ მათთან შედარებით თითქმის ნახევრად ველური, მაგრამ ბუნებით ნიჭიერი ხალხი ვართ: ჩვენ შეგვიძლია ავაგოთ გელათის ტაძარი, შევქმნათ „ვეფხისტყაოსანი“, წარმოვშვათ დავით აღმაშენებელი და ილია ჭავჭავაძე, მსოფლიოს მივცეთ სტალინი...

და ასეთი ხალხი უნდა აღიგავოს დედამიწის ზურგიდან? თანაც თავისივე ხელით, თავისივე ნებით... ეჰ, როდის იწინასწარმეტყველა აკაკიმ:

შენც მიდიხარ, მეც მივდივარ,
გეთხოვები საქართველო...
შენ ნახვალ და სხვა შემოვა,
შენს ნადგომზე ისადგურებს...

ო, ვინმე სხვა შორებელი როდი შემოვა, შემოვლენ ისევ ჩვენი „ძმები“ — მეზობლები...

დაახ, ჩვენი სიკვდილის მომლოდინე, „მეგობარი“ მტერი ხითხითებს, რომ ჩვენ, როგორც ერი, ასე იდიოტურად ვინროტებით და ეჭვი არ გვეპარება, რომ, აჰა, სადაცაა კარს შემოაღებს ოცდაშვირთე საუკუნე და იგი მოგვიტანს საყოველთაო შეებას, რის აღსანიშნავად სწორედ ამ საუკუნის დასაწყისში ვიზიციმბთ კიდევ ქართული სახელმწიფოს არსებობის ორი ათას ხუთას თუ სამასი ათას ხუთას თუ ოთხი ათას წელს (ძიება მიმდინარეობს!), რითიც მთელ მსოფლიოს ვაცნობებთ, რა უძველესი ერიც ვართ და რა უდიდესი კულტურის მქონეც...

ერთი სიტყვით, დიდი მზადება გველის ლხინისათვის ჟამსა ჭირიანობისას! ო, ნეტავ რა მოგვცა ამასწინანდელმა ყოვლად ქართველთა ფორუმმა? უცხოეთში მცხოვრები ერთი ქართველი მაინც თუ დაბრუნდა თავის ისტორიულ, მამა-პაპათა სამშობლოში? არადა, ამ „ლონისძიებაზე“ ოცი მილიონი მიიხარჯა, მაშინ, როცა მშვიერ-მწყურვალი ასობით მანანნალა ბავშვი გვყავს და 120 ათასი უგაჭირვებულესი ოჯახი დღევანდელ საზეიმოდ შემზადებულ, შეჭრილ-შემოჭრილ საქართველოში, წლევანდელ ბიუჯეტში კი ერთი თეთრიც არ არის ნაგულისხმევი ჯერ კიდევ აქა-იქ შემორჩენილ მრავალშვილიანებისთვის დახმარების ხელსაგანვდენად, თუმცა ითქვა კი, ესო მომავალი წლიდანო...

სწორედ რომ ამ „მომავალმა წელმა“ მიგვიყვანა ერის არყოფნის ტრაგიკულ ფინალამდე...

ამ ცოტა ხნის წინათ თამაზ კვაჭანტირაძე ამბობდა და წერდა: „პირადად მე მექმნება ძალზე რეალური შთაბეჭდილება, რომ ქართველმა ერმა დაკარგა ეროვნული თავმოყვარეობა“.

არა მგონია, ამ აზრს დაეთანხმოს ახლად დაარსებული „ეროვნული თვითშეცნობის ასოციაცია“, რომელიც უკვე გამოგვეცხადა სპეციალური მანიფესტით და გვაუწყა, რომ გამოსცემს ჟურნალს სათაურით: „რანი ვართ ქართველები“.

სხვათა შორის, ამგვარი ასოციაცია საქართველოსთვის ახალი ამბავი არ არის, იგი თავდაპირველად 1991 წელს ჩამოყალიბდა და იმთავად მას თავმჯდომარეობდა პატივცემული ჯანსუღ ლენჯილია, რომელმაც საქართველო თვითშეცნობის პრობლემა, როგორც ვხედავთ, დიდი ხანის აქტიური დაუბრუნდა კიდევ მას, ამ შემთხვევაში უფრო ფართო მასშტაბით, რევაზ ბარამიძესთან, დავით გეგეშიძესთან და ჯანსუღ კორძაიასთან ერთად, ოლონდ, ცოტა არ იყოს, გაკვირვებას იწვევს ის ამბავი, რომ ჟურნალის „რანი ვართ ქართველების“ რედაქტორად მოიხსენიება არა ამ ასოციაციის ორჯერ დამაარსებელი და მისი სულისჩამდგმელი, არამედ სხვა, საზოგადოებისათვის ნაკლებად ცნობილი პიროვნება. როგორც ჩანს, ბატონი ჯანსუღი რაკი სარედაქტოროდ ვერ მოიცილის, ასოციაციას ქართველი ერის შესაცნობად ძალზე დიდი გეგმები აქვს.

გზად სახუმაროდ შევნიშნავდი, რომ იმხანად, 1991 წელს, თვითშეცნობის ასოციაციის პირველ კრებაზე რომელიღაც დამსწრეს ჩემი თავი ასოციაციის საპატიო წევრად წამოუყენებია, რის თაობაზეც მაშინვე თავმჯდომარის სახელზე „სწრაფი რეაგირების“ ბარათი ვაფრინე:

„— გთხოვთ გამომიყვანოთ თქვენი ღირსპატივსაცემი ასოციაციის წევრობიდან — სულ ერთია იგი საპატიო იქნება თუ რიგითი, — მით უმეტეს, რომ ასეთი ასოციაცია მე პირადად გულზე არცთუ ისე მებატება, და ეს ქვეცნობიერად შეიძლება იმიტომ, რომ ქართული ეროვნული თვითშეცნობა ილია ქავეჭავაძემ ჯერ კიდევ 1871 წლის 9 აგვისტოს შეიცნო ლექსად:

„ჩვენისთანა ბედნიერი
განა არის სადმე ერი?“

სხვათა შორის, „ქართული თვითშეცნობის ასოციაციას“, თავისი დასახული მიზნებით და ამოცანებით, დიდად ენათესავენა 1995 წელს შექმნილ „ქართული ფენომენის აკადემიას“ (აკადემია!), რომლის პრეზიდენტი რევაზ მიშველაძე და ვიცე-პრეზიდენტი ლევან სანიკიძე საზეიმოდ გეპირდებოდნენ, რომ „სწორ წარმოდგენას შეუქმნიან ქართველს ქართველებზე“, მაგრამ, როგორც ჩანს, არ ჩქარობენ, აკი, დღიდან დაარსებისა, ამ წელიწადნახევარში, ამ აკადემიისა ჩამიჩუმიც არ ისმის, ეს კია, მისმა ვიცე-პრეზიდენტმა თავისი ღრმაშინაარსიანი წერილები აქა-იქ დაამშვენა ტიტულით: „აკადემიკოსი ლევან სანიკიძე“ (ძალაუნებურად გაგონდება პავლე ინგოროყვა, — არც პროფესორი იყო, არც აკადემიკოსი, იყო მარტო — მეცნიერი!).

ამას არ უნდა ბჭობა, ამ კრიზისულ სიტუაციაში, როცა ერს სულის ხუთვა ჭირს და მისი სიცოცხლის წლები თითქმის დათვლილია და ყოველგვარ უასოციაციოდ და უაკადემიოდ ისედაც ვიცით, რანაც ვართ ქართველები, მთელი ჩვენი აზრი და ფიქრი, მთელი ჩვენი ენერგია დაავადებული ქართველი ერის შესაძლო გამოჯანმრთელებისკენ წარმართოთ...

ვინც იცის, ეგებ მოხდეს სასწაული, ეგებ მოხდეს სასწაული და — გადავრჩეთ! როგორც ერი, გადავრჩეთ..

ამ სასწაულს ვერც ღმერთი მოგვიხდენს, ვერც პატრიარქის ქადაგებანი და ვერც პრეზიდენტის მონოდებანი!

ეს სასწაული თვითონ ჩვენ, ყოველმა ქართველმა უნდა მოუხდინოთ, პარლამენტის წევრებიდან დაწყებული და გათავებული მიკარგულ ადგილას მყოფ 18 წლის ახალგაზრდამდე.

აი, მაშინ უნდა ვთქვათ და ჩვენი სიკვდილის მოსურნე მტრებსაც ვუჩვენოთ, რაღაც ვართ ქართველები!..

დაიხ, ჩვენი მხსნელი, ჩვენი მშველელი, ჩვენი გადამრჩენი, ქვეყნისა და ერის ამომგდები ნამხედურობის ამომშთანთავი მხოლოდ და მხოლოდ პირადი მაგალითია, პირადი მაგალითია, პირადი მაგალითია!

ამ დიდ ეროვნულ სასწაულს სათავეში უნდა ჩაუდგეს, რა თქმა უნდა, საქართველოს პრეზიდენტი, რომელიც უშუალოდ გაუძღვება ენის სახელმწიფო პალატის მაგვარ სამთავრობო დაწესებულებას, რომლის მოქმედ აპარატში იმუშავენ არა შემთხვევითი „დემოგრაფები“, რომლებიც უფრო იმაზე ფიქრობენ, თუ რა წაგლიჯონ პუბლიტარული დახმარებიდან ობოლ ბავშვებს...

რასაკვირველია, დროებით დაკარგული ტეროტორიების დაბრუნება უფრო იოლია, ვიდრე ჯერ კიდევ შემორჩენილი მთელი ერის ეროვნულ ჭკუაზე მოყვანა და ალორძინების გზაზე შედგომა, მაგრამ პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე არ უნდა შეუშინდეს ამ უძნელები და უსაჭიროესი მისიის შესრულებას... 1980 წლის ივლისში გაუფუგზავენ რა მას, მანქანაზე გადაბეჭდილი „შავი წიგნი“, ასე მივმართავდი:

„...უზომოდ მოხარული ვიქნები, თუკი ეს, არა მხოლოდ ჩემი საგოდებელი, არ დარჩება, თქვენის წყალობით, „ხმად მლალადებლისა უდაბნოსა შინა...“

დაიხაც, რომ ეს იქნებოდა დიდი, დიდი საშვილიშვილო, უკვდავი საქმე, და როცა მომავალი თაობები ძეგლს დაუდგამენ განსაცდელის ყაშს სამშობლოს გადამრჩენელს, ედუარდ შევარდნაძეს, შთამომავალნი მას სათუთი სიყვარულით მოიხსენიებენ, და არა ისე, როგორც ახლა — საბურთალოში აღმართულ ერთ მონუმენტს გულგრილად და უსიყვარულოდ რომ ჩაუვლიან ხოლმე“.

მაშინ ამ ჩემს საქვეყნო სათხოვარს ბევრი არაფერი ყურადღება მიაქცია ბატონმა ედუარდმა...

შეიძლება იმ დროის ბრალი იყო, ახლა სხვა დროა... საბურთალოში საქართველოს პრეველი გამაუბედურებლის სერგო ორჯონიკიძის მონუმენტი წყველა-კრულვით მიანგრ-მოანგროეს...

საქართველო კი ახლა უფრო უარეს დღეშია, ვიდრე იყო მაშინ: კიდევ უფრო შემცირდა მოსახლეობა, შემცირდა ტეროტორიულად...

ამონყდომის პირასა ვართ...

მხოლოდ სასწაული თუ გვიხსნის, სასწაული!..

სწორედ ახლა უნდა გამოჩნდეს, სინამდვილეში, რაღაც ვართ ქართველები...

რა ვქნა, ყოველ შემთხვევაში, ჯერჯერობით მაინც, ქვეყნის მთელი პრეზიდენტის ცისფერ ოპტიმიზმს:

„მინდა ყველას ვუთხრა, მტერსაც და მოყვარესაც: არ დაეცემა ეს ქვეყანა! არ დაიშლება საქართველო, არ გადაგვარდება და არ გადაშენდება ქართველი ხალხი...“

ლმერთმა გისმინოს, ლმერთმა გისმინოს!

იაკობ გოგებაშვილი ამბობს: „რომელიმე ერის გაქრობა ასახიჩრებს თვით კაცობრობას“. („ბურჯი ეროვნება“, გვ. 57).

მით უმეტეს, ჩვენისთანა ნიჭიერი ერისა...

დაბოლოს, ჩემი სურვილია, მკითხველს შევთავაზო სტრიქონები, რომლებიც დაიწერა 1982 წელს:

„მრავალი ჩვენი ოჯახური უბედურება გამოწვეულია ჩვენი მცირეშვილიანობით, ერთი თუ ორი ხელიხელ საგოგმანებელი, ხატად ქვეული, სათაყვანო პირმშობებით...“

„...გისჩაროდენ, ქალებო, თუ დედად დაიბადეთ და არა ბოზად, და ხელოვნურად ნუ ჩაკლავთ საამაყო დედობის ამ მაღლცხებულ გრძნობას“.

„რაკი ამ ფრაზაში ჩაქსოვილი აზრი ოროვე „შავი ნიღოს“ საფუძველთა საფუძველია, და თუმცა იგი არაერთხელ უკვე ითქვა, მე მას მაინც ერთხელ კიდევ მოგაგონებთ:

— შვილი რაც მეტი გეყოლება, მით უკეთესია: ზოგი კაი გამოვა და ზოგიც გლახა... ჭკუითაც, გარეგნობითაც, საქციელითაც...

ამ გონიერებით სავსე დასკვნამდე ერთი ისეთი მრავალშვილიანობის პრაქტიკოსი დედა მივიდა, რომელსაც სკოლის პირველ კლასშიც კი არასოდეს ფეხი არ შეუდგამს.

მიიხედ-მოიხედეთ: თვითონ ცხოვრება გვიდასტურებს, რომ ხშირად მშობლებს ათი შვილი არ გააწმარებს ისე, როგორც ერთი, მამისა და დედისერთა“.

„მე მოგმართათ თქვენ, ქართველებო, არა სიტყვიერო, გატლევკილი ენით გამრავლებისკენ...“

პაპა ხარ თუ ბებია, შვილიშვილზე იმოქმედე, მამა ხარ თუ დედა — შვილებზე იმოქმედე, ახლად შეუღლებულნი თუ ხართ — ერთმანეთზე იმოქმედეთ, თუ ასაკი ხელს გინწყობთ და ჯერ არ შეუღლებულხართ, — იჩქარეთ, ნუ გადასდებთ...

საქართველო განსაცდელშია, ახლა წყდება ბედი მისი...

ვიხსნათ, ვიხსნათ ჩვენი სამშობლო ალგვისა და მოსულ-მომსვლელთა წალეკისაგან!

ტსს...

აბა ყური მიუგდეთ — გესმით? ქართველების სასაფლაოზე ქართველების მესაფლავენი — მიკიჩ-აბდულ-ზაურკებ-კუფთი ამ სამი წლის წინათ

გულში თუ ღიღინებდნენ, ახლა უკვე მოურიდებლად ნახევარ სმით
მღერაან და...

ნუ, ნუ!

ნუ მივცემთ მათ ჩვენი ბედოვლათობით,

ჩვენი უდარდელობით,

ჩვენი დაუდევრობით,

ჩვენი უქნარობით,

ჩვენი უჭკუობით

გახარების საბაბს, რომ მთელი ხმით ამღერდნენ:

„საქართველო მალე თქვენი აღარ იქნება — ა...“

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

თბილისი, 1997 წელი.

საქართველოს
პარლამენტის
თავმჯდომარეს
ზურაბ ჟვანიას

ასლი:

საქართველოს
პრეზიდენტს
ედუარდ შევარდნაძეს

„დაუდევრები ვართ ქართველები
და ეგ მოგვიღებს კიდევ ბოლოს“
ილია

წელიწადზე მეტი გავიდა დღიდან ჩემი წერლის გამოქვეყნებისა გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოში“ (30 მაისი, 1997 წელი).
თითქოს მისი სათაურიც — „ვილუებით...“, — მიგვანიშნებს, რა სამკედრო-სასიცოცხლო საკითხს ეხება იგი: ერის ნებაყოფლობით თვითმკვლელობას, მთელი ხალხის სულ ერთიანად ამოხოცვას, რაიც დღეს და გუშინ არ დაწყებულა, უკვე ათეული წლები გრძელდება და ღრმავდება, მაგრამ მისი გამკითხავი და შემკავებელი არავინ არ ჩანს, არავინ არ ჩანს...

ამას წინათ მოსკოვის ტელევიზიამ გადასცა, დემოგრაფიის სფეროში, მიუხედავად საერთო ეკონომიკური სიღუბჭიროსა, ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები, ყველანი, გარდა რუსეთისა და საქართველოსი, აღმავლობას განიცდიან, — მოსახლეობა მრავლდება და მრავლდება, რუსეთსა და საქართველოში კი კატასტროფულად მცირდება და მცირდება...

ჰო, მაგრამ... კვლავაც თუ ასე გასტანა, 150 მილიონიან რუს ხალხს ასეული წლები დასჭირდება, რომ მთლიანად აღიგავოს დედაამინის ზურგიდან, მილიონ ორასი ათასი დავრდომილი პენსიონერისა და ორასი ათასი ინვალიდის მყოფე სამნახევარი მილიონი ქართველის უკანასკნელი ამოსუნთქვისათვის კი ამის მეასედი დროც საკმარისი იქნება.

ერთთავად საინტერესო და დამახასიათებელია ის ფაქტი, რომ კატეგორიული და თითქმის პანიკური „ვილუებით...“ თუმცა სალიტერატურო გაზეთში დაიბეჭდა, ხუთასი მწერლიდან მას ერთიც არ გამოეხმაურა, თითქოსდა სადარდებელი და საზრუნავი ჩვენ სულაც აღარაფერი გვჭირდეს, თითქოს ჩვენი, მთავარზე მთავარი, ეროვნული საქმე აღჩუხეა შემჯდარი, თითქოს მათ პოეზიას, პროზას, დრამატურგიას მარად ეყოლებათ მკითხველი და მყურებელი, და რომ, მათი შესაძლო აზრით, ეს მოცლილი კალმოსანი მამაკაცის სხეულის ერთ ინტიმურ ადგილას ტყუილად იყოსო მახათს...

რა ექნა, მაინც ვერ დავიჯერებ, რომ სინამდვილეში ჩვენს, მართლაც, სახელგანთქმულ მწერლებს, ძველებურად თუ ვიტყვი, ერის წინამძღოლთ, როგორებიც არიან, მაგალითად, ჭაბუა ამირეჯიბი, გივი გეგეჭკორი, ეზზარ კვიციანიშვილი, მურმან ლებანიძე, რევაზ მიშველაძე, შოთა ნიშნიანიძე, ჯანსუღ ლენჯილია, ჯანსუღ ჩარკვიანი, თამაზ ნივნივაძე, ტარეელ ჭანტურია, რეზო ჭეიშვილი, უეჭველად გულზე ენატებოდეთ თავისივე ერის ასე

უმონყალოდ და სამარცხვინოდ გაჩანაგება და არ აფიქრებდეთ, არ ანუხებდეთ მშობელი ერის გაქრობის ახლო შავი მომავალი, მაგრამ უკიდურესად ადრე, აგერ უკვე ოცი წელიწადია, საქვეყნოდ გაკვივის, ნაბეჭდი... კიტყვი უკვე გაკვივის, მათთან შედარებით, უმნიშვნელო ლიტერატორი, რომელთანაც მათ არც მეგობრობა აკავშირებთ და არც, უბრალოდ, პირადი ნაცნობობაც, უფრო ურჩევნიათ იპაექრონ ქართული ენის სინამდვილეზე, ანდა, როგორ გადავარჩინოთო ჟურნალი „ხელოვნება“, და, საერთოდ, ქართული კულტურა, თუმცა, აბა, ერთი მითხარით, ან ენა რაღად გვინდა, ანდა თვით კულტურაც, თუკი მათი წარმომშობი და შემქმნელი ერი და მათი სამშობლო, სულ დიდი, ოცდაშვირთე საუკუნეში წუთისოფელს გამოეთხოვება.

...დაიხ, გამოვეთხოვებით მსგავსად საღვთს შორეულ ჩრდილოეთში ჯერ რეაას სულამდე შემორჩენილ კორიაკელისა და ორი ათასამდე ჩუქჩასავით, რაც ჩვენს კარის მეზობლებს, ო, რაოგ „დაამწუხრებთ“, სხვები კი როგორღაც მიუსამიძმრებენ ისტორიას, ჩვენს დროში ქართველებმა დაამთავრესო თავიანთი არსებობა ისე, როგორც ერთ დროს შუშერებმა, ხეთებმა, პელაზგებმა, ეტრუსკებმა და დატოვეს მათსავით შესაშური ცივილიზაცია და, რაც მთავარია, ამ პატარა ერმა თავისი ნიალიდან მხოფლიოს მისცა ორი ბუმბერაზი ადამიანი — რუსთაველი და სტალინი...

ცხადია, ცნობა არ გაგიჭირდებოდათ, ჩვენი აღსასრულით გახარებული მეზობლებია — სომხები, აფხაზები, ოსები, აზერბაიჯანელები, რომელთა მოსახლეობის მატება საქართველოში გვეწერება ჩვენც, ქართველებს, ამიტომ წელში გამწყდარად ჯერ კიდევ არ ვითვლებით, თუმცა, მაგალითად, ახალდაბადებულთა სიკვდილიანობის კოეფიციენტი, 1996 წლის მონაცემებით, ერთი მესამედით გაიზარდა და 1000 სულზე შეადგინა 17,4; ამავე დროს მკვდრადდაბადებულთა მაჩვენებელმა თითქმის ერთიორად იმატა.

და ეს თითქმის სულ ერთიანად ქართველების ხარჯზე. ჩვენ კი ამ დროს... დიდი ხნის წინათ სულმნათად წოდებული აკაკის ეს სტრიქონები თითქოს დღესაა დაწერილი:

„ღვთის მადლსა, რა დროს ეს არის:
 ძმა ძმაზე ლესავს ხანჯალსა?!
 ილუპებიან ორივე,
 არც ღონეს ზოგვენ, არც ძალსა,
 გააგდეთ ხმალი... ხანჯალი!
 ხელი ხელს მიეცთ ძმურადა!
 ნუ შესცქერიხართ ერთმანეთს
 მტრულად და ბატონ-ყმურადა.
 ... რა დროს მტრობაა ძმებისა
 და რა დროს განზე დგომა?
 ...და მტერს დაუხვდით გარეშეს
 თამამად... ვაჟკაცურადა!“

აკაკის ხსენებაზე... სხვათა შორის, ბატონო ზურაბ, კარგა ხანია ჩვენს პრესაში აკაკის ხსენება თითქმის სრულებით აღარ შეგხვდებათ: იგი ილია

ჭაჭაქვაძემ, უფრო სწორად, ილიას დააჩრდილინეს, რასაც ილია, ცოცხალი, არაერთარ შემთხვევაში არ იკადრებდა, რადგან მე-19 საუკუნის ქართველი მწერლობის ამ ორი გოლიათის ერთმანეთისგან დაშორება არაფრად იქნებოდა. უსამართლობაა, დიდი სიბრყველია. სხვათა შორის, ზოგმა მალაბადგომმა ბრძენმა თავისი დამოკიდებულება აკაკისადმი ახალ მოჭრილ ფულზეც გამოხატა: ათ ლარად აკაკი შეაფასეს, ოცად — ილია, მაშინ როცა ორვენი ერთად უნდა მდგარიყვნენ ისე, როგორც ესაა თბილისის პირველი გიმნაზიის წინ აღმართულ ქეგლზე.

ახლა რატომღაც აღარ ეძებენ აკაკის ნაწერებში საქართველოს ასაყვავებლად და მარადის სასიცოცხლოდ ფრთიან გამონათქვამებს და გონივრულ აზრებს, რომლებიც არაფრით არ ჩამოუვარდებიან ილიას ერისკაცურ მოსაზრებებს, ზნეობრივ დაროგებებს.

მინდა, ბატონო ზურაბ, გულდასმით წაიკითხოთ და ჩაუკვირდეთ ქვემოთ მოყვანილ საკმაოდ გრძელ ციტატას... არსებითად ეს ციტატა არც არის რაიმე ტექსტიდან ამოღებული, ეს მწყობრად ჩამოყალიბებული აზრთა კონაა:

„შემოვიდა ჩვენში მისი და გაზაფხულის დღესასწაული, შემოვიდა ამაყად, რწმენით, გულდაჯერებით, რომ მთელს ქვეყანას, მთელს დედამიწას ახაროს სიხარული ერისა, რომელმაც საუკუნეთა ქართველებს გაუძლო, ათასი ჭირ-ვარამი გამოიარა, ყველაფერი აიტანა და მაინც არ დაარღვია ფუძე, არ გააცია კერა, არ წააქცია დედაბოძი. ლაპარაკია ერზე, რომელიც ამ ლამაზ მინაზე დასახლდა, დაფუძნდა და ღირსეულად ეზიარა საკაცობრიო კულტურის ყველა მონაპოვარს, აითვისა და გაიცნო კაცთა მოდგმის ნაღვანი და ნააზრევი, თავადაც თქვა თავისი სიტყვა, ისეთი როგორც ეკადრებოდა, როგორც მის მინასა და ბუნებას შეენოდა — ლამაზი, დარბაისლური...“

ამის დასტურად იკმარებდა რუსთაველი, ბარათაშვილი, ილია, ვაჟა, გალაკტიონი...“

რას იტყვით, როგორი დაწერილია? შინაარსობრივადაც ასე მოკლედ, აზრობრივადაც ასე ფრთაგაშლილად, ასე ხატოვნად ბევრი ნამდვილი მწერალიც ვერ დაწერს, არადა, ამას წერდა ედუარდ შევარდნაძე, როცა ის ქრისტეს ასაკისა ბრძანდებოდა, ვიდრე მაცხოვარს ჯვარზე გააკრავდნენ — 33 წლისა, რესპუბლიკის კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი, საქართველოზე, რომელმაც „საუკუნეთა ქართველებს გაუძლო, ათასი ჭირ-ვარამი გამოიარა, არ გააცია კერა, არ წააქცია დედაბოძი...“

ახლა კი...
მაგრამ ჯერ იმას მივხედოთ, რომ პატივცემულმა ედუარდმა ამ თავის პატარა საპროგრამო წერილში, დიდი ქართველი მწერლების დასახელებისას, ქართულ საწერლებო ლიტერატურაში პირველმა გამოტოვა აკაკი („რუსთაველი, ბარათაშვილი, ილია, ვაჟა, გალაკტიონი...“).

არ ვიცი კი, შემთხვევით თუ განზრახ, მაგრამ ეს არ არის ამჟამად მთავარი, მთავარი უფრო ისაა, რომ ამის დაწერიდან თერთმეტი წლის

შემდეგ ეს ჩვენი კალმოსანი თითქმის მთელი საქართველოს საქართველო-რობელი გახდა... თითქმის-მეთქი ვწერ, რადგან ცალი ფეხები უნდა მოსკოვისკენ ეჭირა, მისი საქმიანობა მოსკოვის მიერ კონტროლდებოდა, თუმცა, ცხადია, ზედავდა, საქართველოში კერა როგორ ცივდებოდა და დედაბოძი მისი ნაქცევისკენ იხრებოდა, მაგრამ მაინც ვერ იყვირებდა, მოგვეშველეთ, ვილუბითო...

სწორედ იმ ხანებში „გამოვიდა“ ქსეროქსზე გადატანილი ჩემი „შავი წიგნი“, რომლითაც უთანამდებობო პატარა ქართველმა მოუროდებლად ვიყვირე დიდ თანამდებობიან მაშულიშვილების — გრიგოლ აბაშიძის, ნოდარ დუმბაძის, ოთარ თაქთაქიშვილის, ვახტანგ ჭელიძის გასაგონად, გამოვფიზლდეთ, ვილუბით-მეთქი... ცალკე, პერსონალურად მივმართე, იმ დროინდელი ჩემი აზრით, დიდ ქართველ მოქალაქეებს — რევაზ ჯაფარიძეს და გიორგი ციციშვილს, მაგრამ... ყველა ამთგან არავითარი მხარდაჭერა, სრული დუმილი, თითქოს ჩემგან არც არაფერი მიელოთ და არც არაფერი წაეკითხათ, თითქოს ერის ორგანიზმს არც არაფერი სტიკოდა...

ეგრეთ წოდებულმა უბრალო ხალხმა კი, მიუხედევად ჩეკა-„კაგებეს“ მიერ აშკარა დევნისა, „შავი წიგნი“ უმაღვე აიტაცა, ერთმანეთს ხელიდან აცლიდნენ და მის კითხვაში ლამეებს ათენებდნენ...

თქვენის ნებართვით მოვიყვან რამდენიმე ამონაწერს მიღებული წერილებიდან და აგრეთვე ოთხმოციანი წლების დასაწყისში დასტამბული ორი წიგნიდან, რაც მათი ავტორების გაბედულებას მოწმობს:

გიორგი ქავთარაძე, ომის მონაწილე მწერალი:

„არ შეიძლება არ მოეწონოს თქვენი ნააზრვეი ქართველ კაცს, თუკი ჭეშმარიტი ქართველი იქნება იგი და თქვენსავით ფიქრობს საქართველოს ბედზე...“

„სულაც არ გამკვირვებია, რომ არ გამოეხმაურნენ თქვენს წიგნს თანამდებობის პირნი. ნეტავ რას ფიქრობენ ისინი? რასა და თავიანთ თანამდებობას უფრთხილდებიან, არ უნდათ აიტკივონ აუტკივარი თავი“.

ქუთათურების სახელით გამოგზავნილი, ახლანდელი პოეზიის თვალსაზრისით, პრიმიტიული ლექსიდან:

„მარჯვენას ვუქებ, კალამს ვუქებ,
ვინც სწორად სჯის საუკუნეს,
ვინც ცხოვრებას შუბლგატეხილ
ვაჭრის თვალით არ უყურებს,
კაცი იყო — კაცად დარჩე,
ამ სიკეთეს აბა რა სჯობს,
ეროს დარდით, ერის დარდით
დაშწნავარ შვილებს გაუმარჯოს“.

კეკეშელავა, ომის მონაწილე, გადამდგარი პოლკოვნიკი, დამსახურებული ექმი:

„თქვენი შესანიშნავი წიგნი დიდი ყურადღებით წავეკითხე და დიდი სულიერი კმაყოფილება ვიგრძენი, რისთვისაც დიდ მადლობას მოგახსენებთ.“

ასეთი წიგნის დაწერა ჩვენს დროში შეუძლია ნამდვილ ქართველ პატრიოტს, თავდადებულს, მეტად ნიჭიერსა და ერის სატიკივროთ გულდასმანს ადამიანს. წიგნი გატაცებით იკითხება პირველი ფურცლებიდანვე და ყოველი დასმული საკითხი ღრმა ინტელექტუალური ანალიზით არის დასაბუთებული“.

უდროოდ გარდაცვლილი 6 შვილის მამის, ნამდვილი მეცნიერის და ნამდვილი ქართველი მოქალაქის გელა ბანძელაძის ბარათიდან:

„თქვენ დაწერეთ არაჩვეულებრივი წიგნი, რომელიც ღირსია იმის, რომ ყოველი მამულიშვილის ოჯახში იყოს როგორც ძვირფასი განძი...“

„განსაკუთრებით ზეგავლენა მოახდინა ჩემზე თქვენი უანგარო ქველმოქმედების ამალელებელმა ფაქტმა. რა თქმა უნდა, ასეთი რამ არც დაეხიზმრებათ გააკადემიკოსებულ და გაგმირებულ შწერლებს — ერისადმი სამსახური შემოსავლის წყაროდ ან პირადი განდიდების წყაროდ რომ გადაუქცევიათ“.

ადრე ვუფრთხილდებოდი გამქლავებას შევარდნაძესთან ახლო მდგომი პირის გვარსახელისას, ვაითუ რამე მოენიოს-მეთქი, ახლა უშიშრად შემიძლია ვთქვა, ესაა ვლადიმერ ალფენიძე, რომელმაც თავის დროზე ვაჟკაცობა გამოიჩინა და ნაბეჭდი სიტყვით ჩემს ნაშრომს — „სამიზდატს“ — „ამალელებელი ნაწარმოები“ უწოდა.

ასევე, ლევან სანიკიძე 1983 წელს დასტამბულ „რწმენა რწმენისა“-ში წერდა:

„კიბა ბუაჩიძეს, ცნობილ შწერალსა და დრამატურგს, წლების მანძილზე საგანგებოდ შეუსწავლია ქართველი ხალხის გამრავლება-ჩამომრავლებისა და აშენება-გადაშენების პრობლემები, უგროვებია მასალები, ურკვევია, უჩზრეკია და დაუნეროა წიგნი მართალი, რომლის წაკითხვა ქართველ კაცს (ვისაც შეგნების უნარი არ დაუკარგავს) თავზარს დასცემს, სისხლს გაუშრობს და გულს გაუყინავს, ხოლო მტერს ალტაცების ღმუღს აღმოახდენს“.

(სხვათა შორის, ჩემი გვარის და „შავი წიგნის“ ხსენებისათვის, რომელსაც სახელმწიფო ცენზურა არ გაეკლო, ვახტანგ ჭელიძემ, როგორც „ლიტერატურული საქარველოს“ რედაქტორმა, სათანადო სიფხიზლე გამოიჩინა და ლევან სანიკიძის წერილიდან ეს ადგილი ამოგადო... ახლა კი პატივცემული ვახტანგი, რომელიც „პატარაობიდანვე“ მუდამ სამეთაურო ადგილებზე იმყოფებოდა, მემუარებს წერს იმის თაობაზე, თუ რა საშინელება იყო წყეული საბჭოთა ხელისუფლების დროს ცხოვრება და მოღვაწეობა).

დიმიტრი ჭანტურიშვილი, მათემატიკოსი:

„...მართალია, თქვენ ამ ნაშრომს თავმდაბლურად წერილს უწოდებთ, მაგრამ სიმართლე მოგახსენოთ, მის ავტორობაზე... უარს არ იტყოდა ილია ჭავჭავაძე და ჩვენი დიდი პუბლიცისტი ნიკო ნიკოლაძე კი თავის რჩეულ ნაწარმოებებში პირველ ადგილს დაუთმობდა ამ ბრწყინვალე ნარკვევს.“

თქვენი გონივრული წინადადებები უსათუოდ დიდ დახმარებას გაუწევს ჩვენი ერის გამრავლებას.

ამ საკითხების მოგვარებას დიდი შემწეობა შეუძლია გ. ბუჩქაძის [მშენებელი] შევარდნაძემ, თუ, რასაკვირველია, გულით მონიდომებს... და ნუთუ არ მონიდომებს? ნუთუ არ უნდა ძვირფას ედუარდ ამბროსის... ძეს, რომ სამუდამოდ უკვდავოს თავისი სახელი?"

ნაზი ჭეღია, პოეტი:

„ერო, რომელიც ამ ზომამდე მიიყვანს თავის თავს, ის არც არის სიცოცხლის ღირსი: როგორც ჩანს, აქ მოქმედებს ბუნების შერჩევის კანონი...“

ბენო მამალაძე, სამამულო ომის მონაწილე, მე-2 ჯგუფის ინვალიდი:

„მე მჯერა, რომ ენერგიული და განსწავლული ჩვენი სამშობლოს პატრიოტი აშხ. შევარდნაძე დიდ ყურადღებას დაუთმობს ამ დიდ საერო საქმეს და ბევრს გააკეთებს მის გამრავლებისათვის ისე, როგორც თავის დროზე გააკეთა გენერალმა დე გოლმა“.

გენერალმა დე გოლმა კი ის გააკეთა, რომ ორმოც მილიონზე ათეული წლობით გაყინულ ფრანგებს შესძახა და მოუწოდა, მომეცით რაც შეიძლება მეტი ბავშვიო და, რაკი ფრანგები ტყის ხალხი არ არის ქართველებივით, ომის დამთავრებიდან ათი წლის მანძილზე მილიონობით იმატა მისმა თანამემამულეებმა...

შოთა ნოზაძე, ხანშიშესული კინომახიობი:

„...ამ ჩვენი დიდი ეროვნული გასაჭირის დროს მთავარი მინც ის არის, რომ ამ წიგნმა ჩვენი რესპუბლიკის ჭკვიან და ენერგიულ ხელმძღვანელამდე მიადნოს. გაგონილი მაქვს, როცა მას მოახსენეს — შინაგან საქმეთა მინისტრობისას ერთი საზარელი მკვლელობის ამბავი, მომიყვანეთო და შემახვედეთ, ვინაა ამის ჩამდენი, კაცია თუ ნადირო...“

მთელი ერთი წლის წვალება დამჭირდა, რომ ჩემს წიგნს მიეღწია „ჩვენი რესპუბლიკის ჭკვიან და ენერგიულ ხელმძღვანელამდე“, მაგრამ მან მისი დაშწერის ხილვა, აბა რა გასაკვიროა, არ ისურვა. ო, ის რომ დაენერა მასთან დაახლოებულ ლიტერატურის ღენერლებს, მაგალითად, ნოდარ დუმბაძეს ან გრიგალ აბაშიძეს, ანდა ირაკლი აბაშიძეს, მაშინ, იცოცხლეთ, მათ გულისტკივილს გულთან ახლოს როგორ არ მიიტანდა...

მაგრამ, რას იზამ, იმათ გული არ სტკიოდათ, ყოველ შემთხვევაში საამისო რამ იმ ხანებში არც ტრობუნიდან და არც პრესაში ეს ტკივილი არასოდეს არ გამოუთქვამთ.

აშხანაგი შევარდნაძე დისიდენტად მიჩნეულ კიტა ბუაჩიძეს კი, თავს, აბა, როგორ გაუყადრებდა, ამიტომ გურამ ფანჯიკიძეს დაავალა შეხშიანებოდა ამ ამბავს წერილით და ამით მოთავდა კიდევ ნამოწყებული ბრძოლა ქართველი ხალხის მარად სასიცოცხლოდ.

საერთოდ, გადაჭრით შეიძლება თქმა იმისა, რომ აშხანაგი შევარდნაძე და, რაც ბევრად უფრო საშუალოა, ბატონი შევარდნაძეც, ერის პირველი კაცი, როგორც ამას მისი მრავალწლიანი სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობა

გეჩვენებს, გულგრილად უყურებდა და უყურებს ჯერ ერის გამეჩენ-
როანების, მერე კი მისი სრული ამონყდომის საკითხს.

თქმა არ უნდა, სახელმწიფოში მას უამრავზე უამრავი საფრთხი და...
მოსაგვარებელი საქმე აქვს, მაგრამ მათ შორის პირველი საზღვარს...
ხომ ის უნდა იყოს, რომ ქართველი შერჩეს ამ სამყაროს, გნებავთ, თუნდაც
იმიტომ, რომ

„რომელიმე ერის გაქრობა აღარბებს და ასახიჩრებს თვით კაცობრი-
ობას“. (იაკობ გოგებაშვილი).

მით უმეტეს, რომ ჩვენი ერის გაქრობა დიდ სიხარულს მოპგვრის ჩვენს
უახლოეს „კეთილ“ მეზობლებს — სომხებს, აფხაზებს, ოსებს, აზერბაი-
ჯანელებს, რომლებიც უკვე კარგა ხანია დღეებს ითვლიან, ჩვენივე ნებით
როდის გადაეშენდებით...

რაკი სიტყვას მოჰყვა — გადაშენებას, „შავი წიგნის“ დაწეროდან შეიდი
ნლის შემდეგ გრიგოლ აბაშიძემ, უკვე თანამდებობადაკარგულმა, როგორც
იქნა, ხმა ამოიღო ჩვენს უბედურებაზე. აი, რას წერს ამასთან დაკავშირე-
ბით თავის ფრიად საინტერესო, საისტორიო ნაშრომში რევაზ კვერენჩი-
ლაძე:

„1986 წელს შწერალთა ყრილობაზე გრიგოლ აბაშიძის გამოსვლაში
განსმა ნუხილი ეროვნულ სატიკივარზე:

„ჩვენი ხალხის დღევანდელ ყოფაში იმაზე საგანგაშო არაფერია, ქართველობა
რომ არ მრავლდება... თუ დროზე არ ეშველა ამ საქმეს, ჩვენ თავს
თვითონვე გაუფშადადებთ იმ გადაშენებას, რასაც თემურ ლენგმა და შაჰ-
აბასმა ვერ მიაღწიეს ცეცხლითა და მახვილით“.

ვეფიქრობ, ეს იყო გამომსახილი შწერალ კიტა ბუაჩიძის 1979 წელს
დაწერილი, შემაშფოთებელი „შავი წიგნის“, რომელიც, ხელნაწერად გამრავ-
ლებული, ისე როგორც ბევრ ცნობილ მოღვაწეს, შწერალთა კავშირის
მაშინდელ ხელმძღვანელსაც გაუგზავნა ავტორმა. ეტყობა, იგი ნაიკითხა
გაბაშიძემ და სულით ხორცამდე შეძრა იქ მოტანილმა ფაქტებმა, მაგრამ
ამ ხელნაწერი წიგნის აშკარად ხსენება მაშინ არ შეიძლებოდა, ავტორს
თავის სიცოცხლეში მისი გამოცემის იმედიც არ უქონდა. მხოლოდ პოლი-
ტიკურ ცხოვრებაში მოშხდარმა ცვლილებებმა გახადა შესაძლებელი „შავი
წიგნის“ დასტამბვა 1990 წელს და... ძნელად დასაჯერებელია, მაგრამ
ფაქტია, — ისე გავიდა წლები, მასზე პრესაში ერთი პატარა რეცენზიაც არ
დაბეჭდილა!“

მკითხველი, ალბათ, მიაქცევს ყურადღებას... „ჩვენი ხალხის დღევანდელ
ყოფაში იმაზე საგანგაშო არაფერია, ქართველობა რომ არ მრავლდე-
ბა...“

კი, მაგრამ, ქართველობა 1979 წელს მრავლდებოდა? 1960-ში მრავლდე-
ბოდა? 1970-ში?

ეს ამბავი ბევრად ადრე დაიწყო, გამრავლებას ვინ ჩივის, დაიწყო
ისეთი სისტემატური კლება, რომ როცა „შავი წიგნი“ იწერებოდა, უკვე
შეგვეძლო გვემსჯელა „დედისერთა საქართველოზე“ ჩვენი მტრების სასიხ-

არულოდ, რომლებიც გარს გვარტყია და მოუთმენელი მოთმინებით ელოდებიან, როდის დაისაკუთრებენ ქვეყანა-ნალკოტს, რომელსაც, **ქუჩუ დე როს „საქართველო“** ერქვა...

ჩვენში სიტყვა „შესანიშნავი“, სხვათა შორის, „უდიდესისა“ არ იყოს, სრულიად გაუფასურებულია, მას ხშირად დაბალი დონის რამერუმის ასამაღლებლადაც დიდის ამბით გვამცნობენ ხოლმე, შესანიშნავიარ.

ო, მართლაც შესანიშნავია შარშანდელ „ცისკრის“ ნომრებში დაბეჭდილი, უდროოდ გარდაცვლილი გიორგი ბაქანიძის „გზადაგზა“, რომელსაც არ ვიცი რა დაეარქვა — განსჯა თუ მოგონებანი, და რომელსაც, სხვათა შორის, არც ერთი რედაქტორი საქართველოში (არ ვგულისხმობ მოყვითალო პრესას) შეუშოკლებლად, ადგილების ამოუგდებლად, განსაკუთრებით ჩვენი დროის ქართველ მწერლებს რომ ენება — დაბეჭდავდა, ზაურ კალანდია კი, „ცისკრის“ რედაქტორი, არაფერს და არავის არ მოერიდა და გამოაქვეყნა ხელუხლებლად.

საჭიროდ მიმაჩნია მოვიყვანო რამდენიმე ამონაწერი „გზადაგზიდან“ გიორგი ბაქანიძის ნათელი გონების საილუსტრაციოდ, რისთვისაც მკითხველს ვთხოვ ყურადღება მიაქციოს, რომ ყოველივე ეს დაწერილია თითქმის ოცი წლის წინათ, 1979 წელს:

„საგანგებოდ ავიღე საქართველოს რუკა, აღვნიშნე — რა დარჩა ნამდვილად ჩვენი და რა — ეშმაკისა; ძალზე მძიმე სურათი გამოივიდა: გარუსებული აფხაზეთი, გარუსებული ჩრდილოელი თანამოსმეებისკენ ბრყვულად მზირალი საშრეთ ოსეთი, რომელმაც, ჩრდილოეთისაზე ბეჭრად მეტად, ენაც შეინარჩუნა თავისი, სკოლაც, კულტურაც; სომეხთაგან უბრძოლველად შემომტყციებული მესხეთ-ჯავახეთი, ძველ საბარათიანოში გაღაღებული და უკვე თბილისს მომდგარი აზერბაიჯანი“.

„სხვის მიწაზე დაძკვიდრებულ ხალხს, ხიზანს ძალაც მეტი აქვს, რადგან გაუცნობიერებლად იცის: ყველაფერი უნდა იღონოს და გაისაცხოვროსოს სხვისი მიწა-წყალი, ამას კი ბეჯითი შრომა-გარჯით, გამრავლებით, ერთპირობით, ერთსულოვნობით მიაღწევს... ამბობენ, სომეხთიდან დაძვრებიან ემისრები, ხალხს სათანადოდ მოძღვრავენო...“

„ამ სომეხებს, ალბათ, მერე და მერე აზერბაიჯანელებიც აძყვებიან, ჯერ კი აშკარად არაფერს ითხოვენ, ჩუმად არიან, ურეტენზიოდ, მაგრამ გაცხოველებით აკეთებენ საქმეს: უკვე მოილაფეს ბარაქიანი ქართული მიწები. ხელში მოიგდეს გარდაბნის, ბოლნისის, მარნეულის რაიონები, შევიდნენ კახეთში, შიდა ქართლში, მოადგნენ თბილისს, რალა მოადგნენ — უკვე თბილისში არიან“.

ამ „ჩუმმა, წყნარმა“ აზერბაიჯანელებმა 1990 წლის შუალედში, გუმბარძის დროს, როცა ჩვენმა „ეროვნულმა“ მოძრაობამ ქუჩებში მიტინგებმა და მიკროფონ-მეგაფონების კაკანით ზენიტს მიაღწია, ატროკდა და ხმა გაიღო ქვემო ქართლში მცხოვრებმა „უტყვმა“, „მეშწანილემ“, აზერბაიჯანელებმა და... „თავის მხარისათვის“ ავტონომია მოითხოვეს! მაშინ ვერ მიიღეს, ვერც ახლა მიიღებენ, ვიდრე ჩვენი პრეზიდენტები, შევარდნაძე-ალიევი, მეგო-

ბრობენ, მაგრამ როცა ისინი აღარ იქნებიან და ჩვენც, ქართველები, „ნახევარი ბავშვის კეთებით“ ნოლამდე დავალთ, მაშინ?!
 დიას, ჩვენ, ქართველებს უაღრესად საგანგაშოდ გვაჩვენებს მაგრამ ვტვხვტვ განგაშს კი? თქვენც არ მომიკვდეთ, ვითომც აქ არაფერი, მთავარია, თურმე, აფხაზეთისა და „სამშრეთს ოსეთის“ ნომინალური შემოერთება საქართველოსთან, და თუ ამას მივალნიეთ, შეგვიძლია თავი ტკბილ ძილს მივცეთ...

ბრძოლის ველზე მყოფი ქვეყნის მეთაური ედუარდ შევარდნაძე 1992 წლის სექტემბერში არაერთხელ შეშფოთებული გვაფრთხილებდა, საქართველოს ბედი სოხუმში წყდებაო...

არა, მაშინაც და ახლაც საქართველოს ბედი თავად საქართველოში წყდებოდა და წყდება, და გადაწყდება იგი, ალბათ, შედარებით სულ მალე საქართველოს დაცემით, თუკი... თუკი ვიომებთ ისე, როგორც ვიომეთ აფხაზეთში, როცა ეს ომი სულაც არ იგრძნობოდა არათუ საქართველოს რომელიმე კუთხეში, თვით თბილისშიც კი, — ტელერეკლამა დუბაიში გასამგზავრებლად დღეში სამჯერ გვეპატუვებოდა თავგამოდებით...

ასე განსაჯეთ, ეს ომი თვით ომის ცენტრშიც არ იგრძნობოდა — გალში; თოფი არ აიღოთ, აფხაზები თქვენ ხელს არ გახლებენო, ამშვიდებდა გალელებს პრეზიდენტობაზე თავგადაკლული „მწერალი და მეცნიერი“ ზვიად გამსახურდია.

როგორც ყოველთვის და ყველაფერში, აქაც შეცდა გამსახურდია: საქართველოსთან საომარი მოქმედებისას უთარალო, გულარხენ გალელებს აფხაზებმა და, მათზე მეტად კი, ბაგრაშიანის სახელობის ორ ბატალიონად შეკრულმა სომხებმა ისეთი შავი დღე დააყენეს, რომლის შსგავსი გენოციდი არ ახსოვს კაცობრიობის ისტორიას, და ეს გააკეთა „ერთმა მუჭა ხალხმა“, როგორადაც, როცა „ქმურად“ ვცხოვრობდით, ასე ვიხსენიებდით ხოლმე, ნუ ვანყენინებთ, ცოტანი არიან, „დინამოს“ სტადიონზე რომ დაეტყვიან, იმდენიო, გამსახურდია კი...

ნათქვამია, კანონს უნინარესად მისი გამომცემელი უნდა იცავდესო, ამაზე პრეზიდენტმა გამსახურდიამ თავის პრემიერ-მინისტრს თენგიზ სიგუას ერთხელ ლუი მეთოთხმეტესავით მოკლედ მოუჭრა:

— ეს მე ვარ კანონი!

პოდა, „ეს მე ვარ კანონმა“ გამსახურდიამ ერთხელ დაიმუქრა კიდევ, ჭკუთ იყვნენ, თორემ ჩავერი ყველა მათ საბარგო მანქანებში და გადავრეკავო აფხაზეთს იქით. მერე კი, ექსპრეზიდენტობისას, გროზნოში „ნასწავლი“ აფხაზურით, მათი გულის მოსაგებად და შევარდნაძის გულის გასაპობად, აფსუებს აფსუურად მიმართა, რომლის აზრის გამოტანა იმგვარად შეიძლებოდა, რომ მეც თქვენთან მიგულეთო...

ერთი აფხაზი არ მოერიდა ეთქვა, სამი თაობა ემზადებოდა ამ დღისთვისო, ესე იგი ქართველების ამოსახოცად... (სხვათა შორის, ამ სამი თაობის სიცოცხლის მანძილზე აფხაზეთის „კაგებეს“ მუდამ ქართველები

ხელმძღვანელობდნენ, მაგრამ ამ „შეთქმულების“ ზედაპირულ კვლავ ვერ მიაგნეს).

მსგავსი გენოციდი, რაც აფხაზეთში, არძინბას მეთაურობით მოხდა ქართველების მიმართ, ვიმეორებ, მეორე არ მოიპოვება მსოფლიო ისტორიაში, ჩვენ კი ვდუმვართ, ვდუმვართ, შეიძლება, წინასწარი განზრახვით და ველოდებით დროს, როცა აფხაზეთს ტერიტორიულად შემოვიერთებთ, მაგრამ ვაითუ იმ დროისათვის ეს ცხელი გული გაცივდეს და სამართლიანი შურისძიების ცეცხლი საერთაშორისო დამნაშავეის არძინბას და მისი ზრვის წინააღმდეგ ფერფლად იქცეს...

„1993 წელს აფხაზმა და სომეხმა „ბოევიკებმა“ ჩემი და ჩემი შვილის სახლებს, ორივეს ცეცხლი წაუკიდეს. თვალწინ მომიკლეს ჩემი ძმა ამირანი. პროტყვი წაასხეს ჩემი და წაეიდნენ, — ცრემლმორეული იგონებს ზევე ჯალალონია“. (საქართველოს რესპუბლიკა, 3.05.98).

დაის, აფხაზეთში ორი სომეხური ბატალიონი იბრძოდა ქართველების წინააღმდეგ. სომეხები, როგორც თვითმხილველები გადმოგვცემენ, ქართველებს უფრო დაუნდობლად და მტაცურად ეპყრობოდნენ, ვიდრე თვით აფხაზები და ჩეჩნები.

1995 წელს მე ვწერდი:

„...და როცა ეს ჩემი შიში ვორონოვისთვის შზის, აფხაზურად, მგონი, ამრას სამარადგამოდ დაღამების საქმეში ქართველის ხელი ხომ არ ურევია-მეთქ, და ეს ეჭვი ჩემს ერთ მეგობარ ქალს (მ.კ.-ს) გავუზიარე, მან წამსვე დამამშვიდა, ამის შწო ჩვენი დროის ქართველებს, აბა ვინ მისცა, ისინი მხოლოდ ერთმანეთის კვლაში არიან ყოჩაღებით, თან ესეც დაამატა, აფხაზი განა მოკლავს აფხაზს, ან ჩეჩენი ჩეჩენს, ანდა სომეხი სომეხს?! ჩვენ კი, ისედაც გადაშენების გზაზე შემდგარი ხალხი, მუსრს ვავლებთ ერთმანეთს და... ერის ამაზე უარესი დეგრადაცია განა შეიძლება ნორმალურმა ადამიანმა წარმოიდგინოს?! გარეშე მტრების გარჯილობა ჩვენდა ამოსაძირკვევად, ვითომ არ იკმარებს?!“

ჩვენს პრობებში მყოფთათვის შედარებით ჩინებულად ინფორმირებულმა და, საერთოდ, კარგმა გაზეთმა „აკაკასიონმა“, დროდადრო პირველ გვერდზევე რომ შეგვახსენებს ხოლმე, „გვახსოვდეს აფხაზეთი!“, ამ ბოლო ხანს თავისი არაერთი ნომერი მიუძღვნა საქართველოს პროკურატურის მიერ აფხაზეთში ქართველების გენოციდის მიკვლეულ ათასობით ფაქტს... ამ ზღვა საბრალდებო მასალიდან მხოლოდ ორიოდეს მოვიყვანე სანიმუშოდ:

„ინეზა კვარაცხელიას (გულრიფში, სოფ. ფშაფი) ჩვენებით სომეხი ეროვნების ფშაფში მცხოვრებ ბარბუქს შედგენილი ჰქონდა ქართველი მოსახლეობის სიები, დადიოდა აფხაზეთთან ერთად ქართველთა ოჯახებში, უწევდა სახლ-კარს, ანადგურებდა ოჯახებს, მის მიერ მოკლული იქნა ფშაფში მცხოვრები 61 წლის შუქრი ქობალია და მისი მეუღლე, რომელსაც გამოჭრა ყელი.

სომეხი ეროვნების კბილის ექიმმა, სახელად ანდრეიმ, ყელი გამოჭრა ექიმ აკაკი სიჭინავას და მის ძმას, რომელიც მუშაობდა რესპუბლიკურ

საავადმყოფოში. ანდრეი ცხოვრობს სოფ. ფშაფში თბილისის გზატკეცილზე სომხების დასახლებაში.

ჩვენი „ძმების“, ღორებისათვის ყელის გამოჭრაზე დიდად ბული, სომხების „ვაჟაკობის“ დამადასტურებელი მსგავსი „ოპერაციები“ ასობით შეგვიძლია ამოვიწეროთ რესპუბლიკის პროკურატურის საგამოძიებო ტომებიდან, რაც, „სხვათა შორის“, ზედმიწევნით აღწევდა ერევანში სომეხი ერისკაცების ბუნებრივ სასმენ აპარატებამდე, მაგრამ არცერთ მათგანს, არც რომელიმე მღვდელმთავარს და არც სილვა კაპუტკიანს (ადრე ახალქალაქში სისტემატურად რომ ჩამოდიოდა და ამხნევებდა და მოუწოდებდა თავისიანებს, კიდევ უფრო გამრავლდითო) და არც ქართველოლოგ პარუჩერაძის და არც საგარეო საქმეთა მინისტრს ფაფაზიანს, ამას წინათ „ნეზავისიშია გაზეტა“-ში არცთუ შენიღბულად რომ დაგვეპუქრა, არც წერილობით და არც საჯაროდ, ერთ უთქმელი ეს მხეცური ანტიქართული „აქციები“ არ დაუგმიათ და მცირეოდენი აღშფოთებაც არ გამოუქვამათ, არცერთი მათგანი არ ჩასულა ქართველების სასაკლაოდ გადაქცეულ აფხაზეთში (სადაც, დასტურ, თავის დროზე ვასილ მჭავანაძემ არაერთი რეპატრიანტი სომეხი ჩაასახლა ვაზგენის თხოვნით, ისინი სომხეთის შავს ვერ ეგუებიან, ზღვის კლიმატს არიან შეჩვეულნიო)...

ახლა კი ეს რეპატრიანტი და არარეპატრიანტი სომხები აფხაზეთში ისე ზოცავენ არაფრის დანაშაულის მქონე ქართველებს, როგორც თურქებს, ურთიერთშეტაკების დროს, 1915 წელს.

მოდით და ნუ გაგახსენდებათ აკაკის სტრიქონები „სომხებს პასუხად“ — ან, თქმული ასოდე წლის წინათ:

„როცა დაემხო თქვენი სამეფო...
მტერმა დაიპყრო რა თქვენი მხარე,
ვინ იყო თქვენი თანამგრძნობელი
თუ არა ჩვენ? ეღვარეთ ცრემლები მწარე.
როგორ არ გითხრათ, რომ მამა-პაპით
ჩვენში გაზრდილხართ... ჩვენში შობილხართ
და სასომხეთი, როგორც ქვეყანა,
არც კი გინახავთ, არც კი ყოფილხართ.“

სომეხი მეფლანგე და სომეხი პროფესორი ერთნაირად მსჯელობენ ქართველებზე, გამკილავე სიძულვილით...

თქმა არ უნდა, ჩვენი პირველი მტერი სომხებია, ისინი პირველები ელოდებიან ჩვენს ამოხოცვას, რომ აღადგინონ ტიგრანის „დიდი სამეფო“ და გავიდნენ საოცნებო ზღვაზე...

ამასთან დაკავშირებით არ შემიძლია, გაკვრით მიინც, კვლავ ქებით არ მოვიხსენიო ყურნალი „ცისკარი“, რომელმაც მიმდინარე წლის პირველ ნომერში დაბეჭდა დიდი ისტორიული მნიშვნელობის, აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის წერილი, რომელიც სიმონ ჯანაშიასა, კანდიდ ჩარკვიანისა და ექიმ-აკადემიკოს მიხეილ წინააღმდეგობითან ერთად 1945 წლის ოქტომბერში, სოჭში, სამი დღე იყო „სტუმრად ამხანაგ სტალინთან“.

ნიკო ბერძენიშვილი წერს:

„რამდენი ვისწავლე ამ სამ დღეს, რამდენი გაბედული ვახდენდი ვახდენდი ვახდენდი აზრი შეგვიჩინა ამ გენიალურ ადამიანთან (ახალ ადამიანთან) [საქართველო] რა მარტივი და ცხადია ყოველი საკითხი ამ ტიტანისათვის. რა სწრაფად და უცთომლად ხსნის და ანაწევრებს ხლართს, როგორ სწრაფად ჩაჭიდებს ხელს იმას, რაც უმთავრესია, რაც სახელმძღვანელოა...“

„სტალინი შეკუმშული ენერგიაა, უშრეტე ენერგია. ის არ ზის (ჯდომა მისთვის დამახასიათებელი არაა), დგას მოხდენილად, მიმოდის შჩატე ნაბიჯით (ჩანს მუხლები მოსდევს), კვლავ დადგება, სშირად აბოლებს ყალიბს, ოხუნჯობს, მსჯელობს, სულ დგას. იშვიათად დაჯდება სავარძელში, ერთი-ორი წუთით, უმაღლეს ნამოდეგება (თითქოს წასცდა დაჯდომამ). ქართულ ლიტერატურაზე საუბრობდა. კონია გამსახურდიას „დიდოსტატის მარჯვენიდან“ რალაც ადგილი გაახსენდა („Лаз“), „Я вам сейчас покажу“-ო და უმაღლ წავიდა. მეორე სართულიდან პირველში ჩავიდა და თავისი სანოლი (თუ სამუშაო) ოთახიდან წიგნი ამოიტანა. ამასობაში სულ ორი წუთი თუ გავიდა, მეტი არა. საინტერესო ადგილი უკვე ეპოვნა. გადაშალა და წაგვიკითხა და იოხუნჯა: „Засилити“.

ერთხელ, ომის დროს, სეროზულად ავადმყოფობისას, სტალინს უთქვამს: „После моей смерти могилу мою загребете мусором, но ничего, ветер истории развеет этот мусор“.

ჰოდა, აი, რას ამბობს დღეს ბევრისგან „მიბეგვილი“ კი არა, ომის დამთავრების შემდგომ ცის ტატნობზე მყოფი სტალინი:

„არ მოსწონს ამხანაგ სტალინს სომეხთა ტრაბაზი ისტორიაში (საერთოდაც აღნიშნავს სომეხთა ამ მხარეს) და ხსნის ამ გარემოებას იმით, რომ ისტორიის მიერ სომეხები განებივრებულნი არასოდეს არ ყოფილან, ა ვ ა დ - მ ყ ო ფ უ რ ი ის ტ ო რ ი ზ მ ი სჭირთ“. (აქ ხაზი ჩემია — კ.ბ.).

აღბათ, სწორედ ამ „ავადმყოფურ ისტორიზმს“ უნდა მიენეროს, რომ სომეხებმა ამ რამდენიმე წლის წინათ ერევანში სურათებდართული წიგნი გამოსცეს, სადაც ურცხვად ირწმუნებიან, რომ საქართველოს 40 რაიონში 600 სომხური ეკლესიაა, რომლებსაც ქართველები ისაკუთრებენ და თავისად სთვლიანო.

მადლობა ღმერთს, ამ „ნაშრომის“ საონსორ-ავტორებს პასუხი დროულად გასცა ჩვენმა არმენოლოგმა ბონდო არველაძემ, რომელმაც სომეხების „მტიცივებები“ ქვა ქვაზე დაადულა და ორმაგად სასიხარულოა ისიც, რომ ბარველაძის ეს ქართული წიგნი პარალელურად რუსულად ითარგმნა და გამოიცა კიდევ. ასე რომ, მას სხვებიც წაიკითხავენ, მათ შორის ქართველ-ლოლოგი პარურ მურადიანი, რომლის ქართველოლოგობა, სხვათა შორის, იმაში გამოიხატება, რომ საქართველოს მიმართ გამიზნული პასკვილიანტობა სამეცნიერო ნორმად გაუხდია.

მოდით და ერთხელ კიდევ გავიხსენოთ აკაკის სტრიქონები:
 „ბოლოს მიგიღეთ სამშობლოშიაც,
 გამოგინოდეთ ძმებს ძმურად ხელი...“

ისე მიგიღეთ, ვით საყვარელი,
მაგრამ თქვენგანა არა გეახსოვს რა,
გარდა მტრობისა და სიძულვილის
და ჩვენზე ისე ხარო შემოჩენილი,
როგორც წურბელა და მატლი კბილის“.

ილია ჭავჭავაძე კი მათ „პროზით“ მიმართავს: „ჩვენ, ბევრი გვექონდა
თუ ცოტა, შეგივრდომეთ, შემოგინიხნეთ, გიძმეთ და შინ მტრად ნუ
გვეკიდებთ“. („ქვათა ლაღად“).

იქვე ილია ამბობს, რომ სომხებს აქვთ ასეთი ანდაზა:

„სადაც პური მნახო, იქ დაბინავდიო... მაშ მამული, სამშობლო, მამა-
პაპათა მინა-წყალი, მამა-პაპათა ბინა უქმი სიტყვებილა ყოფილა ადამიან-
ისთვის“.

ყოველივე ეს დანერლია ასი წლის წინათ, როცა სომხები მსოფლიოს
ბევრ ქვეყანაში პურს სადაც ნახავდნენ, იქ ბინავდებოდნენ, მერე კი,
საბჭოთა ხელისუფლების დროს, თავის ისტორიულ სამშობლოსაც მიხედეს
და ააყვავეს კიდეც რუსეთისა და საზღვარგარეთელი სომეხთა მრავალრიცხ-
ოვანი დიასპორის დახმარებით, თანაც თვალი მუდამ ეჭირათ და, რასაკვირ-
ველია, ახლაც, რუსეთისგან ზურგგამაგრებულთ, კიდეც უფრო მეტად
უჭირავთ სხვათა მიწების ხელში ჩასაგდებათ, კერძოდ, ჯავახეთზე, საიდ-
ანაც წლების მანძილზე ქართველებს საცხოვრებლად ისეთი აუტანელი
პირობები შეუქმნეს, რომ ესენი იძულებულნი გახდნენ მიეტოვებინათ მშობლიური
მხარე...

მოკლედ, ასეა თუ ისე, ახალქალაქი ფაქტურად ახლა სომხების
სამფლობელოა, სადაც არც ქართული ლარი გადის და სადაც არც
მალაღჩინოსან ქართველებსაც კი იოლად არ შეესვლებათ (ერთხელ, ორი
წლის წინათ, საქმის გასარკვევად იქ ჩასულ ქართველებს „ბრბომ“ ალყა
შემოარტყა და მძევლად აყვანა დაუპირა). ყოველივე ეს სომხეთის მთავ-
რობამ, რასაკვირველია, მშვენივრად უწყის, მაგრამ ვითომ არ იცის და
ვითომ მათ არც აქვთებს.

დიდი წინასწარმეტყველება არაა საჭირო, რომ კაცმა იფიქროს, დროთა
განმავლობაში სომხეთი, რუსეთის საომარი საჭურველით ყელამდე შეიარაღ-
ებული და აზერბაიჯანთან მომგებიანი ომით გათამამებული, ჩვენც შე-
მოგვიტყვეს, ოღონდ ვიდრე ამ ზომამდე დაეშვება, ახსოვდეს, რომ საქართველოში
ნახევარ მილიონამდე სომეხია, რომლებმაც საუკუნეზე ბევრად მეტი ხანია,
რაც აქ პური ნახეს და დაბინავდნენ, — ჩვენც მათ ისე მოვექცევით,
როგორადაც მოექცა აზერბაიჯანი სომხეთთან ომის დასაწყისში...

გაამეროკებული სომეხი ისტორიკოსი სუნი თავის გულისნაღებს არ
მაღავს:

„საქართველო ძალიან ლამაზი ქვეყანაა, ხალხი რომ არ ამახინჯებდეს.
სომხეთი ნახტომისათვის ეშხადება სამცხე-ჯავახეთის შემოსაერთებლად“.

გვინადელი დანამატი: ერევანში ცხოვრობს სომეხზე გათხოვილი

მეცნიერი ქალი თინათინ ასათიანი. ეს ქალბატონი უთუოდ მნიშვნელოვანი ფიზიკოსია, რაკი იგი არჩეულია სომხეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრად, რასაც სომხები ასეთ პატივს ქართველობისთვის არ დასდებდნენ. ამის ჭეშმარიტი ღირსი არ იყოს.

ყოველივე ეს, რა თქმა უნდა, დიდად სასიამოვნოა, ოღონდ პირადად ჩემთვის და, ალბათ, ბევრი სხვა ქართველისთვის არასასიამოვნო ის იყო, რომ ქალბატონმა თინათინ ასათიანმა უამრავ ქართველ ტელემეყურებელს 13 აგვისტოს ამჯობინა... რუსულად გამოგვსაუბრებოდა „შე ქალო“, ვთქვათ, სომხეთში 30 წლის წინათ გათხოვდი, ანდა თუნდაც 40 წლის წინათ, აბა, ეს ისეთი რა ხანგრძლივი დროა ანდა ერევანი ასე, რა დაშორებულია თბილისთან, რომ შენი მშობლიური ენა გადაგვიწყდა და ჩვენი განათლება რუსულად ამჯობინე?!

ბატონი ალ. შუმანაშვილი მიმდინარე წლის მაის-ივნისში გერმანიის ქალაქ ფრაიბურგში ბრძანდებოდა მეცნიერული მივლინებით მაქს პლანკის სახელობის ინსტიტუტში. 13 აგვისტოს გაზეთ „ახალ საქართველოში“ იგი თავის შთაბეჭდილებებს გვიზიარებს და სხვა ამბებთან ერთად გვაცნობს, რომ ამ ინსტიტუტის — „პროფესორი ზოგფრიდ ლამიხი ქართველების სიძეა. მისი მეუღლე ელიკო ნიკლაურიც იუროსტია. იგი ამ ათეული წლის წინათ ასპირანტურაში სწავლობდა მოსკოვში, სადაც გაიცნო ბატონი ზოგფრიდი და დაუკავშირა თავისი ბედი. ქალბატონი ელიკო ახლა სამი შვილის დედაა, ორ ქალიშვილსა და ერთ ვაჟსაც უზრდის გერმანიასა და საქართველოს. პატარა თევდორე სამი წლისაა, გერმანულად და ქართულად თითქმის ერთნაირად ჭიკჭიკებს“.

პოდა, მოდით და შეადარეთ, „დასაკარგავ“ გერმანიაში გათხოვილი ელენე ნიკლაური-ლამიხი, რომლის შვილიც გერმანულთან ერთად ქართულადც ჭიკჭიკებს, რაც, რა თქმა უნდა, დედის დამსახურებაა და მეზობელ ქვეყანაში გათხოვილი თინათინ ასათიანი — „ამბარცუმიანი“, რომელიც შვილებს ქართულს, აბა, რას შეასწავლიდა, როცა ეს ენა მისთვისაც, როგორც ჩანს, უკვე უცხოა, ახლა მის გულს სომხური და რუსული, ალბათ, უფრო ელაშუენბა.

შერეულ ქორწინებისას შვილები მეტწილად დედისაა, რასაც დედა ჩააგონებს ბავშვობაში, ის გააყვება ცხოვრებაში. ისე კი, ქალბატონი ასათიანი და ქალბატონი დიანა უკლება (მზატვარ ფოტო გრიგორიანის ქვრივი), მგონი, ორადორი ქართველია, რომლებიც სომხეთმა შეითვისა, — იქ ხომ ქართველებს კეთილი თვალით არ უყურებენ.

მაგრამ დროა დაეუბრუნდეთ ნიკო ბერძენიშვილის ფრად საინტერესო, საისტორიო ნაამბობს.

ერთობ საყურადღებოა, რომ სტალინი თურმე — „სწუხს ზაქათალის შესახებ, სერგოს (ორჯონიკიძეს — კ.ბ.) ამტყუნებს, ეროვნული საკითხისადმი კომსოპოლური მიდგომის შედეგია, ბორჩალოს გადაცემა სურდა სომხებისთვისო“. (ხაზი ჩემია — კ.ბ.).

ჰოდა, ამის შემდეგ მოდით და ამტკიცეთ, რომ სტალინი არ ქართველობდათ, არ იყო ქართველიო...

საქართველოში თუ სახელდახელოდ და მიახლოებით დაკვირვებით ათასამდე პროფესორია, თუ მეტი არა (ათშვილიანმა ქეთევან დათიაშვილმა ერთხელ მითხრა, მე როცა სასწრაფოში სანიტრად ვმუშაობდი, ბარე ხუთი პრაფისორი გადავიყვანე საგიჟეთშიო). ამ რამდენიმე ხნის წინათ ამ არმიის სწორედ ერთი მათგანი, პროფესორი მანანა კაკაბაძე ჟურნალ „თეატრსა და ცხოვრებაში“ (№3, 1996 წელი) გადაჭრით და თითქოს ერთგვარი ზიზღითაც აცხადებდა, სტალინი მამით ოსი იყოო...

ოსები ისედაც ისაკუთრებენ სტალინს და... ა, ბატონო, ქართველი პროფესორიც (!) არ უბამს მათ შარს?! სწორედ იმ ოსებს, რომლებიც სტალინს რომ აღარ სჯერდებიან, იმასაც ამბობენ, „ვეფხისტყაოსანი“ რუსთაველს არ დაუნერა, „ვეფხისტყაოსანი“ დავით სოსლანმა დაწერაო. ისტორიულად ქართველობას ბევრი რამ გვავენო ეროვნულმა ყოყლოჩინობამ, თითქოს ჩვენზე უკეთესი, ჩვენზე ლამაზი, ჩვენზე ვაჟკაცური ხალხი სხვა არავინ მოიძებნება ქვეყნიერებაზე, (ვაჟამაც ლერმონტოვის ფრაზა „Бежали робкие грузины“, იწყინა და თარგმნა: „გაიქცნენ მხდელი ოსები“-ო) და... არქა, ფრთხილად, სხვა ერის წარმომადგენელი არავინ შეგვერიოსო და „საეჭვო“ ქართველს კირკიტს ვუნყებდით (ახლაც ვუნყებთ!), ნასომხარია, ნაოსხარია, დედა სომეხი ჰყავს (დედა ილია ჭავჭავაძეს გროგორიანული სარწმუნოებისა ჰყავდა, მაგრამ მან „ქვათა ლალადით“ სომხებს ისეთი დღე დააყარა, მასზე პრეტენზიას აღარც აცხადებენ), მაშინ როცა, მაგალითად, მეთურამეტე-მეცხრამეტე საუკუნეებში ტერტერები, თუკი ბედნიერი შესაძლებლობა მიეცემოდათ, ქართველ ბავშვებს სომხებად ნათლავდნენ და წერდნენ კიდეც მათ მამასახლისოვებად, ჭკვიანოვებად, გრძელოვებად, მამულოვებად, ხარატოვებად, ვარდოევებად, თამაზოვებად, ხარაზოვებად, ჩვენ კი ამავე დროს ძალიან იოლად ვთურქდებოდით, ვოსდებოდით (მაგალითად დვალეთში, შიდა ქართლის მთიანეთში), აფხაზობაზე, ზომ ნულარ იტყვიო: დღევანდელი აფხაზეთის აფსუების თითქმის ნახევარი ყოფილი ქართველებია.

(დევნილების ერთი ნაწილი ამას წინათ მთაწრობას დაემუქრა, ჩვენი დაბრუნება თქვენ თუ არ შეგიძლიათ, ჩვენს თავს ჩვენ თვითონ მივხედავთო, რაც, თუ ბრჭყალებს გაეხსნით, იმას ნიშნავს, რომ ავდგებით და გავაფხაზდებითო... ამის გაკეთება ძნელი არ არის, მით უმეტეს, რომ აფსუებიც სწორედ ამისკენ მიილტვიან, ამიტომ, თუ დაებრუნდით და დაბრუნებამდეც, თამაზ ნადარეიშვილის ემიგრანტული მთაწრობა ამის ჩამდგნთა შორის შიშის ზარს უნდა სცემდეს პატროოტი პარტიზანების მეშვეობით: სხვა გზა არ არსებობს ქართველების ხარჯზე აფხაზების გამრავლების საწინააღმდეგოდ.

სხვათა შორის, აქვე ვიტყვი, რომ გააფხაზებული სვანი, არც დაღბინებისას და არც გასაჭირისას, დღემდე ერთიც არ შემხვედრია.

საერთოდ, დიდი ერებიც არ უკადროსობენ პატარა ერების თავის „რჯულზე“ გადმოყვანას — გარუსებას, გაფრანგებას, გასპარსელებას... ჩვენ

კი, ჩვენებური ეროვნული მაძლავინობის გამო, საუკუნეების წინათ ჩვენს მინა-წყალზე ჩამოთესლებული ოსები და აფსუებიც ვერ ეგვიტყვიან, „კეთილშობილი“ ქართული სისხლი არ „გავაბინძურეთ“... ჩვენდა დიდად საზიანოდ, ახლა ვიპკით განსაკუთრებით...

...დიხს, სტალინს დედა კი აყავდაო ქართველი, მაგრამ ეს ბევრი არაფერია, რადგან მამით ოსი იყო, — გვანათლებს ეს ჩვენი პრადისორი (ბოდში, პროფესორი!), რომელიც, თურმე, ჩვენი სახელოვანი დრამატურგის, პოლიკარმე კაკაბაძის ქალიშვილია და, ალბათ, ამიტომაც „ჩემი გენოსი მამის“, — „ყვარყვარე თუთაბერი“ მსოფლიო ლიტერატურაში სერვანტისის „დონ კისოტის“ გვერდით დგასო...

ო-ო, აქ ამ ჩვენმა პატივცემულმა პროფესორმა ძალიან ხომ არ მოუქნია კალამს? „კაცი არა თავის ადგილზე“, — დრამატურგის ერთ-ერთ ამ პრინციპზეა აგებული „ყვარყვარე თუთაბერი“ და იგი, „ყვარყვარემდე“, მსოფლიო დრამატურგიაში უთვალავჯერაა გამოყენებული, ამიტომაც „თუთაბერმა“, მიუხედავად არაერთი ცდისა, სხვა ერების თეატრალების ყურადღება ვერ მიიპყრო, ვერ მიიქცია, ყვარყვარე, როგორც ტიპი, როგორც ნაცარქექის ნაირსახეობა, ჩვენთვისაა ძვირფასი და საინტერესო და ერთობ სასაცილოა, როცა ზოგიერთი მედროვე, ეგრეთ წოდებული თეატრმცოდნე, ახლა თვით პიესას არა მენშევიკების გამამასხრებელ, არამედ ბოლშევიკური წყობილების გამაბითურებლად ნათლავს.

„ყვარყვარე თუთაბერი“ პირველად, მარჯანიშვილის ერთპიროვნული თაოსნობით (პიესა დასმა ერთმად... დაინუნა!) 1928 წელს დაიდგა და, მოგეცათ ლხენა, იმხანად ჩეკა და ჩეკისტური ცენზურა ალუ ბავშვის ჭკუისანი არ იყვნენ და ანტისაბჭოთა რამ არაფერი გამოეპარებოდათ.

საერთოდ, პოლიკარმე კაკაბაძეს, როგორც დრამატურგს, ცოცხალ კლასიკოსად შესახელებულს, ხელისუფლებისგან არასოდეს არავითარი დევნა და შევიწროვება არ განუცდია. „ცხოვრების ჯარაც“ კი, რომელშიც ჩვენმა ღირსსახსოვარმა მხახიობმა აკაკი კვანტალიანმა ლოპიანეს როლში, დრამატურგთან შეუთანხმებლად, კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის ვასილ მჟავანაძის გრომი გაიკეთა, საშუალო დონისაზე დაბალ სექტაკლს, რაც პიესის სათუო ღირსებამაც განაპირობა, მაყურებელი მაინც არ მიანწყდა. ეს კია, თვით ამხანაგმა ვასილმა, აკაკი კვანტალიანთან, სანდრო ჟორჯოლიანთან და ვახტანგ ნინუასთან შეხვედრისას, მცირეოდენი ნაწყენობა გამოთქვა („მაინც, რა დავუშავე მე საქართველოს?“), მაგრამ სექტაკლი არც უნახავს და არც მოუხსნია: მოხსნა თვით მაყურებელმა დაუსწრებლობის გამო.

რაც შეეხება გენიალობას, პოლიკარმე კაკაბაძე გენიოსად არა მხოლოდ მის პროფესორ ქალიშვილს მიანჩნია, მას ამ მხრივ, არც გიგა ლორთქიფანიძეც ჩამორჩება, რაც მისგან მაინცდამაინც არ მიკვირს, ოღონდ, ცოტა არ იყოს, მაკვირვებს შევარდნაძე, რომელმაც, ამ რამდენიმე ხნის წინათ, ასეთივე აზრი გამოთქვა, შეიძლება ლორთქიფანიძის მხარასაბმელად. (ისე კი, საერთოდ, ბატონი ელდარდი გენიალობის ჩამორიგებაში ერთობ გულუბ-

ვითა. ასე, მაგალითად, იგი წერს რევიაზ გაბრიაძეზე („საქართველოს რესპუბლიკა“, 27.08.97): „...რომ ჩვენ თანამედროვენი ვართ ჭკმარობად დიდი, მსოფლიოში აღიარებული, გენიალური შემოქმედისა“). ქართული ენის ბევრსგან შევირისხები, მაგრამ მაინც გავბედავ ვთქვათ: გენიალურია, გენიოსია, — თუ ამ სიტყვებს პროვინციული თვალთახედვით, იოლად ხელნაშაყრავი საზოგადოებით არ მივუდგებით და მივუდგებით ცივილიზებულ მსოფლიოში მიღებულ შეფასების სტანდარტებით, შერლობაში ჩვენ ერთადერთი მზისდარი გენიოსი გვყავს, ყველა დანარჩენი, გენიოსებად სახელდებულნი, დიდად, დიდად ნიჭიერები არიან.

...ისე კი, თითქოს ცოტა უცნაურად მეჩვენება, რომ თავის ლამის უკვე ნახევარსაუკუნოვან რეჟისორული მოღვაწეობის მანძილზე პატივცემულ გიგანგროგოლს მისთვის გენიალური დრამატურგის, პოლიკარაე კაკაბაძის, ვგონებ, 14 პეისიდან ერთის მეტი არც დაუდგამს („კახაბერის ხმალი“), „ყვარყვარე“-ს დადგმა კი რუსულად, გრობოდოვის თეატრშიც არ უცდია.

ახლა კვლავ დავუბრუნდეთ ნიკო ბერძენიშვილს. მისი ჩანაწერებიდან ჩვენთვის თვალნათელი ხდება, როგორი „შენიღბული“ ქართველიც იყო სტალინი, მას ყველაფერი აინტერესებდა საქართველოსი, და თუ ამის თაობაზე საქვეყნოდ, 260 მილიონი საბჭოთა მოქალაქის გასაგონად არ გაპყვიროდა, ეს იმით აიხსნება, რომ რაკი მთელი საბჭოთა ხალხის მიერ მამად იყო მიჩნეული, შვილებს ერთმანეთისგან, აბა, როგორ გამოარჩევა! ისე კი, იგი ყველა თავის „შვილს“, დიდა და პატარას, ზედმინეწით კარგად იცნობდა, ასე, მაგალითად, სტალინი —

„აღნიშნავს, რომ აფხაზები უსაქმოები არიან...“

და ამას ამბობს როდის? 1945 წლის ოქტომბერში, მაგრამ... ო, აქ კი შეცდა ჩვენი დიდი ბელადი: სივლაზეში, სიდაშლეში, არაკაცობა-ავაზაკობა-მზაკრობა-მხეცობაში „უსაქმო“ აფხაზები ძალიან „საქმიანები“ გამოდგნენ. მოდით, საქართველოს პროკურატურის საგამოძიებო ტომებიდან აფსუების „პუმანიზმის“ ამსახველი ათასობით ფაქტიდან მხოლოდ ერთს გავეცნოთ:

„შალიკო ჩალაძემ (გაგრის ზონა, სახლი №8, ბინა №9) აჩვენა, რომ გაგრაში ყოფნის დროს იგი მოწმე გახდა, თუ როგორ აწამებდნენ და ხრეტდნენ ქართველებს აფხაზი სეპარატისტები, თუ როგორ აჭრიდნენ თავებს და ფეხბურთს თამაშობდნენ, ასევე, თუ როგორ სვამდნენ ქართველების სისხლს. იგი ასევე იყო მოწმე, თუ როგორ დახოცეს აფხაზებმა ქართველი ქალები ჩვილ ბავშვებთან ერთად და შემდეგ ჩაყარეს ისინი დიდ თხრილში, გადაასხეს ბენზინი და დაწვეს“.

დაიბ, ასეთ სატანურ შვეთში ჩააგდეს ქრისტეს დაბადებამდე ასეული საუკუნის წინანდელ ბარბაროსებზე უბარბაროსმა აფსუებმა, ქრისტეს დაბადებიდან მეოცე საუკუნის დაშლევს, სრულიად უდანაშაულო, ლოიალური, მშვიდობიანი ქართველობა და... მართლაც თვალეში შეფურთხების ღირსნი იქნებიან ის ქართველები — ჩამომავალნი ვახტანგ გორგასლისა, დავით

აღმაშენებლისა, თამარ მეფისა, ცოტნე დადიანისა, გიორგი საკადროსა, ერეკლე მეორისა, — როდისმე, გვიან თუ მალე, საკადროს საზღაურს არ მიუზღავენ ქართველებზე იმ ნადირობისათვის, რომლის ანაზღაურებაც ვიმეორებ, არ ახსოვს მსოფლიო ისტორიას.

„სულ აგერ ახლა ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა იუგოსლავიაში საომარ ეთნოკონფლიქტებთან დაკავშირებით განაცხადა:

„შეერთებული შტატები მშვიდობიანი მოსახლეობის ჟღერს წინააღმდეგ ილაშქრებს. ჩვენ არ ძალგვიძს და ვერც ვერასოდეს შევეუროგდებით გენოციდს“. („კავკასიონი“, 16.09.95).

ამ შრივ ბოსნია-ჰერცეგოვინა-ხორვატია-სერბიაში რაც ახლა ხდება, პატარა, მინიატურული, ლოკალური გენოციდია მასთან შედარებით, რაც აფსუბემა ქართველებს დამართეს თავისავე მშობლიურ შხარეში...

მერედა, ეს მთელი ხმით არ უნდა ვაუწყოთ, როგორც ამბობენ ხოლმე, ცივილიზებულ მსოფლიოს და ამის პირველ პირს ბილ კლინტონს?!

„ქალის ენერჯიამ და სინაზემ უნდა გადაარჩინოს საქართველო“, როგორღაც შემთხვევით ამოვიკითხე რამდენიმე წლის წინანდელ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ (6.06.95); ეს სათაურია, ტექსტში კი ასეთ მსჯელობასაც წააწყდებით:

„ყველაფერი უნდა ვიღონოთ, რათა ავამაღლოთ ქალის როლი საზოგადოებაში, გავათავისუფლოთ იგი ზედმეტი საშინაო შრომისაგან და მივცეთ საშუალება მეტი დრო დაუთმოს საზოგადოებრივ ცხოვრებას“.

ამასვე ამბობს ერთი ჭკვიანი მანდილოსანი, ჩემგან დიდად პატივცემული პარლამენტარი, რომლის გვარის დასახელება, პირდაპირ ვიტყვი, შეუხერხულება, მეტი ქალი უნდა ჩავაბათ პოლიტიკაშიო.

ო, ბეჭი ქალი ჩააბა პოლიტიკაში პრეზიდენტობისას ზვიად გამსახურდიამ, მთავრობის სასახლის კიბეზე მის გამოჩენისას კვიცილს რომ იწყებდნენ: „ზვიადი, ზვიადი, ზვიადი!“, ვარდებოდნენ ისტერიაში, ქვითინებდნენ, იგლეჯდნენ თმებს, თან პლაკატს აფრიალებდნენ: „ამერიკის პრეზიდენტ ბუში უნდა გადადგეს!“ მათი ავანგარდი გახლდათ ეგრეთ წოდებული კარვის ქალები, პარლამენტში შესვლისას ზოგიერთ მის წევრს, „ანტიზვიადელს“ გზას რომ უღობავდნენ, პერანგებს ახვედნენ და სახეში აფურთხებდნენ, გამსახურდიას არაპრეზიდენტობისას, შწერალთა ყრილობის თვალწინ ცეცხლს რომ მისცეს ქართველი ავტორების მშვენიერი და, ზოგიც, ალბათ, ნაკლებ მშვენიერი წიგნები და დღესაც, ამ დროიდან ექვსი წლის შემდეგაც, ისინი ათასობით დაითვლებიან, „ზვიადი, ზვიადის“ პოლიტიკას, რომ არ ეთხოვებიან, არც სახლი ახსოვთ, არც კარი...

(გთხოვთ შემინდოთ, ერთი წუთით გადავუხვევ, რათა მოგანოდოთ ერთი შტრიხი „ზვიადიზმის“ ისტორიიდან: 1991 წლის ოქტომბერში პედაგოგიურ მეცნიერებათა ერთი კანდიდატი რუსთაველზე, კარვების წინ თავის

ნამონაფარ ქალს შემთხვევით გადაეყარა:

— აქ რას აკეთებ? — ცოტა გაოცებით ჰკითხა მან.

— რასა და, მასწავლებლო... საერთოდ თუ?.. ახლა, მასწავლებლო... ნოდარ ნათაძის დაჭერის მომხრეთა სიას ვადგენ... ხუთას მინეტს... ყოველთვიურად... სხვაგან სად ავიღებ ამოდენა ხელფასს? თანაც ხელის განძრევაც არ მიხდება, უფრო ენას ვატან პატარა ძალას: „— მოდით, მობრძანდით, ბატონებო, მომიწერეთ ხელი!.. ზოგმა არც კი იცის, რას აწერს ხელს... კარავს ენდობიან, ჩვენ ხომ აქ მთავრობის ტელეფონიც გვიდგას...“

ცნობისათვის: პედაგოგიური მეცნიერების ეს კანდიდატი, ჩემგან დიდად პატივცემული იაკობ ანუაშვილი, ასე ვთქვათ, გვართმევოდნე, რომელიც, სხვათა შორის, ამ ბოლო დროს თავის გამოქვეყნებულ წერილებს ამკობს აკადემიკოსით, ოღონდ არ ვიცით კი, რომელი აკადემიის აკადემიკოსია; დღევანდელ საქართველოში 25 აკადემიაა, საქართველოს მეცნიერებათა, „ქართული ფენომენის“ ორი აკადემიის და ლელა მესხის ჩოგბურთის აკადემიის ჩაუთვლელად).

...მით უმეტეს, რომ ზოგადად თუ ვიტყვით, ამ „კარვის ქალებს“ ახლა ახალი წინამძღვარი გამოუჩნდათ — უკეთესს, რომელი მათგანი არ ინატრებდა! — გამსახურდიას ქვრივი მანანა არჩვაძე, რომელმაც თავის დროზე, ყოვლისშემძლე ქმართან ერთად, საქართველოს არაერთი უბედურება შემთხვია.

ერთი ქართველი ქალი (ნ.ჩ.-ძე) თავის დროზე გაშენდა:

— კარავში პირველ ინფრამდე ვიყავი... იქ „ნაკოლეებიანი“ ქალებიც იყვნენ... ირგვლივ ანტისანიტარია სუფევდა, ქრთამობიაც იყო ფეხგადგმული... მიტინგის დროს თუ იყო ტაში დასაკრავი, ქალბატონი მანანა ხელს აგვიწვედა, და თუ არ იყო ტაში დასაკრავი, — ხელს გააქწევდა...

მინდა მკითხველი გაეცნოს, „აქა-იქ“ მინც, „ლია ბარათს“, რომელიც ჩემგან გაეგზავნა „დილის გაზეთის“ მთავარ რედაქტორს მანანა კარტოზიას, რომელმაც იგი გამოქვეყნების ღირსად არ მიიჩნია:

„თქვენმა მეუღლემ დიდი პატივი დამდო: განკარგულება გასცა ყოველ დილით მოეტანათ ჩემთვის „დილის გაზეთი“, რომლის კითხვას ისე შევეჩვიე, როგორც დილით პირის დაბანას.

საბედნიეროდ, პირის დაბანა ჯერჯერობით არ მავიწყდება, ოღონდ თქვენს გაზეთს, ეს უკვე ჩემდა სავალალოდ, ყოველ დილით ვერ ვფურცლავ და ვერ ვეცნობი, რადგან იგი ხან მოაქვთ და ხან არა...“

განსაკუთრებით შემან-უხა იმ ამბავმა, რომ სწორედ 27 დეკემბრის ნომერი დამაკლეს, სადაც მოთავსებული ყოფილა ფოტომონტაჟი მანანა არჩვაძე-გამსახურდიაზე, რამაც, როგორც ეს თქვენი შენიშვნიდან ჩანს, მას თურმე გული ატკინა, რისთვისაც თქვენ, როგორც ქალი, ბოდიშს უხდით, მაგრამ როგორც რედაქტორი იმ აზრზე რჩებით, რომ მოლიპულ ლაბირინთებისაკენ მიგვიძღვება ეს ქალბატონი, თან საგანგებოდ დასძენთ:

„დაზოგეთ ქართველი ვერ: უკანასკნელი თქვენი პოლიტიკური თამაშები

საქართველოსთვის მეტისმეტად სახიფათო მგონია“.

აქ, მე თუ მკითხავენ, „მგონია“ ერთგვარად არბილებს თქვენს სწორ მოქალაქეობრივ პოზიციას, რადგან ამ ქალის „პოლიტიკური თანხლები“ აშკარად სახიფათო და დამლუპველია, რადგან დღეს ჩვენი, მისაკრწერეთლის შეუძდარ დიაგნოზს თუ დავესესხები, შინაურ იდიოტებს სათვალავი არ მოეპოვებათ, რომელთა აყოლიება, ქმრის გვარის წყალობით, დიდად არც გაუჭირდება მანანა არჩვადეს, თუმცა მას ზვიად გამსახურდიას მანიაკური პრეზიდენტობისას პირადად ცოტა სიგლახე როდი აქვს ჩადენილი; მარტო ის ფაქტი რად ღირს, რომ დეკემბერ-იანვრის დღეებში, როცა ერთხელ გამსახურდიას, როგორც ამბობენ, გონება გაუნათლდა და გადანყვიტა პრეზიდენტობიდან გადამდგარიყო, „პრეველმა ლედიმ“ მანანა არჩვადემ, დამ მისმა ლელემ და მანანა ძოძუაშვილმა ერთი ამბავი დაანიეს და გადაწყვეტილება უარყოფინეს, რამაც შემდგომში, როგორც იცით, უამრავი უბედურება მოუტანა საქართველოს (აქ არ მინდა გაკვრითაც შევეხო იმ ფაქტს, თუ რა პრეზიდენტი და რა მამაკაცი ხარ, რაკი ამგვარი ჭკუის ქალები დაგიყოლიებენ!).

რა თქმა უნდა, მანანა არჩვადეს გაგონილი ექნება და ამიტომ ახლა მოსვენებას არ აძლევს სიროძეო ბანდარანიკეს ბედი, რომელმაც ქმარო, შრი-ლანკის (ცვილონი) პრემიერ-მინისტრო, სოლომონ ბანდარანიკე მოუკლეს და მის ადგილზე, პრემიერ-მინისტრად სიროძეო დასვეს... რასაკვირველია, მანანა არჩვადე-გამსახურდიასაც გულში აქვს ამოჭრილი, რომ მსგავსი შემთხვევა საქართველოშიც განმეორდეს, თანაც „ტახტის აღსადგენ საქმეში“ ბოლო ხანს ვაჭიშვილი გიორგიც კი ჩაუბამს...

ასე რომ, ქალბატონო მანანა, თქვენი „მგონია“, როგორც რედაქტორმა, რაკი გულით გნადიათ დაზოგოთ ქართველი ერო, აჯობებს შეცვალოთ სხვა, უფრო კატეგორიული სიტყვით.

29 დეკემბერი,
1997 წელი“.

მანანა არჩვადე ამ ბოლო ხანებში, ჩვენი „დიდებული დემოკრატიის“ წყალობით („თქვი რაც გინდა და აკეთე რაც გინდა!“) და, როგორც ჩანს, პრეზიდენტობის ბავშვური მოსურნის აკაკი ასათიანისა არ იყოს, მასაც საქართველოს პრეზიდენტობაზე უჭირავს თვალი, ოღონდ არა ისე აშკარად და დაუფარავად, როგორც ერთ დროს ზვიად გამსახურდიას მარჯვენა ხელს კაკო ასათიანს (ასე შინაურული სახელით მოიხსენია იგი თავის ერთ-ერთ ბოლოდროინდელ რადიოინტერვიუში ედუარდ შევარდნაძემ, ალბათ, ერთგვარი ინტიმის დასამყარებლად, მაგრამ ეს დასაშვებია მეგობრების ვინრო წრეში და არა მაშინ, როცა მთელ საქართველოს ელაპარაკები).

სხვათა შორის, დღემდე ბევრისთვის გაურკვეველია, ზვიად გამსახურდია მოკლეს თუ თავი მოიკლა, ამ ორ ვერსიას შორის განსხვავება უზარმაზარია და მათ აღმოცენებაში ბრალეულია ისევ და ისევ მანანა არჩვადე-

გამსახურდია: მოსკოვის გაზეთ „ტრუდ“-ისათვის მიცემულ ინტერვიუში, რომელიც გაზეთმა „კომუნისტმა“ თარგმნა და დაბეჭდა 1995 წლის 28 აპრილს, იგი უაპელაციოდ აცხადებს, რომ „ზვიად გამსახურდია დასჯილი იქნა საკუთარი მცველების მიერ“, ამაზე ცოტა ადრე კი (გაზეთი „ფორუმი“, 1994 წლის 12 აგვისტო) იგი სათაურით „ეცხადებ პროტესტს“, გაკაპასებული წერს:

„უენიდან მცველები გოჩა კეკელიძე და ზაზა ბურჯანაძე ოთხი დღით ადრე დათხოვილ იქნენ პრეზიდენტის მკვლელების — ბესარიონ გუგუშვილის, რობინზონ მარგველიანისა და შალვა გვანცელაძის მიერ“.

თურმე, ნუ იტყვიო, „იბერია-სექტრის“ რედაქტორი — „ბატონი გოციროძის გაზეთი გამოდის როგორც დეზინფორმაციური და ცილისმწამებელი, რომელიც შეგნებულად აფარებს ხელს ზვიად გამსახურდიას მკვლელების ორგანიზატორს ედუარდ შიპერდნაძეს და მის შემსრულებლებს“.

და ეს უმძიმესი ბრალდება სახელმწიფოს მეთაურმა, ნაცვლად იმისა, რომ შაროსმომდები სამართალში მიეცა, ისე გადაყლაპა, ვითომც აქ არაფერია, რაც თანამედროვეობას ძვირი დაუჯდა და მომავალში ისტორიას კიდევ უფრო მეტად ძვირი დაუჯდება... ეს ამბავი კი არ მოხდებოდა, რომ მთაწობას, შევარდნაძეს მის ხელთ არსებული სამართლებრივი სიმტკიცე და კანონიერების ფარგლებში საჭირო პრინციპულობა გამოეჩინა: გამსახურდიამ თავი მოიკლა თუ დახვრიტეს — მოკლეს (მარგველიან-გვანცელაძეზე ბევრს ვერაფერს ვიტყვი, მაგრამ ახლა ფინეთს შეფარებულ გუგუშვილზე კი... ო, „სანყალი, სანყალი“ ბესარიონ პაატას ძე), ეს მაშინ სულ იოლი დასაზუსტებელი იყო: ვთქვათ, ჩვენინებს თუ არ ენდობოდნენ, მონვეულნი იყვნენ და ჩამოვიდნენ კიდევ უცხოელი ექსპერტები — პათოლოგოანატომები, მაგრამ ისინი ცხედარს ახლოსაც არ გააკარეს მხოლოდ იმიტომ, რომ საამისოდ გროზოდან ნება არ დართო მანანა არჩვადე-გამსახურდიამ, პროფესიით ოდესლაც ექიმმა, რომელსაც, თურმე, „მედიცინა შეუსწავლია“, — ცხადია, იმ წინასწარი მოსაზრებით, რომ თუ ექსპერტიზა თვითმკვლელობას დაადგენდა, რაშიდაც თვითონაც, ალბათ, დარწმუნებული იყო, მაშინ მისი ქმარ-პრეზიდენტის მოკვლას, ასე პაიპარად, „შევარდნაძესა და მის შემსრულებლებს“ ველარ დააბრალებდა.

ახლა კი აბრალებს, ჯერ მხოლოდ თითქოს გაკვრით, ისე, „სხვათა შორის“ (ან გარდაცვილი „ფორუმს“ ყველა ხომ არ კითხულობს), მაგრამ მერე ნახეთ, არჩვენების მოახლოებისას, „პრეზიდენტის მკვლელობის ორგანიზატორის“ მიმართ, რა ცეცხლს დაანთებს!

ძალზე, ძალზე საკვირველია, უმაღლეს ხელისუფლებას მანანა არჩვადისთვის ასე მონურად ანგარიში რატომ უნდა გაენია, მით უმეტეს, რომ საქმე ეხებოდა სამშობლოს დამატყვევარს, საქართველოში ძმათამკვლელი, სამოქალაქო ომის გამწალებელს, და ყოველივე ეს მოიმოქმედა დიდი ქართველი მწერლის შვილმა და თვითონაც ქართველმა მწერალმა, პრეზიდენტობაზე ჭკუაშეშლილმა ფეხებზე დაიკიდა ვაჟას

„ნუ მოგვიშალოს უფალმა
ძმობა და ერთად სადილი“.

ძველი რომაელები ამბობდნენ, ბევრი რამის ცოდნა ადამიანს ჭკვიანად ადამიანს ჭკვიანად.

ძველ ბერძენ ფილოსოფოს ზენონს უთქვამს, გემინოდეთ განათლებული ჩერჩეტისაო, გაუნათლებელი ვერაფერს დაგაკლებთო.

სადღაც უკვე ვწერდი: ნიჭი და ჭკუა არცთუ ხშირად ემთხვევა ერთმანეთს; შეიძლება ნიჭიერი იყო და იყო უჭკუო, პირიქითაც ხდება ხოლმე.

უბედურია ის ერო, რომლის სათავეში, ყოფნა-არყოფნის განსაცდელის ვამს, თუნდაც ნიჭიერი, მაგრამ უჭკუო კაცი მოექცევა.

ცოდნა და განათლება ერთია და სახელმწიფოს მართვა-გამგეობა პოლიტიკურად და ეკონომიკურად კი — სულ სხვა; სტალინმა მართო ერთი უცხო ენა იცოდა — რუსული, მაგრამ 30 წელიწადი გეგმაზომიერად მართავდა მუტრუკ სახელმწიფოს.

ერთ დროს დიდად ცნობილი რუსი პოეტი კონსტანტინე ბალმონტი, ემიგრანტი, რომლის თარგმნილი „ვეფხისტყაოსანი“ სტალინმა მოსკოვში 1934 წელს გამოაცემინა, ჩვენზე წერდა:

„ქართველი ხალხი რაინდი, კეთილშობილი, პოეტური არსების ხალხია. მას აქვს მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში შექმნილი კულტურა, ენა ქართული არის ძლიერი, არწივისებური და მასთანავე ნაზ-ნარნარი“. („თეატრი და ცხოვრება“, №1, 1916 წ.).

თითქმის ამ ასი წლის მანძილზე ეს „რაინდი, კეთილშობილი, პოეტური არსების ხალხი“ გადავიქციეთ ტყის ხალხად, რომლისთვისაც, უწინარეს ყოვლისა, ერთმანეთის მკვლელობა, მამამ შვილის, შვილმა მამის, დედამ შვილის, შვილმა დედის, არანათესავ შორებლებზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, ისე გაუფასურდა ადამიანის სიცოცხლე და ისეთ საყოველღეისო, ჩვეულებრივ ამბად იქცა, რომ...

„გუშინ, 27 მაისს ქ.თბილისის ტრანსპორტის რეგიონული პროკურატურის უფროსმა გამოძიებელმა გიორგი აბსანძემ ურთიერთ შელაპარაკების ნიადაგზე მაკრატლით გულმკერდის არეში დაჭრა ამავე პროკურატურის უფროსი გამოძიებელი ირაკლი ქადაგიშვილი, რომელიც საავადმყოფოში მიყვანისთანავე გარდაიცვალა“. („საქართველოს რესპუბლიკა“, 28.05.98).

კანონიერების აღმშრულებელმა უფროსმა გამოძიებელმა უფროსი გამოძიებელი... ურთიერთ, ალბათ, უბრალო შელაპარაკების ნიადაგზე... მაკრატლით, მაკრატლით გულის არეში...

ეს, ალბათ, პროფესიონალ მკვლელებს, ქლერებსაც პირველად ესმით, რომ მაკრატლით კაცს სიცოცხლე მოუსწრაფო, ცემით ხომ, აბა, რაღა საკვირველია, რამდენი ქართველი მოკლეს ქართველებმა ხელით, ფეხით, ნიხლით...

„22 მაისს თემქის დასახლების ერთ-ერთი მრავალსართულიანი კორპუსის

მცხოვრებნი საშინელი სანახაობის მოწმენი გახდნენ. 16 წლის გოგონამ სახლის სახურავიდან გადმოხტომით დაასრულა თავისი სიცოცხლე. აიძულა იგი, ასეთი სასტიკი განაჩენი გამოეტანა საკუთარი თავისთვის. რატომ დააკავეს მეორე დღესვე მისი მშობელი მამა, მერაბ კუჭინაძე? იგი 23 წლის განმავლობაში სისტემატურად ამყარებდა ძალადობრივ სექსობრივ კავშირს შვილთან, რაც გოგონამ ველარ აიტანა და სიკვდილი არჩია". (გაზეთი „ასავალ-დასავალი“, 3.06.97.).

„25 თებერვალს დიდუბის პოლიციელებმა შეიტყვეს, რომ ლამით ჭიაურელის ქუჩაზე საკუთარ სახლში დაუდგენელმა პირმა ბლავგი საგნის გამოყენებით მოკლა დედა-შვილი, 74 წლის მამაკაცი და 48 წლის ნუგზარ თეთრაშვილები“.

„18 თებერვალს კრწანისის პოლიციელებმა თავის საკუთარ ბინაში აღმოაჩინეს 44 წლის რუბენ ბინაშვილის გვამი... დადგინდა, რომ იგი დაახლო 17 წლის თბილისელმა თემურ ბოჭორიშვილმა.“ („საქართველო“, 28.02.98).

„გამთენიისას სოფელ მჭედლიანთკარში ხმა გავარდა: ძმები — 16 წლის ზურა და 15 წლის ზვიად ჩანადირები, ბებიასთან, დედის დედასთან, თამარ არაბულთან ერთად შუალამისას სახლში მოკლეს.“

ზურაბ და ზვიად ჩანადირებისათვის არც დედას ეცალა და არც მამას. მშობლებისგან უპატრონოდ მიყრილები, თავს თავად პატრონობდნენ. ნათესავებს მიწის დამუშავებაში ეხმარებოდნენ და ლუკმა-პურს შრომით შოულობდნენ... დედა ფულის საშოვნელად ხან თურქეთში დადიოდა, ხან საბერძნეთში, ხან ინდოეთში... მკვლელობის დღეს მას სტუმრად საყვარელი ნოდაროც ჰყავდა. ამ დროს საიდანღაც ძველი საყვარელი გოგონა მჭედლიშვილი გამოტყვრა. მჭედლიშვილს დედა ლილი და მისი საყვარელი ნოდარი უცემია და სიტყვა დაუგდო, „შვილებს დაგიბოცაო“. („საქართველოს გაზეთი“, 4.08.98).

ახლა ცოტა რამ „მანდილოსნებზეც“:
„11 მარტს 9 საათზე პოლიციამ დააკავა ჭიათურელი, 41 წლის ციალა კაპანაძე, რომელმაც სადგურ თბილისის პირველ ბაქანზე სამზარეულო დანით დაჭრა კაფე-ბარის გამყიდველი, თბილისელი 36 წლის ნონა ხორავა“. („საქართველოს რესპუბლიკა“, 14.03.98);

„5 იანვარს ჭიათურის ერთ-ერთ კომბინატთან მდინარე ყვირილაში მამრობითი სქესის ახალშობილის გვამი აღმოაჩინეს. მიმდინარეობს გამოძიება“. („ალია“, 8.01.98).

ამას წინათ თელავში ახალგაზრდა დედამ ამალია გოგოლაშვილმა თავისი 8 თვის შვილს სანამლაკი დააღვიძნა და მოკლა, მე ამით შური ვიძიე ქმარზეო, რომლის გვარი, თუ მეხსიერება არ მალატივობს, ქარჩიავა.

„**ქართველმა დედამ ახალშობილი ბუნებში გადააბღო**
12 მაისს გლდანის რაიონში პოლიციის შენობის მახლობლად მდებარე ნაგავსაყრელთან მოქალაქემ უცნაური შეკვრა შენიშნა, თვალებს არ დაუ-

ჯერა, კარგად დააკვირდა და გაოცების, ელდისა და სასონარკვეთისაგან შეჰკივლა... ბუნკერში ცელოფანის პარკში გახვეული ახალგაზრდა მწერლის "გაგო", („ასავალ-დასავალი“, 3.06.97.).

გვიანდელი დანამატი: მცხეთა-თიანეთის პროკურორი, ელგუჯა საბაური, შეკითხვაზე „ძირითად, რის ნიადაგზე ხდება ეს მკვლევობები“, უპასუხებს:

— მიზეზი მრავალია, ვთქვათ, ეკონომიკური გაჭირვება, აქედან გამომდინარე, ოჯახებზე თავდასხმა, მაგრამ, მაპატიონ ასეთი გამოთქმა და, თავად ხალხიც აირია, ადამიანობა დაკარგა, გამხვეცდა; აღარ ინდობენ აღარც გარეულს და აღარც შინაურს. ახალგორში ძმამ მოკლა ძმა, გალავანში — მამამ მოკლა შვილი, მუხრანში — ქმარმა დანვა ცოლი... ასეთ ამბებში მარტოოდენ მთას ვერ დაადანაშაულებ, ბარშიც ხდება წარმოუდგენელი, გაუგონარი ტრაგედიები, მაგრამ... როცა 60 წლის კაცი 57 წლის ცოლს სადისტურად თავს გაუჭიჭევავს, ან ძმა ძმას ყიზილაშურად ყელს გამოლადრავს, ეს უკვე საყოველთაოდ დამაფიქრებელია“.

კი, მაგრამ... ჩვენს უმაღლეს ხელისუფალთ აფიქრებთ ეს?!

ყველა ეს მკვლევობა, და ასობით კიდევ სხვაც, მოხდა სიკვდილით დასჯის გაუქმების შემდეგ.

სიკვდილით დასჯა ისე გააუქმეს, არც ერს დაეკითხნენ და არც ბერს, დაიტრაბახეს კიდევ, აი, რა მოწინავე დემოკრატიული ქვეყანა ვართო და ახლა მანაც მიგვიღეთო რომელიღაც კავშირში, რომელიც ამის საფასურად მოგვცემს კრედიტებს... ზოგი კრედიტი ქვეყანას კიდევ უფრო რომ დააქცევს, ამაზე როდი ფიქრობენ: ჩვენ ყოფის კულტურით ჯერ კიდევ ტყის ხალხი ვართ და დიდი სიბრძოვეა მსოფლიოს მოწინავე ქვეყნებიდან ყოველივე კარგი, რაც მათ ამშვენებთ, მექანიკურად გადმოვიღოთ: არა შეჯდა მწყერი ხესა... აღარ დავამთავრებ, ვინ არ იცის ეს ანდაზა!

ჩვენ როცა გვინდა, მაგალითად, „ამერიკას დავენიოთ“, ნუ დაგვაგინწყდება, რომ ამერიკამ არ წააბაძა იმ ქვეყნებს, სადაც სიკვდილით დასჯა გაუქმებულია. რატომ? შოლოდ იმიტომ, რომ ამერიკა მრავალეროვანი ემიგრანტების სამყაროა, სადაც სიკვდილით დასასჯელი დანაშაულებრივი ქმედობანი მუდამ თავზე საყრელია, ამიტომაც არსებობს იქ სიკვდილით დასჯა და სამუდამო პატიმრობაც, ასე განსაჯეთ, ამ შროვ მცირენლოვან ყმანვილ დამნაშავეებსაც არ ინდობენ.

არა მგონია მსოფლიოს რომელიმე ქვეყანაში იმდენი მკვლევობა ხდებოდეს, რამდენიც ჩვენს პატარა საქართველოში; მარტო 1993-94 წლებში 303 მკვლევობა მოხდა, გაუფრთხილებლობით, უცაბედად კი არა, კლავდნენ მოფიქრებულად, შემზადებით, წინასწარი განზრახვით!

ჩვენი ეროვნული უბედურება ორმაგდება თანაც იმით, რომ მეტწილად მკვლევები და მოკლულებიც ახალგაზრდები არიან, რაც ისეც გადაბერე-

ბულ ერს კიდევ უფრო სწრაფად აბერებს.

1995 წელს ზაურ ბოლქვაძე გოდებდა:

„სირცხვილით ვინვი, რომ ვარ ცოცხალი!..
სადაც ვარ, იცით! — მოდით, მომკალით!“

უცნაურია სწორედ: სიკვდილით დასჯის გაუქმების მომზრენი, განსაკუთრებით რელიგიის მსახურნი გვიქადაგებენ, რომ არა გვაქვს უფლება სიცოცხლე წაეართვათ ადამიანს, რადგან ეს სიცოცხლე ნაბიძებია მისთვის უფლის მიერ... კი, მაგრამ, როგორ ეს, ვინც მოკლეს, სიცოცხლე მას უფალმა კი არა, სატანამ მისცა? მკვლელის სიცოცხლე უფრო მეტად უნდა ფასობდეს, ვიდრე მის მიერ უდანაშაულო მსხვერპლის?

სიკვდილით დასჯის გაუქმების შემდეგ მკვლელობებმა, რაც, რა თქმა უნდა, მოსალოდნელი იყო, განზრახ მკვლელობებმა კიდევ უფრო იმატა: იცის, შენ მოგკლავს, თვითონ ცოცხალი დარჩება; ისიც იცის, თუ ჩასვეს თუნდაც 20 წლით, ამ ხნის რომელიმე მანძილზე პრეზიდენტი თუ შეიცივალა, ახალი პრეზიდენტი, პოპულარობის მოპოვების მიზნით, ციხის კარებს გაუღებს.

მე მაინც მგონია, რომ ჩვენში სიკვდილით დასჯის გაუქმების ერთი მთავარი მიზეზი ის იყო, რომ სიკვდილმისჯილები, რომლებიც ხალხის ერთ ნაწილს პოლიტპატიმრებად მიაჩნია, ხელისუფლებას სიკვდილისგან ეხსნა და ამით ხელები დაებანა. რაკი ეს უკვე განხორციელდა, ახლა ეს „პოლიტპატიმრები“ სრული თავისუფლების მოსაპოვებლად პრეზიდენტის გადადგომას ანდა მომავალ არჩევნებში მის შესაძლო აურჩევლობას ელოდებიან. ახალი პრეზიდენტი, სულერთია ვინც იქნება, საზეიმო ამნისტიით მათ უჭყველად გამოუშვებს.

(მე ამას ვერ მოვეხსნარები, მაგრამ თქვენ, ვინც ახლა შუა ხანში ხართ, დაიხსოვით ეს ჩემი სიტყვა, აბა თუ არ გამართლდეს).

...მაშ ასე: ჩვენში სიკვდილით დასჯის გაუქმება, ვითომ დიდი დემოკრატები ვართო, ნაადრევზე ნაადრევია: ჩვენ ჯერ ისეთ სახელმწიფოში არ ვცხოვრობთ, რომ, მაგალითად, შვიდი უდანაშაულო ადამიანის დამცხირლავს სიცოცხლე შეუნარჩუნო, ანდა პატარა ბავშვების მკვლელი შეიცოდ-შეიბრალო!

იფიქრეთ ერის მომავალზე, თანაც ისიც გახსოვდეთ, რომ ზოგიერთი განზრახ მკვლელი, თითქოს მწყერებს ყუჟავდეს, მკვლელობის აქტში საიმოვნებას, სიტკბოებას ნახულობს; რა გავწყობა, იბადებიან ასეთი არაადამიანებიც!..

საქართველოში სიკვდილით დასჯა გავაუქმეთო, ამით ნურავინ ნუ იამაყებს: მილიონობით უდანაშაულო ადამიანთა ამომხოცად მიჩნეულმა სტალინმაც გააუქმა სიკვდილით დასჯა 1947 თუ 1948 წელს, რომელმაც რაღაც წელიწადნახევარს იბოგინა და მერე ისევ ძველს დაუბრუნდნენ.

(ი.სანტრონოვის მოგონებებიდან: „როცა ეყოვს ცეკას შემადგენლობიდან როცხავდნენ, სტალინმა თქვა: „ყველაზე მეტი დანაშაუვი მე ვარ, რომ თქვენ

„ენკავედე“ მოგანდეთ, თქვენ კი ლოთი, უბრალოდ გაიძვერა და თაღლითი აღმოჩნდით, ბევრი უდანაშაულო ადამიანი დაღუპეთ“). ქართული

ასე განსაჯეთ, პირველი ჩეკისტიც კი, „რკინის ფეხებზე“ ჩერხუხუხაი, რომელსაც ეკუთვნის ფრაზა „Расстрелять...Судами не увлекаться“, 1926 წელს შედის სახალხო კომისართა საბჭოში წინადადებით, სიკვდილით დასჯის გაუქმების თაობაზე...

დაიხ, რა გაენყობა, უნდა შევეუროგდეთ იმ აზრს, რომ მიუხედავად ქართული ფენომენის გამაანალიზებელი აკადემიების და თვით მომადღებუ-ლი ნიჭიერებისა, თუ მთლიანად არა, ყოველ შემთხვევაში ნახევრად მაინც ტყის ხალხი ვართ და ჩვენი უჭკუობით დაულაგებელი ქვეყანა გვაქვს და, ალბათ, ბევრი წყალი ჩაივლის, ვიდრე მას დავალაგებთ, რისი მიზეზიც სწორედ „ქართული ფენომენი“ იქნება.

რამდენიმე საათის ფრენა გვაშორებს ევროპასთან, მაგრამ ყოფის კულტურით მას მაინც ვერ დავუახლოვდით.

გვიანდელი მინაწერი („ალია“, 7.09.98):

ირაკლი გოგიბედაშვილი, რომელიც დიდი ხნის წინათ საბჭოთა „სამოთხეს“ დაუძვრა და ახლა ავსტრიაში ცხოვრობს, პროფესიით მუსიკოსი, თავის აზრს გვიზიარებს:

„ქართველებს ერთი დიდი ნაკლი გვაქვს, ყველას უნდა, რომ ცხოვრება „მერსედეს-500“-ით დაიწყოს. ეს ფეტიშიზმა. იქ ცხოვრება ძნელი და ძვირია, შაეროც კი ფული ღირს“.

„ქართული ნიჭი და ევროპული ყოფის იერი რომ შეჯერდეს, საუკეთესო ერი ვიქნებით“.

სხვათა შორის, წინა წლებში ამ კეთილშობილმა ქართველმა საქართველოს ნახევარი მილიონის ჰუმანიტარული დახმარება გამოუგზავნა, რაც შოლოდ ახლა გახდა ჩვენთვის ცნობილი.

ამ ორმოცი წლის წინათ თბილისს ამშვენებდა ერთი ლამაზი ქალი, ცნობილი თავისი პროფესიითაც. როცა მას სილამაზე შემოეხია და უშვილძიროს ახალგაზრდობაც გაუფრინდა, „საზოგადოებრივ მოღვაწეობას“ მიჰყო ხელი და, აი, ტელევიზორის ეკრანიდან ერთ დღეს იგი გვამშვიდებს:

— საქართველოს დაღუპვა არ უნერია, იმიტომ რომ ჩვენ ღვთისმშობლის ნიღბვედრი ქვეყანა ვართ!

დაიხ, ასე ბრძანა და არა ისე, რომ ყველაზე დიდი მტერი ქართველებისა ვართ თვითონ ჩვენ, ქართველები.

ნუ იტყვით, ჩვენ თურმე იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ღვთისმშობელი თავის ნიღბვედრ ქვეყანას არ განირავს და მუდამ ვიქნებით მინისზედა ჩვენი მტრების სავაებოდ მაშინაც კი, თუ...

სულ აგერ ახლა ჩემი დიდი მეგობარი ვახტანგ დონხაძე ბორჯომის რაიონის სოფელ დვირში გახლდათ ნათესავის გასვენებაში... საქმემ მოიტანა

და იგი არაპროფესიონალ, შემთხვევით მესაფლავეებს გამოელაპარაკა (როგორც წესი, სამარის გაჭრაში მეზობელი მეზობელს ეხმარება), რომლებმაც მისი სიტყვები სოფელში ამ ხნის მანძილზე ერთიც არ დაბადებულაო...

ჰოდა, აბა რა ქნას ღვთისმშობელმა, რით შეგვეშველოს, ხელი რით გაგვიმართოს თავისი წილზედარ ქვეყანაში, თუკი ოდესღაც მრავალშვილიან სოფლადაც ახლა ასეთი მდგომარეობაა!

აგერ ახლა თბილისში რამდენიმე აფთიაქი შემოვიარე საორსულე ბანდაყის ქებნაში... ყველგან მითხრეს, არა გვაქვს და არც შემოგვაქვს, რადგან მოთხოვნილება მასზე აღარ არსო.

„არსებითად არაფროს მთქმელი სიტყვიერი აგიტაცია უნამლებს განა, გაკურნებს განა ავადმყოფ ერს, რომელმაც თითქმის სულ ერთიანად დაკარგა ეროვნული თვითშეგნება, ერს, რომელიც საერთდღეისო ინტერესებით ცხოვრობს, ერს, რომლის ასე უზომოდ აზღვავებულ ქალაქელი მოსახლეობისათვის ჩეხური ფერადი უნიტაზი ამქვეყნიურ ღმერთად იქცა, ერს, რომელსაც ჰგონია, რომ დედობა კი არა, — ქალთა ჭადრაკი იხსნის მას გადაშენებისაგან“. („შავზე შავი ნიგნი“, გვ. 154).

ასე ვწერდი რასაუტინ-ასტაფიევის მიერ ქართველი ერის ავადმყოფობის დიაგნოზის დასამამდე 4 წლით ადრე, 1982 წელს.

ასე რომ, ძვირფასო სწავლულო დემოგრაფებო (რომელთა შორის, რასაკვირველია, ბეგიაშვილს არ ვგულისხმობ), თქვენი, ასე თუ ისე, მინც ოპტიმისტური გამოკვლევებით ტყუულ-უბრალოდ ცდილობთ ჩვენს დამშვიდებას: „დედისერთა საქართველო“ (ერთშვილიანები ქვეყანაში 52 პროცენტია), უამრავი ნარკომანით, მკვლელობათა და ავტოავარებით უზომო მსხვერპლიანობით, თვითმკვლელობათა რიცხვით, მასობრივი ემიგრაციით, მასობრივად თამბაქოს მწველებით (ბავშვებსა და მოზარდებს შორისაც კი), სირცხვილგრძნობა დაკარგული ქალებით და უკვე აღარმალული, პირიქით მოამაყე მამათმავლებით... დაიხ, ეს „დედისერთა საქართველო“ ინტენსიური ტემპით დალუქვისავენ...

ო-ო, ასეთ „თაიგულს“ დიდი ერებიც ვერ გაუძლებენ, ვერ გადაიტანენ... მე თითქოს მწერალი ვარ, ასე თუ ისე თითქოს საკმაოდ ცნობილიც და ამიტომ, სულ ახლო ნათესავებში მაინც, თითქოს ანგაროშგასანევიც უნდა ვიყო, მაგრამ როცა დრო მოვიდა და სოფლად გათხოვილ ჩემი ძმის შვილიშვილ ეკას დაბეჯითებით ვუთხარი მესამე შვილი უნდა იყოლიო-მეთქ, მან, უარის ნიშნად, ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა, თითქოს ნინო ანანიაშვილი ბრძანდებოდა, რომელსაც მსოფლიო სახელი, ბალერინობა ჯერჯერობით შესაძლებლობას არ აძლევს შვილი შეეძინოს.

(ისე კი, თუ ნინოც, საერთოდ, უშვილოდ გადაბერდება, დიდი თეატრისა და კარნევი-პოლის უკვე აორთქლილი ტაში და ოვაციები მწარე სინანულით მოსაგონებლადღა დარჩება).

ნაგვიანვეად გათხოვილმა და „დროულად“ გაკანდიდატებულმა მართლა მანდილოსანმა ერთხელ მითხრა:

—თურმე სულ არაფერი ყოფილა მეცნიერება და ფილოსოფია, სიცოცხლის სიბრძნესა და სიტკბოს მხოლოდ ოჯახში, ქმარ-შვილებში, მშენებლობაში.

თუ ქალი 28-30 წლამდე ვერ გათხოვდა, — ასეთი უკმაყოფილო ქალებს საბედისწეროდ, საქართველოში უამრავია, — არ უნდა იძრაებოდეს თუკი იგი „უკანონოდ“ შვილს გააჩენს, ამით ის დედობის გრძნობას ეზიარება და ეცოდინება რისთვისაც ცხოვრობს ამქვეყნად.

სხვების რა მოგახსენოთ, ჩემდა სასიხარულოდ კი ასეთი „უკანონო“ შობადობა ბოლო დროს ჩვენში თითქოს მატულობს კიდევ, და რაც უფრო მომრავლდება, თითო-ორილა მწარე გამკიცხავიც შემოილევია.

არ მინდა იფიქროთ, რომ ეს გაუთხოვრობიდან თავის დასაღწევად იდეალურ გამოსავლად მიმაჩნდეს, მაგრამ, რას იზამ, როგორც იტყვიან, სულ უქმრობას უხეირო ქმარაც კი სჯობია, მაგრამ როცა უხეიროც მიუწვდომელი და სანატრელია, რა ქნას მაშინ გონიერმა ქალმა, რომელიც დედობის მძაფრმა სურვილმა ლამის ფსიქიკურ აშლილობამდე მიიყვანოს, ქალმა, რომელიც შორს იყურება და მარტოობის სიღუფტს არცთუ ისე გადაკარგულში ხედავს, შერე კი...

მარტოობა კი ყველა საშინელებათა შორის პირველია, და ამაში რომ დარწმუნდე, არ არის საჭირო ფეხი ღრმა სიბერეში შედგა, ეს პროცესი კი 40 წელს რომ გადააბიჯებ, თითქმის მაშინ იწყება, ჯერ შეუმჩნეველად, შეპარებით... სულ ფულის ტომარაც რომ იყო, ცხოვრება, საერთოდ, მძიმე ტვირთია და ამ ტვირთს ყველა სათითაოდ თვითონ ეწევა და ვილა მოიცლის შენთვის, ვინ შეგეშველება, თუ შვილები არა, დები და ძმები...

დიახ, მაშინ იწყება სიცოცხლის ის შავბნელი სტადია, როცა ტელეფონის ზარი გახარებს, თუნდაც შეცდომით მოხვდნენ და გკითხონ, ეს ზოოპარკია? — ეს ატელიეა?.. ოღონდაც „პახარონი ბიუროს“ ნუ იკითხავენ.

შვილის უმამოდ გაზრდა, ცხადია, ძნელიც არის და არასასურველიც, მაგრამ რას გააწყობ, ცხოვრება სხვა არაფერია, თუ არა მის მიერ აღმართული ბარიერების გადალახვა... უმამოდ იზრდებოდა გიორგი ჯიბლაძე და მაინც, აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტობას მიაღწია... უმამოდ იზრდებოდა ჯადოქარი ოფტალმოლოგი სვიატოსლავ ფედოროვი, რომელმაც დაბრძალების გზაზე შემდგარ მილიონებს ხელოვნური თვალის ჩინით ლურჯი ცის ხილვით დაატკბო და გაახარა... ნიკოლოზ დუბინინი — გენეტიკოსი, აკადემიკოსი — არათუ უმამოდ, უდედოდაც იზრდებოდა და, საერთოდ, სრულიად უნათესავოდ, მაზუთში ამოხტვრული ბიჭი იყო, მაგრამ... დიახ, გააჩნია ბუნება რას დაგანთლავს!..

„...დედაკაცი უმთავრესად უნდა ემსახურებოდეს ოჯახს და შვილების გაზრდას, თუ ამას ღირსეულად შეასრულებს, დიდს, ძალიან დიდ საქმეს გააკეთებს, დიდს ამაგს დასდებს თავის ქვეყანას“.

ასე განსაზღვრავს ყოველდღიურ ცხოვრებაში ქალის როლს ვაჟა-ფშაველა, სხვათა შორის, ეს იმ დროს, როცა ყოველად წარმოუდგენელი იყო, რომ ქართველი ქალი პირთან ახლოსაც არ მიიკარებდა პაპროსს,

ახლა კი საქართველო ისე დანინაურდა და ისე „გაკულტუროსნდა“, რომ მაგრამ ბევრისათვის ჩემს მიკერძობას ყველაფერი შავ ფერებში ავსახო, სჯობს მოვუსმინოთ პროფესორ დიმიტრი კორძაიას (გაზეთი „საბჭოთა საქართველო“ №5, 1998 წელი):

„სტატისტიკა სავალალოა — სიგარეტს ეწევა 14-16 წლის გოგონების 78, ფეხმძიმე ქალთა 28, ხოლო მეტუტურეთა 34 პროცენტი.

საქართველოში უნდა მოისპოს ეს მავნე ტენდენცია!

ძვირფასო ქალებო! დაგვეხმარეთ თქვენი, ჩვენი, მთელი ერის გაჯანსაღების საქმეში.

ჯანმრთელი ქალი — ჯანმრთელი ერია!“

განსაჯეთ, ფეხმძიმე ქალი თამბაქოს რომ მოსწევს, იმას რა შვილი დაებადება? მუტუტურე ქალი (თუმცა ათიდან ცხრა ბავშვისთვის მუტუტუ მცემით თავს არ „იმცირებს!“) სიგარეტს არ დასთმობს, მან, აბა, რა შვილი უნდა აღზარდოს?

(სპეციალისტს ეკითხებიან: „ამბობენ, თამბაქოს წევა ქალებისათვის უფრო სარისკოაო, რატომ?“

სპეციალისტი პასუხობს: „თამბაქო განსაკუთრებით უარყოფითად მოქმედებს ქალების ორგანიზმზე. მწველი ქალები ხშირად უნაყოფონი არიან. მათ მალ-მალე აქვთ მენოპაუზა. ორსულ ქალებში იზრდება სმონტანური აბორტის რისკი, სისხლდენა, პლაცენტაში დარღვევების წარმოქმნა. მენანები თვლიან, რომ მწველ ქალებში უფრო მეტია არასრულფასოვანი ბავშვების დაბადების საშიშროება, ვიდრე არამწველებში.

საერთოდ კი, როგორც საყოველთაოდ არის ცნობილი, განურჩევლად სქესისა, თამბაქოს წევა იწვევს გულსისხლძარღვთა სისტემის დაავადებას, ათეროსკლეროზს, თრომბის წარმოქმნას, ქვედა კიდურების არტერიის დაავადებას“).

ალბათ გაინტერესებთ, როგორია ქმრების რეაქცია ამ საჯაყ სიგლახზე? ცხადია, შემრიგებლური, ზოგჯერ წამქეზებლურიც, მიუხედავად იმისა, რომ, ამ საერთო გასაჭირისას, სულ ცოტა, ერთ კოლოფ სიგარეტზე ყოველდღიურად ერთი ლარი მაინც ხომ იხარჯება.

დიახ, ასეთია ჩვენი დროის ქართველი „რაინდი“ ქმრები!

საქართველოს სიგარეტის გამბოლებლების მხრივ (ორი მილიონი!!!), პირველი ადგილი უჭირავს მსოფლიოში, მაშინ როცა ინგლისის მოსახლეობის დაახლოებით მხოლოდ 15 პროცენტი ეტანება თამბაქოს, და საერთოდ, დიდ ბრიტანეთში თამბაქოს მოწევა ცუდ ტონად ითვლება, ამერიკაში კი პატარა მწველებს იჭერენ, აჯარიმებენ და პოლიციაში მიჰყავთ.

გვიანდელი ჩანარში (გაზეთი „ახალი თაობა“, 7.11.98):

„სიგარეტი იმპოტენციას იწვევს

ამერიკის შეერთებული შტატების მეცნიერთა გამოკვლევის თანახმად სიგარეტი უარყოფითად მოქმედებს პოტენციაზე და საბოლოოდ იმპოტენციას იწვევს.

სიგარეტის წვეის შედეგად მამაკაცებს უმცირდებათ სერვის ნარმოების უნარი, მცირდება სერმატოზოიდების ძვრადობა, გარდა ექვეყნულ სიგარეტ მნიშვნელოვნად ამცირებს პენისის სისხლით მომარაგებებს. ნარმოების უმცირდება შედეგსაც იმპოტენცია წარმოადგენს“.

რაც კარგია, გადმოვიღოთ ჩვენც ამერიკელებისაგან, და არა ის, რაც ერთმა ბოზიკელა გოგუცანა ლევისნიკიმ, ქვეყნად პოპულარობის მოპოვების მიზნით, ქვეყნის პრეზიდენტს ბილ კლინტონს დამართა, ან კიდევ ის, რომ სასიკვდილოდ განწირულ ავადმყოფებს ექიმები ეუბნებიან სასიცოცხლოდ კიდევ რამდენი დრო დარჩათ, მაშინ როცა ღმერთმა დიდი ბედნიერება არგუნა ადამიანს იმით, რომ არ ვიცით როდის მოვეკვდებით, ანდა ამერიკელი ქმრების 80 პროცენტზე მეტი ცოლების მშობიარობას უშუალოდ თვალს ადევნებენ, თითქოსდა ამ ფიზიოლოგიურ პროცესს სიამის მომკრე-ლი რაიმე სანახაობითი მხარე ჰქონდეს.

დაიხ, ამერიკა ამერიკაა, მაგრამ ყველაფერში ჩვენმა პატარა ქვეყანამ მას რომ მიბაძოს, ეს ჩვენ სიკეთეს არ მოგვიტანს და არც მოაქვს: უცხოეთის ქრისტიანულმა, დაიხ, სწორედ რომ ქრისტიანულმა, და არა მუსულმანურმა, კერძოდ, ამერიკის ჟურნალ „პლეიბოიმ“ და პორნოგრაფიამ გარყენეს და გაათახსირეს მოზარდი თაობა და ახალგაზრდობა; ჩვენი ქებული „დემოკრატია“, რაც ერისათვის დიდ მონაპოვრად მიგვაჩნია, ისე შეუზღუდავად, თავაშეებულად პარპაშებს, რომ ამჟამად თბილისში, მე რაც მარტო დავთვალე, 12 (თორმეტი!) პორნოგრაფიული „ჟურნალი“ გამოდის, პირველხარისხოვან ქალაქადზე დაბეჭდილი („მეძავი“, „ძინ-ძინ“, „დაიბონეთ მამაკაცი“, „სექსუალური ვნება“, „ინტიმი-ინტიმი“, „სექს კლუბი“, „სექს ბომბა“ და სხვა)... თითოეული მათგანი ერთობ ხელმისაწვდომია, ღირს 50 თეთრი და მათი შექმნა უფულო ყმანვილებისთვისაც არ არის საპრობლემო საქმე. არც ერთ მათგანს, ცხადია, არ აწერია ვინაა რედაქტორ-გამომცემ-ლი (გარდა ერთისა — „აირენ ადლერი“, რასაკვირველია, „ფსევდონიმია“), ერთზე კი, ყოვლად ურცხვად „დასურათებულზე“, თითქოს ბრმებთან ჰქონდეთ საქმე, ამასაც ამოიკითხავთ: „გახსოვდეთ ეს პორნოგრაფია არ არის“, და არა ოცი საუკუნის წინათ ციცერონის ნათქვამს სქესობრივ აქტზე: „ქმნა ამისა — ეს სირცხვილი არ არის, მაგრამ ჩვენება მისი და ლაპარაკი მასზე დიდი სირცხვილია“.

(გვიანდელი დანამბტი, თუ რამდენად მართებულია ზემოხსენებული (გაზეთი „ასავალ-დასავალი, 31.08.98): „მასწავლებელმა მეექვსე კლასელ გოგონას გაკვეთილზე პორნოგრაფიული ჟურნალი გამოართვა და შენიშვნა მისცა, რაზეც ასეთი პასუხი მიიღო: „— რა გინდათ ჩემგან, მე ისეთ ასაკში ვარ, როდესაც გოგო სექსუალურად აღზნებულია“.

როგორ მოგწონთ? ნაცვლად იმისა, რომ სირცხვილით დაწვარიყო, სექსუალურად აღზნებული ვარო, ეპასუხება მასწავლებელს 11-12 წლის მეექვსეკლასელი, გინდ გოგო იყოს, გინდა ბიჭი!.

აღექსევი რიბინი, სტალინის ერთ-ერთი მცველი, თავის წერილში „სიბრძნის
 რთლე სტალინზე“ მოგვითხრობს:

„სტალინი მთელი თავისი დღე და მოსწრება ებრძოდა პორნოგრაფიას და ალვირასხნილ სექსს, რაკი ამით კაცობრობისათვის, და უბრუნებდა მთელი ახალგაზრდობისათვის, უდიდეს ბოროტებად მიიჩნევდა“.

სხვათა შორის, მეზობელ აზერბაიჯანში პორნოგრაფიული „ჟურნალები“ გამოცემა აკრძალულია; ამას წინათ შეიძარა ალიევა ბაქოში კაზინოები და ტოტალიტატორიც კი აკრძალა, ხალხს რყენისო; შოდა, ჩვენო დიდად პატრეცემულო პრეზიდენტო, რა მოხდება, წაპბაძეთ პრეზიდენტ ალიევს კარგ საქმეში, ამით თქვენი საერთაშორისო ავტორიტეტი, აქა-იქ ჯერ კიდევ შემორჩენილ პატრიოსანი ქართველის თვალში, მერწმუნეთ, არ დაეცემა!

საერთოდ კი, რაკი სიტყვას მოჰყვა, ჯერ არასოდეს გამიგონია და არც მინახავს, რომ პრეზიდენტ შევარდნაძეს საქართველოში რაიმე სიგლახე აეკრძალოს, აი, თუნდაც კომუნისტური პარტია, რომელიც განუკითხაობის წყვდიადში დაბრუნებას გვიპირებს, მაშინ, როცა, მაგალითად, სომხეთში ტერაპეტროსიანმა, პრეზიდენტობისას, საუკუნოვანი, უპოპულარესი დაშნაკუთონის პარტიის საქმიანობა აღკვეთა.

„ნეტავი იმ ერს, ვისაც კარგი ქალები ჰყავს“, — ამბობს აკაკი. „ეროს მომავალი დედების ხელში“, — ამბობდა ბალზაკი. „მოგვეცით უკეთესი დედები და ჩვენც უკეთესი ადამიანები ვიქნებით“, — ამბობდა გერმანელი მწერალი ჟან პაული (1763-1825 წწ.).

ჩვენი დიდი ეროვნული უბედურებაა ქართველი ქალის გადაგვარების, მისი ზნეობრივი არგაგონილი, არნახული დაცემის პირველი ნიშანი შეძვეობაა. ეს მარტო ეკონომიკურ სიდუხჭირეს, გაჭირვებას არ მოუტანია: „ერონულ“ — გამანადგურებელი მოძრაობა დაწყებული არც იყო, „პერესტროიკამ“ ოდნავ გახსნა თუ არა თურქეთ-საქართველოს საზღვარო, სულაც არა ხელმოკლე, მაგრამ კიდევ უფრო მეტი სიმდიდრის მონატრული ქართველი „მანდილოსნები“, მაშინვე, „საშოვრად“ შეესივნ მუსულმანურ თურქეთს, რადგან მუსულმანური რელიგიის ქვეყანას ამ „დარგში“ საკუთარი „კადრები“ არ შეიძლებოდა რომ მყოლოდათ... ამის დასტურად მომყავს ნუგზარ აფხაზავას ლექსი, რომელიც დაწერილია ბევრად ადრე, ვიდრე გამსახურდიას საპრეზიდენტო „ეპოქა“ დაგვიდგებოდა:

სმძს-ტშრისტი

ტრაპიზონს მივეშურები, ვნახავ ხუფათს და რიზეს!..
 თუ მკითხავთ, რა მიხარია, ახლავე გეტყვით მიზეზს:
 „სექს-კლუბი!“ — ვხედავ, ვკითხულობ, მივდივარ, კარებს ვაღებ,
 ორიოდ დღეში „ვაკეთებ“ ვიდეოსა და ჭალებს!..
 რა უშავს, ვის დავუნვები, ინტელიგენტს თუ ყასაბს?
 დუბლიონკასაც დავირტყამ ჩემი ნამუსის ფასად!
 აინუნშიაც ვერ მოვლენ ჩემი დები და ძმები
 და ჩემს ბუნწულა ქმარიკოს ჩავეხუტები ვნებით!

ახლა თურქეთის ციხეებში არა ერთსა და ორ ქართველ ქელს შეხედებით სხვადასხვა დანაშაულისათვის სასჯელმისჯილებს. ალბათ, ამან ათქმევინა ახალგაზრდა გათურქებულ ქართველს ქართველ, ~~ქართველს~~ უკრ-
ცხენენ, საქართველოდან უქმროდ ნუ უშვებთო, მაგრამ ~~საშინელსა~~ ~~საშინელსა~~ ის არის, რომ არის შემთხვევები, როცა „ქმარკოები“ თვითონვე აგზავნიან თავიანთ „ცოლიკოებს“ „სამოვარზე“.

დღევანდელი პროსტიტუცია, თავანყვეტილი ბოზობა მარტო სიღარიბით და უსახსრობით როდია გამოწვეული, — ავზორცობითაც: დროსაც გავატარებ, ვისიამოვნებ და ფულსაც მოხვეჭტავო.

სამწუხაროდ, ნაკლებად ცნობილი, მაგრამ ნიჭიერი თეიმურაზ ჭანტურ-იშვილი, თბილისში პორნოთეატრის გახსნასთან დაკავშირებით, გაზეთ „მთაწმიდაში“ წერს: „მსოფლიოს რომელ ქვეყანაში არ ნახავთ ქართველ მქავეებს — შეიბღალა ქართველი ქალის საზე“.

ასე რომ, პროფესორ დიმიტრი კორძაიას ხვეწნა-ვედრება, „ძვირფასო ქალებო, დაგვეხმარეთ მთელი ერის გაჯანსაღების საქმეში, ჯანმრთელი ქალი — ჯანმრთელი ეროს!“, არავითარ დადებით შედეგს არ მოიტანს: იმ ქალებს, ვისაც ის მიმართავს, შუბლის ძარღვი განწყვეტილი აქვთ, და რაკი ეს უკვე მოხდა, ამას ვერავითარი საერო მონოდებანი ველარაფერს უშველის.

(შე ბოდიშს ვიხდი არცთუ ისე ბევრი იმ ქართველი ქალის წინაშე, რომლებსაც ეროვნული შეგნება ჯერ კიდევ არ დაუკარგავთ და თავისი არსებობით იმ დროს გვაგონებენ, როცა ქალი ქალს ჰგავდა და ქალობა სანატრელი იყო).

კი, მაგრამ, ახლა ესეც ვიკითხოთ, ქართველი ქალები ზნეობრივად ისე დაეცნენ, რომ ამ დაცემაში ქართველ მამაკაცებს ღვანლი არ მიუძღვით? როცა ქალწულობას ფასი ეკარგება და როცა მას, დიდი წილი ქალიშვილებისა, გათხოვებამდე უკვე აღარ უფრთხილდებიან, როგორ, ამაში ახალგაზრდა, ცოლსათხოვი მამაკაცები უცოდველნი არიან? როცა ჭაბუკი, რაიმე „დაფიცებისას“, საკუთარ დედას „სექსუალური“ გინებით იხსენიებს, ეს მას ვაჟკაცობაში უნდა ჩაეთვალოს?

განა შეიძლება ერის, ისიც პატარა ერის დეგრადაცია ამაზე შორს წავიდეს? თანაც იმ ერის, რომლის, ოფიციალური ცნობით, 30 პროცენტო, ესე იგი ერის ერთი მესამედი ღონემიხდილი პენსიონერია, თანაც ამ ქვეყნიდან ამ არეულ ბოლო წლებში, ესეც ოფიციალური ცნობით, უჭკველად დაკლებულით, 400 ათასამდე უცხოეთში წავიდა, ისე, რომ უკან აღარასოდეს დაბრუნდებიან. ჩვენ ხომ, საუბედუროდ, ებრაელები და სომხები არა ვართ, სხვა ქვეყნებში წასულებმა ჩვენი ეროვნული საზე შევინარჩუნოთ.

ჰოდა, განა ამას კითხვა უნდა, რომ ვილუებით? ერთი წლის წინათ სწორედ ამ სათაურით გამოქვეყნდა ჩემი წერილი „ლიტერატურულ საქართველოში“, რომელსაც ნუთუ არ გაეცნო ქვეყნის მეთაური, რომლისთვისაც ქვეყნის მოსალოდნელი დაღუპვა უპირველესი საფიქრალი და საზრუნავი უნდა

ყოს? ყოველ შემთხვევაში ამის ირგვლივ მისი სიტყვიერი გამოხატულებიდან არაფერი მომისმენია და არც მის საორშაბათო რადიოინტერვიუებში არაფერი ამომიკითხავს, ვიცი კი, მისი ინიციატივით ჯანმრთელთა დეპარტამენტი, რომელიც, სხვათა შორის, იმედი უნდა ვიქონიოთ, ასევე „გაამრავლებს“ ერს, როგორცაც აქამდე „ამრავლებდა“ საკმაოდ კარგა ხნის წინათ დაარსებული საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის დემოგრაფიისა და სოციოლოგიური კვლევის ინსტიტუტი... არადა, იმ ჩემი წერილის ირგვლივ, აი, რას მწერს წლებითაც და შემოქმედებითაც მართლაც მსცოვანი ჟურნალისტი გიორგი ალავერდაშვილი (31.05.97.):

„გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოში“ ახლახან გამოქვეყნებულმა თქვენმა წერილმა — „ვილუბებით“ — სულით ხორცამდე შეძრა ეს დროული კაცი.

ეს არის სრულიად საქართველოს დედოზარის საგანგაშო აგუგუნება.

ეს არის ქართველი ბრძენკაცის ლალადისი ერის მოსალოდნელი გადაგვარებისა და დაღუპვის თავიდან ასაცილებლად.

ეს არის მგზნებარე მამულიშვილის სარკედ ქცეული გულის მკაფიო ანარეკლი.

ეს არის ღვთისწიერი ერისკაცის მდულარე ცრემლიც, გაფრთხილებაც, მოწოდებაც, ნათელი გზის ჩვენებაც და უგვანო შვილთა შერჩენებაც. თავგანწირული მებრძოლის სულისკვეთებად მივიჩნევ საქართველოს დედოზარის ამ დარისებას.

გმაღლობთ! ვეთაყვანები თქვენს ნათელ შუბლს, ოქროს გულს, ოქროს მარჯვენას...“

სამწუხაროდ, საქართველოს პრეზიდენტს ედუარდ შევარდნაძეს ჩემს ამ წერილიდან, როგორც ჩანს, ვერც „საქართველოს დედოზარის აგუგუნება“ შემოესმა და ვერც „ლალადისი“ ამოიკითხა „ერის მოსალოდნელი გადაგვარებისა და დაღუპვის თავიდან ასაცილებლად“, თუ, რა თქმა უნდა, წერილი წაიკითხა. ისე კი, მე ვფიქრობ, მიუხედავად უდროობისა, ქვეყნის ბედის საჭეთმპყრობელს ასეთი შემაშფოთებელი სათაურანი („ვილუბებით...“) წერილი მაინც უნდა წაეკითხა (იგი გადაბეჭდა „საქართველოს რესპუბლიკამაც“)...

და თუ წაიკითხა და მასში წამოჭრილ საკითხს ყურადღება არ მიაქცია, სიძარბოლე მოგახსენოთ, მე ეს მაინცდამაინც დიდად არც მიკვირს: მას თითქოს არ სჯერა, ქართველს რომ შეეძლოს „ნახევარ ბავშვს გააკეთებდა“, და რომ ჩვენ, ქართველები, უამრავი გაუთხოვარი ქალით, და ვინც გათხოვილია, მასობრივად ერთი ბავშვით და „ბედნიერ“ შემთხვევაში ორი ბავშვის შემოფარგვლით, რომელთაც ხშირ შემთხვევაში მუსრს ავლებენ თუ მკვლევლობები, თუ ავარიები, თუ ავადმყოფობა (ბოლო ხანს დიფტერიით გარდაიცვალა თორმეტი ბავშვი)...

ჰოდა, ნუთუ არც ახლა უნდა დავიჯეროთ და შევიგნოთ, რომ დღითი დღე ვინრიტებით, როგორც ერი და სრული თვითამოზოცვისაკენ მიექანებით...კაცი

იძულებული ხარ, ძალაუნებურად, ასეთი დასკვნა გამოიტანო ქვეყნის ბატონ-პატრონს, ვიდრე ის პრეზიდენტი, თავისი ქვეყნის ხელმძღვანელად უფრო აინტერესებს, ვიდრე ცოტა შორეული მომავალი, როგორც ეს უფროც ასაკის გამო, პრეზიდენტი აღარ იქნება.

მართალი გითხრათ, ვნერ ამას და თვითონ არ ვუფერო ჩემს კალამს, ასეთ პიროვნებად ედუარდ შევარდნაძე თითქოს არ მესახება, მაგრამ ფაქტებს რა ვუყოთ, მათ ანგარიში არ უნდა გაენიოს?!

შარშან, დეკემბერში, ბატონი ედუარდი ერთ საგასტროლო სპექტაკლს დაესწრო, რომელმაც მასზე ჩინებული შთაბეჭდილება მოახდინა და რომელზეც „საქართველოს რესპუბლიკა“ წერდა (28.12.97.):

„— ერს, რომელსაც ხელენიფება ასეთი რამ, გადაშენება და დალუპვა არ უნერია“ — აღნიშნა პრემიერის შემდეგ საქართველოს პრეზიდენტმა“ო. რა ვენა, ცოტა არ იყოს, მეუცნაურება: ერის გადაშენებას და დალუპვას სპექტაკლი, რა გენიალურიც უნდა იყოს, თეატრი იხსნის? ანდა საერთოდ ხელოვნება, ყველა თავისი დარგით? ანდა მწერლობა, ლიტერატურა? ან მეცნიერება, თუნდაც ვარსკვლავებს წყვეტდეს?

ჩვენს დროში მყოფი ერის მსხნელი და გადამრჩენია მხოლოდ მშობი-არობა, მშობიარობა და კიდევ ერთხელ მშობიარობა!

ჩვენ კი... ექიმების რიცხვით პირველნი ვართ მსოფლიოში, შობადობის მხრივ კი იმავე მსოფლიოში — უკანასკნელნი!

ქართველი ქალი და... მეძაივი?! ამას იფიქრებდა ვინმე? იფიქრებდა კი არა, ახლა თურმე 9 წლის მეძაივიც გვეყოლია, როგორც ეს ამოვიკითხე ჩვენს პირველ გაზეთში, „საქართველოს რესპუბლიკაში!“

იმდენად დაჭრიავედით და დავეცით, სამშვილიანებასაც კი მრავალშვილიანად ვთვლით, თუმცა აქა-იქ, ჯერ კიდევ, როგორც იშვიათობას, ნამდვილ მრავალშვილიანებასაც შეხვდებით, რომლებითაც ალტაცებული უნდა ვიყოთ და რომლებსაც ყოველმხრივ ხელს უნდა ვუწყობდეთ, ამას პირველ რიგში, რასაკვირველია, მთაჯრობა უნდა აკეთებდეს, მაგრამ მთაჯრობა, ჩვენი მთაჯრობა...

მათ აბსოლუტურად არაფრით არ ეხმარება, უკვე რამდენჯერ დამტკიც-და ბოუჯეტი, ვინ და რა არ არის მასში გათვალისწინებული, ოღონდ არავის არ ახსოვს მრავალშვილიანები, მათ სასარგებლოდ ერთი თეთრიც არაა გამოყოფილი...

ეს არის სახელმწიფო? ერთ ხანობას ამონყვეტის გზაზე შემდგარ ერის მშობიარეს საფასურს ახდევინებდა, ახლა, მადლობა ღმერთს, როგორც იქნა გონს მოვიდნენ და გააუქმეს, — შეგიძლია უფასოდ იმშობიარო, ოღონდ ათი რომ იბადება, მათში ქართველი მხოლოდ ერთია...

ევროკავშირის მიერ მონოდებული, ათჯერ მაინც შემონმებული სტატის-ტიკური ცნობით, 1989-96 წლებში მოსახლეობის რიცხვი აზერბაიჯანში გაიზარდა 7,6 პროცენტით, სომხეთში 9,6 პროცენტით, ხოლო საქართველოში შემცირდა 0,4 პროცენტით, მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანელებისა და სომხების რიცხვი საქართველოში სულ იზრდება და მატულობს.

პოდა, ამ შემცირებას თუ როგორ „ვებრძვით“ ჩვენ, „ჭკვიანი“ ქართველები, ამის საილუსტრაციოდ მოვიყვან ორ ამონაწერს სამთავრობო განხილვებში: „Демографическое общество Грузии заявляет, что, как показывает практика, исполнительная власть в лице своих государственных чиновников не заинтересована в том, чтобы сохранить и развивать генофонд наши.“ („Свободная Грузия“, 3.03.98).

„Создавшаяся в Грузии тяжелейшая демографическая ситуация ставит под угрозу вопрос существования грузинской нации“, - заявила на пресс-конференции член комитета многодетных матерей Сабурталинского района г.Тбилиси - Нино Кахиани.

Она считает, что власти Грузии не только не оказывают какую-либо помощь многодетным матерям, но и мешают им в воспитании детей. По словам Нино Кахиани, старшеклассникам из многодетных семей, не внесшим плату за обучение, грозит вероятность исключения из школ. Многодетные семьи из-за отсутствия средств не в состоянии платить за коммунальные услуги, - подчеркнула она.

Нино Кахиани заявила также, что многодетные матери сталкиваются с ущемлением их прав со стороны представителей властей. В частности, по ее словам, государственный уполномоченный Президента Грузии в регионе Квемо Катли - Леван Мамаладзе отказался одолжить трактор семье Талиашвили, имеющей 12 детей“. („Вечерний Тбилиси“, 30.04.98).

აქ ლაპარაკია ნოდარ ტალიაშვილზე და გულიკო ფორჩხიძეზე, რომლებიც ცხოვრობენ სოფელ სონში და რომლებმაც მართლაც გპირობა გამოიჩინეს და იმ „დიდი მამულიშვილებივით“ კი არ იყოყმანეს, ორი გოგონას მყოლთმესამის გაჩენაზე თავს რომ იკავებენ, ვაითუ ისევ გოგო გვეყოლოსო (რომელიღაც პარტიის თავმჯდომარემ ირაკლი წერეთელმა, რომელიც დიდი ხანა თვალს საქართველოს პრეზიდენტობას უმიზნებს, პირველი შვილი გოგო რომ შეეძინა, პრესით გვაცნობა, ლამის შოკში ჩავევარდით, ამის შემდეგ ოთხი თუ ხუთი წელიწადი გავიდა და შვილი მეორეც აღარ იყოლია), — ტალიაშვილებმა კი ზედიზედ თერთმეტი გოგონა გააჩინეს და მეთორმეტე ბიჭით დააგვირგვინეს...

პო, მაგრამ... აღინიშნა კი ეს სადმე? ანდა რითიმე დავსაჩუქრეთ? მათთვის ერთი ლარო მაინც გავიმეტეთ ლარებით ტომრებდატენილებმა? იქნებ შეგვემინდა, თუ ასე მოვიქცეოდით, ქვეყნის პრეზიდენტი ამას „პადაჩკად“ ჩაგვითვლიდა, როგორადაც თავის დროზე, კომუნისტობისას, მოიქცა ამ სტრიქონების ავტორის მიმართ?

(...თუმცა შედარებით მრავალი წლის გასვლის შემდეგ, როცა საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრს, ალბათ, ზიმბაბვეს ამბები უფრო აინტერესებდა, ვიდრე ივერიასი, ჟურნალისტი პეტემარ აბაიშვილი გაზეთ „თბილისის“ 1988 წლის 5 მაისის ნომერში წერდა:

„შვიდიოდე წლის წინათ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ დავალებით სამტრედიის რაიონში მომიხდა წასვლა. ხუთი გოგონა ობლად დარჩენილიყო. მამა ავარობ ამხსვერპლა, დედა ქმრის ჯავრს გადაჰყვა...ასე იყვნენ ობლები დაუმთავრებელ სახლში ცივ კერასთან მიყუჟულნი და არც სკოლას, არც სოფელს, არც კომკავშირის რაიკომს თითი არ გაუნძრევიათ ხუთი გოგო-

ნას, მომავალში ხუთი ქართველი დედის დასახმარებლად. რომ იტყვიან, სხვისი ჭირი ლობეს ჩხირო.

ამ სევდიან ამბავს ერთი ნათელი ნაკვთი აქვს და გუფელ-გუფელ ღირდა გახსენება. დრამატურგმა კიტა ბუაჩიძემ ყოველგვარი ხმაურისა და თავმოწონების გარეშე ათასხუთასი მანეთი გაუგზავნა მცირეწლოვან ობლებს. ბატონ კიტასთვის დიდსულოვნების გამოხატვა არც პირველია, არც უკანასკნელი. ამ ვაჟკაცმა სადაც კი ყური მოჰკრა ქვრივ-ობოლთა სიდუხჭირეს, როგორც შეეძლო, ისე შეენია. ასე მოიხსნა სხვადასხვა დროს მისი სალაროს წიგნაკიდან 20 ათასი მანეთი. არ ვიცით, რა ფორმით ან საიდან აუნაზღაურდება ბატონ კიტას „დანაკლისი“, ოღონდ იმედი გვაძნევეს: ქველობა ქართველი კაცის გულში, პაი, პაი, რომ კიდევ ხმაურობს!”

სხვათა შორის, „პადაჩკების“ ჩამომრიგებელს პეტემარ აბაიშვილი სახით არც ოდესმე უნახავს და, საერთოდ, არც იცნობს, არადა, იმავე წეროლში ახლაც კი დაუძვებელ წინადადებას გვთავაზობს:

„თუ გული გულობს, ათასნაირი დღესასწაულების საძირკვლის ჩამყრელებს, ნუთუ არ შეგვიძლია დავაკნონოთ მრავალშვილიანთა დღესასწაული, საქართველოში ყველა კუთხიდან თბილისში თავი მოვუყაროთ იმ ოჯახებს, ხუთი და მეტი შვილი რომ ჰყავთ, და ეს დღე ჭეშმარიტ ეროვნულ დღესასწაულად ვაქციოთ?“

ო-ო, ამის სანაცვლოდ განახლებულ „თბილისობას“, აბა, ვინ შეეღვევა, ჯერ კიდევ რამდენი გვყავს საპატრო მოქალაქეებად ასარჩევი პირები: იმბურგ გოჭიჭიანი, ჯუნგლი ლოკოინაშვილი, შახი ქოსლიკაძე, ტანი ყვიყვიანი, ნეგუს აკობია...

(შვილების სახელების მიხედვით იზომება მშობლების კულტურა: — მითხარი რა გქვია შენ და მე გატყვი, რა გონებრივი ავლადიდებისაა მშობლები შენი...).

მაგრამ სჯობს დაუბროუნდეთ ადრე შეწყვეტილ გულის სიტყვას... დიას, თორმეტ შვილს, ჩაცმა-დახურვაზე, რომ აღარაფერი ვთქვათ, სასიცოცხლოდ თავის გასატანად ლუკმა-პური მინც არ უნდა ეშოვებოდეთ? პოდა, ამ ლუკმა-პურის მოსაპოვებლად ნოდარ ტალიაშვილი მინას ებრძვის და შენ რომ ლევან მამალაძე ხარ, ქვემო ქართლში პრეზიდენტს რწმუნებული, ამ ბრძოლაში მას არ უნდა მიეშველო, თუნდაც ტრაქტორით? მაგრამ მამალაძეს, რამდენადაც ვიცი, შედარებით ახალგაზრდა კაცს, აბა რას გაამტყუნებ, როცა ის მშვენივრად ხედავს, თუ როგორ ეპყრობიან უმაღლესი ხელისუფლები თითებზე ჩამოსათვლელ მრავალშვილიან ოჯახებს! მე მგონია, ინტერესმოკლებული არ იქნებოდა, თუ გავცენობოდით არა ჩვენსავით ათეული წლობით შავ დღეში ჩავარდნილ დემოგრაფიულ ვითარებას, არამედ სწორედ ახლახან დაწყებული შობადობის კლებით ზარდაცემულ, ჩვენზე შედარებით დიდ, მაგრამ მინც პატარა ქვეყნის, საბერძნეთის შემაშფოთებელ ამბავს:

„საბერძნეთის მთავრობა მეტად შენუხებულია ქვეყანაში დაბალი დონის შობადობით. შარშან ქვეყანაში დაიბადა 9200 ბავშვი, ამასთან, გარდაცვ-

ლილთა რაოდენობამ ამ ციფრს ექვსი პროცენტით გადააჭარბა. ხელისუფლება მზად არის ყოველი ღონე იხმაროს შექმნილი სიტუაციის წინააღმდეგობაში წარსულად. მაგალითად, შემოიღოს მრავალშვილიანი ოჯახების, სახურე დედების დახმარების სპეციალური პროგრამა. კერძოდ, პროგრამა ითვალისწინებს ბინის საფასურისა და საშემოსავლო გადასახადების შემცირებას. ახალშობილთა ოჯახებს მიეცემათ სპეციალური დახმარება, მომუშავე მშობლებს ექნებათ შეღავათები. ქვეყნის ხელისუფლებამ გადანაწილა გაითვალისწინოს სწავლულ დემოგრაფთა პროგნოზები, რომლებიც აცხადებენ, რომ თუ ხელს არ შეუწყობენ შობადობას, უახლოეს მომავალში საბერძნეთის მოსახლეობის რაოდენობა ათ მილიონამდე შემცირდება". („საქართველოს რესპუბლიკა, 20.03.98).

როგორ ფიქრობთ, ბატონო ზურაბ, საქართველოს მთავრობას შესწევს უნარი, რომ აქედან ზოგი რამ მაინც გადმოიღოს, თუ ისიც დედისერთა მშობლებივით, თავს არ შეინუბებს?

თქვენ, ბატონო ზურაბ, ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კაცი ბრძანდებით, თქვენს გამორჩევაში ეღუარდ შევარდნაძე, საბედნიეროდ, ოდნავადაც არ შემცდარა, სამაგიეროდ, ამის გამო ზოგი სხვა გადაიკიდა, მხოლოდ ერთს დავასახელებ: ვახტანგ გოგუაძეს, რომლის სპიკერობისას ქვეყნის პრეზიდენტი მასთან ერთად დაქვეულ საქართველოს აშენებდა, მერე კი, როცა მისმა, მგონი, თანასოფელმა, ახალ პარლამენტში სპიკერობა (საცხებით სამართლიანად!) აღარ უბოძა, შევარდნაძე, თურმე, აობრებულ საქართველოს კიდევ უფრო აპარტახებს და... უნდა გადადგეს! ასეთ ბრძნულ რჩევებს ფილოსოფოსი ვახტანგ გოგუაძე (ჩვენში ყველა ფილოსოფოსის ტიტულს ატარებს, ვინც ღიმილის მომგვრელი ფილოსოფიის ფაკულტეტი დაამთავრა და მარქსიზმ-ლენინიზმის ცოდნის წყარო შეისრუტა!) სპიკერობის დროსაც უხვად იძლეოდა; ასე, მაგალითად, ერთ განდგომილ პოეტზე, რომელმაც მას ახალგაგამოსული თავისი წიგნი უსახსოვრა, „საქართველოს რესპუბლიკაში“ გვანათლებდა, — „მუხრან მაჭავარიანი ის პიროვნებაა, რომლის მიმართ საქართველოს უფლება არა აქვს შეცდომა დაუშვასო“, მაშინ, როცა ეს ჩვენი „პირველი ეროვნული პოეტი“ იდგა (და დგას!) იმ ქართველი მწერლის გვერდით, რომელიც საქართველოში პირველი კაცობისათვის ქართველები ერთმანეთს ამოსახოცად წაჰკიდა, პოეტმა კი უკვდავყო თავისი თავი „ისტორიული“ ფრაზით, ზვიადთან დამარცხება მიჩვენია თქვენთან გამარჯვებასო და ქაქუცა გვჭირდებაო...

(გამოგიტყდებით, კოსტავასი არ იყოს, მე არ მწამს ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ეროვნული გმირობა და პატივისცემით ვერ მოვიხსენიებ ნოე ჟორდანიას, რომელმაც მშვენივრად იცოდა წინასწარ, 1924 წლის აგვისტოს აჯანყებით, მართლაც ავანტიურისტულით, საბჭოთა კავშირის გიგანტი იმპერიას ჭიანჭველასაქართველო ხელიდან ვერ დაუსხლტებოდა, და მაინც, ამ „აჯანყებას“ ათასობით ქართველი შეწირა, პირველ რიგში საფრანგეთი რომ დაერწმუნებინა, აქაოდა, ჩვენ, ემიგრანტული მთავრობა, კიდევ ცოცხალი, მოქმედი მთავრობა ვართო, ამავე დროს ნოე ჟორდანი, ფილიპე მახარაძე-

ესთან ერთად, ერთ-ერთი ნამქეზებული იყო „გლეხების შემავიწროებელ“ ილია ჭავჭავაძის მკვლელობისა, რაზედაც მენშევიკები საერისო მსჯელობის, ბოლშევიკები კი დიდხანს, დიდხანს მეფის „ოხრანკას“ აბრძობდნენ. მასწავროცა ილიას მკვლელებს „ოხრანკამ“ დროულად მიაგნო და ოთხიდან სამი მათგანი (ივანე ინაშვილი, თედო ლაბაური და გიორგი ხოზანიშვილი) კავკასიის სამხედრო ოლქის სასამართლოს განაჩენით 1909 წელს ჩამოაბრჩვეს).

...არადა, ვინ იცის, ჩვენგან განდგომილი ეს ნამდვილი პოეტი ეგებ ზვიად გამსახურდიას პოეზიით, „ვეფხისტყაოსნის სიმფონიით“ არის მოხიბლული (მემანქანეს ვთხოვ ასო-ასო გადაბეჭდოს, რომ ტექსტის განგებ დამახინჯება არ დაგვბრალდეს):

„მულაზანზარულ მუზარათა ზმათ და ზარებათ,
 ზეიდალთაებრ მზე — ზარნიშით მზინვარე ზღვათა,
 ბედგამზრახველთა არგამწირავთ მუქაფის ზღვადა
 ზეგარდმო ქნარნი მუნ ამკობენ ზეშთა ზარებად“.

(„ლიტერატურული საქართველო“, 24.05.91).

რვა საუკუნის წინათ კი რუსთაველი ასე „გაუგებრად“ წერდა თავის „სიმფონიას“:

„იყო არაბეთს როსტევან, მეფე ღმრთისაგან სვიანი,
 მალალი, უზვი, მდაბალი, ლაშქარ-მრავალი, ყმიანი,
 მოსამართლე და მოწყალე, მორჩმული, განგებიანი,
 თვით მეომარი უებრო, კვლა მოუბარი წყლიანი“.

ნათქვამია, ვირის ტლინკი არც უნდა გენყინოს და არც უნდა გეტკინოსო... ო, ვირის ხსენებაზე შოთა ნიშნაინძის პოემა „ვირის აპოლოგია“ გამახსენდა, რომელიც, თუ არ ვცდები, ახლო ნათესაობაშია რაჭდენ გვეტაძის ოცინი წლების „ვირების შესასასთან“.

ჩვენი დროის შოთა წერს:

„იმ ქვეყნებში, სადაც ვირები არიან,
 კარგი პოეტები იბადებიან.
 მე უფრო კარგი პოეტი ვიქნებოდი,
 კახეთში რომ დავბადებულიყავი...“

ეჰ, თუ მართლაც ასეა, რა დიდებული იქნებოდა, შოთა კი არა, გამსახურდია, როგორც პოეტი, ქიზიყში რომ დაბადებულიყო, მაშინ ასეთი „სიმფონიით“ ქართულ პოეზიას, შეიძლება არ გაამდიდრებდა.

ვახტანგ გოგუაძე ერთ ბოლოდროინდელ ნათქვამ-ნაწერში მიახლოვებით ასე უსაყვედურებს ჯაბა იოსელიანს, პოლიტიკაში არ უნდა გადავარდნილიყავ, შენ მწერალი ხარ და მწერლობას მიხედო. ჩვენც დიდი მონინებით ვურჩევდით ბატონ ვახტანგს, როგორც ფილოსოფოსს და ნაპარტიკომალ კაცს, რომელმაც ისე მწურვალედ იწამა ღმერთი, რომ ახლა სულ მის ხსენებაშია, მონასტერში ბერად აღკვეცილიყო და აღარ დაემშვენებინა მზარი კომუნისტ პარტიელიმონ გიორგაძისათვის და არ დაეინყებოდა ამ რამდენიმე წლის წინათ გაზეთ „თბილისში“ დაბეჭდილი თავისი პატარა,

ქალზე პატარა წერილი, რომლითაც მამაშვილურად გვმოდერავდა, არ შეხვიდეთ სტალინის საზოგადოებაში, თორემ უცხოეთის არც ერთი ქვეყანა ხელს არ ჩამოგვართმევსო, თან რედაქციას აფრთხილებდა, პონორჩი (სსრკ) დიდი — მანეთსახვეარი!) გადარიცხეთ რეზო თაბუკაშვილის ფონდში.

ერთადერთი ძალა, რაც გადაარჩენს საქართველოს — მართლმადიდებლური რწმენაა, — ეს სულ აგერ ახლა რელიგიის ისეთმა პატივსაცემმა მსახურმა ბრძანა, რომლის თანამდებობას, მორიდების გამო, ვერ დავესახელებ, რადგან ვერ დავეთანხმები, რომ საქართველოს გადაარჩენს მართლმადიდებლური რწმენა, თუნდაც აშენდეს სამების ტაძარი... დღევანდელი საქართველო შეიძლება გადაარჩინოს... ო, ერთობ მიჭინს ამის თქმა, რადგან პირნიშნა არამორწმუნეებიც კი, ვიცე, გოგად შემრაცხავენ...

არადა, ყოფილი ქრისტიანი და ახლა მამადიანი აჭარლები მამადიანობას მაინც ვერ ელევინ, თუმცა ჩვენს დროში იყო არაერთი ცდა მათი კვლავ ქრისტიანობისკენ მოქცევისა, მაგრამ სრულიად უშედეგოდ, როგორც ჩანს, ისლამში ბევრი რამ არის მიმზიდველი და მომზიბლავი: ქალი იქ პირველ ყოვლისა დედაა და ამიტომაც იქ ბავშვთა სიმრავლეა, რაც ერის სასიცოცხლოდ, რასაკვირველია, მთავარზე მთავარია; გაუთხოვარი ქალები ისლამურ ქვეყნებში იშვიათობაა, ჩვენთან კი ისინი ათიათასობით დაითვლებიან, რაც პირდაპირ ეროვნულ უბედურებას წარმოადგენს; ისლამურ ქვეყნებში პროსტიტუციაზე არც კი ლაპარაკობენ, რადგან ამ „ხელობაზე“, აბა, რომელი ქალი გაიფიქრებს, ჩვენში კი ამ ეგრეთ წოდებულმა უძველესმა პროფესიამ ისეთი მასობრივი ხასიათი მიიღო და სამარცხვინოდ ისე აღარ ითვლება, რომ მეძავები, ზოგჯერ მათ ახლა რატომღაც „პუტანკებს“ რომ ეძახიან, გაზეთებს ინტერვიუებს აძლევენ და უკვე მოითხოვენ ლეგალიზებული ბორდელების გახსნას, რალა სუტენორებმა და პოლიციამ ჩაიჯიბონ ჩვენი ფულების დიდი ნაწილი, სჯობს სახელმწიფოს და ხალხს მოხმარდესო...

გვიანდელი ჩანართი (გაზეთი „ახალი თაობა“, 10.11.98.):

„ბაერო შარიათის კანონებში აოჯიტიურ მარცვალს ეძიებს

...გაეროს ადამიანის უფლებათა წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ ისლამს ხშირად განიხილავენ, როგორც ადამიანის უფლებათა წინააღმდეგ მიმართულ ფუნდამენტურ მოძღვრებას, მიუხედავად იმისა, რომ მას მრავალი დადებითი მხარე გააჩნია. გაეროს წარმომადგენლის განცხადებით, მრავალ ისლამურ ტრადიციას ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის გამდიდრება შეუძლია.

...გაეროს ვენევის შეკრების აზრით, ადამიანის უფლებათა დაცვის უნივერსალური დეკლარაცია უნდა ეყრდნობოდეს მსოფლიოს ხალხთა ფასეულობებს, მათ შორის ისლამსაც“).

დაიხ, ახლა თითქმის ყოველ სოფელში ეკლესია შენდება, მაგრამ ფაქტიურად ჩვენ მაინც არა ვართ მორწმუნენი და მხოლოდ ძველი დროის

მიხედვით ვითვლებით ქრისტიანებად... არა კაც კლავ, ქრისტიანობის მთავარი მცნებაა, არადა, დღემდე ამ წელიწადში (მის დამთავრებას, ვერც შეუძლებს, რამდენია თვე უკლია!) წინასწარი განზრახვით მარტო თბილისში ჩვენი მოკლეს... ო, უკვე დროა დრო... ალადგინოთ სიკვდილით დასჯა! ამას ვითხოვ მე, კაცი, რომელიც ქართველებს სათითაოდ ითვლის და ყველას, ყველას უფრთხილდება, მაგრამ... სხვადასხვა მოსაზრებით ვისი გადარჩენაც გინდოდათ, სიკვდილის დასჯის გაუქმებით, ხომ გადარჩნენ და... ალადგინეთ ახლა სიკვდილით დასჯა! ჩვენისთანა ტყის ხალხს ცოტაოდენი შიში მაინც თუ არ ექნა, სულ ერთიანად გაჩეხს იმ ტყეს, სადაც ცხოვრობს... პოდა, შენ რომ სახელმწიფო ხარ, ნუ გააჩეხნებ, ნუ...

ტელევიზიამ გვაძვნო, ნუხელ ქავთარაძის ქუჩაზე ერთმა სამი კაცი მოკლავ, სამი, სამი... არიან ადამიანები, ვისაც იარაღი აქვს, ასეთები კი ათასობითაა, თითქოს შიში აქვთ, დრო და დრო თუ არ იხმარეს, ვაითუ იარაღი დაუანგდეს და... ისჯოს და ისჯოს, კლავს და კლავს! იცის-იცის, მას მოკლავს, თვითონ კი, თუ ვინცობაა დაიჭირეს, მაინც ცოცხალი დარჩება! ჩვენ ხომ ისლანდიაში ანდა დანიაში არ ვცხოვრობთ, ჩაკოსტუმბულნი, მანქანების მქონენი, ძნელია ამის თქმა, მაგრამ, რას იზამ... ველურებზე უფრო ველურები ვართ.

არა მგონია ჩვენმა პრეზიდენტმა, ალბათ, მრჩევლების მიერ ჩაგონებული თავისი გადანყვეტილება სიკვდილით დასჯის გაუქმების შესახებ... გააუქმოს! ეს კი არა, მამის სახელის მოუსხენიებლობაზეც ხელი არ აიღო, დანიშნებ-ისა და დაჯილდოვების შემთხვევაშიც კი, ამ „საწყალ მამებს“ ახლა ეგრეთ ნოდებული კომინალებთან თუ იხსენიებენ, ოღონდ ესეც გვახსოვდეს, ისეთმა ბუმბერაზმა პოლიტიკოსმაც კი, როგორც სტალინი იყო, სიკვდილით დასჯა გააუქმა და კვლავ შემოიღო, რაკი დარწმუნდა, რომ იმდროინდელი საბჭოთა სახელმწიფოსთვის ეს ნაადრევი იყო... ჩვენ კი, რაკი „საბჭოთა“ აღარა ვართ, ვითომ ნაადრევი არ არის?!

„БАНДИТОВ ПРИВЕДУТ В СУД

Свердловская областная прокуратура передала на рассмотрение дело крупной преступной группировки. На их счету свыше 100 краж, грабежей и рабзоев. При нападении на квартиры преступники использовали огнестрельное оружие, однако, как показало расследование, во всех 100 случаях обошлось без жертв. (*Известия*, 14.02.96.).

დააკვირდით? ას ქურდულ თავდასხმაში, თუმცა თავდამსხმელები შეიარაღებულნი იყვნენ, ერთი კაციც არ მოუკლავთ, ჩვენთან კი...

ოცი წლის ქართველი ახალგაზრდა, გაქურდვის მიზნით, გაეროს წარმომადგენლის, პოლონელი ქალბატონის ბინაში შეიპარა და რაკი ამ დროს ბინის პატრონმა მოუსწრო, ქალს, რომელიც მას ვერაფერს დააკლებდა, აიღო და ტყვიები დაახალა...

დაიხ, სწორედ ეს არის დღევანდელი ჩვენი „ქრისტიანობა“, პოდა, მოდი

და ნუ გამუსულმანდები, რაც, დროთა განმავლობაში, ისლამის, ჩვენი წარმოდგენით, მკაცრო კანონები ზნეობრივად აგვამალლებს და გვიხსნის როგორც ერს, ყოველმხრივი წამლეკავი დეგრადაციისაგან.

მაგრამ ყოველივე ეს, რა თქმა უნდა, უტოპიაა: ძალიანაც რომ მონიდომონ, ჩვენთვის ახალი რწმენის მოცემა არც ედუარდ შევარდნაძეს შეუძლია და არც ზურაბ ჟვანიას; ამას ისეთი პიროვნებები სჭირდება, როგორებიც იყვნენ მოსე და ქრისტე, ბუდა და მუჰამედი, კონფუცი...

„მთავარი ძალა, რაც გამარჯვებას ანიჭებს ერს, არის ცოდნა, განათლება“. (იაკობ გოგებაშვილი).

ო, დრო შეიცვალა მოძღვარმოძღვარო ბატონო იაკობ, დღევანდელ საქართველოში ქართველ ერს სასიცოცხლო გამარჯვებას მიანიჭებს მხოლოდ შვილიანობა.

ქალი რომ დედობის ინსტინქტს დაკარგავს, მით უმეტეს სოფლად, შეიძლება ის კიდევ ქალად ჩაითვალოს?!

იყო ხალხი, რომელიც ამბობდა: ქალისათვის ისევე აუცილებელია დედობა, როგორც მცენარისთვის ნაყოფი; ქალი შვილების გაზრდით ფასდება; ქალი სიცოცხლის სათავეაო...

ამ საუკუნის დასაწყისში გერმანელი მეცნიერი ვეზენდოკი წერდა: „საქართველოში ბევრთა სიმრავლე ჩვეულებრივია. უამისოდ ქართული მოდგმა დიდი ხანია მინის პირიდან აღგვილი იქნებოდა და უკვალოდ გაქრებოდა“-ო.

აი, ეს დროც დაგვიდგა, გაქრობის გზაზე ვდგავართ და დღითი დღე ვქრებით კიდევ-- არადა, ეს ამბავი დღევანდელ ეკონომიკურ სიღუპსჭირეს არ მოუტანია, იგი დიდი ხანია დაიწყო, ოციანი წლების დასაწყისიდან იწყება ერის ეს გადაგვარება ჩვენივე თანდაყოლილი ეროვნული გულარზენობით, რასაც ასე კიცხავდა ილია ჭავჭავაძე მაშინაც კი, როცა „ბევრთა სიმრავლე საქართველოში“ ჩვეულებრივი მოვლენა იყო.

გვეშველება კი რამე, რომ არ გაქვრეთ უკვალოდ?

მაგალითად, ებრაელები ოთხი ათასი წლის მანძილზე შვილთამრავლობამაც გადაარჩინა... დასტურ, ებრაელებიო, 26 საუკუნეო... როგორ, სხვა ხალხები კი, ჩვენგან იჩაგრებოდნენ თუ? მაშინ საიდან მოვიდნენ ამდენი სომხობა, აფსუები, ოსები; აზერბაიჯანელები, ბერძნები? ეს კი არის, ყველა ამათმა (ბერძნების გამოკლებით) გვიმტრეს, ებრაელობა კი სიყვარულით გვეპყრობა.

მეც ვიცი, ამ 26 საუკუნეოვან იუბილეს, გარდა ადამიანური ურთიერთობისა, დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობა გააჩნია; საუკუნეების მანძილზე მშობრად მიჩნეულ ებრაელებს ისრაელში ჩვენზე ნაკლები ტერიტორია აქვთ და მოსახლეობითაც ახლა ჩვენსაც ცოტათი აღემატებიან, მაგრამ უკვე ნახევარი საუკუნეა ზუთმილიონიანი ებრაელი ოთხმოცმილიონიან არაბებს შიშის ზარს სცემს. აი, რას ნიშნავს, თუ ერი ვრად ვარგა, დამოუკიდებელი, თავისუფალი სახელმწიფო, თუკი იქ ყველას, ოპოზიციასაც, ერთიანი ეროვნული სული ასულდგმულებთ, და თუ ასეთი ქვეყანა დაგვემგობრება

და გვეგობრება კიდევ, ჩვენისთანა გატყავებულ ქვეყანას მხოლოდ სარგებლობას მოუტანს და რაც ამის საიუბილეოდ თანხები დედაქვეყნის დიდ სიმძიმედ კი დაგვანება, მაგრამ, მეორეს მხრივ, ამ სახეობის მოქმედებს როგორმე ავიტანთ. მე უფრო ის მაკვირვებს, 2 ათასი წლისათვის საქართველოს სახელმწიფოებრივი არსებობის 3 ათასი წლის იუბილეს რომ ვაპირებთ...

კი, მაგრამ, ამ დროისათვის ქვეყანა ვითომ წელში გასწორდება და ფეხზე დადგება? თანაც ყოველგვარი საქვეყნო ზეიმი მაინცდამაინც ედუარდ შვეარდნაძის პრეზიდენტობას უნდა დაემთხვეს? ხომ არ აჯობებს იმ დროს დაველოდოთ, როცა საამაყო რამ დაგვიგროვდება და, ასე თუ ისე, დაღწინებულ ქვეყანას დავემსგავსებით, თანაც მაინც და მაინც რომელმა ბრძენმა იანგაროშა, რომ სწორედ ორი ათას წელს გვისრულდება არსებობის სამი ათასი წელი?! ისე ნუ ვიზამთ, რომ გამართლდეს ციცერონის სიტყვები (ო, კვლავ ციცერონი!): „როცა ანმყოში არაფერი აქვთ საამაყო, გუშინდელი დღით ტრაბახობენ“.

ამ წერილის მონათესავე ცალკეული აზრები

მომღერალი იანო ალიბეგაშვილი:

„ვიყავი საგასტროლოდ ისრაელში, რომელიც სამუდამოდ ჩამრჩა მესსიერებაში. იქაურ ქართველ ებრაელობას არ დაუტოვივარ უყურადღებოდ. ვგონებ, ისინი უფრო ქართველებად დარჩნენ, ვიდრე ჩვენ“.

მაიძუნი თამადა მაიძუნურ ადამიანებზე ამბობს დიდი დარწმუნებით:

— ვიდრე საქართველოში თქვენნიარები იქნებიან, — საქართველო არ მოკვდება! არ იქნება თქვენისთანა ხალხი საქართველოში და... საქართველო სულს განუტეებს.

ერთი და ორი შვილი მარტო ოჯახის ტრაგედია როდია, ერის ტრაგედია...

რაც უფრო დიდია ადამიანი, მით უფრო უბრალოა, მას არ სჭირდება მოჩვენებითი სიდიადე.

ასეთი იყო, შინ და გარეთ, სტალინი.

„რუსეთისათვის დიდი ბედნიერება იყო, რომ ტანჯვა-წვალების წლებში მას სათავეში ედგა უდიდესი, ქედმოუხრელი სარდალი სტალინი, ის იყო უდიდესი და ყველაზე გამოჩენილი პიროვნება, რომელიც კი შეეფერებოდა ჩვენს ცვალებადსა და მკაცრ დროს... იგი იყო ადამიანი, გენია, რომელმაც თავისი მტერი გაანადგურა თავისივე მტრის ხელით.“

მე ვლაპარაკობ იმ ადამიანზე, რომლის დაუნდობელი მტერი ვიყავი, მაგრამ მე მას პატივს ვცემ, როგორც სახელმწიფოს მოღვაწეს და უდიდეს

სამხედრო სტრატეგს, რომელსაც შეეძლო ყოველდღე მოეტყუებინა გა-
სვენებული რუხველტი, ხოლო მეორე დღეს — მე.

უნსტან ჩქინაშვილი

(1954 წელს თემთა პალატაში წარმოთქმული წარმართვა)

თუკი არის გამგებელი (და არა გამსახურდასეული პრეფექტი) და
მკვიდრდება ცარიზმის დროინდელი გუბერნატორი, რატომ არ შეიძლება
მერი შეეცვალოს ქალაქის თავით?

ნიკო ნიკოლაძე ფოთის ქალაქის თავი გახლდათ.

ბევრს აქვს ნათქვამი, ქართველები უნიკალური ხალხიაო, მაგრამ სიტყვა
„უნიკალური“ შეიძლება უარყოფითი გაგებითაც ითქვას.

ოცდაათიანი წლების სიმღეროდან:
„ბევრი შვილები მოგვეცი
შემშინებლები მტრისაო,
მოხვეის ქალო თინაო!“

ხარაგოულის გამგებელს დავით სახვაძეს ზუთი შვილი უყავს, მას აქვს
მორალური უფლება ზევიდან გადმოხედოს ერთშვილიანებს.

გაადამიანებული მაიმუნი ერთიც არ მინახავს, გამაიმუნებული ადამიანი
— რამდენიც გნებავთ.

ქართველებს ღმერთმა ნიჭი მოგვცა, სამაგიეროდ ჭკუა დაგვაკლო.

უელსის პრინცესა დაიანა, მომავალი ქმრის, არაბი ალ ფაიედის
პატივსაცემად, ისლამზე გადასვლას აპირებდა.

ვინმე ჭკუვადივ საქართველოს პრეზიდენტობას რომ მოინდომებს, — აი,
ეს არის დღევანდელი ქართული ფენომენი!

ქართული ფენომენის აკადემიის აკადემიკოსად რომ გამოცხადდება ამა
და ამ ცრუმეცნიერების დოქტორი, რომელმაც კომუნისტების დროს, დიდ-
კაცობისას, ერთ-ერთ რაიონში ორი ტომარა ფული დააგროვა, რისი
ათობით მონმე ახლაც ცოცხალია, — აი, ეს არის ქართული ფენომენი.

როგორც ერთი სამხედრო პირი წერდა, ჯარში გასაწვევთა კონტინგენტი
არ ივსება, რადგან საქართველოში ყოველ ხის ძირას აღმოცენებულია
უნევერსიტეტები და აკადემიები, სადაც ყველა „სწავლობს“, თანაც ფულს
იხდიან მასში, რომ არ იხწავლონ, — აი, ეს არის დღევანდელი
ქართული ფენომენი.

„ჩვენ გვაქვს განსაკუთრებული პროგრამები დემოგრაფიისა და ეკოლოგიის დარგში“, — ბრძანებს პრეზიდენტი, მაგრამ დასაღუპავად განხორციელდა ეს „პროგრამები“ სასიკეთოს ბევრს ვერაფერს მოუტანს, ჩვენ გვიძინის მხოლოდ შვილიერების ცოცხალი მაგალითი, დაწყებული უმაღლესი თანამდებობების მქონე პირებით და გათავებული უბრალო, უთანამდებობო მოქალაქეებამდე...

ბევრი მერაბ კოსტავას პირს სწმენდს, ბოლო დროს გამსახურდიას ჩამოშორდაო.

კოსტავა არ იყო ის კაცი, გამსახურდიას ჩამოშორებოდა, მასთან ურთიერთობის მილიონი ძაფი აკავშირებდა.

გმირობა სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯნაზე გამოვლენილი სექციელია, რომელიც მიმართულია ქვეყნისა და ხალხის საკეთილდღეოდ. კოსტავა მაშინ უნდა გამოიჩინა გამსახურდიას, როცა ის, მთელი შოფლიოს მასშტაბით, ლაჩრული მონაწილეობით გამოვიდა მოსკოვის ტელეეკრანზე.

„სხვათა შორის“, კოსტავა, ეს ჩვენი „ეროვნული გმირი“, 9 აპრელს, თავის „ქრისტესმეორე მძასთან“ ერთად, რომ არაფერი მოწეოდა, პირველი გაიტყვა; 15 წუთის შემდეგ ორჯერ ფილარმონიის წინმდებარე მოედანზე იდგნენ და ბჭობდნენ ჩატარებული „ოპერაციის“ ირგვლივ: მთავარია, გეგმით, სისხლი ზომ დაიღვარა!

მაგალითისათვის ვასახელებ: თურქმენეთ-ყირგიზეთში. საბჭოთა ხელისუფლება ისე აღიგავა, ტყვია ერთიც არ გასროლილა, საქართველოში კი... მით უმეტეს, რომ გამსახურდიას მოსვლას ხელისუფლებაში, არსებული საბჭოთა ხელისუფლება ხელს უწყობდა რომ მოსულიყო...

რაც აბორტებში ფული მიუდით, ხუთ შვილს გამოზრდიდნენ.

შევარდნამდე გონივრული გადაწყვეტილება მიიღო, როცა რუსის ჯარი მოიხმო: ამით ავიცილეთ ხანგრძლივი და საყოველთაო სამოქალაქო ომი, რომელმაც ლამის ქუთაისის კარიბჭემდეც მიაღწია.

ერთმა ღირსეულ შემოქმედად, ღირსეულ პიროვნებად, ღირსეულ მოქალაქედ მიჩნეულმა, ერთი სააუგო სიტყვითაც არ მოიხსენია გამსახურდია მისი პრეზიდენტობის დროს, და არც მერე, როცა... „გამსახურდიას დროსაო, სისხლის წვიმების დროსაო...“ ეს კია, ის არც უჭა და მას არც გვერდში ამოსდგომია.

და მაინც, ასეთ „ღირსეულ პიროვნებას“ შეიძლება „ღირსეული მოქალაქის“ მანტია ებოძოს?!

ამ ჩანაწერმა მომაგონა ვახტანგ ჭელიძის ახლახან დაბეჭდილი, ყოველშეზრვე დასაბუთებული, მშვენიერი წერილი გამსახურდიაზე, რომლის მარტო სათაურიც კი ბევრს მთქმელია: „მაოხრებელი მკვდარი“.

ოლონდ ცოტა სამწუხარო ის არის, რომ ეს მკვდარი „გამალობელი“ მის შემდეგ გახდა, როცა ქვეყნისათვის ცნობილი შეიქნა გამსახურდიას მიერ წამოყენებული ბრალდება ჭელიძის მიმართ, „ერუნი ვაჭურჭლეთუ“ ეს, რა თქმა უნდა, დიდი სისულელეა, მაგრამ გამსახურდიას ჩვენთან მანც მადლობის ღირსია, რომ „უკბინა“ „ეზიატორჩნიკს“: რომ ეს არა, ამაში ეჭვი არ მეპარება, არც ვახტანგი გათათხავედა ზვიადს... მისი გარდაცვალებიდან ხუთი წლის შემდეგ!

გამსახურდიამ საქართველოზე გამოსალაშქრებლად ზუგდიდში ჩეჩნებიც ჩამოიყვანა. ამ ერთმა ბოროტმა მანიაკმა, პათოლოგიური ლტოლვისათვის პრეზიდენტობის დასაბრუნებლად, ათიათასობით უჭკუონი აიყოლია.

ხუთასკაციან დაცვაში სტალინს ერთი ქართველიც არ ჰყავდა, გამსახურდია კი უმთავრესად მეგრელებს ეყრდნობოდა.

ათი მცნების ყველაზე მთავარი მცნება „არა კაც კლა“, „ლეთისმორნ-მუნე“ გამსახურდიამ ფეხებზე დაიკიდა: ოლონდაც რამენაირად ჯაბა იოსელიანი მოეკლა, ჩიქოვანის ქუჩაზე დიდ ტერორისტულ აქტსაც არ მოერიდა, თუმცა არ შეიძლება წინასწარ არ სცოდნოდა, რომ მას სრულიად უდანაშაულო ადამიანების მსხვერპლი მოჰყვებოდა და მოჰყვა კიდევ: მათ შორის ხუთი წლის ბავშვიც.

აკაკი ასათიანმა გამოაქვეყნა წერილი ასეთი სათაურით: „არ გემშვიდობებით პრეზიდენტო“

დაე, შეენდოს „მართლწერა“, მძიმეა საჭირო „პრეზიდენტის“ წინ და ქაზილის ნიშანი „პრეზიდენტის“ ბოლოში.

ისე კი, ვითომ ლინკოლნისებური ანდა კენედისებური პრეზიდენტი გვყავდა, თუ დავემშვიდობებოდით, მერე მთელი წელიწადი შავებშემოსილებს უნდა გვევლო?!

სიგლაზეში მაიმუნებიც არ არიან ისეთი წამბაძველები, როგორც ჩვენ, ქართველები: ქართულ სახეს უღვაში ამშვენებს, მაგრამ თავიდანვე ერთი ვილაც „ეკროპელის“ წაბაძვით, ახლა ყველა, ახალგაზრდაც და ხნოვანიც, გახზონილი დაიარება.

ჯარში უნდა ვნახოთ თანამდებობრივად დიდკაცების შვილებიც, თუ მართლაც გვინდა, რომ დიდსა და პატარას შორის ადამიანური უფლებები თანაბარი იყოს.

ხუთშვილიან ერთ იაპონელ ქალს შეეკითხნენ:

— როდის იყავით თქვენ ყველაზე ბედნიერი?

მცირეოდენი დაფიქრების შემდეგ უპასუხა:

— როცა ბავშვებს ვზრდიდი... ეს ძნელი იყო, მაგრამ ეს ბედნიერება იყო.

ვისაც სიმართლე არ უყვარს, სიმართლის მტემელში ჩაეშვება „ინტერვიუ საკუთარ თავთან“:

— ხელოვნებისა და ლიტერატურის რომელი დარგი გხიბლავთ ყველაზე უფრო?

— უსიტყვო საცირკო ნომრები, მათში ყველაზე მეტი სიმართლეა.

მაჰმადიანობისაკენ ყველაზე მეტად ქართველი ქალის დღევანდელი ბუნება გვიბიძგებს.

ხანდახან ხალხით ვკითხულობ ხოლმე იუმორისტულ გაზეთს „იბერია-სპექტრს“... ამას წინათ (19.10.94), მაგალითად, ბევრი მაცინა ერთ წერილში ბრჭყალებში ჩასმულმა — „ჟურნალისტი“ ნატო ონიანი, „პოეტი“ ჯანსუღ ჩარკვიანი და მისთანები.

ორჯერ ამ „მისთანებში“ მეც გამრია „იბერია“ (არა „თაიშმა“, — „სპექტრმა“!), და თუ შესაშვდაც გამრევს, დიდ მადლობას მოვახსენებ.

საფრანგეთის პრეზიდენტმა შარლ დე გოლმა ერთხელ დაიჩვილა: „როგორ გინდა მართო ქვეყანა, სადაც 200-ზე მეტი ასორტიმენტის ყველია“.

საქართველოს მართვა ჩვენს პრეზიდენტს, ალბათ, იმიტომაც არ უჭირს, რომ ჩვენი ყველის ასორტიმენტი თითებზე ჩამოითვლება: თუშური, იმერული, სულგუნი, გუდის ყველი...

ისე კი, საერთოდ, ყველს რომ თავი დავანებოთ, რაიმის სამართავად, როგორც რომაელები ამბობდნენ, „მარტო ერთი კაცის ჭკუა საკმარისი არ არის“. (Homo solus sapit satis).

„სწორედ ნარკომანია და ვენერიული სნეულება უქმნის ყველაზე მეტ საფრთხეს საქართველოს გენოფონდს“. („საქართველოს რესპუბლიკა“, 5.08.98). შეილთა მწირიანობა?!?

„ქართული ენა, სახელმწიფო კონსტიტუციის მიერ სახელმწიფო ენად აღიარებული, სახელმწიფოს ზრუნვის საგანია, რაზეც მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ მისი სიწმინდის დაცვისა და განვითარებისთვის ხელშეწყობის მიზნით შექმნილია მუდმივი სახელმწიფო კომისია, რომელსაც საქართველოს პრეზიდენტი უდგას სათავეში“. („საქართველოს რესპუბლიკა“, 5.03.98.).

ო, როგორ მინდოდა, რომ წამეკითხა: „ქართველი ერის ფიზიკური გადარჩენის მიზნით შეიქმნა მუდმივი სახელმწიფო, მოქმედი კომისია, რომელსაც საქართველოს პრეზიდენტი ჩაუდგა სათავეში“.

აბა რალად გვინდა ზრუნვა ენის სიწმინდეზე ანდა საქართველოს

ტერიტორიალური მთლიანობა, თუკი ამ ტერიტორიებზე ქართველები აღარ
ვიქნებით და ვიქნებით მხოლოდ მუზეუმში კედელზე გაკრულ რუკაზე?!
ქართველები

ნუ გეგონებათ, რომ ამას დაუფიქრებლად ვნერ და ვლაპარაკობთ და მის
მაჰმადიანობა ქართველთა ერთი ნაწილის რელიგიაა და მას ქრისტიანობაზე
არანაკლები პატივისცემით უნდა ვეპყრობოდეთ: აჭარლებზე რომ აღარ-
აფერო ვთქვათ, თურქეთში, თვით თურქეთის ცნობით, მილიონნახევარი
მუსულმანი ქართველია, რომელთა შორის მკვლელობა დიდი იშვიათობაა
და ქალებიც დედობრივ ინსტინქტს ოდნავადაც მოკლებულნი არ არიან,
აგრეთვე ნურც ფერეიდნელებს დავივინყებთ და ნურც იმ „თურქ-მესხებს“,
ვინც შეგნებით ქართველებია.

მთავრობის სახლის წინ გამართულ კარვებში, ქალები, თურმე, ლამევებს
ათენებენ, რათა დაიცვან... პრეზიდენტი გამსახურდია!

ვაი, ქართველი ერის თავისმოჭრავ, ვაი, ჩვენი სიკვდილი და ვაი-ვაი,
პრეზიდენტის ასეთ სიცოცხლეს, ქალების ნიფხვებს შეფარებულს!

სტალინი: „ქართულ ენას, ქართულ მეტყველებას აღმოსავლური დაშქრება
არ სჭირდება“.

აკაკი ვასაძის მოგონებიდან — „სამი დღე სტალინთან“.

მართლაც: „სიმპათია“, „რაქტი“ და მრავალი სხვა.

ვერც დიდუბის პანთეონი და, მით უმეტეს, მთაწმინდა ვერ უკვდავყოფს
მას, ვისაც ეს ჭეშმარიტად არ დაუმსახურებია. ყველაზე უტყუარი პანთეონი
ხალხის მესხიერებაა.

ფილოსოფოსი მერაბ მაძარდაშვილი, „ქართული სინონიმების ლექსიკონის“
პირველი შემქმნელი ალექსანდრე ნეიშანი, დაუზარელი ლექსიკოლოგები
მიხეილ ჭაბაშვილი და ისიდორე გვარჯალაძე, სადღაც ზროც მინაში
განისვენებენ, მაშინ როცა პანთეონში, ნაცნობობით, საკმაოდ ბევრია ისეთე-
ბი, რომლებსაც შეიძლება მიუყენოთ ხალხში ნაკლებად ცნობილის, მაგრამ
უთუოდ ნამდვილი პოეტის ალაზა ხაიაურის სტრიქონები:

„გზა საბოლოო —
სამარე მომცრო...
ფოსფორის სანთლებს
ანთებს
აქ დილით...
ზოგის სიკვდილში
სიცოცხლე ცოცხლობს —
ზოგ სიცოცხლეში
ცოცხლობს
სიკვდილი...“

ველარ მომიგონებია ვისია ეს მატრაკვეცული...
„ქართველებს ღმერთი რად უნდა,
ქართველი თვითონ ღმერთია!“

ქართული
ნიგლიოთეკა

ახლა წიგნები ხალხს სულ უფასოდაც რომ დაუროგო, შეიძლება აიღოს, მაგრამ არ წაიკითხავს.

ჩვენი უჭკუობით ვერაფერი სასარგებლო ვერ ვნახეთ საბჭოთა კავშირის, კომუნისტური იმპერიის დაშლა-დაქუცმაცებით. პირიქით — მხოლოდ ზარალი, თანაც როგორი? დავეცით ზნეობრივად და დავკარგეთ შიდა ქართლი და აფხაზეთი, მისი სამასამდე ათასი ქართველით...

და თუ იქ დაბრუნება გვიწერია არძინბას რეჟიმის ქვეშ, თითქმის კველა დაბრუნებული, არძინბას ზენოლის გამო, ნებაყოფლობით გააფხაზდება, დანარჩენებს კი აიძულებენ გააფხაზდნენ...

ამის წიგნები ისიც არის, რომ არძინბა უკვე ახლაც უკრძალავს გალელებს სწავლა-განათლების მიღებას ქართულ ენაზე.

(გვიანდელი ჩანართი (მარტი, 1999 წელი): გაზეთ „დროს“ №13-ში

ამოვიკითხე:

„გალის ტერორიზმზე გადასული დევნილები ჩვენი მტრები არიან, ვინაიდან ისინი აფხაზებად ჩაენერნენ, მათ ტრადიციებსაც იზიარებენ და ქართველებსაც აღარ დაინდობენ.

პარტიზანი გოგა ჩაჩავა“.

სწორედ ეს უნდოდა და ამისკენ მისწრაფოდა არძინბაც, როცა იგი დევნილ გალელებს, საქართველოს მთავრობის გადნეყვეტილებამდე, დასაბრუნებლად ეპატიჟებოდა...

დიახ, ახლა ასე გვიხდიან მადლობას უკვე „გააფხაზებული“ გალელი ქართველები, რომლებსაც წლების მანძილზე თავად მშვიერი საქართველო ლუკმა-პურს უნაწილებდა და რაკი უკვე ამოყვეს თავი მშობლიურ კუთხეში, აფხაზებისა და მათი „პრეზიდენტის“ საამებლად, მასობრივად აფხაზებად ენერებიან და, უნდა ვიფიქროთ, რომ ისინი სულ მალე, მსგავსად ადრე გააფხაზებული გვარამიებისა და ჯინჯოლიებისა, როგორც „ნამდვილი აფხაზები“ ცეცხლითა და მახვილით ამოზუგავენ „უცხო ქვეყნის უცხო ტომელებს“ — ქართველებს საქართველოში.

და რომ ეს არ მოხდეს და მათ არ შერჩეთ ასეთი გაუგონარი მზაკრობა, უნდა მივმართოთ, თავდაპირველად ერთი-ორის მიმართ მაინც, პატროტულ გრძობაზე მომყვან პარტიზან გოგა ჩაჩავას და საღად მოაზროვნე თამაზ ნადარეიშვილს...).

ამას წინათ ერთ გაზეთში ერთი წერილი ამოვიკითხე გალაკტიონ პაჭიჭაძის ხელმოწერით (გვარს ოდნავ ვუცვლი), კაცი რომელიღაც მეცნიერების კანდიდატია და იმდენი მიხვედრა არა აქვს, რომ ქართველი

გალაკტიონი იმიტომ გარუსულ-გაგალაკტიონდა, რომ სხვა, მისი მსგავსი, ერთიც არ ყოფილიყო საქართველოში.

ქართულში

ხშირად ვამბობთ ხოლმე და მოეუნოდებთ კიდევ - მავნის და მავნის, გონს მოდით, გონს მოგვეთ-თქო, და თან უბრალო ჭეშმარიტება გვაკინწყდება, რომ გონს ვერ მოვა ის, ვინც გონს მოკლებულია.

ახლა იუსტიციის სამინისტროში სარეგისტრაციოდ ემზადება თურმე ხელსაქმის აკადემია და ისევ დიდად დაგვიანებული ქართული კუდაბზიკობისა და თამადობის აკადემია.

უჭკუო ჭუას ვერასოდეს ისწავლის, ჭკუას ისწავლის მხოლოდ ჭკვიანი.

უცხოელები ხალხს კულტურას ტულეტის მოვლა-პატრონობითაც განსაზღვრავენ. ამ მხრივ ჩვენ, არა სახლის, შინაურული, — საზოგადო, თავისი სიბინძურით უფრო ფეხსადგილები „ვეროპაში“ თავს გვჭრან. ამით შენუხებულმა კარლ კაუცკიმ — ჯერ კიდევ როდის? — 1920 წელს მენშევიკურ მთავრობას უთხრა, დემოკრატია კარგია, მაგრამ არც ტულეტები უნდა დავკინწყოთ.

ამდენ ქართულში, მოდით, ერთ რუსულსაც გამოვურევ:

— С Россией на вечные времена, но только в правоправной упряжке, а не в качестве прицепа.

დავწვრილშვილდი — დავინიე, დამეზარდენ — ავინიეო.

გაუთხოვარი ქალი და გაუსვენებელი მკვდარი ერთიანო. (ჩანწერილია მთათუშეთში).

ორი დედაკაცის დიალოგიდან:

— აი, შე ბოზო!

— შენ მაშინ კახობდი, როცა ბოზობა სამარცხვინოდ ითვლებოდა, ახლა კი პატიოსნება ითვლება სამარცხვინოდ.

1998 წლის 9 ივნისის „საქართველოს რესპუბლიკაში“ წერილი ამოვიკითხე სათაურით: „ვიფიქროთ ქვეყნის გადარჩენაზე“. გამეზარდა, ჩვენს ქვეყანას ახლა, აბა, რა გადაარჩენს, თუ არა შვილიერება, თანაც ამას მოგვიწოდებს ისეთი ცნობილი პროზაიკოსი და კრიტიკოსი — პუბლიცისტი, როგორცაა რევაზ მიშველაძე.

ჰოდა, ნაეკითხე და, ცოტა არ იყოს, გულს შემომეყარა: ავტორი ერთ სიტყვასაც არ სძრავს ჩვენს საერო უბედურებაზე, მაგრამ გულს მინც გადამეყარა იმის გამო, რომ მის, საერთოდ, გონივრულ წერილში ასეთი

რაშეც ამოვიკითხე: „...ახლა რომ პრეზიდენტი გადადგეს, რომელი პარტიის, რომელი წარმომადგენელი დაიჭერს მის ადგილს?“ პარტიები... ესწორედ ჩვენ მიგვიძღვის ყველაზე დიდი წვლილი შევარდნაძის ჩინოვანებაში, დაიძახებენ და ერთმანეთს დაერევიან“.

რა თქმა უნდა, სასიამოვნო ამბად მეჩვენება, რომ ამ სტრუქტურების ავტორი აღარ დგას იმ ძველ პოზიციაზე, როცა მოითხოვდა, შევარდნაძე უნდა წავიდეს დაშახურებულ პენსიაზეო.

ეს კი, მაგრამ... არ მომწონა საყოველთაოდ გავრცელებული წერილის მინაწერი: „რევაზ მიშველაძე, მწერალი...“

აბა რომელმა მკითხველმა არ იცის, რომ რევაზ მიშველაძე მართლაც ცნობილი მწერალია და მის გვარს ასეთი წამძღვარება არ სჭირდება.

დიახ, თუ ნამდვილი მწერალი ხარ, ხალხი წიგნებით უნდა გიცნობდეს და არა „გამოჩინებულობით“ ნეკროლოგში, რომელიც ისეთივე ხანმოკლეა, როგორადაც დღე ყოველი წლის 22 დეკემბერს.

თამარ ჩხეიძის ცნობით, ზვიად გამსახურდიას ადრინდელი მისი თანამებრძოლები, ზურგსუკან, წრუნუნ კონსტანტინოვიჩს ეძახდნენ და, მაშასადამე, გრძობდნენ, თუ რა დაბალი ფასი უნდა დაედოთ ამ დიდი ტანის პატარა ჭკუსს მქონე კაცისათვის, და მაინც გვერდში ამოუდგნენ, როგორც გამოჩენილი მწერლის შვილს, ხელი სუფლებასში მოსვლისას, დიდაც კაცობის სკამების ხელში ჩასაგდებად.

„За пять месяцев нынешнего года 105 несовершеннолетними совершено 46 тяжких преступлений, из которых семь убийства и покушения, шесть разбойные нападения, два изнасилования“.

(„Свободная Грузия“, 27.06.98.).

როგორც ჩანს, სიკვდილით დაუსჯელობამ მცირეწლოვანებიც გაათამაშა...

ანზორ აბულაშვილი, ნამდვილი პოეტი:

„და რაც უნდა თქვას ჭკვიანმა ახლა,
მაინც თავისას გაპყვიროს ბრყვი!“

დაითვლება კი, დღევანდელ საქართველოში რამდენი ბრყვია?!

სამხედრო მინისტრის დავით თევზაძის ინტერვიუდან თეიმურაზ მამალაძესთან:
„— ექვსი შვილი გყოლიათ. რა ხნისანები არიან?“

— უფროსი ქალიშვილი 26 წლის არის, უმცროსი ვაჟი შვიდი თვისაა“.

(„საქართველოს რესპუბლიკა“, 19.05.98.).

თუ ზუსტად არა ამგვარად, მაგრამ მიახლოებით მაინც, ასე ვიძრავლეთ, მაშინ გამართლდება „რუბიკონის“ კორესპონდენტის შეკითხვაზე, „როგორი საქართველო გესახებათ დამდეგ საუკუნეში“, თამაზ წიგნივაძის პასუხი:

— „დამდეგ საუკუნეში საქართველო ერთ-ერთი საუკეთესო გვეყავა იქნება მთელს მსოფლიოში!“

ქართული
ბიბლიოთეკა

„გაოცებული და ვრჩი, რომ თურქეთის ქართველების 80 პროცენტმა საქართველოს არსებობაც არც კი იცოდა“, — წერს შოთა ლომსაძე.
(„საქართველოს რესპუბლიკა“, 13.10.94.).

სამეგრელოს მონინავე შვილმა ჯოტო გუგუჩიამ, საბჭოთა ხელისუფლების დროს, ერთხელ თქვა:

— თბილისიდან ჩამოსულები მეკითხებიან ხოლმე, კოლმეურნეობას რამდენი ლორი ჰყავს და რამდენი გოჭი მოიგვსო, კაცი არ მეკითხება, თქვენთან ბავშვი რამდენი დაიბადაო.

„10 მაისს გალის რაიონის სოფელ მზიურში აფხაზი სეპარატისტების მიერ სადამსჯელო ოპერაციების განხორციელების მიზნით შემოყვანილ იქნა ე.წ. ბაგრაძიანის სახელობის ბატალიონი, რომელიც სომეხი ეროვნების ბოევიკებისგან არის დაკომპლექტებული.

ბატალიონის წევრები თავს დაესხნენ ადგილობრივ მშვიდობიან მოსახლეობას, გადაწვეს 6 საცხოვრებელი სახლი...“ („საქართველოს რესპუბლიკა“, 12.05.98.).

მაშადიანები რომ ვყოფილიყავით, რუსთაველს ვერ წარმოვშობდითო... როგორ, ფირდოუსი, საადი, ომარ ხაიამი რუსთაველს ვერ გაუტოლდებიან?

საქართველოს პრეზიდენტობის მოსურნე აკაკი ასათიანზე, მანანა არჩვაძესა და ბეზრ სხვაზეც:

პრეზიდენტობა ავირჩიე სამოღვაწეოდ,
რაკი მეჯღანედ ვერ გამოვდექი...

მარტო მოსკოვში ქართველების 14 ბანდიტური ჯგუფია. ამავე დროს პრეზიდენტი ელცინს რუსეთის ვაჭრობის მინისტრად დაუნიშნავს ქართველი — გიორგი გაბუნია.

1998 წლის 31 ივლისს „საქართველოს რესპუბლიკაში“ საქართველოს მეან-გინეკოლოგთა სამეცნიერო საზოგადოების პრეზიდენტმა წერილი გამოაქვეყნა განაწყენებული სათაურით: „დაუშაბურებლად შეურაცხავყეს“.

მე არ ვიცი, არ წამიკითხავს მეან-გინეკოლოგებზე რას წერს გაზეთი „რეზონანსი“, ხოლო...

ჩვენ კატეგორიულად მოვითხოვთ გაზეთ „რეზონანსის“ რედაქციამ საჯაროდ აგვიხსნას, რა დაუშავა მას ან მთელს ჩვენს საზოგადოებას მეან-გინეკოლოგებმა? ღვთის წინაშე ვალიარებთ, რომ აქამდე გვეგონა, რომ

ქვეყნისა და ერისათვის საჭირო საქმეს ვეშასაზურებოდით”.

საქმე უხაროდ, მე არ ვიცი მეან-გინეკოლოგთა სამეცნიერო საზოგადოების პრეზიდიუმში რომელი მეან-მეცნიერი იმყოფება, ოღონდ ქვეყნის მტკიცედ ვიცი, და ვიცი ათეული წლობით, რომ რიგითმა აბორტმახერებმა, თავის თავს გინეკოლოგებს რომ უწოდებენ, ქართველი ერის გადაშენებას, უთვალავი ფულის მოპოვების მიზნით, პირველნი რომ უწყობდნენ და ახლაც უწყობენ ხელს... თითქმის არც ერთ მათგანს ერთი შვილის მეტი არცა უყავს („არც გვინდა“), თავის დროზე მხოლოდ ერთს ვიცნობდი, ან განსვენებულ კინორეჟისორ ლ. ზოტყვაშვილის სამშვილთან შეუღლებს, რომელიც, საერთოდ, შინ და გარეთ, აბორტმახერობას არც ეწეოდა... ვიცნობდი აგრეთვე ერთ ახალგაზრდა თერაპევტს, რომელმაც აბორტმახერ დედის ნამხედურობით, რასაკვირველია, ანგარების მიზნით, თერაპევტის საექიმო პროფილი „მეან-გინეკოლოგობაზე“ რომ შეიცვალა...

ასე რომ, დიდად პატივცემულო მეცნიერო მეან-გინეკოლოგებო, თქვენი ცეცხლოვანი გაჯავრება, „დაუშასაზურებელი შეურაცხყოფა“ რა პირთ მოგვაყენესო, სრულიად უსაფუძვლოა: ქართველი ხალხი, ნიკოლოზის ჩამომადგებ თებერვლის რევოლუციამდე, უაბორტობამ გადაგვარჩინა, მერე და მერე კი, აბორტები და აბორტმახერები გვიღებდნენ და გვიღებენ ბოლოს...

შახლესი ჩანართი

უწინარესად პრეზიდენტის საყურადღებოდ:

„ტაჯიკეთის მთავრობამ ქალებს აბორტების გაკეთების ნება დართო ხუთი შვილის გაჩენის შემდეგ“.

(„საქართველოს რესპუბლიკა“, 29.11.98.).

კაცს, რომელიც „ვეფხისტყაოსნის“ გმირის მშვენიერ სახელს ავთანდილს ავთოზე გასცვლის („სვობოდანია გრუზიაში“ ასეც ამოვიკითხე: АВТО Махарадзе), ანდა გიორგის საყოველთაოდ მოარულ გიას ამჯობინებს, რა უნდა მოსთხოვო?

ბათუმში ცხოვრობს ქეთევან მრავლინსკაია, თბილისში — ქეთი დოლიძე. არ ვიცი კი, ამათში რომელი უფრო ქართველია?

დროდადრო 75 წლის, დიდად პატივცემულ ისტორიკოსს მარიამ ლორთქიფანიძესაც წასძღვეს ხოლმე სული „მარიკობაზე“ (ეს თითქმის იგივეა, ივანე ჯავახიშვილი ვანიჩკა ჯავახიშვილად რომ გაგვცხადებოდა)...

ვერა და ვერ გამიგია, მაინც ასეთი რა დაუშავა და რით უტეხს სახელს „ქეთებს“ ქეთევან ნამებული, მარიკებს — წმინდა მარიამი, დათოებს — დავით აღმაშენებელი, გიებს — წმინდა გიორგი... ხანდახან ვფიქრობ ხოლმე, ასე თავგამოდებით რომ ეპოტინება ქართული „ირინეს“ ნაცვლად რუსეთის მოძულე სარიშვილი რუსულ „ირინას“, ვთქვათ და ის რომ პრეზიდენტად ავირჩიოთ, დათმობს კი ოდესმე თავის, შესაძლო, შემცდარ აზრს? („ირენ“, ბერძნული სახელია, ნიშნავს მშვიდობას).

ყოველივე ამას თავის გამოჩენის პროვინციული ელფერი დაპკრავს,

ამით, ქალბატონებო და ბატონებო, არც წლები გაკლდებოთ და არც სილამაზე გემატებოთ.

ქართული
გეგმვის

ამბობენ, გამსახურდიას კიტოვანი რომ არ მოეშორებინა თავიდან, ახლაც (1993 წელს) პრეზიდენტი იქნებოდაო. შეიძლება-შეიძლება, მაგრამ ჩვენგან კიტოვანს ჭკუარეულ პრეზიდენტის ჩამოგდებისთვის მადლობა მაინც ეკუთვნის, აგრეთვე სიგუასაც, აკი მათ ხომ არ იცოდნენ და არც მოელოდნენ, თუ ასეთ ენით უთქმელ და სალი გონებისთვის მიუნვდომელ ცოდვაში ჩააგდებდა ნაპრეზიდენტალი გამსახურდია საქართველოს.

ესეც არის, აფხაზეთში ომისას სამხედრო მინისტრი კიტოვანი ხშირად გვამშვიდებდა, „ყველაფერი ისე იქნება, როგორც ჩვენ გვინდაო“. სამწუხაროდ, არც ერთი მისი დაპირება არ გამართლებულა.

ფაქტია, გამსახურდიას პრეზიდენტად არჩევისას, ფსიქიატრი ავლიბი ზურაბაშვილი თუ მანამდე მიკიბულ-მოკიბულად უარყოფდა, ახლა ერთ ჩემს კახელ მეგობარს, პოეტ თ.ჩ.-ლს საიდუმლოდ გამოუტყდა, დავილუპეთ, დავილუპეთ, ახალგაზრდობაში ჩემი ავადმყოფი იყოო...

გამსახურდია ბუნკეროდან ეხვეწებოდა ელცინს, ოლონდ მიშველე და „ესენგეში“ შემოვალო.

ელცინმა მისი თხოვნა-მუდარა არ შეისმინა და უპასუხოდ დატოვა.

მოდით და ნუ დასდებთ ბრალს „მეგრული სისხლის“ პრომატში გამსახურდიას: თვითონ საეჭვო კოლხმა შეიარაღებული ძალების უფროსად დანიშნა „კოლხი“ ქობალია (ლოთი!), ქვეყნის დაუმორჩილებლობის კომიტეტის თავმჯდომარედ, ასევე „კოლხი“, ქობალია მეორე (ზაური!), მთაწრობის თავმჯდომარედ უკვე პყავდა ბესარიონ გუგუსკუა, აქეთ გელანტია, იქით შურღაია, შუაში — აბსანძე, ყველანი „კოლხები“...

ქება-დიდება დაუმსახურებელი კი არა, დამსახურებულის, ჭკვიან კაცსაც გონებას აუბნევს, პატარა ჭკუის მქონეს ხომ სულ გადარევს და გადარევს...

შევარდნაძის იმ გადაიარაღებულ მტრებზე, რომლებსაც ედუარდმა „სკამი“ გამოაცალა, ანდა იმ „სკამზე“ არ დასვა, რომელიც უნდოდათ:

„შე, გიო ამილახვარო,
გუნებათაღლითიანო,
ხან აქეთა ხარ, ხან იქით,
საითაც ქარნი ქრიანო...“

(ხალხური).

საქართველო ის ქვეყანაა, სადაც მაიმუნი გაადამიანდა, ახლა კი, მგონი,

მოსკოველმა ბიზნესმენმა ცატურაიანმა არძინბას მოსკოვში მოსწავლე ბინა უყიდა... გმირობისათვის! საინტერესოა, ეს ცატურაიანი, ახლა სხვა სისაკიან-მისაკიან-სასაკიანები არძინბას ხომ არ აძლევენ რჩევას, თუ როგორ მოექცეს ქართველებს?

თავის წრეში ცნობილმა პედიატრმა ი.მ.-მა ერთი შვილის მეტი არ იყოლია, ამან კი კაცად არ ივარგა, თავი ციხეშიც ამოყო და მამამ, უკვე ხნიერმა, თავი მოიკლა...

შე, თუნდაც ორი, მით უმეტეს ერთი შვილი, თანაც ჩვენს დროში, როცა დილით სახლიდან გადისარ და არავინ არ იცის სალამოთი ცოცხალი დაბრუნდები თუ არა: ან მანქანა გაგიტანს, ან სხვა რაიმე მარცხს გადაეყრები, როთაც ასე სავსეა ჩვენი სამყოფელი, ჩვენი ქალაქი, ჩვენი ქუჩები...

ყველა ბავშვი პატარაობისას, მშობლების თვალთ თუ შევხედავთ, კალმით ნახატია და ჭკუის კოლოფია, ამიტომაც ჩვენ მეორე ბავშვის ყოლაზეც ვჭოჭმანობთ ხოლმე, ასეთი ოქრო ერთიც გვეყოფაო, ხოლო 14 წელს რომ მიატანს, ხშირად მაშინ ვწმუნდებით, რა ოქროცაა ეს ჩვენი „ოქრო...“ ერთხელ უკვე ვწერდი, აღზრდას, ცხადია, აქვს გარკვეული მნიშვნელობა, მაგრამ არა გადაშეყვეტი: ყველაფერი ადრევე განგებისგან გენებშია ჩათქმული; მე ერთ გაჭირვებულ ოჯახს ახლოს ვიცნობდი, ორ ვაჟს ზრდიდნენ, ერთი მეცნიერების სახელოვანი წარმომადგენელი გამოვიდა, მეორემ კი, საიდან არ უტრიალეს და როგორ არ უტრიალეს, და მიინც, ქურდობა ვერ მოიშალა... რას გაანყო, დააკვა ასეთი ხასიათი, ბუნებას უყვარს არჩევანი. შეიძლება ამიტომაც ძველად ბრძენ ქართველს უთქვამს: ერთი შვილი არა შვილი, ორი შვილი ვითომ შვილი, სამი შვილი მართლა შვილი, ოთხი შვილი დასტურ შვილი... დიახ, ერთის შემხედვარეო, წყალში ჩამხედვარეო, ორი შვილი ვითომ შვილიო...

იყო დრო, დედისერთობა საქართველოში ბედისუკულმართობად ითვლებოდა:

„ქვრივ-ობერ ბეჩავ თინას
სყავს ერთადერთი შვილია...“

რაფიელ ერისთავი.

ჭირში და-ძმებს თუ ვინმე მიხედავს, მიხედავენ ისევ მხოლოდ და-ძმები, ცხოვრებაში კი ვაი-ვიში ყველას მუდამ თან გვსდევს, თუნდ ამიტომაც უნდა ვიპირავლოთ, უნდა ვიპირავლოთ!

ჩემს ნაწერებში ხშირად შეხვდებით ცხრა შვილის დამბადებელის, სკოლაში ფეხშეუდგამელი დედაჩემის ბრძნულ ნათქვამს, მოდი, აქაც მოვიყვან მას, ამჯერად ნამდვილად უკანასკნელად:

— შვილი რაც მეტი გეყოლება, მით უკეთესია: ზოგი კაი გამოვა და ზოგიც გლახა, ჭკუთაც, გარეგნობითაც, საქციელითაც...

...წვითა და დაგვით დაარსებული ერთადერთი ქართული უნივერსიტეტი/ 1930 წელს დღენაკლულ პედაგოგიურ ინსტიტუტად გადააკეთეს, ~~ქართული~~ მეორე უკიდურესობაში გადავარდნენ: თითქმის ყველა ინსტიტუტი უნივერსიტეტ და აკადემია შერაქვეს.

უფროსი „Огонек“, №11, 1989 წ. ნატალია ივანოვას წეროლიდან:
„Национальный эпитет к имени Сталина ничего не прибавляет. Более того: сам „вождь и учитель“ категорически отвергал свою близость ко всему национальногрузинскому. Анна Ахматова, по словам М.Ардова, вспоминала: „После войны Усачу показали какой-то самый славный грузинский танец в блистательном исполнении. Когда пляска закончилась, он поморщился и сказал: „Я чзлавэк рускай культуры. Мне эта чжожда...“

ოი, დედა, რამდენი სოსულელეა ერთმანეთზე დახვეებული! ყოვლად შემოწმებული, ყოვლად დაუჯერებელი! სტალინმა რუსული ენა ჩინებულად იცოდა, რასაც, სხვათა შორის, არმიის გენერალი ს.შტემენკო ადასტურებს თავის მემუარებში: როცა ის, სტალინის თანდასწრებით, რალაც საქმიან ქალაქს წერდა, როგორ ასწორებდა მის რუსულს სტალინი. რაც შეეხება სტალინის ქართულ აქცენტს, ამის შემომხება შეიძლება თუნდაც 1941 წლის 3 ივლისის რადიოთი მიმართვისას მოსახლეობისადმი: ოდნავი სასიამოვნო ქართული აქცენტი რუსულ ყურს სრულებითაც არ ჭრის. როგორც მასხოვს, მ.ლობანოვი, შემდგენელი ახლახან გამოსული მშვენიერი წიგნისა — „Сталин в воспоминаниях современников и документах эпохи“, — წერს, რომ ქართული აქცენტი სტალინს უფრო მაშინ ეტყობოდა, როცა გაბრაზებისას ლაპარაკობდაო. ანა ახმატოვას სტალინი, ცხადია, არ ეყვარებოდა, აკი მას ქმარი, პოეტი ნ.გუმბილიოვი, 1921 წელს ბოლშევიკებმა დაუჭრიტეს. თანაც ვინ არის მარდოვი, რომლის იდიოტური გადმოცემით, თითქოს სტალინი... „Я чзлавэк рускай культуры?“ იგი უმნიშვნელო სატირიკოსი-პოეტია, ეროვნებით ებრაელი, ებრაელებს კი სტალინი, საერთოდ, თვალით არ დაენახვებოდათ, მიუხედავად იმისა, რომ ლაზარ კაგანოვიჩი გვერდით ედგა სიკვდილამდე და, რაც მთავარია, სტალინმა 1948 წელს პირველმა შეუწყო ხელი ებრაელთა სახელმწიფოს, ისრაელის შექმნა-ჩამოყალიბებას. რაც შეეხება ქართულ ცეკვებს, რომლის ნახვისას, არდოვის გამოტყინებული მონაყოლით, ნიჭიერი ახმატოვა შტერულად გადმოგვცემს, რომ სტალინი... „поморщился и сказал: „Мне эта чжожда...“

თუ როგორი „чжожда“ იყო სტალინისათვის ქართული ცეკვები, დოკუმენტურად მტკიცდება თუნდაც იმით, როცა ქართული ხელოვნების დეკადის დროს, 1937 წელს, ილიკო სუბიშვილის შესრულებით „ლეკური“ ნახა, ისე აღტაცდა, რომ გაესაუბრა კიდეც მას და სახსოვრად თავისი სურათიც გამოუგზავნა ქართული წარწერით.

უზარმაზარი ქვეყნის მბრძანებელს რამდენად ახსოვდა თავისი პანია სამშობლო, ეს იქიდანაც ჩანს, რომ როცა ჩერჩილმა დიდად მოიწონა ჭაჭის

არაყი, ბოთლებით სავსე მთელი ყუთი მიაართვა მას და თან დააყოლა, /ეს ჩემი სამშობლოდან არისო. მსგავს ისტორიას ელიოტ რუზველტმა გააქმბობს თავის წიგნში „Его глазами“.

სიბულიძე

სტალინმა ერთი სტროფი „ვეფხისტყაოსნიდან“ ისე ოსტატურად თარგმნა, შალვა ნუცუბიძე გაოცებული დარჩა.

აქვე ბარემ იმასაც დავამატებ, რომ სტალინს რუსული ენა იმდენად შესისხლბორცებული ჰქონდა, თავის სიტყვებს და მოხსენებებს თვითონვე წერდა და აბსოლუტურად არავის, არავის არ იხმარდა, მაშინ როცა, ანდროპოვსა და ჩერნენკოს რომ თავი დავანებოთ, ზრუშკოვისა და ბრეჟნევის „გამოსვლებს“ ცეკას მთელი აპარატი თავს აკლავდა ხოლმე...

საბჭოთა კავშირის მარშალი, ა.მ.ვასილევსკი, წიგნიდან „Дело всей жизни“: „Верховный Главнокомандующий Сталин очень внимательно следил за ходом фронтовых событий, быстро реагировал на все изменения в них и твердо держал управление войсками в своих руках“. (Стр. 357).

მარშალი გიორგი ჟუკოვი კი თავის „Воспоминания и размышления“-ში, რომლის პირველი გამოცემა 1967 წელს გამოვიდა, როცა ჩერჩილ ზრუშკოვს სტალინი უკვე „დასამარებული“ უყავდა, რაშიდაც თავის დროზე, 1956 წელს, ჟუკოვმაც შეუწყო ხელი, რადგან ნანყენი იყო სტალინზე, რომელმაც იგი, ომის შემდგომ, ოდესის სამხედრო ოლქის სარდლად გადაისროლა, და მიანც, სტალინს ვებერთელა თავისი წიგნის თითქმის ყოველ გვერდზე დიდი პატივისცემით მოიხსენიებს:

„Мне нередко задают вопрос о роли И.В.Сталина во время битвы под Москвой.

И.В.Сталин был все это время в Москве, организуя силы и средства для разгрома врага. Надо отдать ему должное. Возглавляя государственный Комитет Обороны и опираясь на руководящий состав наркоматов, он проделал колоссальную работу по организации необходимых стратегических резервов и материально-технических средств. Своей жесткой требовательностью он добивался, можно сказать, почти невозможного.“

ესეც დიდად საინტერესოა:

„Как известно, И.В.Сталин вел весьма скромный образ жизни. Питание было простое - русская кухня, иногда готовились грузинские блюда. Никаких излишеств в обстановке, одежде и быту у И.В.Сталина не было“.

„Грузинские блюда...“ პოდა, ნეტავ ამაზე რაღას იტყვიან კალბატონი ახმატოვა და „ჭეშმარიტების“ მისი მიმწოდებელი „ბატონი“ არდოვი? ანდა წერილის ავტორი ივანოვა და ჟურნალის რედაქტორი ვიტალი კოროტიჩი, რომელიც, სხვათა შორის, ერთ ქართველ პოეტს დიდად ემეგობრებოდა და ახლა ამერიკაში გადაბარგდა, მიატოვა რა მშობლიური კიევი და სტუმართმოყვარე მოსკოვიც!

აქვე ვიტყვი, რომ სტალინს სიცოცხლის ბოლო დღეებში, ვთქვათ, ქონებრივი დეკლარაცია რომ შეეცსო, ერთ მანეთზეც ვერ მიუთითებდა, გარდაცვალებისას კი ძველის, გაცვეთილის ნაცვლად, კუბოსათვის ახალი ფეხსაცმელები შეიძინეს და ჩააცვეს. პოდა, ასეთ კაცზე ისტორიკოსი როი

მედევევი თავის ნიგნში, „Они окружали Сталина“, წერს, სტალინს არასოდეს გულთან ახლოს არ მიჰქონდა საბჭოთა ადამიანების სავებო ცხოვრება... (ისე კი, მე პირადად როი მედევევეს უნდა ვემაღლიერებოდე იმის გამო, რომ მან 1989 წლის ჟურნალ „Юность“-ის მესამე ნომერში და შეყვი კი თავის ამ ნიგნში მოზრდილი ნაკვეთი შეიტანა მოსკოვში მოხვედრილი ჩემი „ასტაფიევის“ ქსეროქსზე გადაბეჭდილი ეგზემპლარიდან, მაშინ როცა იგი აქ, საქართველოში, გამოძველობა „მერანის“ დირექტორმა, ქართველმა კრტიკოსმა გურამ გვერდნითელმა არათუ გამოსცა, თავზე ისე გადმომიგდო, მასზე ერთი საქებარი სიტყვაც არ დასცდენია).

მოდით, ბარემ ერთ ციტატასაც მოვიყვანო როი მედევევის ნიგნიდან, რომელსაც მართალი ისტორიის პრეტენზიები აქვს:

„Сталину нравились не только неумолимая и лояльная деятельность Молотова, но и то, что тот был маленького роста. Крупные, высокие и красивые люди раздражали низкорослого и рябого диктатора“.

აკვირდებით? ამ ჩვენს გულთმისან ისტორიკოსს მოლოტოვში „ჩოფურა“ სტალინს, თურმე, მოსწონდა ისიც, რომ იგი მასავით ტანდაბალი იყო.

კიდევ კარგი, რომ მედევევი აქ ერთმტკაველა ნაპოლეონის ცხოვრებას არ აგვიწერს და აგვიწერს „ნიზკაროსლი“ სტალინისას! პოდა, აქედან ის დასკვნა უნდა გამოვიტანოთ, რომ სტალინი ადამიანის ღირსებას სიდაბლის მიხედვით აფასებდა... კი, მაგრამ... როკოსოვსკი ტანით მაღალი იყო და სახით ლამაზი, და მაინც, სტალინმა იგი ციხიდან გამოიყვანა, ფრონტი ჩააბარა და მამაცი მეთომრობისთვის „მარშლობაც“ მიანიჭა... განა სტალინი სასაყვედუროა იმის გამო, რომ ბავშვობაში ყვავილი გადაიტანა და სახე დაეკენკა, თუმცა ამას თავის მემუარებში („Памятное“) გრომიკო უაროფს, ნაწავილარი არ ეტობოდაო, გრომიკოს კი, როგორც საგარეო საქმეთა მინისტრს, ხშირად უხდებოდა სტალინის ახლოს ნახვა, როი მედევევეს კი იგი არასოდეს უნახავს.

მკითხველს, ალბათ, დააინტერესებს, მტერზე ასეთი დიდი გამარჯვების შემდეგ, რატომ შეუწყრა სტალინი ჟუკოვს და ოდესაში, ფაქტურად, გადაასახლა: ყოფილი საბჭოთა მკითხველისათვის მხოლოდ ახლა გახდა ცნობილი, რომ ჟუკოვმა, ომის დამთავრებისთანავე, დამარცხებული გერმანიიდან თავისთვის უამრავი ძვირფასეულობა გამოიზიდა, დიდი ხელოვნებით გამოცემული ნიგნებიც კი, თუმცა გერმანული არ იცოდა... რა გაენყობა, მაროდორობა სტალინმა არც ჟუკოვს აპაჩა.

მისი ბუნების დასახასიათებლად ასეთი დეტალის გახსენებაც არ მოგიტანდა ზიანს: სტალინმა მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხის ადამიანებისაგან მილიონზე მეტი საჩუქარი მიიღო, რაც გამოფენილი იყო გორკის ქუჩაზე რევოლუციის მუზეუმის შენობაში... ერთხელ სვეტლანამ, სტალინის ქალიშვილმა, მამას სთხოვა, ერთი რომელიღაც საჩუქარი მისთვის მიეცა, — მილიონს, აბა, რა დააკლდებოდა! — მაგრამ სტალინმა უარი უთხრა: „Этого нельзя! Они принадлежат народу“.

სხვათა შორის, ეს დიდებული, გონებისა და თვლის მომჭრელი გამოფენა სტალინის სიკვდილისთანავე მიხურეს და „უმალლესი ქვეყნებიდან“ ვინ რა დაიტაცა, ხალხმა ეს დღესაც არ იცის.

სულ ახალი გოლოდროინდელი მინაწერი: „Аргументы и факты“ — ის ორმოცდამეერთე ნომერში მოთავსებულია რუსეთში ცნობილი აკადემიკოსის, ჩინური ენისა და, საერთოდ, ჩინეთის ღრმა მცოდნის, 86 წლის ნიკოლოზ ფედორენკოს წერილი „სტალინისა და მას შორის“. ის მათი საუბრების თარჯიმანი იყო:

„Сталин говорил медленно, негромко и очень уверенно. Он четко выдерживал паузы и никогда не отвлекался в сторону: вел беседу так, что у слушателей создавалась очень четко очерченная картина событий. Кроме того, у него был тонкий слух, во время переговоров он улавливал даже чужой шепот“.

„Для Мао Сталин был „глыбой“, тонким аналитиком, великим артистом и режиссером политического действия“.

„...Но над всем властвовала жесточайшая воля, жесточайшая дисциплина Сталина. Он руководил всем“.

ფედორენკოს ეკითხებიან:

„Вы в то время, наверное, видели в Сталине живого бога, - ну, в крайнем случае, полубога?“

ფედორენკო პასუხობს:

„Конечно. Хотя, честно говоря, внешне Сталин выглядел в своей одежде и со дымящейся трубкой обычным пожилым грузином, кем-то вроде хозяина чуречной лавки. Но он был наделен гипнотической силой, какой-то демонической державностью“.

ლენინური პრემიის ლაურეატმა გუსტავ ერნესაკსმა ერევნის მონახულების შემდეგ სთქვა:

„... Нам показали целый лес юных скрипачей, а это говорит от том, что народ Армении не только талантлив и энергичен, но и мудр. Он умеет думать о завтрашнем дне“.

ჩვენ კი ვფიქრობთ ხვალინდელ დღეზე? სიკვდილი ქართველებსო, ერთმანეთს შორის გაიძახიან ჩვენი მტრები...

ო, გვაცალეთ ცოტა ხანს, „მეგობრებო“, ჩვენთან ომი და ბრძოლა, აბა, რა საჭიროა, როცა თვითონვე ვისაობთ ჩვენსავე თავს!..

ზოგს დიდ ქებად მიაჩნია, თუ იტყვიან, ნაღდი თბილისელია, ნაღდი თბილისელი ვარ...

ო, მაინც, ასეთი რა სატრაბახოა, გნებავთ, თბილისელობა, გნებავთ, ქუთაისელობა ანდა ზუგდიდელობა... თუ საქმეზე მიდგება, ნაღდი თბილისელები იყვნენ კინტო, ყარაჩოხელი, ხანუმა, იეთიმ გურჯი, შაზირა და ყველა სხვაც, ვინც აღწერილი აქვს იოსებ გრიშაშვილს „ძველი თბილისის ლიტერატურულ ბოჰემაში“.

„ჩემი „შელის ნუკრის ნაამბობი“ ხომ დაიბეჭდა, სამი მანეთი მიიხვ
გამომიგზავნეთ. ნავთისა და მარილის ფული არა მაქვს“,
ვაჟა-ფშაველას წერილიდან ერთ-ერთი ჟურნალის რედაქტორსადმი
აი, რანი ვართ ქართველები! „ფენომენო...“

„ახლანდელი ქართველი რომ ძალიან მძულს, ამით ვამტკიცებ, რომ
საქართველო ძალიან მიყვარს“.

ილია

„...ქართველს თავისი ტემპერამენტით უფრო ემარჯვება ოპოზიციაში
ჩადგომა, ვიდრე პოზიციაზე დადგომა“.

„ერთმანეთს ვჭამთ, ერთმანეთის დაბეზლებაში ვართ, ერთმანეთი გვ-
ძულს, სოციალური, კოლექტიური არსებობისა და თვითშენახვის ინსტინქტი
ჩვენში არ მოქმედებს; ქართველი პირადი ინტერესების თვალსაზრისით
უყურებს ყოველგვარ საზოგადო საქმეს, ყოველგვარ ისტორიულ მოძრაო-
ბას“.

კონსტანტინე კაპანელი (1882-1952 წ.წ.).

ოცდაათიანი წლების მეორე ნახევარში, შალვა ნუცუბიძის დაპატიმრე-
ბის შემდეგ, თბილისის უნივერსიტეტში დასავლეთ ევროპის ლიტერატურის
ისტორიას კონსტანტინე კაპანელი კითხულობდა (ადრე მასა და ნუცუბიძეს
შორის დაძაბული ურთიერთობა სუფევდა)... მერე და მერე, ნუცუბიძის
განთავისუფლების შემდგომ, მას აუხიზდნენ და იგი ბათუმის პედაგოგიურ
ინსტიტუტში გადავიდა სამუშაოდ, მაგრამ მალე აქაც აუხიზდნენ და მაშინ
მან თქვა, რა გინდათ ჩემგან, თბილისიდან ბათუმში გადმომავდეთ და ახლა
ბათუმიდან ზღვაში გინდათ გადამაგდეთო...

ჩემი ბარათი გაზეთ „საქართველოს“ რედაქტორს ნ. გროგალაშვილს.
პატივცემულო ნოდარ!

ვსარგებლობ შემთხვევით და დაგვიანებით გიხდით მადლობას ჩემი
წერილის „პასუხად რემ დავიდოვს“ ხელუხლებლად დაბეჭდვისათვის.

ჩემმა მომდევნო წერილმა „ვიღუბებით...“, რომელიც გამოქვეყნდა „ლიტ-
ერატურულ საქართველოში“ 30 მაისს, შეიძლება თქვენ ის არ ნაგვიკითხ-
ავთ, მაგრამ ვინც ნაიკითხა, ყველას გულში შხამში ამოვლებული ისარივით
მოხვდა, და ეს არცაა გასაკვირო, აკი ჩვენ, ქართველები, როგორც ერი,
გადაშენებისაკენ, ჩვენივე უდარდებლობით და უჭკუობით, სწრაფი სვლით
მივექანებით.

მე მგონია, უკვე დიდად დაგვიანებულიც არის, და მაინც, მთელი
საქართველო უნდა ფეხზე დადგეს, რათა დაღუპვის ეს გამალებული
პროცესი რამენაირად როგორმე შევაჩეროთ...

ჩვენი უბედურების ეს ამბავი არა მარტო ერთი გაზეთის საქმეა, იგი
სახელმწიფოს საზრუნავად ნომერ პირველ პრობლემად უნდა იქცეს, რის

ქართული ენის ენციკლოპედია

მისაღწევად პრესას, მიუხედავად პოლიტიკური მიმართულებისა, შეუძლია დადებითი როლი ითამაშოს.

რამდენადაც ვიცი, თქვენს გაზეთს ფართო, თავისი მკრთველი მკვლევარი რომელიც „ლიტერატურულ საქართველოს“ თვალს არ ადევნებს, თანაც მას „საქართველო“ პქეია და, არა მგონია, სხვაზე, ნაკლებად ანუ შებედავს საქართველოს ალგვა დედამინის ზურგიდან და ისიც, ბრიყვული თვითმკვლევლობის გზით.

ჰოდა, „საქართველოს“ ფურცლებზე ხომ არ გადაბეჭდავდით „ვილუბებით“... ს, რაც, ჩემი აზრით, ხელს შეუწყობდა, ზოგიერთის მაინც, დაბნედილი გონების გამონათებას?!

კიტა ბუაჩიძე
იენისი, 1997 წელი.

ოთხმოცს დიდად გადაცილებული მ.ბ-ი აღდგომის კვირაცხოველობას მირეკავს ტელეფონით და, როგორც ჩანს, უზომო ღირსებად უთვლის თავის თავს... ხომ ხედავ არ მავიწყდებიო.

როცა რედაქტორი იყო და ცხენზე იჯდა (ეი. შავ „ვოლგაში“) და ახლად ინფარქტგადატანილს ქვეითად ბორძიკით მიმავალს მხედავდა, მაშინ სულაც არ ვახსოვდი და ერთხელაც არ უთქვამს, სახლამდე მიგიყვანო, არც ის წამოსცდენია ოდესმე, დანერეთ რამე დემოგრაფიაზე ჩვენი ჟურნალისთვისო.

კოტე მარჯანიშვილის უდროო სიკვდილი დაჩქარეს იმდროინდელი მარჯანიშვილის თეატრის მონინავე მსახიობებმა, მისივე მონაფეებმა, რომლებიც ახლა განისვენებენ პანთეონში და მთაწმინდაზე. ამაზე მოგვიტორობს თავის მოგონებებში კურდღელივით მუდამ ფრთხილი ვახტანგ ტაბლიაშვილი, რომელმაც როგორღაც ივაჟკაცა და ეს სიმართლე დაუტოვა შთამომავლობას, რაც, კინოფილმ „ქეთო და კოტესთან“ ერთად, უკვდავებისთვის საკმარისია.

ჯერ კიდევ როდის გვაფრთხილებდა გივი ლომინაძე (1992 წლის აპრილში): „ქართველების გათიშულობა — ეს არის ქართველების სიკვდილი“...

წლებანდელი „ცისკრის“ მე-9 ნომერში ამოვიკითხე პოეტ დალილა ბედიანიძის ვერლიბრისებური მოთქმისნაირი:

„დედაჩემმა იცის სადაც დაიმარხება
და გულმოდგინედ უვლის
თავის მომავალ საფლავს.
მე კი უცხო მიწა მელის და გვერდით უცხოები.
ასეთია ყველა უშვილოსა და გაუთხოვარის განაჩენი“.

სხვათა შორის, ჟურნალის იმავე ნომერში მოთავსებულია მშვენიერი
ლექსები ძველ რომაელებზე, რომლებსაც, მგონი, ხელს არ უწყობს ავტორის
არცთუ პოეტური გვარი...

დაახ, ნუ გაიკვირვებთ: ალექსანდრე აბაშელი პოეზიას წინაშე რომ
მოვლენოდა, ანდა ტერენტი გრანელი — კვირკველია-თი, ვითომ ბევრს
არაფერს წააგებდნენ?!

საშინელია სიბერე: სულ დროს მისტირო, გუშინ თითქოს უკეთ იყავი,
ვიდრე ხარ დღეს.

მერაბ მამარდაშვილი:

„— თუ ზვიად გამსახურდიას აირჩევენ ერის წინამძღოლად, მე წავალ
საკუთარი ხალხის წინააღმდეგ“.

პირველი დაჭრილი გვარდიელი სამტრედიის საავადმყოფოში (ტელ-
ეგადაცემიდან, 16.01.92.):

„— გამსახურდია დამნაშავე იმიტომ არის, რომ ქართველები ერთმან-
ეთის მკვლელებად გავგზადა“.

ზვიად გამსახურდია — კაცი ყოვლად უთავმოყვარეო და ყოველგვარ
ზღვარს გადასული პატივმოყვარე...

აი, თუნდაც ამის დამადასტურებელი მხოლოდ ერთი შტრიხი:

„საქართველოს უზენაესი საბჭოს დადგენილება

საქართველოს უზენაესი საბჭო ადგენს:

არჩეულ იქნეს საქართველოს უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარედ დეპუ-
ტატი ზვიად კონსტანტინეს ძე გამსახურდია.

საქართველოს უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ზ. გამსახურდია.

თბილისი, 1990 წლის 14 ნოემბერი“.

არათუ ევროპის, აფრიკის ახლად აღმოცენებული რომელიმე სახელმწი-
ფოშიც კი ვერ წააწყდებით მსგავს დადგენილებას, როდესაც ახლად
არჩეული სახელმწიფოს მეთაური თვითონვე ანერდეს ხელს სახელმწიფოს
მეთაურად მის არჩევას.

აბა რა გაენწყობა, გამსახურდიას ყურს თუ გასაოცრად ელამუნება
დანიშნის სამ სტრიქონში ორჯერ მინც ამოიკითხოს თავისი გვარი და
თავისი უზენაესობა!

კოსტავა ბოლო დროს ორ სკამზე იჯდა, იგი ორი ერთმანეთისგან
მკვეთრად განსხვავებული საზოგადოების წევრი იყო: გამსახურდიას ილია
მართლის საზოგადოებისა და თამარ ჩხეიძის ილია ჭავჭავაძის საზოგადოე-
ბისა...

„როგორც გაზეთი „ტაიმი“ წერს, ადვოკატი ჯიმ პიტსს მიაჩნია, რომ

ზედმეტი არ იქნებოდა, შემოეღოთ კანონი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის თერთმეტ წელიწადზე უზნეს არასრულწლოვანთა სიკვდილით დასჯის შესახებ. სენატორმა პიტმა ეს წინადადება წამოაყენა კონგრესის შტატის ქალაქ ჯონსბოროში დატრიალებული ტრაგედიისას, როცა ორმა ბიჭუნამ, 11 და 13 წლის ყმაწვილებმა, სკოლის ეზოში დახოცეს თანაკლასელი გოგონები და მასწავლებელი ქალი. გაზეთი მკითხველს შეასხენებს, რომ სიკვდილით დასჯა ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1996 წელს განაახლეს, ხოლო შარშან ტეხასში სიკვდილით დასაჯეს 76 კაცი, რაც რეკორდია მთელი ამერიკისათვის". („საქართველოს რესპუბლიკა“, 29.04.98.).

უძალეს ხელისუფალთა საყურადღებოდ:

„ხალხს არსებობის სახსარი არა აქვს. აი, ისრაელი უდაბნო იყო და სამოთხედ აქციეს. ჩვენ სამოთხე გვექონდა და ლამის გავაუდაბნოეთ. ადრე სტალინის მეხოტბე არ ვიყავი — მამაჩემი დაიჭირეს და გავშწარდი. ესლა დაჯრწმუნდი, რომ ის კაცი ცამდე მართალი იყო. როგორც ოჯახს, ისე სახელმწიფოსაც მტკიცე ხელი სჭირდება. რეპრესიებისაგან ღმერთმა დაგვიფაროს, მაგრამ ჯერჯერობით ვერც ასეთ დემოკრატიაში ვხედავ სიკეთეს“.
სოსო ქურჩიშვილი, მესაათე, ებრაელი.
(„საქართველოს რესპუბლიკა“, 28.04.98.).

„ეს ძალიან წააგავს თბილისის დინამოელთა „ბრძნულ ვაჟაკობას“, რომლებმაც აფხაზების მიერ ისეც განამებული გალის „მზიური“ არ დაინდეს და... 8:0 მოუგეს.
თითქოსდა, ვთქვათ, 2:0 რომ მოეგოთ, ეს მოგებაში არ ჩაეთვლებოდათ.

ჩემთვის უცნობ მკითხველს გბერიძეს 1982 წელს „შავი წიგნი“ ჩავარდნა ხელთ და მის გვერდებზე თავისი მოსაზრებანი მიუწერია: „ეს წიგნი დღევანდელი „ვეფხისტყაოსანია“. ამას გამრავლება და დაბეჭდვა სჭირდება“.
„უშვილოები და ერთშვილიანები პასუხსაგებ პოსტებზე არ უნდა დანიშნონ“.

ჩემი გულის წადილისთვის „ეგებ შევარდნაქმე გასწიოს ცოტნე დადიანობა?“, მას ეჭვი გამოუთქვამს: „ძალიან მიაძიტური აზრია“. ლექსითაც გამოხმაურებია:

„ქართველო ერო, შენ შოთას ერო,
მინას გართმევენ, გამრავლდი შტერო!“

დედისერთების მიერ სახლებიდან გამოგდებული მშობლები არაერთი შემხედა დაჯრდომილთა „პანსონში“, თემქაზე.

ადოლფ ჰიტლერმა 1942 წლის იანვარში ბარათი გაუგზავნა იოსებ სტალინს:

„დიდად ვაფასებ თქვენს მხედართმთავრულ ტალანტს და გამბედაობას,

მაგრამ თქვენ მაინც ქართველი ხართ და ამიტომ გირჩევთ დღესვე
მიატოვოთ მოსკოვი. გადაბარგდებით რა ახლავე საქართველოში, თქვენ და
თქვენი შთამომავლები იქ იმეფებთ. თუ თქვენ უარყოფთ ჩემს წინადადებას
სურვილს და წინადადებას, მაშინ ცეცხლით და მახვილით შეგინდებენ
მოსკოვამდე 40 კმ დაგვრჩა“.

ამაზე სტალინმა ასე უპასუხა:

„თქვენი მხრიდან საქმეში ჩახედულობამ ამაღელვება. დიას, მე ქართველი
ვარ, მაგრამ გამოშხარდა რუსმა ერმა. ქართული ადათ-წესებიდან გამოშ-
დინარე მე უფლება არა მაქვს გამზრდელები საფრთხეში დავტოვო.“

მალე ბერლინში ვიქნები“.

მოქალაქეთა კავშირის საპარლამენტო ფრაქციის თავმჯდომარე, ჩინებუ-
ლი კინორეჟისორი ლანა ლოლობერიძე ეთრდროულად სურვილსა და
წინაწულს გამოთქვამს იმის გამო, რომ...

„მე ძალიან მინდა, რომ ქალის როლი რეალურად გაიზარდოს ქართულ
პოლიტიკაში და მენახება, რომ აქტიურ პოლიტიკაში ჩაბმული და მისთვის
მოწოდებული ქალები ფრიად ცოტანი არიან“.

(გაზეთი „კავკასიონი“, 7.12.95).

მართლაც ღირსეულ მანდილოსანს, აბა, როგორ შევბედო და შევედავო,
არადა, დაღუპვის პირას მყოფ საქართველოს ახლა პოლიტიკოსი ქართველი
ქალების ზრდა კი არა, მათზე ათასჯერ უფრო ქართველი დედების
აზღვავება თუ უშველის.

წერილზე პასუხი არ გასცე ადამიანს, როგორც ამბობენ, ეს იმას
ნიშნავს, გამოწვდილი ხელი არ ჩამოართვა, მით უმეტეს თუკი მას თქვენს
წინაშე არაფერი დაუშავებია; ასეთი საქციელი დიდ ტუტუცობად ითვლება
ყველა კულტურულ ქვეყანაში... გარდა საქართველოს!

ჩემს სიცოცხლეში ერთხელ დამიძახეს ტელევიზიაში 1991 წლის დეკემ-
ბერში, თქვენს სიტყვას ხალხში წონა აქვსო, მაცნობა მზია ბაქრაძემ. პოდა,
რაკი ჩემს სიტყვას ხალხში წონა აქვსო, ამიტომაც გამსახურდიას
მხარდასაჭერად ტელევიზიაში გამოსვლაზე უარი ვუთხარო.

1991 წლის 26 დეკემბერს გამსახურდიას ბუნკერიდან ხმები გააჯრცელეს,
საქართველო იცნოო ამერიკამ და სხვა, გაეროში შემავეალმა თითქმის ყველა
ქვეყანამ, რაც მაფრთხობელა დედაკაცებმა აიტაცეს და სცადეს ამაში
სხვებიც დაერწმუნებინათ, — ბუშს უთქვამსო, ოპოზიცია იარაღს თუ არ
დაყრის, გაეგრაზდებო (ამაზე ცოტა ადრე ისინი პლაკატებს აფრო-
ალებდნენ: „ამერიკის პრეზიდენტი ბუში უნდა გადადგეს!“).

კიდევ ერთი, ამჯერად უახლესი ამონაწერი („საქართველოს გაზეთი“,
8.10.98.):

„დღეს საქართველო 149 ქვეყანას შორის, მწველთა სიჭარბით ყველაზე სავალალო მდგომარეობაშია. ბოლო 15 წლის განმავლობაში ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტი 11-ჯერ გაიზარდა. მე-10, მე-11 კლასებში ბიჭების 84 და გოგონების 78 პროცენტი სიღარიბეშია. ამ მავნე ჩვევაზე არც 12 წლის გოგონების 23 პროცენტი ამბობს უარს“.

„...სიღარიბეს მრავალი სრულწლოვანი ქალიც ეწვევა, რომელთა უმრავლესობა ნიკოტინს არც ფეხმძიმობისა და მეტუქურობის პერიოდში ანებებს თავს. ამის შედეგად საგრძნობლად იმატა ნაადრევმა მშობიარობამ, ჩვილ ბავშვთა სიკვდილიანობამ და სხვა პათოლოგიებმა“.

მოდა, ამის შემხედვარე და მონმენი, თუ მაჰმადიანობა გვიხსნის დაღუპვისაგან, მოდი და ნუ გამაჰმადიანდები! მერე:

„საქართველოში მწველთა რაოდენობამ 2 მილიონს მიაღწია. თამბაქოს მავნებლობის გამო კი, ყოველდღიურად 21 ადამიანი იღუპება. 1997 წელს მან 7000 ადამიანი იმსხვერპლა“.

„...ხშირად მასწავლებლები და მოსწავლეები ერთად ეწვეიან სიღარიბეს“. აბა თვითონვე განსაჯეთ, რა მასწავლებლები გვყოლია და რა მშობლები, რომლებიც თავიანთ 12 წლის გოგონებს ყოველდღიურად თითო ლარს თვითონვე აძლევენ... სასიკვდილო მოსაწვევის საყიდლად.

ჩეხოვის ნათქვამია: „აკოცო მწველ ქალს, ეს იგივეა, რომ აკოცო საფერფლეს“.

დღევანდელ წამხედურა ქართველ ქალებზე თამამად შეიძლება ითქვას: ერთი რამის გარდა ყველაფერი კაცისა აქვთ.

არეულობის დასაწყისში დიმიტრი ჯაიანმა სოხუმში ერისკაცურად აუნყა საზოგადოებას:

— ჯერ საქართველო, მერე შეილი, მერე ცოლი, მერე ოჯახი! ოღონდ გულსატკენი ის არის, რომ იგი ხშირად პრესას და საზოგადოებას დიმაღ ველინება ხოლმე.

სხვათა შორის, ერთ კორესპონდენტთან საუბარში, კითხვაზე რამდენი შეილი გყავთო, რუსეთის ელჩის ვლადიმერ ზემსკის მუღღღმ უპასუხა:

— გვყავს ქალ-ვაჟი — მარიამი და დიმიტრი, ჯერ პატარები არიან, შინაურობაში — მაშა და დიმიო.

დიმიტრი ჯაიანიც — აფხაზეთის გმირი! — უკვე კარგა ხანია სრულწლოვანია და, ვფიქრობ, აჯობებდა, რუსულ, პატარა „დიმას“ ნაცვლად, რაკი ასე უნდა, ქართულ „დიტოდ“ მაინც გვეცხადებოდეს.

როგორადაც ახლა მარქტი არ უნდა უარყონ, მისი დაკვირვება, რომ ყოფიერება განსაზღვრავს ცნობიერებას, არასოდეს არ დაძველდება.

ბოროტი კაცი ბოროტებაში ექებს და პოულობს დღეგრძელობას.

„ნამუსიანად მქცეველი ქალი“

არს მარგალიტი — ძვირფასი თვალი“.

დავით გურამიშვილი.
ქარქინულნი
ბიზლინიქიქა

სამოციანი წლების დროინდელი „ჩანაწერებიდან“:

„როცა ქალი მოგძო კაბას იცვამდა, გაინტერესებდა კაცს, ნეტავი როგორი ფეხები, როგორი წვივები, როგორი კოჭები აქვს... კაცში ეს უფრო აღვივებდა „მზეცურ“ სურვილებს, ახლა კი ქალებს ყველაფერს გადმოყრილი აქვთ და, როგორც ამბობენ, ახალგაზრდობაში იმპოტენტობა მომძლავრდა.“

იმდროინდელ თამბაქოს მწველ ერთეულ ქალებზე:

„როცა პირში პაპიროსგაჩრილ ქალს ვხედავ, მინდა თოფი გადმოვიღო და... შიგ შუბლში... ტრახ!“

მთელი ეს პროცედურა სანაგვე ყუთთან უნდა ჩატარდეს, რათა სხვა მასზე უფრო სუფთა ადგილი არ გაბინძურდეს“.

არის კი რაიმე სიგლახე, რომელშიც ჩვენ, ქართველებს, ქვეყნიერებაზე პირველი ადგილი არ გვეჭიროს?!

სტალინის სიკვდილის შემდეგ ერთხელ მიხეილ შოლოხოვს შეეკითხნენ:
— Не боитесь ли повторения культа личности?

— Для этого нужно, чтобы была личность. Да, при Сталине был культ, но была и личность.

რუსულის ნაკლებად მცოდნეს განუუმარტავ: კი, სტალინის დროს იყო პიროვნების კულტი, და ეს იმიტომ, რომ სტალინი იყო პიროვნებაო.

Сталин...

მინც რა სახელი დაირქვა სულ ახალგაზრდამ... ათი და მეტი წლით ადრე განსაზღვრა თავისი პოლიტიკური მოღვაწეობის არეალი.

სასულიერო აკადემია კი გამიგია, სამხედრო აკადემიაც, მაგრამ... ჩოგბურთის აკადემია?

სკოლას აღარ კადრულობენ.

1992 წლის 15 იანვრის ქუთაისელ მომიტინგე ზვიადისტი ქალების ყაყანიდან: მათში გარეულმა, „სხვანაირად“ მოაზროვნე ერთმა ქალმა სთქვა, ოთხი შვილის დედა ვარო, მეორემ ის უმაღლეს „გამოაშკარავა“, ეგ ოთხი შვილი მას ოთხი ქმრისგან პყავსო, რითაც უნდოდა ეთქვა მასზე, ბოზაო, მაგრამ ბოზები ისე სრულყოფილად ფლობენ თავიანთ პროფესიას, დაორსულებამდე საქმეს არ მიიყვანენ, და თუ უნებლიეთ მიიყვანეს, ყოველ შემთხვევაში მშობიარობას პირველივე თვიდან აიცდენენ...

ისე კი, ჩემთვის, ჩემთვის სხვადასხვა ქმრისგან ოთხშვილიანი ქალი

უფრო პატრევსაცემად მიმაჩნია, ვიდრე ერთი ქმრისაგან ერთშვილიანი/ან, თუნდაც, ორშვილიანი „არაბოზი...“.

ქართული
საზოგადოებრივი

აქარა უნდა გავაქრისტიანო... ჯერ თვითონ მოქრისტიანი და მერე სხვები მოაქციე ქრისტეს რჯულზე.

მოჩერჩეტო-მოპოლიტიკოსო ზვიადისტი ქალები, რომლებიც არაზვიად-ისტ ანგელოზ ქალს, მანანა გიგინეიშვილს დაემუქრებიან, შვილს მოგიკლავ-თო, როგორ უნდა იცხოვრო და იხალისო იმ ქვეყნის პრეზიდენტის ქვეყანაში?!

კიდევ ერთხელ გავიმეორებ ადრინდელ ჩანანერს: თათარს უთქვამს ქართველებს რომ ერთმანეთი უყვარდეთ, მსოფლიოს დაიპყრობდნენო.

არძინბამ 90 არაკაცს აფხაზეთის ეროვნული გმირის წოდება უბოძა, აქედან 17 ეროვნებით ქართველია.

ჩემი ბარათი თამაზ წივწივაძეს:

„გახარებული და გათამამებული იმით, რომ ჩემს ხანგრძლივ მწერლურ ცხოვრებაში საქართველოს მწერალთა უკანასკნელმა, მე-12 ყოლობამ პირ-ველად „ამირჩია“, თანაც ჩემდა უთხოვნელად და დაუსწრებლად, 180 (ასოთხმოცი!) კაციან გამგეობაში, რითაც როგორც კალმოსანს ზომა-წონა, ცხადია, მომემატა, ამიტომ ვფიქრობ, „ლიტერატურული საქართველო“ უარს არ მეტყვის 1982 წელს დაწერილ „შავზე შავი წიგნის“ ერთი თავის დაბეჭდვაზე, რომლის სრული, უკვე აწყობილი ტექსტი, აი, უკვე ხუთი წელიწადია უძრავად განისვენებს წიგნის ფაბრიკაში და, ჩემთვის დიდად საშწუბაროდ, ამ ხნის გადასარბენზე ადამის ერთი ღვთისნიერი შთამომავ-ალიც არ გამოჩნდა ისეთი, რომელიც მას გაასვენებდა — დაბეჭდვდა...“

180 კაციან გამგეობის „წევრობამაც“ კერაფერი მიშველა: არ დაბეჭდა...

კიდევ ერთი ჩემი ბარათი:

„ბატონო ანზორ!“

თქვენ, რასაკვირველია, გეხსოვებათ ედუარდ შევარდნაძის სიტყვები იმის თაობაზე, რომ ბევრი შვილი საქართველოს უკვდავებაა, და რაც მეტი ვიქნებით, მით უფრო ძლიერი ვიქნებით, კერძოდ, მით უფრო მეტი გვეყოლება გენერლები და ჯარისკაცებიო...

თქვენი რაიონის სოფელ ალისუბანში ცხოვრობენ ციური და ოთარ ჯაბიძეები, რვა შვილის მშობლები, სამი გოგონასი და ხუთი ბიჭისა... დიახ, ხუთი ბიჭისა, — ხუთი, თუ გენერლისა არა, ყოველ შემთხვევაში ჯარისკა-ცისა მაინც.

ციური ბოჭორიშვილი-ჯაბიძე ახლა მეცხრეზეა ორსულად. (სხვათა შორის, უკვე ათი შვილის დედაც იქნებოდა, რომ ორი ბავშვი, უსულგულო

მოვლისა და უნაშობის გამო, საავადმყოფოში არ გარდაცვლოდა... აქვე უნდა შევნიშნო, რომ ამგვარი „მოვლა“ არ ეხება პროფესორ ა. კონტრასს, რომლის გულისხმიერი ექიმობისა და კარგი ადამიანობის ქებასაც ვაძიგებთ მოაღწია).

ვფიქრობ დამეთანხმებით, რომ იმ მძიმე, პირდაპირ კატასტროფული დემოგრაფიული მდგომარეობისას, რომელიც ამჟამად საქართველოს ქართული მოსახლეობის ნაწილშია შექმნილი, ჯაბიძეებისთანა ქართველები — არა ენატლიკინა სიტყვით, არამედ საქმით მამულიშვილები! — ჩვენგან განსაკუთრებული ყურადღების ღირსნი არიან, და რომ მათ ყოველშრივ უნდა ვუწვდიდეთ დახმარების ხელს, თუნდაც იმიტომ, რომ სხვებმა, მცირე შეილიანებმა თვალნათლივ დაინახონ, რა დიდად ფასდება ჩვენში მრავალშვილიანობა, და ამით პრაქტიკული მაგალითი ვუჩვენოთ მათ.

თქვენდამი ამ ბარათის მოწერის მიზანიც სწორედ ეს გახლავთ: ჯაბიძეების მრავალრიცხოვან ოჯახს ახლა ბევრი რამ აკლიათ და ბევრიც რამ სჭირდებათ, ამ ბევრიდან კი ცოტა რამის გაკეთებაც, აბა, ვის შეუძლია, თუ თქვენ არა!

ო, რა დიდებული იქნებოდა, თუკი ამ შროვ ხელშესახები ნაბიჯის გადადგმა არც დაგეზარებოდათ და არც დაგენანებოდათ...

რაკი თქვენ, ბატონო ანზორ, უკვე კარგა ხანია რაიკომის მდივანი ბრძანდებით, ასეთი მდივნები კი მერე და მერე, დროთა განმავლობაში, როგორც წესი, თანდათან ეჩვევიან ზემოდან, ქედმაღლურად უყურონ პატარა, ჩვეულებრივ ადამიანებს, ასე ვთქვათ, არამკითხე მოამბეებს, — ამიტომ ახლა, ამ ბარათის კითხვისას, შეიძლება გაგულისდეთ კიდეც, ვისი ტიკი-ტომარაა ეს ვილაც კიტა ბუაჩიძე, ამდენს რომ მიზედავს და ჭკუას მასწავლისო...

ღმერთმაც ქნას, მე ამაში ვცდებოდე...

გიგზავნით ჩემს ნაწერს „შეე ნიგნად“ წოდებულს, რომელიც უკვე რამდენიმე წელიწადია მიკროსკოპული რაოდენობით, მაგრამ მაინც ინტენსიურად დადის საქართველოში.

არა მგონია, რომ ის თქვენ ხელთ ჩავგარდნოდათ, ახლა კი მე მას თავად „გიგდებთ ხელში“, და თუ მისი ნაკითხვის სურვილი აღგებრებათ, რაკი იგი სტამბური წესით არ არის დაბეჭდილი, როგორც ხელმძღვანელი პარტიული ამხანაგი, მაინც ნუ შეშინდებით: მას საქვეყნოდ და ქებით იხსენიებს ვლადიმერ ალფენიძე თავის სტამბურად დაბეჭდილ და დიდი ტირაჟით გამოსულ ნიგნში „ბრაზილიური დიალოგები“ (1981 წელი, გვ. 157.) და აგრეთვე ლევან სანიციძე „რწმენა-რწმენისაში“ (1983 წ. გვ. 284.).

პატივისცემით
კიტა ბუაჩიძე.
29.01.85.

ხარაგოული, სოფელი ფარცხნალი“.

ბარათი გაგზავნა თერჯოლის რაიკომის მდივანს ანზორ ბურჯანაძეს, რომელმაც არაფერი არ მოიმოქმედა ვილაც კიტა ბუაჩიძის სათხოვრის

ირგვლივ; შემდეგ იგი შეცვალა რამაზ შხეიძემ: ესეც ბურჯანაძის ასლი გამოდგა, მონახულებისას ჯაბიძის გვარი კი ჩაინერა, მაგრამ არაფერი ყურადღება არ მიუქცევია... მაშინ მივმართე პარტიის ცენტრის მდივანს ჯუმბერ პატიაშვილს: ბატონმა ჯუმბერმა ყველა ჩემი თხოვნა გულთან ახლოს მიიტანა, შხეიძეს უბრძანა აეშენებინათ ჯაბიძეებისათვის სახლი — აუშენეს! სახლი აუშენეს აგრეთვე ხარაგაულის რაიონის სოფელ ახალსოფელში მრავალშვილიან უჩა ხარაძეს, თბილისში კი ზუთოთახიანი ბინა მისცეს ოთხშვილიან, იმ დროს ჯერ კიდევ „რელიგია-ოპოზის“ მსახურს, ეპისკოპოსს თადეოზ იორამაშვილს, რომელსაც ახლა ექვსი შვილი უყავს. ესეც უნდა ითქვას, რომ იორამაშვილისათვის ბინის მიცემაში დიდად გაისარჯა იმხანად პირველი მაისის რაიკომის მდივანი ნიკო ლეკიშვილი. აგვისტო, 1998 წელი.

ოცინა-ოცდაათიან წლებში, როცა განათლება და „განათლება“, საბედნიეროდ, ასე მასობრივად არ იყო მოდებული, როგორც ახლაც, თავისი „კულტურობის“ გამოსაჩენად ზოგიერთი კალმოსანი უცხო სიტყვებს ხმარობდა მაშინაც კი, როცა მათი ხმარება სულაც არ იყო საჭირო და ამას ებრძოდნენ კიდევ, ახლა კი... „ფუნქციონირებს... იფუნქციონირებს... დააფიქსირა... დააფიქსირე...“ და არავინ ამას არ ებრძვის, თითქოსდა ამათი შემცველი სიტყვები ქართულში არ გაგვაჩნდეს!

გულვარდი, გუგულისა და დოდოსი არ იყოს, ვაჟის სახელია, თუმცა უფრო ქალს შეჰფეროს... საერთოდ კი, ზოგჯერ ისეთ სახელებს ირქმევენ (თუ არქმევენ?), ვერ მიხვდები ქალია თუ კაცია: მაგალითად, ჯემი („პაეიდლოში“ არ აგერიოთ!).

დაბადების დღეს სადღეგრძელოებში 18 წლის ქალიშვილს ყველანი უმაღლესში მონწყობას უსურვებენ, არავის არ ახსენდება და არავინ არ ეუბნება, რომ გათხოვდეს, ოჯახი შექმნას, შვილები გააჩინოს...

ცენზურის მხრივ ბევრად უფრო ცუდ დღეში არიან ისინი, ვისაც საქმე აქვთ სიტყვასთან, თორემ მხატვრებს და კომპოზიტორებს, აბა, რა უჭირთ: შენ თუ კარგი მხატვარი ხარ, ამის დამტკიცება ტირანის დახატვითაც შეგიძლია და სანაყალი კაცის პორტრეტითაც, ასევე კომპოზიტორიც: შეპქმენი რაღაც მუსიკალური ოპუსი და შეარქვი მას მომგებიანი სახელი, ვქთვათ, კანტატა პარტიაზე, აბა ვინ არის მიმგნები, მასში პარტიას გულისხმობ თუ მგლების სროვას?!

საბჭოთა ხელისუფლების დროს ხელმძღვანელი კომუნისტების მიმართ სანაყალი ხალხის ყველაზე უფრო დიდი წყევლა:

— ღმერთმა ისე გაცხოვროთ თქვენც, როგორადაც თქვენ გვაცხოვრებთ ჩვენ!

„ჩვენს დიდ მეზობელ „მომე“ თურქეთში ათასობით ქართველი ქალი/საკუთარი სხეულით ვაჭრობს... ბევრი მათგანი იქ შვილს რეგულარულად ან ყიდის და ამას სჩადის ქეთევანისა და თამარის მოდგმის, როგორც რომეო ფირცხელანი, რვა შვილის მამა. გაზეთი „დედა“ №15, 1997 წელი.

მოდით და ნუ გამაჰმადიანდები!..

სისხლით დავიბრუნოთ აფხაზეთი, — ეს ძალიან ნააგავს, ყოველ შემთხვევაში დღევანდელ სინამდვილეში, 1924 წლის აგვისტოს აჯანყებას საქართველოში, ათასობით ქართველის სიცოცხლე რომ შეინირა, მართლაც ავანტიურისტულის, როცა მის წამოშვებთ წინასწარ ჰქონდათ გათვლილი, რომ დამარცხდებოდნენ.

„ლილი ჭკუაშვილი დიდებული ჟურნალისტი ბრძანდება“ (გაზეთი „გათათლება“, 29.12.95).

არაერთ დიდ-პატარას ვკითხე, თუ იცნობენ ამ გვაროს დიდებულ ჟურნალისტს...

ო, არც იცნობენ და, უფრო უარესიც, არც გაუგონიათ. დიან, ესეც „ქართულ ფენომენს“ განეკუთვნება.

აკადემიკოს ავლიპი ზურაბაშვილს, ნაცნობს როცა შეხვდებოდა, „გამარჯობის“ ნაცვლად სულ პირზე ეკერა „გაუმარჯოს საქართველოს!“, მაგრამ სიკვდილის წინ ეს სიტყვები არც გახსენებია, ალბათ უფრო იტყოდა, თუ სიკვდილი მენერა, რისთვის მშობე მშობელოო...

ეს მის პატარა ადამიანობაზე როდი მიუთითებს, რას იზამ, სიცოცხლეს გენიოსებიც და უბრალო მოკვდავნიც გამოუთქმელი სინანულით ეთხოვებიან, ასე რომ, ამაზე ერთგან უკვე ვწერდი, სულ ტყუულია სიკვდილის წუთებში თქმული აფორიზმული სიტყვები, შთამომავლობა დიდ ადამიანებს რომ მიანერს.

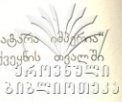
ალარ მახსოვს რომელმა პოეტმა ბრძანა:

„ვერ შემაშინებს სიკვდილი,
სიცილით შევეგებები!“

ო-ო, სანერ მაგიდასთან კი — სიცილით შევეგებები, მაგრამ თუ სასთუმალთან თავს დაგადგა, მაშინ?! სიკვდილს ყველა უფრთხის, თავიცი და ადამიანიც, და ეს არც ერთ სულიერს არ დაეძრახება.

აკადემიკოს სახაროვის ცოლმა, სომეხმა ელენა ბონერმა 1995 წლის 28 იანვრის „იზვესტიას“ ნომერში დაბეჭდა სტატია „დაეხმარეთ ელცინს“, სადაც ავტორი დასავლეთს მოუწოდებს ცნოს მთიანი ყარაბაღის დამოუკიდებლობა და სამხრეთ ოსეთის რუსეთის ფედერაციასთან შეერთება. თავის დროზე

სახაროვმა როგორღაც წამოაყრანტალა და საქართველოს „პატარა იმპერია“ უწოდა, რითაც დიდად ისარგებლეს ჩვენმა მტრებმა და ქვეყნის თვალში საგრძნობი ზიანი მოგვაყენეს.

ერთ მანდილოსანს დიდად მოეწონა ჩემს ერთ ნაწერში მოყვანილი ძველი ბერძენი ფილოსოფოსის ზენონის გამონათქვამი: ყველა ბრძოვი და სულელი დადის და მოქმედებს თავისი ჭკუით, ყველა გონიერი არ უკადროსობს სხვა ჭკვიანის ჭკუას დაესესხოს.

შეიძლება უფრო იმიტომ მოეწონა, რომ ის ფილოსოფოს ზენონს ეკუთვნის, ნამდვილად კი...

ჰოდა, დრო რომ გავა, ძველი ბერძნული ენის მცოდნეებმა დედანში ძებნა რომ არ დაუწყონ და თავი არ გაიწვანონ, გამოვტყდები: ზოგიერთი ჩემი აზროსთვის რაღაც სიბრძნის იერი რომ მიძევა, მათ ზენონს ვანერდი. ვფიქრობ, ასეთ ხელმარცხოებას მკითხველი შემიწოდოს.

ზეიადოსან „ქალბატონზე“:

— ერთი გაბოლები აფხაზეთს ურჩევნია, მეორე გაბოლება — „სამხრეთ ოსეთს“, მთელი კოლოფი „მალბორო“ კი — მთელ საქართველოს!

„მ სექტემბერს აშხაბადში ნარკოტიკების გამსაღებელი, ქართველი ირინა მაისურაძე დააპატიმრეს. გუშინწინ მას სასამართლომ, ნარკოტიკების შენახვისა და ყაჩაღობის ბრალდებით, სასჯელის უმაღლესი ზომა — სიკვდილი მიუსაჯა“.

(„საქართველოს გაზეთი“, 19.09.98.).

შედარებად არ ღირს: „ჩამორჩენილი“ თურქმენეთის სასამართლომ რაღაც 17 დღეში გამოიტანა სასიკვდილო განაჩენი, „ვივილიზებული“ საქართველოს სასამართლო ამ ამბავს თვეობით განწვავდა...

კიდევ გვიკვირს, საიდან გვყავს ამდენი ნარკომანიო, ნარკოტიკების რეალიზატორებს კი, ვიდრე სიკვდილით დასჯა გაუქმდებოდა, სასიკვდილოდ, აბა, ვინ გაიმეტებდა: რას გვეტყვის ამერიკაო.

მოგაგონებთ: პრეზიდენტ კლინტონს ყირგიზეთის პრეზიდენტთან სალაპარაკოდ 40 წუთი უქონდა გადადებული, ესაუბრა კი პატარა ტანის აკავეს მთელი ერთი საათი!

სტალინის დროინდელ საბჭოთა მშვერავის სუდოპლატოვის მეტად საინტერესო წიგნმა თბილისის ელიტა თავისებურად გამოაცოცხლა და აალაპარაკა. მიზეზი ამისა ის გახლავთ, რომ, თურმე, კონსტანტინე გამსახურდია ჩეკას აგენტე ყოფილა, იგი ამ ბინძურ საქმეში, მისი ვინრო გაგებით, თანამემამულეს ბერიას ჩაუბამს...

ამის გამო, ვისაც სტალინის დროში უცხოვრია, კონსტანტინე ბატონს მაინცდამაინც დიდად არც გაამტყუნებს და არც გაკიცხავს: ჩეკა თავის ხლართებში, თუ მუქარით, თუ შანტაჟით, თუ დაყვავებით, ვის არ

გახვევდა, ვის არ მოაწერიებდა ხელს! როდისმე ალბათ აგენტურის
გამოქვეყნდება და დღევანდელი ჩვენი ახალგაზრდა თანამედროვენი გა-
ვცდებიან, ვის გვარს არ ამოიკითხავენ ამ სიაში, უბრალო მოკვდილებს
გარდა, სტიყვაკაზმული მწერლობის მსახურებსაც და მღვდელმთავრებსაც
კი! აი, მაგალითად, საზღვარგარეთ რომ გაეშვით თუნდაც ტურისტად,
„კაგებეს“ აგენტი უნდა გაშადრიყავი, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ
ყველა ეს „აგენტი“, ვისაც იმ მუხთალ დროში სინდისი კიდევ შერჩენოდა,
ულალატებდა მას და თავისი „ცნობებით“ კომუნისტური ტირანის ფარულ
მოძულეს ჩეკას ჯურღმულებში ჩასაგდებად გაიშეტებდა...

ერთხელ ირაკლი აბაშიძემაც გულშენუხებით შესჩვილა პარტიის ცეკას
პირველ მდივანს ამხანაგ კანდიდ ჩარკვიანს, არ ვიცი რა ეჭვა, რა ნყალში
ჩავერდი, არ მეშვებიან, ჩვენთან უნდა იმუშაოო... კანდიდს, თურმე, სახეზე
ოღნავი ღიმილი აესახა, ასეთ ბედში, ვინ იცის, შეიძლება, თვითონაც იყო
ჩავერდნილი, აკი ჩეკა ცეკაზეც მალა იდგა (მაიპო ჩარკვიანის თან-
აშემწემ, ჩემმა თანაკურსელმა უნივერსიტეტიდან, ვახტანგ კუჩუავემ).

ეს კი ჩემი თვალთ ვნახე: 1942 წლის 23 იანვარს დღისით რუს-
თავლებზე, იმ დროს ცნობილი პოეტი კალე ბობოხიძე შემხვდა, ცოტა
ნაკისაუბრეთ და... მეორე დღეს, ესე იგი 24 იანვარს, დღის ოთხ საათზე
ბროსეს ქუჩაზე სამმა ჩეკისტმა მომაკითხა და მინქანით ნამგვარეს საიდ-
ულო-პოლიტიკური განყოფილების უფროს ირაკლი ნობლაძესთან (ძალზე
ღმაზი კაცი იყო, ხმით კი ხორავას უკან მოიტყუებდა)... შოდა, ვიდრე მის
კბინეტში შემეყვანდნენ (სადაც ჩემი მომავალი გამომძიებელი, მაკაკის
ჭგავსი სომეხი არტაშეს მარქაროვი დაშვდა), ღმერთო, ამას რას ვხედავ:
მაგიდასთან რაღაცას არ საქმიანობს, გუშინ რომ სამოქალაქო ტანსაცმელში
ვხვებ და ახლა კი შინსახკომის უფროსი ლეიტენანტის სამოსელში გამონყო-
ბილ, ცნობილი პოეტი... კალე ბობოხიძე?! (მერე ავიღე ეჭვი, ის ნობლაძის
თანაშემწე უნდა ყოფილიყო). მის დანახვაზე, რა დავმლო, შიშისგან
ნახევრად გონწართმეულს, თითქოს რაღაც იმედი მომეცა და კალეს
საცოდალ დავეღროჯე, რა მინდა მე აქ, ტყუულად დამაჭირეს-მეთქი (მაშინ
ჯერ კიაც ვერ მოვიაზრე რისთვის დამაპატიმრეს, ისე კი, ტყუულად,
სრულიად საბაბოდ ცოტას იჭერდნენ თუ?!)... კალემ ხელის „საიდუმლო“
ანვეით თიქოს დამამშვიდა, მაგრამ რა უნდა ეჭვა, ჩეკაში უკვე მოხვე-
დროლისთვის რაიმე დახმარება დიდ ჩეკისტებსაც არ შეეძლოთ.

სხვათა შორის, მანანა არჩეაძემ, ფაქტურად მისი ვიცე-
პრეზიდენტობის, „კაგებედან“ კოლხურ კოშკში არაერთი ტომი მოატანინა
„გასაცნობად“, თუ დააბრუნა, კაცმა არ იცის, იქიდან რა ფურცლები
ამოხია თავისი შორს გასათურებლად და რა ჩანერა სხვების გასაშვე-
ბლად. (აკი ან რე მისურაძემ, სუკ-ის უფროსმა, 1992 წლის იანვარში,
ქარაგმულად გასაგადა პრესაში, რომ ზვიად გამსახურდია სუკ-ში გა-
ფორმებული იყო, ოგორც აგენტი).

— პოლიტიკა ის, რასაც მე გულში ვფიქრობ, იმას ვერ უნდა

მიმიხვდე, — ასე განსაზღვრა პოლიტიკის დანიშნულება ერთმა ჩემმა ახლო მეგობარმა, „უბრალო მოკვდავმა“ ირაკლი კვიციანი, პრეზიდენტობა-სახურდია კი, ეს ჭიპოჭრილი პოლიტიკოსი, არაფროს ამუშავებდა კერ ერიდებოდა, — აფხაზებს საბარგო მანქანებში ჩავყრი და ისე გადაურეკავო, ცხინვალის ირგვლივ ორი ათას სვანს ჩავასახლებო, „Горбачев политический труп“-იაო...

შევარდნახის მოსკოვიდან ჩამოსვლიდან ერთ წელიწადში აფორიაქებული საქართველო იმდენმა ქვეყანამ სცნო, თბილისში ყველას ადგილსამყოფელი ვერ მიუჩინეს. ყოველმხრივ „დანყობილი“ საქართველოს, ტყულის დიდ გზაზე შემდგარმა, პრეზიდენტმა გამსახურდიამ კი 1991 წლის 16 დეკემბერს ტელევიზიით გამოსვლისას განაცხადა:

— ვერ გავაძხვლ რომელი ქვეყნები აპირებენ საქართველოს ცნობას, რადგან თუ ამას გაიგებენ ჩვენი მტრები, ესე იგი ვგრეთ წოდებულ ოპოზიციონერები, გაიქცვიან იმ ქვეყნებში და იმათ მეთაურებს დაუჩოქებენ, არ იცნოთ საქართველო...

არც მეტი, არც ნაკლები, პირდაპირ ანეგდოტია! (რედაქციას ვთხოვ ნუ გაასწორებენ: დიახ, ანეგდოტი, და არა ანეკდოტი!).

ადრეც სადაც ვწერდი, არსებობს ქართული თეატრი ქართულ ენაზე, მაგრამ არ არსებობს ქართული ეროვნული თეატრი-მეთქი.

ჩვენი თეატრალური ინსტიტუტი, სადაც ისეთი თავგადადებული ქართველები ახსნავლიან, როგორებიც არიან, მაგალითად, ვასილ კიკნაძე და ნოდარ გურაბანიძე, ყოველწლიურად არაერთ დიპლომიან რეჟისორს უშვებს, მაგრამ ეს რეჟისორები თეატრში შეაღწევენ თუ არა, თითქოს სხვა ქვეყანაში და სხვა ენაზე დაამთარგმნეს თეატრალური ინსტიტუტი, ქართული პიესის დადგმით თავს, აბა, როგორ დაიმცირებენ და უცხოეთის დრამატურგებს, თავის დაზღვევის მიზნით, უკვე დადგმულ და უკვე შემონახულ ფაბულა-ტულ ნაწარმოებებს ეპოტინებიან... არადა, ქართული დრამატურგია რაცთუ ისე უმწეო და ღარიბია, როგორც მათ, გაუცნობლადაც, გამოაქვ ასეთი განჩინება; სისტემატურად, ყოველ წელს, წინათ ბიჭვინთაში, ახლ ქობულეთში ეწყობა ხოლმე ახალგაზრდა დრამატურგების სემინარი, სადაც იხილვენ და არჩევენ მათ ნაშრომებს, ნუთუ, სულ ცბა, ბოლო ათწლეულში მინც, ამათგან ერთი პიესაც არ დაინერა ისეთ რომელიც ღირსია დადგმისა? ალბათ დაინერა კიდეც, მაგრამ... მაგრამ... უცის ცნობა არცთუ იოლია. კერძოდ, მე არ შეგულება საქართველოში ისი რეჟისორი, დიდად ცნობილიც კი, პიესის შეფასებაში რომ არ მარყუდეს. ასე, მაგალითად, რამდენიმე ხნის წინათ რეჟისორი მედეა კუჭუბე ჩემს სამ კომედიას გაეცნო და სამივე დაინუნა, თანაც, რეჟისორის გარდა, იგი დრამატურგობს კიდეც, და თუ რამდენად უარსაყოფია მისი ეს პიესები, ამას მომავალი გვიჩვენებს, თუკი, რა თქმა უნდა, მათ არგი მსახიობები განასხეულებენ, რეჟისორები კი, თავიანთი ორიგინალური ჭერების დასამტ-

კიცებლად, იმაზე კი არ ზრუნავენ, რომ ნათელყონ ავტორის ჩანაფიქრო, არამედ თავდაყირა დააყენონ პიესის დედააზრი, ამიტომაც ჩემს „ქვეყნისუფლებს“ „ნოვატორი“ რეჟისორი არაფრად ესაჭიროება, ისინი უნდა დაეფიქსონ როგორც დამინერა.

ერთობ ცნობილი რუსი დრამატურგი (უნიჭიერესი პროზაიკოსიც!) მიხეილ ბულგაკოვი წერს: „თეატრი — ჩემი პიესების სასაფლაოა“, თანაც ამას ამბობს მოსკოვის პირველხარისხიან თეატრებზე. კაცს, აბა როგორ არ გაგახსენდება თუნდაც ის სავაგლახო ფაქტი, რომ, მაგალითად, მარჯანიშვილის თეატრის დასმა, თავისი არსებობის პირველ წელს, ერთხმად (მარჯანიშვილის გამოკლებით!) დაიწუნა „ყვარყვარე თუთაბერი“, თითქმის ოთხი ათეული წლის შემდეგ კი — „ეზოში ავი ძაღლია!“, რომელსაც, აი, უკანასკნელი დადგმიდან ოცი წლის შემდეგაც, ჩვენი რადიო და ტელევიზია ახლაც ხშირად გვასმენინებენ და გვაჩვენებენ ხოლმე.

დასტურ, ჩემი რვა კომედიიდან სამი („ფორმულა პლატონისა“, „რვა მოქმედი პირი“, „პოლიზრონ ჩიჩია“) დღემდე დაუდგმელია... ფიროსმანივით, ნუთუ ისე უნდა წავიდე ამ ქვეყნიდან, რომ ამათგან ერთი მაინც, ჩემს სიცოცხლეში სცენაზე ვერ ვიხილო?

მინდა მკითხველი გაეცნოს ამ ორი წლის წინათ დაწერილ ბარათს, რომელიც გამოაქვეყნა „ლიტერატურულმა საქართველომ“:

„კ.მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელს ბატონ ოთარ მელვინეთუხუცესს,

სამხატვრო საბჭოს წევრებს:

ამას წინათ, ტელევიზიით დიდი სიამოვნება განვიცადეთ. უჩვენეს 20 წლის წინანდელი სექტაკლი, კიტა ბუაჩიძის „ეზოში ავი ძაღლია!“

მიუხედავად დროის არცთუ ისე პატარა მონაკვეთისა, საოცრად აგვაღელვა სექტაკლის აქტუალობამ; თითქოსდა, ეს შესანიშნავი ნაწარმოები სწორედ დღევანდელი დღისთვის იყოს დაწერილი.

მაგრამ აი, დამთავრდა თუ არა სექტაკლი, ერთობ სინანულის გრძნობამ მოგვიცვა: თვალწინ წარმოგვიდგა ჩვენს გვერდით მყოფი, ჩვენივე თანამედროვე, თითქოს მონამებრვი ცხოვრებისგან ამალღებული, მაგრამ მარადიულ ჩრდილს შეფარებული, ერთ დროს „გაფუფუნებული“ საბჭოური ცხოვრების „განდევილი“ — კიტა ბუაჩიძე.

გულწრფელად გავიფიქრეთ: ნუთუ სიცოცხლე უშლის ხელს დიდი ადამიანის ჯეროვნად დაფასებას? ნუთუ, ნუთუ... განა რამდენ ხანს უნდა გვიდაგავდეს სულს პოეტის სევდიანი ამონაკენესი — „მოკვდა თუ არა, ყველამ აცხონა“ (კ.ბუაჩიძეს ჯვარი სწერია).

დიდებულ დრამატურგს საამაყოდ ისიც ეყოფა, რომ მის „შავ წიგნს“ უბით დაატარებდა ქართველი ხალხის არა ერთი თაობა (ასეთი დროც იყო), „შავზე შავი წიგნი, ანუ როცა ბედი წყდება საქართველოს“ ხომ სულ ახლახანს ეზარა დღის სინათლეს.

ჰოდა, გახსნილად, ალაღად გვინდა გითხრათ: ავტორის მრავალ მაღალ-ნიჭიერად ჩამოგვიროსტებულ ჩინებულ პიესებს (არ გვემინა ამის თქმა),

მზის სხივი ჯერ კიდევ არ დაჰკარებია. მარტო რად ღირს პიესები
 „ფორმულა პლატონისა“, „მ მოქმედი პირი“, „პოლიზონ ჩიქოქაძე ქუდი“
 უგულვრფელესი თხოვნაა — ამჟამად მინც არ გამართლდეს ქვეყნიერება
 მოხმობილი ლექსის ტრაგიკული სტრიქონები. ჩვენ გვჯერა ჩვენი საამაყო
 თეატრის ძალაღი გემოვნებისა“.

ნუ იფიქრებს მკითხველი, რომ მე სიხარულით აფოფინებული ვარ ამ
 ბარათში ჩემი შემოქმედების ასეთი ჭარბი შეფასებით, მაგრამ, აბა, რას
 იზამ, თუკი ამ მიმართვას ხელს აწერენ ისეთი პირები, რომლებიც
 თითქოსდა ისე დანატრებულნი არიან პრესაში თავიანთი გვარის გამოჩენით,
 რომ ოღონდ გამოჩნდნენ და ხელს რაზედაც გინდათ, იმაზე მოგინერუნენ:
 ჭაბუა ამირეჯიბი, ანა კალანდაძე, გურამ ფანჯიკიძე, თამაზ ნივნივაძე,
 ეთერ გუგუშვილი, მიხეილ ქელივიძე, თამაზ კვაჭანტირაძე, დავით მჭედლუ-
 რო, თემურ ჩალაბაშვილი, გენო კალანდია, ჯუმბერ კოპალიანი, როლანდ
 თოფჩიშვილი, გიორგი ნატროშვილი...

საინტერესო ის არის, რომ ამ დიდად პატივცემულ პირებს, ამ ბარათით
 ვისაც მიმართავენ, ოთარ მელვინეთუხუცესმა, „ლიტერატურულ საქართველო-
 ში“ პატარა პასუხი გასცა, სადაც აღნიშნავდა, რომ „კომედიის დიდი
 ოსტატის“ კიტა ბუაჩიძის დაუდგმელ პიესებს ჩვენს ახალგაზრდა რე-
 ჟისორებს გადაცემთ და დაველოდებით, დადგმის რა გეგმას წარ-
 მოგვიდგენენო...

ამის მერე საკმაოდ დიდი დრო გავიდა და სულიერმა კაცმა არ იცის,
 თუ რა ბედი ეწია თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელის ჩანაფიქრს, თუკი,
 რასაკვირველია, საერთოდ რაიმე ჩაიფიქრა... არადა, განა ამდენი ფიქრი
 უნდა სჭირდებოდეს, თუ მართლაც გულით გჯერა, „კომედიის დიდი
 ოსტატის“ რომელიმე კომედიის დასადგმელად არჩევას?!

ისე კი, როგორც ჩანს, ყველაფერი რიგზე არ უნდა იყოს „დანის
 სამეფოში“: სულ აგერ ახლა ერთ გაზეთში („ასავალ-დასავალი“, №40)
 ამოვიკითხე „ყოფილი“ მარჯანიშვილის თეატრზე შემფოთებული წერილი
 ასეთი სათაურით: „გურანდა გაბუნიას სახელობის პროვინციული კლუბი“.

ვინც არ იცის, იმათ ვაუნწყებ: ქალბატონი გურანდა მეუღლეა ჩინებული
 მსახიობის ოთარ მელვინეთუხუცესისა, ოღონდ ესეც არის, ჩინებული მსახ-
 იობობა, როგორც ჩანს, სულაც არ იძლევა იმის გარანტიას, რომ თეატრს
 ღირსეულად წარუძღვები...

საერთოდ კი, არა მგონია, რომ ქართული თეატრის ისტორია დიდი
 ქებით მოიხსენიებს ოთარ მელვინეთუხუცესს კიტა ბუაჩიძის კომედიების ასე
 აჩუბად აგდებისათვის.

სწორედ „გურანდა გაბუნიას პროვინციულმა კლუბმა“ ამოაგდო რეპერ-
 ტუარდან ჩემი კომედია „მოვიგონოთ ჩვენი ახალგაზრდობა“ („ამბავი
 სიყვარულისა“) და დგმიდან ორი თვის შემდეგ, როგორც
 „ცუდად დადგმული“: საინტერესო და სამარცხვინო ის არის, რომ სექტაკ-
 ლის მიღებისას თეატრის სამხატვრო საბჭომ ვერ აულო ალლო, რომ ის
 „ცუდად დადგმული“ იყო და მინც, ამ „ცუდად დადგმულს“ მაყურებელი

ხალისით ესწრებოდა და პროცენტების სახით პეესის ავტორი რაღაც
ორიოდე ლარს ღებულობდა, რაც ხელს უწყობდა ქრონიკული შიმშილისგან
თავი დაეღწია, მაგრამ... გაუნიეს კი ამას რაიმე ანგარიში რეგისტრაციის
დაღწინებულმა თავაკებმა? ნიგელიკოძე

დღევანდელი მარჯანიშვილის თეატრს არა აქვს მორალური უფლება,
მოახლოებულ ხანში, ამგვარი სამგლოვიარო განცხადება გამოაქვეყნოს —
„ბულისნუხილით ვიუწყებით დრამატურგ კიტა ბუაჩიძის გარდაცვალებას“.
რასაკვირველია, ასევე ითქმის რუსთაველის თეატრზეც, რომლის
ხელმძღვანელს თავისი მამის, ყმანვილობიდან ჩემი მეგობრის, მხატვარ
რობერტ სტურუას კაცურკაცობის ნატამალიც არ გამოჰყვა.

შეიძლება კატაკოვი სომეხი იყოს? შეიძლება სომეხი იყოს სიხარუ-
ლოვი (წავანყდი ტელეფონი საცნობარო ნიგნში)? ანდა მამულოვი და
ავთანდილოვი?

ჰოდა, როცა ასეთი გვარების პატრონთ — „სომხებს“, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი როლანდ თოფჩიშვილი თავიანთ ნამდვილ, წინ-
აპრების ეროვნებას უბრუნებდა, ზოგიერთმა შუბლვინრო ქართულმა ერთი
ამბავი დაანია, თოფჩიშვილს ბრალი დასდეს ანტიპატროტობაში, მაშინ
როცა სომხები მამულოვსა და ბევრ მისთანას წინანდებურად გულში
იხუტებდნენ, როგორც სომხებს.

კაცს, აბა, როგორ ზრ გავახსენდება „ლიტერატურული საქართველოს“
ამასწინანდელი შეხლა „კავკასიის სახლთან“, სადაც „ააშკარავებდნენ“ ნაირა
გელაშვილს, ბებიის გვარს ატარებდნენ და საჭოჭმანოდ მიიჩნევდნენ მწერლ-
ისა და ფილოსოფოსის გივი მარგველაშვილის ქართველობას, რომელიც
გერმანიაში ცხოვრობს და გერმანულად წერს.

ამის მიხედვითაც შეგვიძლია ავწონოთ ქართული და სომხური ჭკუა,
რომელი უფრო გადანონის, ეს მკითხველისთვის მიგვიჩნდვია.

(ცნობად: კატაკოვი სომხურად „კაჩალაკ“-ია, მამული — „ჰაირენიკ“,
სიხარული — „ურახუციენ“, ავთანდილი კი — სომხებს ასეთი სახელი
საერთოდ არც გააჩნიათ).

ამ ათწლეულებში ადამიანის ღირსება იმდენად დაეცა, ანდერძს აღარ-
ავის უსრულგბენ.

„მზიურის“ მშენებლობა თბილისში იმ დროს დაიწყეს, როცა, მაგალი-
თად, ისეთ დიდ რაიონში, როგორც ახმეტაა, არც სამშობიარო სახლი იყო
და არც ბავშვთა საავადმყოფო.

საინტერესოა, ერთიც და მეორეც ახლა კი არის?

კაპიტალისტმა დავით სარაჯიშვილმა სამი მილიონი თავის მშობელ
ქართველ ხალხს დაუტოვა, კომუნისტმა გიორგი მ.მა კი თავისი ხუთი
მილიონი კაპიტალისტებზე თავის დას, თანაც აბორტმახერს მიუთვალა.

ბეჯოს მთქმელი ციტატა („საქართველოს გაზეთი“, 29.07.98)
 „მინისტრის პირველი მოადგილის, შტაბის უფროსის, უფროსი ინჟინერ-
 ალაიშვილის თქმით, ჯარში არ წარმოებს აღმზრდელობითი მუშაობა, რის
 გამოც ჯარისკაცებში ხშირია უზნეობისა და მამათმავლობის ფაქტები.
 გარდა ამისა, განვილილ სამ თვეში შეიარაღებულ ძალებში 16 მკვლელობისა
 და 16 დაჭრის შემთხვევები აღირიცხა“.

თექვსმეტი — თექვსმეტი... რალაც სამ თვეში... ესეც თქვენ —
 სიკვდილით დასჯის გაუქმების „მოსავალი...“

ზოგიერთ არაბულ ქვეყანაში, მაგალითად, იემენში სიკვდილით სჯიან
 მკვლელობისა და გაუბატურებისათვის, თანაც დამნაშავეს ზვრეტენ საჯარ-
 ოდ, ყველას დასანახავად, რათა მაგალითის მიმცემი იყოს ცოცხლებისათვის.

ამ „ველურობას“ ჩამორჩენილ იემენიდან ჩვენ, აბა, როგორ გადმოვი-
 იღებთ, ჩვენ ზომ „უძველესი ცივილიზაციისა და კულტურის ქვეყანა“ ვართ,
 არადა, ამ „ველურობის“ წყალობით იემენში მკვლელობა იშვიათზე იშვია-
 თია და... ჩვენთანაც ასე რომ იყოს, ო, რამდენი სიცოცხლე იქნებოდა
 შენარჩუნებული, რაც ასე ეგ ზომ გვჭირდება თვითამონყვეტით შეპყრობილ
 ხალხს!

ადრინდელი ჩანანარი:

გამსახურდიას უნდა საქართველო შეგდებოდეს იმ შნივანა-მკივანა-
 შექანებული ქალებისაგან, რომლებსაც საამაყოდ მიაჩნიათ, მსგავსად მათივე
 პრეზიდენტისა, დღედაღამ მთაწრობის სახლთან იდგნენ აგურით ხელში და
 გაჰკიოდნენ „ზვიადი-ზვიადი...“ ერთმა მათგანმა ასეც შეჰყვირა: „ვინც
 ზვიადის შხარეს არ არის, ტყვია მოხვდეს გულში... ჩემს შვილებს სულ
 შეწირავ ზვიადს, ქმარსაც...“

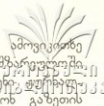
სხვათა შორის, 9 ძმა ხერხეულიძის დედას, მარამს, თავისი შვილები
 მეფისთვის არ შეუწირავს, სამშობლოს შეწირა.

დედისერთა სხირტლაძე ავარიის დროს დაბრმავდა, — მის მეტი ორ
 დეიდას არავინ არ ჰყავთ და არც მას ჰყავს ხანშიშესული, გაუთხოვარი
 დეიდების გარდა... ოცი წლის ჭაბუკს წინ უდევს, სულ ცოტა, სამოცი
 წლის სიცოცხლე, მაგრამ ამდენს მისი დეიდები, რომელთა შორის უმცროსი
 48 წლისაა, იცოცხლებენ კი, რომ მას მოუარონ?!

ნოდარ მოლოდინაშვილი დედისერთაა, დედისერთაა მისი მეუღლეს
 დალი. იქნებ ბავშვობის დროინდელმა სიმარტოვემ, და-ძმების ყოლის
 წყურვილმა განაპირობა მათი მტკიცე გადაწყვეტილება — იყოლიონ ბეჯო
 შვილი: ახლა მათ უკვე რვა ჰყავთ.

პირადი ნეროლიდან:

„დედისერთა ვარ და ვგრძნობ, ცალი შხარი, ცალი გვერდი მაკლია,
 ნახევარი გულით ვცხოვრობ და... ნახევარი გულით ცხოვრება ზომ სიკვდილ-
 ია, დიდი ილიას თქმისა არ იყოს...“

რამდენიმე წლის წინათ ერთი გაზეთის შიგა გვერდზე ამოვიკითხე (ზუსტად ვერ ვასახელებ, რადგან ზოგიერთი დიასახლისის სამეგრელოში ტარაკანებივით მომრავლებული ბევრი გაზეთის მესვეურთ იმდენი ფურცელი ისტორიული ჭკუაც არ ყოფნით, რომ შიგა გვერდებზეც აღნიშნო გაზეთის სახელი და დაბეჭდვის თარიღიც):

„მრგვალი მაგიდა“ გახდა სამეგრელოს მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის პოლიტიკური სიმპათიების და თაყვანისცემის ობიექტი“.

კი, მაგრამ, მოდით, ესეც ვიკითხოთ: ამ „გარკვეული ნაწილის პოლიტიკური და თაყვანისცემის ობიექტი“ განა გახდებოდა იგი, თუკი „მრგვალ მაგიდას“ სათავეში წდგომებოდა არა მეგრელი ზვიად გამსახურდია, არამედ რაჭველი თამაზ გამყრელიძე, ან აჭარელი ასლან აბაშიძე, ანდა იმერელი თეიმურაზ შაშიაშვილი, ანდა კახელი ლევან თედიაშვილი, ანდა ქართლელი ჯუმბერ პატიაშვილი, ანდა მოხევე ილია შიოლაშვილი?! განა რომელიმე ამათგანს, ვთქვათ, გროზნოდან ჩამოსვლისას, შეხედებოდნენ ისეთი ეგზალტაციური აღფრთოვანებით და უნაპრო ზარ-ზეიმით, როგორადაც შეხედნენ გამსახურდიას სამეგრელოში, თითქოსდა ოცი საუკუნის მოლოდინის შემდეგ ქრისტე-მაცხოვარი გამოცხადათ, ალაპისმიერი ძმის, დუდაევის გვერდზე შლაპამოგდებული გამოსახულებით, მის მახლობლად კი პატრიარქის ნაშპირით ჯვარედინად გადახაზული სურათით?!

ამ ჩემთვის უსახელო გაზეთის „მეგრული სინდრომის“ ავტორისეულ დასკვნას, როგორც იტყვიან, ორივე ხელით ტაშს ვუკრავე:

„დროა დამთავრდეს უგნურების ხანა საქართველოში. დროა შეწყდეს ობიექტელის დონეზეც კი ლაყობა მეგრელობაზე, გურულობაზე, აჭარლობაზე, კახელობაზე საერთო ქართული ცნობიერების საზიანოდ“.

დიახაც რომ დროა, დრო, მაგრამ... სწორედ „თაყვანისცემის“ ამ „ობიექტმა“, ზვიად გამსახურდიამ ამოატეცტევა და კვლავ გააღვივა სამეგრელოს „ეთნოსის“ უპირატესობა საქართველოს სხვა კუთხეების წარმომადგენლებზე, თუნდაც იმ ვირეშმაკული მოსაზრებით, რომ „მეგრელები ერთ-ერთი ყველაზე მრავალრიცხოვანი შენაკადია ქართული გენისა და ფიშისა“. (გაზეთი „გულანი“, 1991 წლის 28 აპრილი).

გულთან ახლოს მისატანი ციტატა („დილის გაზეთი“, 5.12.97.) საქართველოს პრეზიდენტის, პარლამენტის თავმჯდომარის, სახელმწიფო მინისტრის საყურადღებოდ:

„მორჩარაიებს — ციხე!“

საფრანგეთის მთავრობამ გამოაცხადა, რომ დაინყო გზებზე სიჩქარის გადამეტების წინააღმდეგ ბრძოლის კამპანია, ამიერიდან ნებისმიერ მძღოლს, რომელიც გადააჭარბებს საათში 50 კილომეტრ სიჩქარეს, ჩამოერთმევა მართვის უფლება სამ თვემდე ვადით და დაჯარიმდება 1500 დოლარით, წლის განმავლობაში მეორე ასეთი დარღვევა მძღოლისათვის შეიძლება

დამთავრდეს ერთი წლის პატიმრობით. ასეთი მკაცრი ღონისძიებების შემოღება საფრანგეთის მთავრობა აიძულა უნესრიგობამ, რომელიც ქვეყნის გზებზე სუფევს. საფრანგეთის გზები ევროპაში ერთ-ერთ ყველაზე საშიშარდ ითვლება. ქვეყნის ტრანსპორტის მინისტრის უან-კლოდ გეისოს აზრით, ახალი ჯარბების წყალობით ზუთ წელიწადში ორჯერ შემცირდება სიკვდილიანობა გზებზე“.

თქვენ კი როგორ უყურებთ, დიდად პატივსაცემო ბატონებო, ავტოავარიებით გამოწვეულ სიკვდილიანობას საქართველოს გზებზე? თუ იმ წერილის მიხედვით ვიმსჯელებთ, რომელიც ჩემგან გაეგზავნა ამის თაობაზე ამ 15 წლის წინათ კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს ამხანაგ ედუარდ შევარდნაძეს (მისი მოსკოვში გადაყვანის შემდეგ დაიბეჭდა გაზეთ „კაბადონში“) და ამას არავითარო, არავითარი რეაქცია არ მოჰყოლია, მე ვფიქრობ, ეს ნიშნავს, სრულ გულგრილობას საქართველოს სასიცოცხლოდ ერთ-ერთი მწვევე საკითხისადმი.

მას შემდეგ ბევრი დრო გავიდა, ქვეყანა შეიცვალა, გზებზე მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუარესდა და ნუთუ ახლაც, როცა ჩვენი თავი რუსეთს კი არა, ჩვენვე გვეყუდნის, არ გაუწევთ ანგარიშს და არ შეგაშფოთებთ ის ციფრები, რომლებიც მოჰყავს საგზაო პოლიციის მთავარ სამმართველოს („საქართველოს რესპუბლიკა“, 22.10.97.):

„1997 წლის 9 თვეში ქვეყნის ტერიტორიაზე დაფიქსირდა 1149 საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევა, დაიღუპა 274, დაშავდა 1441 ადამიანი...“

„ამ პერიოდში საქართველოში საგზაო მოძრაობის წესების დარღვევის 391739 ფაქტი დაფიქსირდა“.

მაქცევით ყურადღება რიცხვს, რიცხვს: 391739 ფაქტი აღინიშნა, ხოლო რაც ვერ აღინიშნა და „ისე“ ჩაიარა, ამას, აბა, ვინ მოთვლის! 50 მილიონიან საფრანგეთს ასეთი ციფრი არც დაესიზმრება, ჩვენ კი რამდენი ვართ? სამ მილიონზე, ალბათ, ცოტა მეტი.

„საქართველოში ავტოავარიების 49 პროცენტი საჭესთან მძღოლის სიმთვრალის, სიჩქარის გადაჭარბებისა და გასწრების წესების უგულვებელყოფის გამო მოხდა“.

ამერიკის ზოგიერთ შტატში მთვრალ მძღოლს პირველ შემთხვევაში დიდ ჯარიმას ახდევინებენ და ერთი დღედაღამე ჰყავთ კამერაში, განმეორებით შემთხვევაში სამუდამოდ, სამუდამოდ ართმევენ მართვის უფლებას, და ეს იმ ამერიკაში, სადაც საზოგადოებრივი ტრანსპორტი სრულებითაც არაა განვითარებული...

50 კილომეტრი საათში, ეს საფრანგეთში, ჩვენ კი, ჩვენს ოღროჩოღრო გზებზე, რა სიჩქარით დავდივართ? შეიძლება დასაბამელი გიყვები, ტყის ხალხი თავის ნებაზე მიუშვას? რა არ შეიძლება საქართველოში და, თურმე, ესეც შეიძლება: განსაკუთრებით ამ ბოლო 25 წლის მანძილზე, ისინი განუკითხავად დათარეშობენ და კლავენ უცნობთ, ნაცნობთ, ახლობლებს, თავის ოჯახის წევრებს და თვითონაც იკლავენ თავს...

მიპბაძეთ საფრანგეთს, გადაიღეთ ამერიკული თარგი და ნუ შეგეშინ-

დებათ, რომ ასეთი ზომები (მართვის უფლებისა და მანქანის ჩამორთმევა, უკიდურეს შემთხვევაში პატიმრობაც) ქრთამებს მოამრავლებს და ქაჩაჩაღებს პოლიცია გამდიდრდება... მერე რა? დაე გამდიდრდეს, ოღონდ ბუნებრივად ხალხი ცოცხალი დარჩეს!

(გვიანდელი დამატება („საქართველოს გაზეთი“, 10.10.98):

„15 წლის ბესარიონ ფარქაშვილის, 19 წლის ალექო ჩიტაშვილის, 19 წლის ვალერი ტაბუნაშვილის, 17 წლის ალექსანდრე როსტიაშვილისა და 17 წლის ნიკა ქრისტესიაშვილის სიცოცხლე იმსხვერპლა საავტომობილო ავარიამ; თბილისელი გურამ კაკულიას მანქანა „ოპელ ოსკანა“, რომელსაც მართავდა 15 წლის გორელი ბესარიონ ფარქაშვილი, შეშვედრი მოძრაობის ზოლზე გადავიდა და შეეჯახა ბორჯომის ტურიზმის მომსახურების „იკარუსის“ მარკის ავტობუსს...“.

რა დემოკრატია, რის დემოკრატია, ადამიანის უფლებების რა დარღვევა, რის დარღვევა, ჩვენ, ტყის ხალხს, გეჭირდება მაგარი მუშტი, რომელიც პქონდა კიდევ ედუარდ შევარდნაძეს ცეკას პირველ მდივნობისას, მაგრამ მინც ვერ იხმარდა მას სრულად და თავგამეტებით, რადგან შიშობდა, როგორ შეხედავს ამას მოსკოვიო, ახლა ხომ ამის შიში მოისპო და... ქვეყნის ერთპიროვნული ბატონ-პატრონი ბრძანდები და... სიღინჯე და აუჩქარებლობა ყოველთვის როდია სასურველი ნაყოფის მომტანი.

ხშირად ვკითხულობ ხოლმე ნეკროლოგებს, ისინი დიდსა და პატარას, ცნობილსა და უცნობს ერთნაირი, ცაში ამყვანი, ქების სიტყვებით ამკობენ იმქვეყნად წასულთ. ო, როგორ მინდა, ჩვენ მართლაც ისეთი ხალხი ვიყოთ, როგორადაც სამგლოვიარო გამოსათხოვრებში წარმოგვიდგენენ განსვენებულთ:

„საქართველოს გამოაკლდა კიდევ ერთი კეთილშობილი პიროვნება. იგი იყო შესანიშნავი ორგანიზატორი, მაღალი პროფესიონალიზმის მქონე, გულანთებული მამულიშვილი, სამშობლოსათვის დაშვარ-დადაგული, ახალგაზრდობის დამოკვებელი და ახალგაზრდებზე შურუნველი, ოჯახის მშვენიება და სიამაყე, ყველასათვის ჭირისა და ღბინის გამზიარებელი, ორი შვილის მამა და ერთი შვილიშვილის პაპა...“

არა, შენ არ მომკვდარხარ, ჩვენო ძვირფასო, როგორც ეს ბევრს ჰგონია: ამ სიცოცხლიდან მარადიულ სიცოცხლეში გადახვედი, უფლის სასუფეველში! იქ ყოფნა რჩეულთა ზვედროა...”

ათიოდე წლის წინათ საზღვარგარეთ წასული ქართველი მოქალაქე, ახლა, თბილისში რომ დაბრუნდეს, ქალაქს ვეღარ იცნობს: ყველგან ხალხისათვის გაუგებარი ინგლისური წარწერები, და ეს არა მარტო ქალაქებში, ტრასებზეც კი, სადაც ამ ენის მცოდნე ათასში ერთი თუ გაივლის; რუსული ყველგან ამოძირკველია ძირფესვიანად, სადმე პატარა ასოებით მიწერილსაც ვერსად შეხედებით...

დედა, რამოდენა სისულელეა! დანყებული ტოტლებენიდან ვიდრე ელცი-

ნამდებ, რუსეთი მუდამ გვატყუებდა, მაგრამ რუსული ენა აქ, აბო, რა შუაშია? როცა ინდოეთი ინგლისის კოლონია გახლდათ, ექვ, ინგლისური გაბატონებული ენა იყო, მაგრამ როცა ინდოეთმა თავისუფლება მოიპოვა, ინგლისურს ზურგი მიანიც არ შეაქცია... პოდა, რუსულის ხაცვლად ჩვენ ინგლისურად, კერძოდ, ეგრეთ წოდებულ კავკასიის სახლში სოძებს, აზერბაიჯანელს, ოსს, აფხაზს, ჩეჩენს, ყაბარდოელს, ადიღელს, დაღესტნელს ვითომ ინგლისურად დაველაპარაკებით? კარგი და, ვთქვათ, ჩვენ კი დაველაპარაკებით, მაგრამ ისინი ვითომ ინგლისურად გაგვცემენ პასუხს? ისე კი, საერთოდ, განა ჩვენ ინგლისურის მასობრივად შემსწავლელი ხალხი ვართ? ადრეული ბავშვობიდან გვესმის და თითქოს ვსწავლობთ რუსულს და, ბევრი პრადისორისა არ იყოს, ისიც კი საყველბუროდ თუ ვიცით...

და როცა რუსები ამ არეულ წლებში საქართველოს სტოვებენ, სადაც არავითარ შევიწროებას არ განიცდიან, მე პირადად ამას დიდი გულსტკივილით განვიცდი. რუსებს დიდი კულტურა აქვთ და ამ მხრივ ჩვენ მათგან ფრად დავალეული ვართ. ჯერ კიდევ 1992 წელს წეროლში „თებერვალი, მარტი, აპრილი, ამა, მაისიც!“, როცა „ესენგეში“ შესვლას ისე გავურბოდით, როგორც კურდღელი თოფშემართულ მონადირეს, მე ვწერდი: „ჩვენ რუსეთთან ათასი ძაფი, თასი სისხლძარღვი გვაკავშირებს, 200 წელიწადი ერთმანეთთან სიამის ტყუპებივით შესისხლხორცებული ვიყავით და ახლა ერთი ხელის დაკვრით, ნაჯახის ერთი დარტყმით განვცალკევდეთ, დაეშორიშორდეთ, ამით ჩვენ, რუსეთთან შედარებით, წაგებით ბევრს წაუვადებთ, მოგებით კი ვერაფერს მოვიგებთ...“

სამი ღოკუმიწმური ცნობა

ქსეროქსხი ვადაბაქლილ „ასტაფიევის“ შესახებ

ძვირფასო კიტა!

დიდი ინტერესით წავიკითხე თქვენი წიგნი — პასუხი ასტაფიევისადმი. ზოგი ჭირი მარგებელიაო, ნათქვამია, — გადასახლების წლებში კარგად შეგისწავლიათ რუსული ენა, ასე რომ წიგნის ადრესატი ამ სფეროში ირონიის უფლებას არ მისცემს თავის თავს.

ახლა შინაარსის გამო.

მიუხედავად იშვიათი ტაქტისა, რომლითაც თქვენი პასუხა დაწერილი, მაინც არ იშურებთ შემპარავ ირონიას ასტაფიევის ხულიგნური გამოხდომის გამო (პასუხის ფინალი კი — შედეგოა!). კარგია რომ ამასთან ერთად არც რუსეთისა და არც ჩვენი ისტორიის სამარცხვინო ფურცლებს არ ივიწყებთ, ასეთი ფურცლებით კი ოროვე ქვეყანა საკმაოდ მდიდარია. განსაკუთრებით შთაბეჭდავია ტირან სტალინის სურათი-პორტრეტი, იმ ადამიანისა, რომელსაც საკუთარი, ჩემი პირადი არა ერთი უბედურების მიზეზად მეც ვთვლი (უპარტოო კაცი ვარ და ყოველთვის ეადვილებოდათ ჩემი ყოველმხრივი იგნორაცია, თუმცა პატემოყვარე არასოდეს არ ვყოფილვარ, — ჩემს მკერდს არავითარი „მედალი“ თუ „ორდენი“ არ ამშვენებს!).

მშვენიერია ანალიზი თვითონ ასტაფიევის „მოსაზრებებისა“, მთელი

რუსეთის წარსულის „მომზიბლავი“ პანორამის ჩვენების პარალელურად მე სრულიად არ ვიცნობ ამ ბელეტრისტის შემოქმედებას. ისევე შეიძლება რომ ბუნინის პროზა მიკითხავს და აქეთ უკვე აღარ ვიხედებო. რამდენიმე წლის წინ ხელთ ჩამიგვარდა (მოსკოვიდან საჩუქრად მივიღე)

4 ტომი ლტოლსტოის ექიმის დუშან მაკოვეცკის „იასნია პოლიანასეული დღიურის“ აკადემიური გამოცემისა. ერთგან ტოლსტოი ეუბნება ქართველებზე თავის მკურნალს: „Какie умные эти грузины, - они роскошные и небрежливые“. არც ერთ უცხოელ (მით უფრო რუს) ავტორთაგან ასეთი ბრწყინვალე დაბასიათება ქართველებისა მე არ წამიკითხავს.

თავის ხალხზე კი ერთხელ ტოლსტოიმ თქვა: „თუ რუსეთს რელიგიას წაართმევთ, არყით მთვრალი ბოსიაკი შეგრჩებათ ხელში“. ყოველ შემთხვევაში „რასკოშნი“ და „ნებერეულივი“ ეპითეტები მათ არ შეშვენის.

ტოლსტოის სიტყვების შემდეგ ასტაფიევის სულიერ სიბინძურეებს ჩემთვის არავითარი „ღირებულება“ არა აქვთ. მაგრამ მას ღირსეული პასუხი უნდა მიეღო და მიიღო კიდეც.

ბეჭრი ფიქრის აღმძვრელია თქვენი ჯრცელი პასუხი. ყველა მათგანზე მოკლე ბარათში საუბარი ძნელია. მე შოლოდ ის დამრჩინა, რომ ძმური მადლობა შემოგიტვალთ განცდილი სიამოვნებისათვის.

გისურვებთ სულიერ მხნეობას ჩვენი ქვეყნის მტრების ასე ნიჭიერად მოგერიების საქმეში.

გულითადი მეგობრობით, უაღრესი გულწრფელობით და საუკეთესო სურვილებით

თქვენი აკაკი განწერელია
10.01.88.
თბილისი

ნაბეჭდი სიტყვით „ასტაფიევე“ ქართულ პრესაში ერთი სტრიქონიც არ დაბეჭდილა, რუსულად კი გთავაზობთ ეთერ გუგუშვილის წერილს:

КНИГА - ИСПОВЕДЬ

Раскрыв наугад страницу книги Киты Буачидзе „Такое длинное, длинное письмо Виктору Астафьеву...“, я вовсе не помышляла писать о ней статью. Более того, не была уверена, что прочту ее тотчас же и до конца. У нас с автором отношения не сложились, что в общем, конечно, глупо, если учесть быстротечность нашего безрадостного существования, а вместе с ним и все то суетное, мелочное, что в сравнении с вечностью ничего не значит.

Итак, листая книгу, я поймала себя на том, что оторваться от текста не в силах. Он притягивал, увлекал за собой. Вернувшись к началу, я залпом дочитала книгу до конца, невольно вспомнив при этом, как А.Н.Яковлев, говоря о книге Буачидзе во время встречи с интеллигенцией в Тбилиси, рассказал буквально то же самое о самом себе.

Читать было интересно вдвойне. И потому, что это оказалось вообще чрезвычайно

увлекательно, и потому еще, что „тема Астафьева“ мною самой достаточно выстрадана. В свое время я отправила ему посвященное письмо на имя редактора журнала „Наш современник“. Ответ-отписка редакции формально фиксировала получение письма, которое, естественно, напечатано не было, - не „та, еще стояла на дворе“ - прощай!

Но что мое письмо в сравнении с книгой Буачидзе! Написана она с блеском, излучает фейерверк остроумия, поражает осведомленностью автора в вопросах, входящих далеко за пределы „Ловли пескарей в Грузин“: свидетельствует с его обширным кругозоре, сквозь призму которого проступают глубокие познания в области истории, политики, общественной жизни, литературы, искусства, многих других областей нашего бытия. Данности подаются автором в заостренно-poleмическом выражении, в манере парадоксальной, одиозной, иронической, подчас гротесковой - непринужденно, раскованно, легко.

Но легкость не имеет ничего общего с легковесностью, а непринужденность исполнена сосредоточенности и логики мысли. За каждым словом, за каждой фразой, слетающих с уст писателя, встает пережитое, выстраданное, если угодно, вымученное им самим, человеком, который прошел сквозь все муки ада и чудом возвратился оттуда на землю. Но и здесь, на землю, не встретил ни радости, ни человеческой доброты. Может быть, потому и поселились в его повествовании ожесточение, сарказм, издевка, словом, все то, что свидетельствует о глубокой человеческой обиде, о травме души, о том, как муками и потом было добыто право писать...

К длинному, длинному письму В.Астафьеву автор сделал ряд приложений „с картинками в черно-белом цвете“. Сюда вошли его, автора, фантазмагорическая „Беседа во сне в ночь с 1 на 2 января 1988 года с Михаилом Горбачевым“, а также три письма - одно, тоже довольно длинное, - главному редактору журнала „Дружба народов“ С.М.Баруздину, и два покороче - писательнице М.А.Ганиной и редакции „Литературной газеты“ в лице Т.У.Задорожного. Все это тесно увязано между собой тематически и стилистически.

Жанр книги можно бы определить как публицистический, с привнесением в него начала эпистолярного (последнее, как известно, в нашем стремительно развивающемся мире почти исчезает из обихода, и потому возникновение его в книге К.Буачидзе особенно привлекательно). Повествование ведется автором в широком, развернутом плане, что вполне согласуется с жанром публицистики. Но все дело в том, что книгу К.Буачидзе не назовешь публицистикой в прямом смысле слова. Автор как бы „вырывается“ за пределы жанра и властно заявляет о себе как писатель, который способен на художественные обобщения, обрел собственную манеру письма, владеет литературным стилем, чувством формы, чеканит ритмические нюансы фразы, выстраивает ее слагаемые, наконец, создает художественные образы своих персонажей, выписывает их характеры, хотя каждый из них в своих поступках и делах связан с событиями документальными. Вот так и существуют рядом документальность: факты, конкретные события, конкретные лица, с одной стороны, а с другой - авторское видение их как персонажей, как образов, эпохой порожденных. А все это, вместе взятое, воспринимается как нечто единое, неделимое, объединенное мыслью и волей автора

его интеллектом, уникальной памятью (откуда только он все помнит, все знает), ну и, естественно, стилистической безукоризненностью.

В книге соединились крайности: прием спокойного размеренного описания соседствует со вздыбленной, эмоциональной образностью, ироническое отношение автора к лицам и фактам живет рядом с его душевностью, плач по ближнему сменяется негодованием, сарказм оборачивается лучом надежды. Здесь, в этих крайностях, как бы запечатлелась вся жизнь человека, создавшего эту книгу-исповедь, в которой встает целая эпоха со всей ее „судьбой человеческой и судьбой народной“.

Свобода ассоциативного мышления автора книги отражает его явное доверие к воображению читателя, воображению, которое он, писатель, старается оживить. На помощь призывается авторское отношение к данному явлению, факту, действующему лицу. Отношение это всегда активно, порой беспощадно. Если апеллировать к понятиям театральным, то можно сказать, что в повествовании все время присутствует брехтовский прием „отчуждения“ - автор словно „со стороны“ глядит на всех действующих в книге персонажей и все время выражает к ним свое отношение: одних осуждает, становясь бескомпромиссным, других поминает добрым словом, к третьим относится с пониманием трагической безысходности, в которую они поставлены, и готов, если не оправдать, то во всяком случае, объяснить их действия и вникнуть в суть происходящего.

Особенно запомнился мне финал книги. Измученный бесплодными попытками напечатать книгу, автор разделяется с директором издательства „Мерани“ („Пегаз“), критиком по профессии, отказавшимся печатать книгу. Автор называет его своекорыстным перестраховщиком, „чье обличье так и не меняется“. Добавлю от себя: да, не перевелись у нас и сегодня еще временщики и „пескари“. И если раньше они становились таковыми под дулом пистолета, то теперь, спрашивается, что ими руководит?..

Автора упрекают: „Можно было бы обо всем сказать покороче“. Да, наверное, можно было. Между прочим, можно было вообще ничего не писать. Но он написал! Потому что не мог молчать. И не мог покороче. Да и не хотел, наверное.

Этери Гугушвили
(„Заря Востока“, 3.06.90.).

...
Фрагмент выступления по телевидению секретаря ЦК КПСС, Члена Политбюро Яковлева А.Н. в Доме кино 21 февраля 1989 года г.Тбилиси

...Я очень переживал на съезде писателей, вот тогда, когда Ваша делегация чуть не ушла... Я попросил Валентина Распутина выступить и поправить Астафьева Виктора Петровича, но он дело еще больше осложнил... Тогда я уговорил Тропольского, и он выступил...

Вообще, у меня с Астафьевым хорошие отношения, личные, наверное, фронтовая „мафия“... Как-то я ему говорю: „Виктор, ну, как тебе не стыдно с этими пескарями“, а он... „Александр Николаевич, не думал, что так будет воспринято, я бы в жизни не написал... До сих пор не могу понять, почему они так обиделись...“ и начал про грузин комплименты говорить.

Вот, товарищи, отсутствие внутреннего такта, непоминание... Это очень деликатные

и тончайшие проблемы, видимо, и дают вот такие разные сбои... Не умеют у нас люди об этом писать, а потом... Знаете, не умеют не только русские, но и представители других национальностей...

Реплика Д.И.Патиашвили: - Ответ написали...

А.Н.Яковлев: - Да, да. Ответ написали... Я ответ получил на 150 страницах (смеется)... Я его прочитал с большим интересом...

Д.И.Патиашвили (смеясь): - Это Кита Буачидзе...

А.Н.Яковлев: Да, да. Буачидзе... Ответ очень интересно написан... Скажу я: очень талантливо...

Реплика Чабуа Амиრэджиби: - Чингиз Айтматов считает, что это исторический документ.

А.Н.Яковлев: - Seriously... (Улыбается). Я сначала только хотел послать обычно, но пока страницу прочитал - страшно интересно, дальше еще интереснее и так до конца... И так оставил у себя.

ამ „მანდილოსანს“, რომელმაც გრძელი შავი პალტო უკვე შეიკერა, ორი შავი ძალი შყავს და ერთი შეილი; რუსთაველზე ძაღლებს ხშირად დაასეირნებს გამვლელ-გამომვლელთა ყურადღება რომ მიიქციოს, და არა იმით, სამი შეილი გვერდს რომ უმშვენებდეს.

საზოგადოებას, წესიერსაც კი, მეძავები უთუოდ სჭირდება, მაგრამ... განა ამდენი?!

„ღმერთო, შეაყვარე ქართველებს საქართველო“, — ნატრობდა ვაჟა-ფშაველა, თანაც იმ დროს, როცა ინერებოდა „არ გავცვლი სალსა კლდეებსა სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა...“

პირველივე გასაჭირისას ასი ათასობით ქართველმა ზურგი აქცია „სალსა კლდეებსა“, და თუ როდისმე დაბრუნდებიან, არა საქართველოს სიყვარულით, — ახლო ნათესავების სისხლის ძახილით...

„ბისმარკს მთელი გერმანია ერთ უშველებელ კაზარმად აქვს გადაქცეული“, — აღნიშნავდა ილია ჭავჭავაძე.

ხედავთ? სტალინს თურმე წინაპარი ჰყოლია!

შარშან 26 მაისს ჯანსულ ლვინჯილიამ დავით აღმაშენებელს მშენიერი სიტყვით მიმართა:

— სულ მალე შენი ერი თითოთ საჩვენებელი იქნება მთელ მსოფლიოში!

ჰო, მაგრამ... ვაითუ „სულ მალე“ ჩვენი უदारდლობით ისე ამოვწყდეთ, ჩვენი თავი თითოთ ველარავინ აჩვენოს.

დრამატულ თეატრში ახლა ცეკვა-სიმღერით ველარავის შემოიტყუებ,

ტელევიზიამ დასცა მათი ფასი, თითქმის ყოველდღე გვესმის და ვხედავთ დოლ-დაიროს თანხლებით მრავალნაირ გასართობს.

დღეს თეატრში მაყურებელი თუ მოვა, მოვა ცხოვრების უსასიკრესს ჩასახედად, რაც შეიძლება მხოლოდ სიტყვით გამოიხატოს. სამწუხაროდ, სიტყვას დღევანდელ ქართულ თეატრში ნაკლები ყურადღება ექცევა, მასობითა დიდი ნაწილის დიქცია სავალალო მდგომარეობაშია, ხშირად ვერაფერს გაიგებ რას დუდლუნებენ...

გამსახურდიათ არაერთხელ განაცხადა, „მე თუ გადავდგები, მთელ საქართველოში ანარქია და ქაოსი დასადგურდება“.

მართლაც, მართლაც!

გადადგომით არ გადამდგარა — გადააყენეს, მაგრამ საკუთარი თავი და თავისი მიმდევრები რომ დაერწმუნებინა, რომ ის კვლავაც პრეზიდენტია, საქართველოში ისეთი ცოდვა დათესა-დაატრიალა, რომ მურვან ყრუ, ჯელალედინი, თემურ ლენგი და შამაბასი ერთ ბლუჯად რომ შემოგვევოდნენ, ისე ვერ აგვაოხრებდნენ, როგორც ეს მოიძოქმედა ზვიად-ხანმა...

ვითომ ინტერვიუდან:

— როგორ ფიქრობთ, თქვენს სიკვდილს როგორ შეხვდებიან?

— რასაკვირველია, ბევრს გაეხარდება: ვისაც საქართველო ფეხებზე უკიდია, ვისაც თავისი ერი არ უყვარს, ამ შიმშილობისას ყველა ღიპიანს, ვისაც გამოფიტულ, მაგრამ მაინც აგრესიულ ნივრად მივაჩნევარ, ვისაც „ტყუალ-უბრალოდ გადავეკიდე...“ ზვიადისტები კი ხომ სანატრელ შესანდობარს შესვამენ, როგორც იქნა ჩაძაღდა ეს ბებერიო...

არა მგონია ნეკროლოგი ჩემზეც არ დაინეროს, ოღონდ ერთი თხოვნა მექნება: თუ ვინცობაა სურვილი გამოთქვეს, მასზე ხელს ნუ მოაწერიებენ ჩემს „გამბარებლებს“: რობერტ სტურუას, თემურ ჩხეიძეს, გიგა — გრიგოლ ლორთქიფანიძეს, ოთარ მელვინეთუხუცესს, გიზო ჟორდანიას, კობა იმედაშვილს...

— თქვენი დაბადებიდან ასი წლის თავზეც აღარ დაიდგება თქვენი დღეს დაუდგმელი კომედიები?

— მე უკვე დიდზე დიდი ხნისა ვარ, ასე რომ, ეს ასი წელი ისე მალე მოაწვევს, რომ მაშინაც ცოცხლები იქნებიან დღეს ჩემი „სათაყვანო“ რეჟისორები, რომლებიც თუ დადგამენ, დადგამენ ისე, რომ დაარწმუნონ მაყურებელი, აი, რა მართალი ვართ, ეს პიესები იმდენად ბითურია, არც იმ დროს იყვნენ დადგმის ღირსნიო...

ჩემს მახსოვრობაში ერთადერთი ნეკროლოგი, რომელიც არ დაინერა ცნობილ კაცზე საქართველოში, ეს იყო გივი კარბელაშვილი... ის, როგორც მწერალი, არ იყო უნიჭო, მაგრამ რად გინდა, ხასიათი უკონდა ისეთი, ძმაც არ ელაპარაკებოდა; წესით დიდად პატრიოტულ გაზეთ „სამშობლოს“ რედაქციაში, მისი რედაქტორობისას, „მუშაობდა“ და, მგონი,

რაღაცასაც განაგებდა ერევნელი ქალიშვილი, რომელმაც ქართული ბრულადაც არ იცოდა...

სხვათა შორის, დიქტატორული რეჟიმისას „აუტანელი“ დაილუპა, მათ შორის ალექსანდრე ახმეტელიც, რომელმაც, სტალინთან ერთად სურათზე გადაღებულმა, ბერია დიდად არაფრად ჩააგდო, რისთვისაც ამან, საქართველოდან გადახვეწილსაც, ბოლო მოუღო...

დეკემბერ-იანვრის დღეები ძალზე ძვირი კი დაუჯდა საქართველოს (დაილუპა ასობით ადამიანი, დაინვა-გადიბუგა ქალაქის ცენტრი), მაგრამ მან ამით ის ლაქა ჩამოირეცხა, რომელიც აღბეჭდა მის სახეზე გამსახურდიამ თავისი „სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობით“ ერთი წლისა და ორი თვის მანძილზე.

ისე კი... „ყველაფერი ახია ჩვენზე, რაც მოგვდის ჩვენივე ბრალია, სხვას ნურავის უსაყვედურებთ“. (ილია).

სუფრაზე, თავგამოდებული „მამულიშვილი“:

— მე თუ ვყვფ, ვყვფ ჩემი სამშობლოს საკეთილდღეოდ!

სიტყვით ბევრი „ყვფს“ საქართველოს საკეთილდღეოდ, საქმით კი — თუ საქმეზე მიდგა — თითხაც არ გაანძრევენ.

ბევრად ადრე, კიდრე „ეროვნულ“-გამანადგურებელი მოძრაობა დაიწყებოდა, გამაფრთხილებელი ჩხრეკის შემდეგ, მილიციამ კინოთეატრ „რუსთაველში“ მაყურებლებისაგან, იატაკზე დაყრილი ასობით მრავალნაირი დანა მოაგროვა. საინტერესოა, ეს დანები რისთვის უნდოდათ, მხოლოდ თავდასაცავად?!

„განა აშკარა არ არის, უნდათ ქვეყანას დაანახვონ, რომ სომეხზე უკეთესი, გამძლე ერი, ყოვლის ნიჭითა და უნარით შემკობილი სხვა არავინ არის მცირე აზიაში და ნამეტნავად ამიერკავკასიაში. მართალია, ამიერკავკასიაში ეს რაღაც „ვრაცები“ პყრიან და ცოტად თუ ბევრად ამათაც ახსენებენ, მაგრამ ასეთს საქმეს დავმართებთ, ისე გავუბაიბურებთ სახელს, რომ სახსენებელიც-კი აღარ დარჩეთ. თუ ისტორია აქვთ, გავუყალბებთ, ან ჩვენ დავიჩემებთ, მინა-წყალი აქვთ და ჩამოვართმევთ, და ქვეყანას, ტყუილი იქმნება თუ მართალი, დავაჯერებთ, რომ ქართველობა გადაშენების გზაზეა შემდგარი და დღესა თუ ხვალე ან ამოწყდებიან დედაბუდიანად, ან გასომხდებიან“.

ილია ჭავჭავაძე,
„ქვათა ლაღადი“.

ილიას ნაწერს ვინმეს კომენტარი ნათელს ვერ მოჰფენს, კერძოდ ეს ციტატა ნათელზე ნათელია, იგი დაწერილია ასი წლის წინათ, და მაინც, მასში ნაწინასწარმეტყველევია ბაგრატიონის სახელობის სომეხთა ბატალიონების „კაცთმოყვარული“ ქვევა-მოქმედება ქართველების ფიზიკურად ამოსა-

უშუადა, რასაც აფხაზეთში უკვე კი ხანია ასრულებენ, ჯავახუშვილი და სხვებთან კი — მალე განსახორციელებელ მიზნად ესახებათ. ემ, ადამიანს, აბა, როგორ არ გაგახსენდება, სპიტაკის მინისტრის სომხეთში, როცა ქართველები პირველი გაეშურნენ კატასტროფის დასაგეგმად და ყოველმხრივ დახმარებას უწყევდნენ სასონარკვეთილებაში ჩავარდნილ სომხებს, ახლა კი მათი შტო აფხაზეთში, ნიშნად „მაღლიერების“, ქართველებს ყელებს ლადრავენ...

გვიანდელი ჩანართი: ექვთი წლის ლოდინის შემდეგ „ქართველოს რესპუბლიკამ“, როგორც იქნა, გამახარა: დაბეჭდა ჩემი ვრცელი წერილი „1992 წლის თებერვალი, მარტი, აპრილი, ამა, მაისიც...“ მე, როგორც „შტოვან“ მწერალს, თითქოს პროტექცია არ უნდა მჭირდებოდეს, მაგრამ რას იზამ, ორი პატრუცავები პიროვნების რეკომენდაცია რომ არა, ალბათ, არც დაიბეჭდებოდა (აქ „ალბათ“, მაინც ვფიქრობ, ზედმეტი უნდა იყოს). შოდა, რაკი ოროვე პიროვნება ანტისტალინელია, რედაქციას დაბეჯითებით სთხოვეს ჩემი წერილიდან სტალინის ქება ამოეღოთ; მიუხედავად ჩემი პროტესტისა, რედაქციამ მათ უფრო გაუნია ანგარიში, ვიდრე ავტორს, თუმცა მანამდე ამავე გაზეთის ფურცლებზე სტალინის დასაცავად რუსულიდან თარგმნილი ორი, ორი ნივთი გამოაქვეყნა — ყუზრაისა და ბუნჩიკოვისა...

აი ისიც, ჩემი წერილიდან ამოღებული „კრამოლა“:

„...თუნდაც წლევეანდელ არჩევნებში საზოგადოება „სტალინსაც“ დართონ მონაწილეობის უფლება და თუნდ იოსებ სტალინის ნეშტი სულ მალე გადმოვასვენოთ საქართველოში და, დიხაც, უნდა გადმოვასვენოთ, როგორც გიგანტი-ქართველისა, რომელსაც, დრო მოვა, შოფლიო ისტორია უსაკვირველეს ადამიანთა სიაში შეიტანს და... ნუთუ ჩვენ, დღევანდელმა ქართველებმა — დაუდულარ და, თუგინდ დადულებულ, მაგრამ ჩიტრეკია, შუშტრუკანა ჭკუსანებს არ ვგულისხმობ, — იმ ქართველის საფლავი უნდა დავკარგოთ, რომელიც 30 წელიწადი მთელ შოფლიოს კიდით კიდემდე აზანზარებდა?! ახლა დიდი და ცივილიზებული ქვეყნები სამეცნიერო ექსპედიციებსაც კი აგზავნიან მე-13 საუკუნეში აღსრულებულ ჩინგისხანის, იმ დროს გასაიდუმლოებული სამარის მისაკვლევადა და... ჩვენც ასეთივე თავსატეხი არცოდნის ამოცნობა დავუჭოვოთ შთამომავალთ?“

(ამას მოსდევს დაახლოებით კიდევ ორი გვერდი, სადაც მოთხრობილია, თუ რა უშუალო მონაწილეობა მიიღო სტალინმა ქართული ლიტერატურის ისტორიისადმი მიძღვნილ მოხსენების სრულყოფაში, რომლითაც ჩვენი დღევანდელი უნდა წარმდგარიყო მოსკოვში, 1934 წელს, საბჭოთა მწერლების საკავშირო ყრილობაზე).

„სამი-ოთხი წლის წინათ, როცა კომუნისტურმა ხელისუფლებამ თავის ქვეშეჭრდომთ ენის ამოღების ნება დართო, ჯერ ოდნავ გასაგონად, ცოტა მერე საკმაოდ გასაგონად, მერე და მერე კი ხმამალა, მომგებიან ჩვევად იქცა, ყოველგვარი სიგლახე, ყოველნაირი ბოროტება კომუნისტურ რეჟიმს

შეხოცო გასახმობ ხელზე და ამას, ასე განსაჯეთ, უფრო ყოფილი კომუნისტები სჩადიან, რასაკვირველია, ყოფილობამდე მხოლოდ მარტო-ლეთით აღჭურვილი კომუნისტები, — აკი რწმენით კომუნისტები განსაკუთრებით სტალინის სიკვდილის შემდეგ, არავისი, არ წყნისი არ მნამდა და არ მნამს, თუკი ის, არ მოიჩერჩეტებს.

ისე კი, თითქოს ძალზე სასაცილოა, რომ მე, ნაპოინერალიც არა, ანტიკომუნისტობისათვის შვიდი წლით ნაპატიმრალი ჩვენს პრავმატულ — „რას გამოვჩრების“ დროში ვიცავდე ჩემთვის ახლა აბსოლუტურად არაფერში გამოსადეგ, არაფრის მომცემ კომუნისტებს, სტალინსაც კი...

ო, არა, მე მათ არ ვიცავ, მე მხოლოდ მხარში ვუდგევარ ჭეშმარიტებას, ამ პოზიციიდან კი, ზოგჯერ შეიძლება, ისიც დაგჭირდეს, რომ ყველასათვის, თითქოს, სრულიად ნათელ სიმართლესაც დასაცავი სიტყვა შეანიო“.

არა, ეს არაა მართალი, თითქოს დღეს ცენზურა აღარ არსებობდეს, ეს სწორია, სახელმწიფო ცენზურა მართლაც არ არსებობს, მაგრამ არსებობს ცალკეული გაზეთის, რედაქციის ცენზურა... მე, მაგალითად, ამ ცენზურამ ამომიგდო ასეთი „პასაჟი“:

„...ასე რომ, თუკი „თევდორისებური გმირული რამ“ მაინც გაკეთდა, ეს მხოლოდ და მხოლოდ ისევ „ბოლშევიკური ტირანიის“ თანხმობით და მისივე ხელის შეწყობით.

„გასართობად“ მარტო ერთ მაგალითს მოგაგონებთ: საბჭოური პერიოდის ქართული კულტურის მართლაც დიდებული ძეგლი „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი“, რომლის პირველი ტომი 1950 წელს გამოვიდა, როგორ, იგი „გმირულმა ქართველმა ინტელიგენციამ“ საბჭოთა ხელისუფლებისგან ფარულად, საიდუმლოდ შეადგინა და ნიკიფორე ირნახივით რომში აიწყო და დასტამბა, ანდა მის მთავარ ხელმძღვანელს, არნოლდ ჩიქობავას, საუბარში სიტყვა თუ დასცდა „კაციჭამია“ სტალინთან, ამ ამბავმა „ტირანი“ ისე გააცოფა, რომ „თევდორე“ აკადემიკოსს თავი კრემლიდან პირდაპირ ყინულეთში უკრა?!

ერთხელ ვასილ მჟავანაძემ, ბუნებით კეთილმა კაცმა, მასთან დაახლოებულ ცნობილ პირს უთხრა, მოემზადეთ, ხვალ სანადიროდ წავიდეთო. უმაღლესი ხელისუფლების ყურადღება ამ ცნობილ პირს არასოდეს არ აკლდა, მაგრამ ამ მიწვევამ მაინც დიდი სიამოვნება მოჰგვარა და მოემზადა კიდევ, მაგრამ... ვასილი სანადიროდ როგორღაც ისე წავიდა, ეს ამბავი თანამონადირისათვის არც შეუტყობინებია, ეს კი მისთვის თავზე მესხს დაცემის მაგვარი იყო, კაცი ლამის შოკში ჩავარდა, ტემპერატურამ აუნია, ათასი შავი ფიქრი დააცხრა თავს: ჩემმა მოშურნე მტრებმა ამ ერთ დღეში, მაინც რა უთხრეს ვასილ პავლოვიჩს ისეთი, რა გესლი ჩაანვეთეს, ასე უეცრად რომ შემრისხა და ჩემზე ხელი აიღოო...

სწეული მხოლოდ მაშინ მომჯობინდა და სანოლიდანაც ცქვიტად წამოდგა, როცა დიდად გახარებულმა, შოფრის ხელით, მჟავანაძისგან ძღვენი მიიღო: სანადირევი ღორის თავი!

დახა, ეს ცნობილი პირი კი იმდროინდელი ქართველი ინტელიგენციის ერთ-ერთი გამოჩენილი თავკაცი გახლდათ, და ეს პატარა ესტრონიკის გასაკილავედ, მის პატარა კაცობის დასამონებლად როდი შეეძებოდა ადგილზე, რომელიც გნებავთ, „თევდორე მღვდელ“ — ინტელიგენტს ზუსტად ამგვარვე ოდისეა გადახდებოდა: გპირულ სამოქმედოთ არავის, არავის გული არ მიუწევდა, რადგან ეს იგივე იყო, მიქელ-გაბრიელთან ბაიბურთი გეთამაშა, რომელსაც, წინასწარ იცოდი, უჭველად წააგებდი...”

ამ „ცნობილ პირში“ (ჩემი გულუბრყვილო დახმარებით!) რედაქციამ ირაკლი აბაშიძე ამოიცირო და მთელი ეს ადგილი ამოავდო, არადა, ეს ნამდვილი ფაქტია, რაც, ირაკლის სიცოცხლეშივე, არაერთისთვის სიცილით უამბონა მის დისწულს, პროზაიკოსს გურამ ხარაიძეს.

ამ რამდენიმე წლის წინათ მწერალთა კავშირის თავმჯდომარემ გურამ ფანჯიკიძემ გაზეთ „კავკასიონში“ გამოაქვეყნა ჟრცელი წერილი: „ქართულ მწერლობას არასოდეს არ დაუთმია პოზიციები“. ვითომ ასეა საქმე? ვითომ საბჭოთა მწერლები, ყველანი (ერთი-ორის გამოკლებით) უსაპნოდ არ ვუძურებოდით არსებულ საბჭოთა წყობილებას და მის, თავკაცებს უ...?! მარტო ის რად ღირს, თუნდაც ბესო ფლენტს რომ თავი დავანებოთ, „ხალხის მტრის“ მიხეილ ჯავახიშვილის ფიზიკური განადგურების სურვილი ისეთმა მწერლებმა გამოთქვეს, რომელთა გვარების დასახელება, ადამიანური სინდისის წინაშე, მეუბერხულება... საქართველოს მწერალთა კავშირის ისტორიკოსი რევაზ კვერენჩილაძე წერს:

„ბოლოს პრეზიდენტმა დაადგინა: „მიხეილ ჯავახიშვილი როგორც ხალხის მტერი, ჯაშუში და დივერსანტი გარიცხულ იქნას მწერალთა კავშირიდან და ფიზიკურად განადგურებული“.

იმ მძიმე წლებში მწერალთა კავშირის ბევრჯერ დაუდგენია — მწერალთა კავშირიდან გაირიცხოსო, მაგრამ „ფიზიკურად განადგურებული იქნესო“ — ეს სამუდამო ლაქად დააჩნდა მწერალთა ორგანიზაციას“.

დახა, აი როგორ არ „თმობდა თავის პოზიციებს“ ქართული მწერლობა საბჭოთა ხელისუფლების ბატონობის წლებში!

ჩემს ამ წერილში დადებითად მყავს ნახსენები ბოროს კაკუბავა, თანაც მხოლოდ გვართ, მაგრამ ისიც ამომალეს, არადა, თავის ნამძღვარებაში რედაქცია აფრთხილებს მკითხველს, „წერილის ცალკეულ მონაკვეთებს ისტორიის ჭრალში უნდა გავხედოთ“. პოდა, თუ ექვსი წლის წინანდელ ისტორიას ასეთი, მიუკერძოებელი თვალთ შევხედავთ, დავინახავთ, რომ იმ დროს კაკუბავა არც ღორის ქურდად იყო ცნობილი და არც გამსახურდიას მხარდამჭერად; პირიქით, გამსახურდიას პრეზიდენტობისას იგი მიუვარდა „საქართველოს რესპუბლიკის“ რედაქტორის მოადგილეს კახა სიხარულიძეს და მიახალა, ასე ნუ აქებთ გამსახურდიას, ის საქები კაცი არ არისო, გამსახურდიას „გადაპრეზიდენტობისას“ კი გაზეთ „თბილისის“ ფურცლებზე მას „ბნელი ლაქე“ უწოდა. სამწუხაროდ, მომდევნო წლებში საზოგადოებრივ ცხოვრებაში კაკუბავამ არაერთი გონნაკლული ნაბიჯი გადადგა, მაგრამ, რაკენა, 1992 წელს დაწერილ სტატიაში მე არ შემეძლო ყოველივე ეს

განმეჭვრითა... იმ წლის შემდეგ, რომელსაც მიმოვიხილავ, შევარდნაძეს, აბა, ვინ არ განუდგა, მაგრამ იმხანობას ყველა ესენი, ვახტანგ გორგაძის მემკვიდრე კვარაცხელია, ჯაბა იოსელიანი გვერდით ედგნენ და ზურგს უკრებდნენ.

რედაქციის ცენზურამ ხელყო აგრეთვე ზოგიერთი სხვა „წვრილმანიც“, რომლებიც არა ისტორიის, არამედ დღევანდელი თვალთაა დანახული.

საერთოდ კი, დაუშვებლად მიმაჩნია, მაგალითად, ყველა ის ნიჭიერი მწერალი, სიცოცხლეში სიგლახითაც ცნობილი, სიკვდილის შემდეგ ანგელოზად გამოვაცხადოთ; ბევრი მათგანი ამით თამამდება და რეპუტაციას არ უფრთხილდება, რაკი ფიქრობს, მე როცა აღარ ვიქნები, ჩემზე მხოლოდ ჩემი ნაწერების მიხედვით იმსჯელებენო...

„ცხინვალის შრომისა და ომის ვეტერანები, პენსიონერთა საბჭო აქტიურად ემზადება ი.ბ.სტალინის დაბადების 119 წლისთავის აღსანიშნავად. გადამწყვეტილი აქვთ მისი იუბილეისათვის გამოსცენ ნარკვევთა კრებული, რომელიც ახალი მასალების საფუძველზე მკითხველთა ფართო საზოგადოებისათვის ცხადს გახდის, რომ სტალინი ეროვნებით ოსი იყო“.

გაზეთი „ახალი თაობა“, 22.10.98.

იცოცხლეთ, ოსებმა იციან სტალინის ფასი, ბევრმა ქართველმა კი — არა! რა საშინლაროა!..

ახალთახალი ჩანართი:

„ცოტად თუ გვირად შეშლილია ყველა პოეტი“

ჩემი ამ პანაწინა წერილის ეს სათაური ნასესხებია. იგი ეკუთვნის ჩვენი დიდებულ პოეტს შოთა ნიშნიანიძეს. ამ სტრიქონებში გამოთქმული აზრი, ასე ვთქვათ, თვითკრიტიკულია. ამას მაფიქრებინებს მისივე მეორე მოსაზრებაც, რომელიც გამოთქმულია პოემა „ვირის აპოლოგიაში“ („ცისკარი“, №7, 1991 წელი):

„იმ ქვეყნებში სადაც ვირები არიან, კარგი პოეტები იბადებიან. მე უფრო კარგი პოეტი ვიქნებოდი, კახეთში რომ გაეზრდილიყავი... ვირები და პოეტები რომ არ არსებობდნენ, — სიბრაღული და სათნოება ძალიან ცოტა იქნებოდა ამ ცოდვილ მიწაზე...“.

რა ვქნა, პირველ მტკიცებაში პატივცემულ პოეტს ვერ დავეთანხმები: მართალია, იგი კახეთში არ დაბადებულა და არც გაზრდილა, მაგრამ მას მაინც, ჩვენი გონებისათვის უფრო ხელმისაწვდენი ჩრდილოელი მეზობლების — პუშკინის, ლერმონტოვის, ტუტჩევისა არ იყოს, პოეტურად თითქმის ერთი უხეირო ლექსიც არ მოეპოვება, ხოლო რაც შეეხება მის მეორე მტკიცებას, კვლავ რა ვქნა, ბოდიშს კი ვიხდი, მაგრამ... ვერც აქ დავეთანხმები: „აპოლოგიის“ დაწერის მერე დრო თუმცა ბევრი გავიდა, მაგრამ საქართველოში ვირები და პოეტები ახლაც თავზე საყრელია, სიბრაღული და სათნოება კი მაინც სანთლით საძებნია!

ამ მცირე პრეამბულის შემდეგ „საქართველოს რესპუბლიკის“ რედაქციას უმორჩილესად ვთხოვ ნება დამართოს მოვიყვანო ორიოდ ამონაწერი წერ-

ილიდან, რომლის სათაურია „ერთი შემაშფოთებელი განცხადების პასუხად“.

„შეუძლებელია შეშფოთება არ გამოვხატო და ჩემი მოსაზრება არ გაგიზაროთ თქვენს გაზეთში („საქართველოს რესპუბლიკა“ 1998 წლის ივნისის 11 ნომერი) გამოქვეყნებული ერთი განცხადების პასუხად (18.11.98): „...პი-იანი ნლების „დანოსებს“ რომ ტყუპისცალივით ჰგავს და აგრესიით აქარბებს კიდევ მათ“.

„...სადაც საჯაროდ გაისმის მონოღება, დაისაჯოს მწერალი განსხვავებული აზრისათვის“.

ეს ოქრო სტრიქონები ეკუთვნის, როგორც რედაქცია წარმოგიდგენს, ცნობილ პოეტს გივი ალხაზიშვილს, რომელსაც, სამწუხაროდ, პირადად არ ვიცნობ, არც ოდესმე სახით მინახავს, ესეც, რა თქმა უნდა, ჩემდა სამწუხაროდ, არც ის ვიცი, როგორც პოეტი სად დაიბადა და სად გაიზარდა, კახეთში თუ მთიანეთში, ვიცი კი, რომ ის გამომცემლობა „მერანის“ მთავარი რედაქტორია და ახლა, აბა, რა დავფარო, წმინდა გულით ვებარბები ყველა იმ ავტორს, ვისაც მასთან შეხვედრა მოუწევს, — ო, მათ თავისი ლიტერატურული რჩევა-დარიგებით რაროგ ტანს ააყრე-ვინებს, წონაში რა დიდად მოამატებინებს! შემოქმედებითად, რასაკვირველია, შემოქმედებითად!

ცნობილმა პოეტმა გივი ალხაზიშვილმა რაკი ომბუდსმენივით მინასთან გაასწორა თეიმურაზ ჭანტურაშვილის დამცველი პოლიტიკტიმრები, მერე, საიდან სადაო, წმინდაო საბაო, თავის „შეშფოთებულ“ წერილზე თითქოს შექანიკურად მიკერებულ პოსტსკროპტუმში სპეციალურად გამკრა მეც კბილი, და მერე როგორ? ა, ბატონო:

„...იტა ბუაჩიძის წერილში დაცინვითაა მოხსენიებული გალაკტიონ ტაბიძე... შეიძლება თქვან, რომ თავისუფალ პრესაში ყველას შეუძლია ასევე თავისუფლად თავისი აზრი გამოაქვეყნოს, მაგრამ განა შეიძლება უკომენტაროდ დავტოვოთ ჩვენი კლასიკოსებისადმი აშკარად გამოხატული ზიზღი?“

ცნობილი პოეტი გივი ალხაზიშვილი, არ ვიცი კი ვის დასაბნევადა, არ ასახელებს წერილის თუ წერილების სათაურებს, სადაც მე, „საქართველოს რესპუბლიკის“ მიერ მცოვნად გამოცხადებული (რასაკვირველია, ჭალარას მნიშვნელობით, მე ზომ უკვე მნ წლისა ვარ), დაცინვით ვიხსენებ გალაკტიონ ტაბიძეს და აშკარად ზიზღს გამოვხატავ კლასიკოსების მიმართ...

ჩემს მოფამფალეზულ (უკვე დროა!) მეხსიერებას თუ ვენდობი, ცნობილი პოეტი გივი ალხაზიშვილი, ვფიქრობ, უნდა ეყრდნობოდე ჩემს ვრცელ წერილს — „1992 წლის თებერვალი, მარტი, აპრილი, აპა, მაისი!...“, რომლის დაბეჭდვით დიდად გამახარა „საქართველოს რესპუბლიკამ“ და რომელმაც წყველა-კრულვა გამოიწვია ყოფილი კარვის ქალების გონებრივ დონეზე მყოფ მკითხველებში და არა მათნაირებში კი — მადლობა და ლოცვა-კურთხევა...

მაგრამ ამ წერილის გარდა მე მაქვს გამოქვეყნებული სხვა წერილებიც, აგრეთვე „შავი წიგნი“, „შავზე შავი წიგნი“, „Такое длинное, длинное письмо Виктору Астафьеву“ და „ხალხის მტრის ჩანაწერები ნახევარი საუკუნის

მანძილზე“, რომელიც, დავით სარაჯიშვილის მალმერთებლის და მისი მიმდევრის, კაი კაცის ელგაუჯა ბუბუტიშვილის მეცენატობის, უკვე უხელო-ბილია და, ალბათ, მალე გამოვა.

და თუ ჩემს ყველა ამ ნაწერში ცნობილი პოეტი გივი ალხაზიშვილი — საამისოდ ვიძლევი ორი კვირის ვადას, — თუ ვერ ამოკრეფს დოკუმენტურ ციტატებს, მის მიერ ჩემს მიმართ წამოყენებული პრო-ვოკაციული ბრალდების დასადასტურებლად, მე უფლებას ვიტოვებ ალექსანდრე სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოში: დაე, მან გამოიტანოს ობიექტური ვერდიქტი იმის თაობაზე, თუ რამდენად მართებულია მართლაც ცნობილი, მაგრამ არა შეშლილი, მგოსნის შოთა ნიშნაიძის ის თეორიული მოსაზრება, რომ

„ცოტად თუ ბევრად შეშლილია ყველა პოეტი!“

კიტა ბუჩიძე
20 ნოემბერი,
1998 წელი.

„საქართველოს რესპუბლიკის“ რედაქტორს ასანებლიძეს არმაზ ჩემო!

დიდ მადლობას გიძღვნით ჩემი „თებერვალ-მაისის“ დაბეჭდვისათვის, ოღონდ ამ მადლობას პატარა საყვედურიც უნდა მოვაცულო: მე დაბეჯითებით გთხოვთ „სტალინს“ ნუ ამოიღებთ-მეთქი, თქვენ კი მე კი არა, უფრო ჩემს „პროტექტორებს“ გაუწიეთ ანგარიში: თქვე კაი ხალხო, „საქართველოს რესპუბლიკამ“ სტალინის დასაცავად ორი წიგნი დაბეჭდა, ჟურნალისა და ბუნჩიკოვისა, და ძალიან კარგადაც მოიქცა და... მე რა გავხდები ასეთი?

ჩემმა წამებულმა წერილმა დიდი ინტერესი გამოიწვია მკითხველთა „ორივე“ ფენაში. მე ვფიქრობ, მიუხედავად მოუცლელობისა, იგი შევარდნაძემაც წაიკითხა, ალბათ, ამიტომაც მისმა აპარატმა საჩუქრად კაპიტალური წიგნი „შევარდნაძე“ გამომიგზავნა: როგორ ფიქრობთ, ის წერილი რომ არ დაბეჭდილიყო, „უმაღლეს ეშელონში“ ვინმეს გავახსენებდებოდი?

მე მაინც მგონია, „საქართველოს რესპუბლიკაში“ ჩემი რამე რომ დაიბეჭდოს, ამისათვის თქვენთან პროტექცია და რეკომენდაცია არ უნდა მჭირდებოდეს, კაცი ორჯერ მზოცონად გამოამაცხადეთ. ახლა ეს „მზოცონი“ ამ პატარა წერილს გიგზავნით, რომლის გამოქვეყნებაზე უარი არ უნდა მითხრათ: იგი არ ეხება ჩხეიძე-ჭანტურიშვილის შორის დისკუსიას, რომელიც უკვე შეწყვიტეთ; ალხაზიშვილმა სრულიად უსაფუძვლოდ იდიოტური ბრალდება დასდო, რომლის მოგერიება თქვენი ვალიცაა, აკი ეს „დაცინვა გალაკტიონ ტაბიძეზე“ და „ზიზლი კლასიკოსებისადმი“ თქვენს გაზეთში დაიბეჭდა „უკომენტაროდ!“

ჩემი ეს „სტატია“ არაა თქვენი გაზეთისათვის დამახასიათებელი, ასე ვთქვათ, აკადემიურ სტილში დაწერილი, მასში ცოტაოდენი ირონიაც ურევია და, დაე, თქვენ ეს ნუ შეგაშინებთ და ნურაფერს ამომიშლით.

რაც „მთავარია“, პონორარს არ მოვითხოვ.

ჰოდა, თუ დაბეჭდავთ, დაავალეთ ვინმეს დამირეკოს, იბეჭდება თქვენი წერილი", გაზეთი რომ ვიყიდო.

რა ვქნა, ყოველდღიურად „საქართველოს რესპუბლიკასაც“ ვერ ვყიდულობ, — „ფულ იობტურ“.

საქრებულო
საბჭოთა საქართველო

ჯიჯია ბუაჩიძე

21 ნოემბერი, 1998 წელი.

ეებს, არმაზ, არმაზ!

რაკი არ უპირებთ დაბეჭდვას ჩემს ციკქნა წერილს მადლცხებულ ვირებზე და შეშლილ პოეტებზე, გთხოვთ დამიბრუნოთ ეგზემპლარი.

დაუბეჭდაობის მიზეზი ჩემთვის ნათელია: არ გინდათ მოიძღუროთ ცნობილი პოეტი ალხაზიშვილი, აკი თქვენ ორივენი, ჩემთან შედარებით, ბევრად ახალგაზრდები ბრძანდებით და კიდევ დიდი ხნის სიცოცხლე გინერათ და აგრეთვე ურთიერთობანიც, ჩემი დღეები კი დათვლილია...

სხვათა შორის, ასეთ შემთხვევებში, წარმავალთა დასამშვიდებლად, ფრანგები ამბობენ ხოლმე „ადიე“, ინგლისელები — „გუდ ბაი“, იაპონელები კი — „საიონარა!“

ჯიჯია ბუაჩიძე

29 ნოემბერი,

1998 წელი.

ყველა ჩვენ, მუშაც, გლეხიც, ინტელიგენტიც, საერთოდ, არასწორად და საზარლად ვლაპარაკობთ ქართულად, რაც, სამწუხაროდ, ნაკლად არ გვეთვისლება.

ამ ბოლო დროს ტელევიზიამ შესაშური საქმე წამოიწყო, სწორი, მართებული ქართულის სისტემატური „გაკვეთილები“ შემოიღო, რომლებსაც ენის ჩინებული მცოდნე შუქია აფრიდონიძე უძღვება. მე მის ყურადღებას მივაქცევდი, რათა შეებრძოლოს სალაპარაკო და ნაბეჭდ ქართულში მასობრივად შემოჭრილ უარყოფის მიმანიშნებელ „უ“-ს ნაცვლად „არ“-ს, მაგალითად, „არგადაზდა“ (გადაუზღელობა), „არდაბეჭდვა“ (დაუბეჭდაობა), „არგარჯა“ (გაურჯელობა), „არგამოლევა“, „არგანშენდა“ და მრავალი სხვა... ქართულში გვაქვს არაერთი „არ“-იანი სიტყვა, მაგალითად, არცოდნა, არცოდნააო, არდავინწყება და ზოგიერთი სხვაც, მაგრამ ეს მათ ბუნებით მოსდგამთ, და თუ ყველა სიტყვა ამ თარგზე ავანყვეთ, ენა უსასველოდ გალარობდება, დაქვეითდება.

აქვე იმასაც შევნიშნავდი, რაზეც ერთხელ უკვე ვწერდი: ძალზე გაზრცელებული, კარგ მოქართულებშიც კი, „ანყობს, მანყობს, გვანყობს“ რუსულის კალკია (устроить, устраивать) და, აბა, მას რით ჩამორჩება საუცხოო ქართული გამოთქმა — ხელს არ აძლევს, ხელს არ მაძლევს, ხელს არ გვაძლევს?

ადამიანები, რომლებიც მიყვარდა (გარდაცვლილებიდან): ტერენტი ბუა-ჩიძე (სოფლად ბავშვობისა და ყმაწვილობისდროინდელი მეგობარი, ჩემი თანატოლი, დაიღუპა მეორე მსოფლიო ომში), ორდე დგენაძე (ქვეყნის მშენებელი), აკაკი დევიძე (დრამატურგი), ალექსანდრე გამყრელიძე (ენათმეცნიერი), ალექსანდრე გოგია (მუშაობდა მეორე კოლონიაში ტექნიკურ ზედამხედველად), ალექსანდრე (მურა) დუდუჩავა (კრიტიკოსი — იმსხვერპლა 1937 წელს), დავით ვირსალაძე (გერმანული ენის მასწავლებელი უნივერსიტეტში — იმსხვერპლა 1937 წელს), ოთარ კანდელაკი (პოეტი, პროვიზორი), აკაკი კვანტალიანი (მარჯანიშვილის თეატრის მსახიობი), დავით კვიციანი (პედიატრი), შარლ ლაში (ჩემი თანაკურსელი), გერტრუდა მაიერი (გერმანული ენის მასწავლებელი უნივერსიტეტში, დააპატიმრეს, როგორც გერმანელი, 1941 წელს), ალექსანდრე ნეიმანი (ლექსიკოლოგი), ნიკოლოზ (კოლია) სტურუა (ისტორიკოსი), სოლომონ ფურცელაძე (რუსული ენის მასწავლებელი მე-14 შრომის სკოლაში), ვაჟა ჩინჩალაძე (ზაქარია ფალიაშვილის მუზეუმის ერთპიროვნული შემქმნელი — დამაარსებელი), გვანჯი ჩიქოვანი (პატიმარი მეორე კოლონიაში), მიხეილ ჭაბაშვილი (ენათმეცნიერი), სერგო ჭელიძე (თეატრალური რეჟისორი).

სიცოცხლის მომსწრაფავი დიდი უბედურება მენია: ამ ორი წლის წინათ თამაზ კვაჭანტრაძემ, მინისტრობისას, ჩემგან გამოსაცემად წაიღო ჩემი პუბლიცისტური ნაწერების ათასგვერდიანი ხელნაწერი კრებული, რომელიც, — გამოუცემლობას ვინ ჩივის! — სად მიკარგა, ახლა ეს თავადაც ვერ მოუგონებია.

არადა, მისი ნაცვალი, მეორე ეგზემპლარი მქონდეს მაინც...

უწინარესად პრეზიდენტის საყურადღებოდ და გასაბგონად:

„დიდი ნიჭია სხვის მოსმენა, — გვასწავლის ნიგნი, სულელიც ზოგჯერ იტყვის რამეს წესით და რიგით. შენ იმას ნუკი უთვალთვალე, — ვინ ამბობს ამას, — ყური დაუგდე მხოლოდ იმას, — რას ამბობს იგი. ...თუკი სამშობლოს სიყვარული ფანატიზმია, მაშინ ფანატიზმს გაუმარჯოს ამ ქვეყანაზე!“

ლადო მრელაშვილი

(ჩვენი დროის ქართველი ომარი ხაიამი).

ბოდიშის მოხდით გავიმეორებ იმას, რაც ამ წერილის დასაწყისში მოგახსენეთ: ამას წინათ მოსკოვის ტელევიზიამ გადასცა, დემოგრაფიის სფეროში, მიუხედავად საერთო ეკონომიკური სიდუხჭირისა, ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები, ყველანი, გარდა რუსეთისა და საქართველოსი, აღმავლობას განიცდიან, მოსახლეობა მრავლდება და მრავლდება, რუსეთსა და საქართველოში კი კატასტროფულად მცირდება და მცირდება...

რუსეთის ეს სტატისტიკა მარტო ქართველებზე როდია დაყრდნობილი, ჩვენ სრულ აღსასრულამდე მისულად თუ არ გვევლიან, ამაზე დიდად გვეხმარებიან ჩვენი „ძმები“, სომხები და უფრო კი — აზერბაიჯანელები, რომლებიც საქართველოში ცხოვრობენ.

რუსეთში კომუნისტების მეთაური გენადი ზოუგანოვი, ასე თავგამოდებით რომ მიისწრაფვის ხელისუფლების მწვერვალებისკენ, ელცინს უძიმეს ბრალდებად უყენებს, რომ... „Страна вымирает!“ ციმბირის ყველაზე დიდი მხარის, კრასნოიარსკის ახლად არჩეულმა გუბერნატორმა, გენერალმა ლებედმა, რომელიც რუსეთის პრეზიდენტობას უმიზნებს, სულ აგერ ახლა განაცხადა, თუ მას აირჩევენ, პირველ რიგში — „Я подниму рождаемость...“ („Свободная Грузия“, 22.10.98.).

ჰოდა, თუკი ასე ფიქრობენ თავიანთ ეროვნულ უბედურებაზე 150 მილიონიან რუსეთში, საინტერესოა, ნეტავ რა ფიქრებს ეძლევა 3 მილიონი ქართველის პრეზიდენტი, რომლის ქვეყნის ძირითადი მოსახლეობა, თავისი უჭკუობით, დღითიდღე იწროტება და იწროტება...

ჩვენი დანრეტის ამბავი ახლა თქვენც გეხებათ, როგორც პარლამენტის თავმჯდომარეს, ბატონო ზურაბ! თქვენ უთუოდ ნიჭიერი კაცი ბრძანდებით და, რასაკვირველია, ინიტილიგენტიც, რაც ბუნებით დასყვება ადამიანს, თორემ... რამდენს ვიცნობ განათლებულ მოტუტუცოს, ტუტუცსაც კი!

მე შიბლავს თქვენი მსჯელობის მანერა, მომხდარი ამბების ანალიზი, თქვენ ჩინებულად ლაპარაკობთ ქართულად და რუსულად, მგონი ინგლისურადაც (როგორც მითხრეს დედათქვენიც მშვენიერი მოქართულა), არ ვიცი მხოლოდ, როგორი ორგანიზატორი იქნებით, თქვენ ხომ ჯერ დამოუკიდებლად მუშაობა ფაქტურად არ გიხდებათ, არადა, საპრეზიდენტო ასაკს, რამდენადაც ვიცი, უკვე მიაღწიეთ, მაგრამ ღრმად მჯერა, თუკი ეღუარდ შევარდნაძე კვლავ წამოაყენებს ამ პოსტზე თავის კანდიდატურას, თქვენ მას, როგორც საიმედო მისი მეგობარი, არ გაეფიქრებთ. სხვათა შორის, ალბათ ასევე მოიქცევა საპრეზიდენტოდ მეორე ჩემი სიმპატა — თეიმურაზ შაშიაშვილი, რომელიც, საერთოდ, ცენტრის მიერ რატომღაც მივინწყებულია, არადა, ის თავიანი კაცია, ენერგიული, სამართლიანი, ცუდისა და კარგის გამჩვევი, და რაც მთავარია, ჩემთვის რაც მთავარია, იგი, არცთუ ისე ახალგაზრდა, უკვე სამი შვილის მამაა და თუ საქმეზე მიდგა, მეოთხეზეც იფიქრებს...

დაახ, მომავალ ჩვენს პრეზიდენტს (შევარდნაძის გამოკლებით) ოთხი შვილი მაინც უნდა ჰყავდეს, გადაშენებისკენ მიმავალი ხალხისთვის ცოცხალი მაგალითის მიძემი უნდა იყოს, მაშინ ექნება წონა და ფასი მის მოწოდებას ჯერ ერის გამეჩხეროანების დასაძლევადად, მერე კი მის გასამრავლებლად.

თქვენ ამ მხრივ, ბატონო ზურაბ, არაფერი ხელს არ გიშლით, პირიქით, ასაკი ხელს გიწყობთ: თქვენი მეორე შვილი ახლა 2 წლისაა, ჰოდა, ინტერვალი საკმარისია, რომ მეორეს მესამე მოაყოლოთ, შემდეგ მეოთხე...

საამისოდ, მე მგონია ვერც ფინანსური მდგომარეობა დაგაბრკოლებთ, თქვენ მიერ შევსებული დეკლარაციით თქვენი წლიური შემოსავალი ხომ 5 ათას 490 ლარია.

„მაგალითი ხომ ყველა ქადაგებაზე უფრო ძლიერია და მუქვენი მუქვენი“
ლი“, — ბრძანებს პატრიარქი.

დიახ, მხოლოდ ცოცხალი მაგალითი თუ გვიშველის, და ეს ცოცხალი მაგალითი, უპირველეს ყოვლისა, პარლამენტარებიდან უნდა დაიწყოს. ცხადია, ხნიერებს შვილიერებას ველარ დავავალდებულებთ, მაგრამ პარლამენტში ბევრია ახალგაზრდა და შედარებით ახალგაზრდაც, რომლებსაც თავდაცვის მინისტრ დავით თევზაძესავით 6 შვილს ვერ მოვთხოვთ (თუმცა ეს მისთვის არავის მოუთხოვია, — მისივე სინდისმა და შორსმჭვრეტელობამ უკარნახა!), მაგრამ ოთხზე ნაკლები არავინ არ უნდა იყოლიოს, და არ უნდა გაეწიოს ანგარიში მოსალოდნელ თავის მართლებას, რომ ბინა არა აქვთ საკმარისი, ხელფასი არ ჰყოფნით, ცოლი მყავთ სნეული და სხვა ამისთანები, მაშინ როცა ბევრი მათგანი „მერსედესებით“ დაგროვებს და ერის ბედი დიდად არც ანუხებთ და ვერ გრძნობენ, დალუპვის პირას რომ ვიმყოფებით...

თქვენ ასეთ დეპუტატად რომ მიმაჩნდეთ, მაშინ ასეთ გრძელ ბარათს არც მოგწერდით, და თუ გულით გნადიათ, რომ გადაკრჩეთ და უჭკუო ხალხი ცოტათი მაინც ჭკუაზე მოვიდეს და სისხლში გამოჟღარდ, ილიას თვალით დანახულ დაუდევრობას გამოეთხოვოს, უწინარესად, პრეზიდენტს უნდა გამოაცემინოთ რაღაც კანონისმგვარი ბრძანებულება, რომ ჯარში, ჯარში...

ო, მე უკვე ვხედავ თქვენს გაცემულ სახეს, რადგან ისეთ რაღაცას გავალებთ, რომ, ბუნებრივია, ეჭვი დაგებადებათ, ხომ არ აუფროე, ხომ არ შევირეკე--

არა, მე სრულ გონებაზე ვარ და გირჩევთ, თქვენ და პრეზიდენტს, როგორც უმაღლეს ხელისუფალთ, ამიერიდან ჯარში გაიწვიოთ მხოლოდ დედისერთები და „დედისორები“, მრავალ შვილიანებიდან კი — არავინ!

ეს კარგი სასჯელი იქნება მათთვის, ვისაც საქართველო და ერის ბედი არაფრად უღირთ და ფეხებზე ჰკიდიათ მათი არყოფნის შემდეგ ქართველი ხალხი ამქვეყნად კიდევ იცოცხლებს თუ არა...

წინანდელი პარლამენტი დღევანდელისგან ეროვნული შეგნებით მაინცდამაინც დიდად არაფრით გამოირჩევა. პოდა, წინანდელმა პარლამენტმა ამ საკითხისადმი საპროსპირო გადანყვეტილება მიიღო, — დედისერთები საერთოდ ჯარში არ გაეწვიათ, რასაც ხმა მისცა 78 დეპუტატმა 45-ის საწინააღმდეგოდ! რასაკვირველია, ისინი ქვეყნისა და ერის ბედზე როდი ზრუნავდნენ, — უფრო მეტად თავიანთ ერთ ღირსილა შვილზე! რაკი ახლა ზუსტად ვერ მომიგონებია, ამიტომ შეიძლება ვცდებოდე, ეს საკითხი დღევანდელ პარლამენტშიც იდგა და, მგონი, რაღაც ამის მოშგავსო დადგენილება მიიღეს.

არადა, ასეთი კანონი თუ ბრძანებულება, თუმცა ბევრს გააკვირვებს და

გააოცებს, მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში მსგავსი რამ არც ხდება და არც მომზდარა, აკი ისინი ამონყვეტის გზაზე არ დგანან, ჩვენ კი ჩვენს ქვეყანაში გონივრულ ზომას უნდა მივმართოთ, რომ რამენაირად თავს შევიკავოთ რუსთვისაც არ უნდა გაენიოს ანგარიში, როგორ შეხედავენ ამას უცხოეთის ჩვენი მეგობარი ქვეყნები, რომელთა წინაშე ასე თავი მოგვაქვს ჩვენი უძველესი კულტურით და ცივილიზაციით...

მე, რა თქმა უნდა, დიდად მაინტერესებს, როგორ აღიქვამს ბატონი პრეზიდენტი სწორედ დედისერთების და „დედისორების“ განვევას ჯარში? ვფიქრობ, რომ უარყოფითად, აკი ასეთი აზრი ზევიდან, მისი თავიდან როდი მოდის, — მოდის ქვემოდან, პატარა კაციდან, თანაც მას, ესეც იცის, ათი ათასობით ერთი და ორშვილიანები წინ აღუდგებიან, იტყვიან, ეს ადამიანის უფლებების დარღვევა არისო, დემოკრატიის ლალატიაო და უმაღლვე მიმართავენ საჩივრით ქვეყნის ომბუდსმენს, რომელსაც, სხვათა შორის, მშვენიერი ცოლისგან, წინასწარი გააზრებით, ერთადერთი შვილი ჰყავს.

საერთოდ, ბატონო ზურაბ, საპასუხსაგებო თანამდებობაზე, სოკრატეს ჭკუაც რომ სქონდეთ, ამიერიდან ერთშვილიანები არ უნდა ინიშნებოდნენ და არ უნდა მიექცეს ყურადღება მათ და მათი ცოლების ცრუპენტელობას, რა ვქნათ, ბატონო, მეტი აღარ გავიჩნდა (ანდა გვიჩნდება).

ქართველი კაცი, გნებავთ კომუნისტი იყოს, გნებავთ ანტიკომუნისტი, თანამდებობის სავარძელში რომ ჩაბრძანდება, მერე მას ველარ იცნობ. მე მგონია, ნაადრევია თქვენზე ამის თქმა, ისე კი, ქართველი ერი რომ არ ამოწყდეს, მე საამისოდ ბევრი რამ ნაფიქრალი მაქვს და თუ მოისურვებთ, მზად ვარ გაგაცნოთ-გავიზიაროთ.*

რაკი სიტყვა ჯარზე ჩამოვარდა, იმსაც გეტყვით, რომ ჯარში არაქართველი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გაინვიოთ და ხელში ქართული იარაღი არ უნდა მისცეთ... რა ვუყოთ, რომ საქართველოს მოქალაქეა! აფხაზეთშიც კი, იყო შემთხვევები, როცა ზვიადისტი „მეომარი“ ქართველს ზურგში ესროდა და... სომეხი დაგინდობს?! ახალქალაქში მოსახლეობა თურმე „შენ-უნებულა“: „ჩვენ გენერალ გურგენიძეს მივმართეთ, ქართულ ჯარში სომხური ბატალიონი შექმნილიყო. ამ საკითხში კომპეტენტური არა ვარო და პასუხიც არ გავცვა“. („დილის გაზეთი“, 20.10.97.). აჰ, მაგრამ... „კომპეტენტური არა ვარო“, განა ეს პასუხი არ არის? სომხურმა ბატალიონებმა რაც აფხაზეთში თავი გამოიჩინეს ქართველების შხეცურ ფლეტა-ხოცვაში, თუნდ ერთი ქართველიც რომ დარჩეს საქართველოში, ამის დაკინებება, ამის მიტევება განა შეიძლება?!

ქართველი ერის გამრავლებაზე ზრუნვა, ბატონო ზურაბ, როგორც პარლამენტის თავმჯდომარეს, უკვე თქვენც გვეალებათ, ამიტომაც გწერთ ასე ვრცლად და მას აგრეთვე, რა თქმა უნდა, ბევროს, ძალზე ბევრის შესასმენად და გასაგონად.

მაგრამ მე ისიც ვიცი, რომ თქვენ ამ ჩვენს დაქცეულ სახელმწიფოში

დიდზე დიდი პოსტი გიკავიათ, რესპუბლიკაში მეორე კაცი ბრძანდებით, მაგრამ, ვიმეორებ, პირველი კაცის უნებართვოდ ნვეთ ენჯეფდუფულორ დააქცევთ, მაგრამ მაინც არა მგონია, ედუარდ შევარდნაძემ უნებართვოდ არ იღოს ქვეყნის უპირველესი, საბედისწერო ბედშავობა, რომ ბევრი აღარაფერი უკლია ქართველი ერის, როგორც ერის, თვითამონყვეტას, და თუ სხვა, საგანგებო ზომები არ იქნება მიღებული ქვეყნის, თუნდაც ამ უმკიძესი გასაჭირის დროს, ამას ვერ შეაჩერებს ვერც დიდებული სექტაკ-ლები და ვერც დემოგრაფიის დეპარტამენტები, ახლა რომ ორი თუ სამია, მათ კიდევ ათიც დაემატოს...

„კულტურა გადაარჩენს საქართველოს, საქართველომ უნდა გადაარჩინოს კულტურა“, ბრძანებს პრეზიდენტი, მაგრამ, ო, არა, კულტურა ვერ გადაარჩენს ფიზიკურად საქართველოს, იგი დაილუპება თავისი კულტურა-ანად...

პრეზიდენტის დაბადებიდან 70 წლისთავზე ერთი ავტორი (კიტა ცაგარეიშვილი) წერდა:

„ღმერთმა ედუარდი მრავალი დადებითი თვისებით, უდიდესი კაცთმოყვარეობით და მუშანიზმით დააჯილდოვა“.

მე ამაში არ მინდა ეჭვი შევიტანო, ისე კი, თუ ეს მართლაც ასეა, აბა ვის მიმართ უნდა გამოიჩინო უდიდესი კაცთმოყვარეობა, თუ არა შენი მშობელი ერის მიმართ, რომელიც უკვე რახანია უკან მოუხედავად, კისრის-ტეხით მიემართება დალუქვისაკენ...

და თუ ედუარდ შევარდნაძე ახლაც არ გადადგამს ქმედით, პრაქტიკულ ნაბიჯებს ერის გადასარჩენად, თუ იმ დღემდე ვიცოცხლე, მე მას, კვლავ საპრეზიდენტოდ, ხმას აღარ მიცემ...

კიტა ბუაჩიძე
ივლისი-აგვისტო,
1998 წელი.

ორი სასიხარულო, რალაც იმედების მომცემი ამბავი:

„საქართველოს პრეზიდენტის პრეს-მდივანს ვახტანგ აბაშიძეს 29 სექტემბერს მეოთხე ბიჭი შეეძინა. მკურნალი ექიმის ცნობით, ახალშობილი და დედა ამჟამად თავს კარგად გრძნობენ. ბავშვის სიგრძე 51 სანტიმეტრია“. (საქართველოს გაზეთი, 15.10.98.).

„რომ არა მოსიყვარულე და დამხმარე ქმარი, არჩეაძეების ოჯახში ამდენი ბავშვი არ ირბენდა.“

— მაშუკას იმედით გვაჯიჩნე ხუთივე შვილი, — ამბობს თამარი, — ისიც ჩემსავით შრომობს, ლამეები არ სძინავს, თვალეებში შესცქერის შვილებს, სულ შუბლს უხინჯავს, სიცხე არ უქონდესო და მათს ყოველ წამოხველებაზე ლელავს“.

ამათში ყველაზე უმცროსი, გიორგი ერთი წლისაა.

(საქართველოს რესპუბლიკა, 11.10.98.).

მე ამ სანიმუშო ოჯახს, მრავალშვილიანებისათვის ტრადიციული წარ-

წერით ჩემი „შავი წიგნი“ ვუსახსოვრე:
 თამარ დაუშვილსა და მამუკა არჩვაძეს —
 ხუთი შვილის მშობლებს — სასიქადლო
 და მისაბამ ქართველთ, ჭეშმარიტ მამულიშვილთ
 სიყვარულით და პატივისცემით

და
 იმ იმედით, რომ ამ ჩვენი დიდი ეროვნული გასაჭირისას, როცა ამის
 დრო მოვა, შვილებიც მათს კვალს გააყვებიან.

ვიცოდეთ და გვახსოვდეს: მრავალი შვილი, უწინარესად, მშობლების,
 და-ძმების, ახლობლების ძლიერებაა, მერე კი, რასაკვირველია,
 ს ა ძ რ თ ი ვ ე ლ ო ს ი ც !

კიტა ბუაჩიძე
 ოქტომბერი,
 1998 წელი.

ბატონო ზურაბ!

გიგზავნით გრძელზე გრძელ წერილს, რომელიც მარტო თქვენ არ
 გეხებათ; იგი მოიცავს ბევრ მტკივნეულ საზოგადოებრივ საკითხს, რომელთა
 გადაწყვეტა, როგორც პარლამენტის თავმჯდომარეს, რა თქმა უნდა, თქვენც
 გევალებათ.

გთხოვთ წაიკითხოთ ყურადღებით და დაკვირვებით, თანაც წაიკითხეთ
 უეჭველად შინ, რამდენადაც შესაძლებელია, თქვენი თანამდებობის კა-
 ცისთვის, დამშვიდებულ გულზე.

მე რატომღაც მგონია, თქვენ არ გაამართლებთ იმ ერთ მოსაზრებას,
 რომელიც გამოთქმულია ამ ბარათში:

„წერილზე პასუხი არ გაცემ ადამიანს, ეს იმას ნიშნავს, გამონედილი
 ხელი არ ჩამოართვა... ასეთი საქციელი დიდ ტუტუცობად ითვლება ყველა
 კულტურულ ქვეყანაში... გარდა საქართველოსი!“

თქვენ კითხვას როცა დაამთავრებთ, წერილი გადაეცით ბატონ ედუ-
 არდს... ისე კი, ვფიქრობ, აჯობებდა, დედანს თუ თქვენთვის დაიტოვებდით
 და ასლს ქსეროქსზე გადაატანინებდით: ეს თქვენ არაფერი არ დაგიჯდე-
 ბათ, მე კი საამისოდ „ხელის ჭუჭყი“ არ გამაჩნია.

კიტა ბუაჩიძე
 დეკემბერი,
 1998 წელი.

ბატონო ედუარდ,

წერილი, რომელსაც ბატონი ზურაბი გადმოგცემთ და თუ თქვენ, ამ
 მოუცლელობის ფაშს მას წაიკითხავთ, ვიცი, არ მოგეწონებათ; იგი დაწერ-
 ილია იმ პრინციპზე დაყრდნობით, რომ...

საქართველო უპირველეს ყოვლისა, ხოლო ამის შემდეგ მისი პრეზიდენტი!

ამიტომაც მასში აქა-იქ გაბნეულია კრიტიკული შენიშვნები. მიმართ, განსაკუთრებით ჩვენთვის სავალალო დემოგრაფიის რომელსაც თქვენ, როგორც პრეზიდენტი, ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევთ, არადა, ეს უნდა იყოს თქვენთვის უპირველესზე უპირველესი საზრუნავი, რადგან ქვეყანა, საქართველო, ქართველი ხალხი თავისი ნებით, უკვე დიდი ხანია, თვითამოწყვეტისაკენ მიექანება...

ბათუმში გამოდის გაზეთი „ვინ და როგორ“, რომლის მაისის ნომერში, აგერ ახლა, სრულიად შემთხვევით ამოვიკითხე ლაზი, დიას, ლაზი პოეტის ამოძახილი:

„ქართველებო, წაიკითხეთ „შავი წიგნი“,
იმ მოკეთის ბუაჩიძის დაწერილი,
საქართველო სიზმარვით გაგვიქრება,
თუ ვერ ჩაზნვდით, იქ რაც არის აღწერილი...“

დიას, ლაზი პოეტი ჩაწვდა „იქ რაც არის აღწერილი“, მაგრამ თქვენ...

„შავი წიგნი“ ამ ოცი წლის წინ დაიწერა და, რასაკვირველია, დროულად გამოგვეზავნათ, როგორც საქართველოს მხსნელს, მაგრამ მაშინ თქვენ მას ბევრი არაფერი ყურადღება მიაქციეთ, პირიქით, თქვენმა გარემოცვამ იგი შოვინისტურ წიგნად მონათლა, რაც მის დაშწინებას, ცხადია, ანტისაბჭოთა ცოდვად ჩაეთვალა... სხვათა შორის, არც მოსკოვში, საგარეო საქმეთა მინისტრობისას, არ გაგიზარებიათ რითივე: წერილიც მოგწერეთ, დამეხმარეთ... მეთქი „Такое длинное, длинное письмо Виктору Астафьеву“ ს გამოცემის საქმეში, მაგრამ თქვენგან — სრული დუმილი; ეს კია, ჩემთვის სრულიად უცნობი თქვენი თანაშემწე თეიმურაზ მამალაძე — სტეპანოვი ტელეფონით დამიკავშირდა და საქებარო სიტყვებით ამავსო, თქვენმა მაშინდელმა მეგობარმა კი, მეორე კაცმა საბჭოთა კავშირში, ალექსანდრე იაკოვლევმა, თავისებურად ხელი შემინწყო უცნობს მის გამოცემაში.

ასე რომ, ბატონო ელუარდ, თქვენი ერთმმართველობის თითქმის 30 წლის მანძილზე კარგი რამ თქვენგან არაფერი არ მახსოვს, გარდა ერთი პატარა ბარათისა, რომლითაც მიმართეთ კობა იმედაშვილს (გაიგეთ თუ უჭირს, და თუ უჭირს, დავეხმაროთ), რომელსაც აბსოლუტურად არავითარი დადებითი შედეგი არ მოჰყოლია (იმედაშვილი სხვისთვის რაიმე კარგის გამკეთებელია?!).

მაგრამ მე ის კაცი არა ვარ — „შენ რა გამიკეთე, მე რომ გაგიკეთოს“ პრინციპზე ვიდეგე: ჩემს წერილში „თებერვალი-მაისი“, რომელიც ოქტომბერში იბეჭდებოდა „საქართველოს რესპუბლიკაში“, მე თქვენ იქ ცეცხლითა და მახვილით გიცავთ გამსახურდიასა და მისი მიმდევრების შემოტყვევებისგან, ანდა, თუ რატომ ამოგყავთ მზე ჩრდილოეთიდან, რისთვისაც, თუ გახსოვთ, თქვენმა მოყვარულებმაც კი ჯვარზე გაცვეს, მე ეს ისე მაქვს ახსნილი, ასე თავადაც ვერ ახსნიდით; მე იქ მომყავს ამეროკისა და

ინგლისის ელჩების, მეტლოკისა და ბრეითვეითის, აზრები თქვენზე ბევრად ადრე, ვიდრე ისინი გამოქვეყნდებოდნენ კაპიტალურ წიგნში „მეტი ქარბანაჟი“. მე მათ სიყვარულით და სიამაყის გრძნობით ვაგროვებდი, ჩემთვის თქმულს ქართველ კაცზე.

„თებერვალი — მაისი“ რომ დაბეჭდილიყო, ამას ექვსი წელიწადი ველოდი, და თუ ახლა, როგორც იქნა, დაიბეჭდა, ესეც ორი ანგარიშს-გასანევი პროტექტორის, სამწუხაროდ, ანტისტალინელების წყალობით, რომელთა რჩევით რედაქციამ ჩემი წერილიდან ისეთი რამეები ამოყარა, რაც ავტორისათვის შეტად ძვირფასი იყო, მაგალითად, მსჯელობა სტალინზე...

მე ამჟამად გამზადებული მაქვს 1993 წელს დაწერილი ვრცელი სტატია: „კიდევ ერთი ცდა სიმართლის დასადგენად“, ანუ „შილება არაფრად ეჭაჷნიკება ავის მქნელს“ (ილია), რომელიც პასუხა იმ ოპონენტების მიმართ, რომლებიც გააცოფა ჩემმა წერილმა გამსახურდიაზე (დაწერიდან ერთი წლის წამების შემდეგ, როგორც იქნა, გურამ გოგიაშვილმა რომ დაბეჭდა): „პრეზიდენტი კომპარული ოპერეტიდან, ანუ სატანას აგენტი საქართველოში“.

წერილშიც — „კიდევ ერთი ცდა სიმართლის დასადგენად“, — თქვენ, რასაკვირველია, არაერთხელ მყავხართ ნახსენები, გზადაგზა ვაცამტყერებ რა გამსახურდიას უჭკუო ბრალდებებს თქვენდამი:

„მსურს თქვენი ყურადღება მივაპყრო შევარდნაძის მოღალატურ პოლიტიკას, რომელმაც მტერს ჩააბარა საქართველოს ტერიტორია გუმისთიდან ფსოუმდე...“

„აფხაზეთის ომის შეწყვეტა შევარდნაძეს არ აწყობს — ვინაიდან ამას მოჰყვება მისი უკანონო ხელისუფლების დაშობა“.

„შევარდნაძემ გაგრა რუსებს მიჰყიდა დაგომისის გაროგებით სამაჩაბლოსთან ერთად“.

„...შევარდნაძემ იმპერიის კარნახით გააჩალა ძმთამკვლელი ომი, რომლის მიზანია აფხაზეთის ქართული მოსახლეობის განადგურება და ამ კუთხის მტრისათვის გადაცემა“.

ამ ბრალდებებს ჩვენ ბევრიც რომ ვუძახოთ რეგენულიაო, თუკი ისინი ამთავითვე ქვა ქვაზე არ დავადულეთ, შეიძლება ისტორიას ასეც შემორჩეს. არ მინდა ტრაბახში ჩამეთვალოს, მაგრამ პირში წყალჩაგუბებულ სხვებისგან განსხვავებით, მე ეს გავაკეთე, თანაც დროულად და... ამის დაბეჭდვა უნდა მიჭირდეს არაზვიადისტურ პრესაში?!

სხვათა შორის, იქვე ამგვარად ვსკვნე:

„კაცურად გავანდობ გონიერ მკითხველს, კომუნისტური პარტიის ერთ-ერთ ოცნებული ლიდერობისას, შევარდნაძე არაერთხელ „გადავეცი ხატზე“, ახლა კი, როდესაც ის საქართველოს სასიკეთოდ, მის წინააღმდეგ ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ჩანყობილ ნაღმებზე თავგანწირვით დაიარება, ჩემთვის ედუარდ შეროედ და სალოცავ ხატად იქცა, და როგორც ასეთს, დიდსულოვნად მივუტყეებ „უნიჭობა, უცილობა, უწარობას“ (ირ.გოცირიძე), ოღონდ იმას კი ვერ ვაპატიებ, როცა ვირები, ბეჭდური თუ ზეპირი

სიტყვით, ვირულად ლანძღავენ, რასაც სტოიკურად იტანს და შეუნდობს კიდეც, თითქოსდა ეს მარტო მისი პირადი შეურაცხყოფა იყოს, და შეუძლებელია სახელმწიფოსი და იმ ხალხის, რომელსაც იგი წინ მიუძღვის, გულში შეიჭრას.

დიახ, ჩემი ასეთი წერილი თავის დროზე, 1993 წელს, გოგიაშვილმა არ დაბეჭდა, არ დაბეჭდა უფრო შიშით, გამსახურდია მაშინ ჯერ კიდეც ცოცხალი იყო და ვაითუ კვლავ მოვიდესო, არმაზ სანებლიძის რედაქტორობისას კი წერილი რედაქციაში არ მიმიტანია; ვფიქრობ, თუ დიდი პროტექტორი არ დამეხმარა, არც ის დაბეჭდავს, ასეთ დიდ პროტექტორად კი ახლა თქვენ მესახებიო: თქვენს ხანგრძლივ სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში ჩემთვის ერთხელ მაინც გასწიეთ რისკი და შემანიეთ ტკბილი სიტყვა სანებლიძესთან, რომ ჩემი ეს წერილი „შეულამაზებლად“ დაბეჭდოს: გარწმუნებთ, ამით შევარდნაძის საქართველო არ დაიქცევა, პირიქით, იგი შეიძლება ცოცხალი, სულ ცოცხალი მაინც აშენდეს კიდეც, რადგან ჩემს სიტყვას, სიტყვას, როგორც არაპროსტრუქციას, თქვენს მოყვარე ხალხში ფასი აქვს... ორი წლის შემდეგ თქვენ პრეზიდენტობის ვადა გითავდებათ და მე არ ვიცი, თავს საპრეზიდენტოდ კვლავ წამოაყენებთ თუ არა. ყოველ შემთხვევაში, ასე იქნება თუ ისე, ახლა მაინც, ერთხელ მაინც ივაჟკაცეთ და ჯერ კიდეც არცთუ სულ გამოყრუებულ ბერკაცს ერთი რამ, სიკეთის მგავსი, დაამახსოვრეთ.

ბოლოს და ბოლოს, ესეც წიგნის გამოცემა ხომ არ არის, რაც ერთხელ თქვენს ფონდს ვთხოვე და, როგორც ყოველთვის, დუმილით მიპასუხეთ, თითქოსდა ფული არ მოგეპოვებოდათ, არადა, სწორედ იმ ხანებში ხუთი ათასი დოლარი არ დაგენანათ მიგეცათ პანისტა კონკურსში გამარჯვებულისთვის, რომელმაც პრეზიდენტობის იმედი ათი ათასი დოლარი...

დაბოლოს, მინდა ჩემი ერთი აზრი გაგიზიაროთ, რომელსაც, ამაში ეჭვი არ მეპარება, თქვენ, როგორც დიდად ჭკვიანი კაცი, გუნებაში მაინც, არ შეიძლება არ დაეთანხმოდ: ჩვენი შერიგება ეგრეთ წოდებულ ზვიადელბთან არასოდეს, არასოდეს არ მოხდება, და თუ მოხდება, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, პრეზიდენტის პოსტს კვაჩიჩვილი ანდა გამსახურდიას ქვრის, მანანა არჩეაძეს თუ გადაულოცავთ...

რა გაენწყობა, მიხაკო წერეთლის ნათქვამს თუ დავესხებებით ადრინდელ საქართველოზე, მით უმეტეს დღევანდელი საქართველო საესეა შინაური იდიოტებით...

კიტა ბუაჩიძე
დეკემბერი,
1998 წელი.

P.S. წინამდებარე წერილში არაერთხელ გთხოვთ, ალადგინეთ-მეთქი სიკვდილით დასჯა: მისი გაუქმების შემდეგ ერთიორად იმატა განზრახ მკვლელობებმა... ჰოდა, აბა რად გვინდა ისეთი „პუშკინი“, თუკი ისეც შეცოტავენულ ერს ბოლოს მოულებს.

ევროკავშირში განა ისეთი დაბდური ხალხია, თუ ამას ეტყვიო, არა-ფრად ჩააგდებენ?!

ისე კი, ნუთუ ამოდენა წერილიდან ერთი აზრიც არ მოგეწონებათ/ ისეთი, რომელსაც ცხოვრებაში განახორციელებდით? აი, თუნდაც ნუმი ქარებს — ციხე! ავტოავარიები ერს მუსრს ავლებენ და დასაქმებულ ნაწილობრივ მაინც, საგანგებო ზომებით ბოლო მოელოს, ამას ვითომ ევროკავშირი დაგვიშლის, ვერ მიგიღებთ, აქაოდა, თქვენ ჯერ კიდევ არა ხართ პუშანური ქვეყანა?!

ნაიკითხეთ („საქართველოს რესპუბლიკა“, 2.12.98.):

„საგზაო პოლიციის მიერ 27 ნოემბრიდან 29 ნოემბრამდე განხორციელებული ოპერატიული ღონისძიებების შედეგად გამოვლენილია საგზაო მოძრაობის წესების დარღვევის შედეგად 9091 ფაქტი, მათ შორის 225 მოქალაქე ტრანსპორტს მართავდა მთვრალი...“

...რეგისტრირებულია 70 საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევა, რომლის შედეგადაც 14 ადამიანი დაიღუპა.“

დიახ, მხოლოდ ორ დღეში დაიღუპა 14 ადამიანი, ამას ისიც შეადარეთ, წლის რომელიმე ორ კვირაში, და არა ორ დღეში, საქართველოში რამდენი ბავშვი იბადება, ქართველი...

„შავი წიგნი საქართველოს მტრებს თუ აკრობოს, სამრეკლოდან ზარების ხმა თუკი გვესმის, ყვავ-ყორნების ალესილი სმენა მაკრობოს, დაფლეთილი საქართველოს კენესა შესმის...“

საკვირველია, ლაზ პოეტს თუ ესმის ავტოავარიებით გამოწვეული „დაფლეთილი საქართველოს კენესა“, ~~თუ ესმის~~ ჩვენი უმაღლესი ხელისუფალნი ათეული წლობით ისე რამ დააყრუა, რომ ამ კენესამ მათ გულამდე და მათ მიხვედრამდე ვერა და ვერ მიაღწია...

მოჩქარეებს ციხეო... საფრანგეთის პრეზიდენტ უაკ შირაკისგან, რომელიც, თურმე, საქართველოში ჩამოსვლას აპირებს, ეს ერთი რამ მაინც გადავიღოთ ერის სასიცოცხლოდ,

ერის სასიცოცხლოდ!

კ.ბ.

ქართული
ბიბლიოთეკა

ორი ბარათი
«ახალი საქართველოს»
რედაქტორს
ნოდარ ბრიგალაშვილს

წოდარ ჩემო!

მაპატიეთ, რომ ასე „იუზგრულად“ მოგმართავთ, მე ხომ თქვენზე, ო, რა დიდად, დიდად უფროსი ვარ... ეს, რასაკვირველია, ჩემდა სამწუხაროდ: თქვენი ტოლი და მეგობარი რომ ვიყო, მაშინ, ალბათ, თქვენი, როგორც რედაქტორის, ასე აღარ მომერიდებოდა.

ამ წერილ-მიმართვას უვანისა და შევარდნაძისადმი, ახალი წლის წინააღმდეგეში საახალწლო საჩუქაროვით რომ გაახლებთ, მინდა შინ გაცნოთ, და არა სარედაქციო ორომტრიალში; თქვენი საახალწლო ქეიფი ორ დღეზე მეტს ხომ არ გასტანს, პოდა, მესამე დღე, კვირა, ამის კითხვას დაუთმეთ, მე ის არც „საქართველოს რესპუბლიკისთვის“ და არც „ლიტერატურული საქართველოსთვის“ არ შემითავაზებია, ვიცი დასაბეჭდად ახლოსაც არ გაიკარებენ, რადგან მასში შევარდნაძე, როგორც პრეზიდენტი, მყავს გაკენწილი, რომელიც ქართველთა გაუკაცრიელებას საქართველოში ბევრ არაფერ ყურადღებას არ აქცევს და ეჭვი არ ეპარება, რომ საქართველოს კულტურა გადაარჩენს და კარგი სექტაკლები...

ძირითადად, სწორედ ამის წინააღმდეგაა მიმართული ეს ჩემი წერილი, ისე, როგორც „შავი წიგნი“ და „შავზე შავი წიგნი“, რომელთაც უკვე ოცი წელიწადია თავს დაეფოფინებ, მაგრამ ისინი ჩვენ გადაშენებისგან ვერ გვისხნან, ჩვენ თუ რამეს გვიშველის, — მხოლოდ და მხოლოდ მთავრობის საგანგებო ზომები, დიას, საგანგებო ზომები და არა ბეგიაშვილისებური დემოგრაფიის დეპარტამენტები...

ჩემი ამ მრავალთემიან სტატიის დაბეჭდვაზე, ვფიქრობ, შეყოყმანდებით, როგორც რედაქტორი; ზოგი რამ მასში, ალბათ, მოგეწონებათ, ზოგიც არ მოგეწონებათ, ზოგიერთ ჩემს აზრს შეიძლება არც დაეთანხმეთ, მაგრამ...

დუ საქართველო გულით გიყვართ და, როგორც გონებაშეხილი კაცი, ამწნევთ, რომ ჩვენ, როგორც ერი, დალუპვის უფსკრულს უკვე პირდაპირ დაეყურებთ, მაშინ თითქოსდა უნდა დაბეჭდოთ.

დაე, მისი სიდიდე ნუ შეგაშინებთ, იგი თითქმის საშუალო ბროშურის ტოლსაა, მაგრამ თქვენ ხომ აქამდე ისეთი შრომებიც გამოაქვეყნეთ, რომელთა ბეჭდვა თვეობით გრძელდებოდა (მეც მათი ბეჭდვის დამთავრებას ველოდებოდი, ამიტომაც აქამდე არ მოგაკითხეთ).

მომიტყევთ, ბეროკაცი (ოღონდ ჯერ კიდევ არცთუ სულ მთლად მიხრწნილი) „პეტერეს“ თუ წაეიტრაბახებ: აქამდე არც ერთ ჩემს სტატიას, არც ერთ ჩემს წიგნს მკითხველი არ პკლებია: „შავი წიგნი“ 120 ათასი ტირაჟით გამოიცა და ორ კვირაში გაიყიდა. ამბობენ, პესებს რეჟისორების გარდა არავინ არ კითხულობსო, მაგრამ ჩემი კომედიების 15 ათასიანი კრებული კი სულ მოკლე ხანში გაიყიდა, „Такое длинное, длинное письмо“

Виктору Астафьеву“, ქართველი მწერლის მიერ რუსულად დაწერილი წიგნი დაიტაცეს რუსებმაც და ქართველებმაც (ესენი ათათ ცალობით ყიდულობდნენ და უგზავნიდნენ ნაცნობ-მეგობრებს რუსეთში, აქაოდა, შენგუჩხე დეთ, რა კაი ხალხი ვართო ქართველები)... მაგრამ ამ ორი წლის წინათ გამოსულმა „შავზე შავ წიგნმა“ შესამჩნევად ნაიფორხილა: ახლაც განისვენებს იგი მალაზიების თაროებზე, რამაც მათქმევინა: „ახლა ხალხს წიგნები სულ უფასოდაც რომ დაურიგო, შეიძლება აილოს, მაგრამ არ წაიკითხავს“.

ასე რომ, ბატონო ნოდარ, ჩემი ამ „ბროშურის“ დაბეჭდვით „ახალი საქართველოს“ ტირაჟი თუ აინვეს, თორემ არ დაეცემა, მისადმი მკითხველის ინტერესი არ შენელებდა... ოქტომბერში „საქართველოს რესპუბლიკამ“, როგორც იქნა, გასწია „რისკი“ და გამოაქვეყნა ჩემი „გრძელზე გრძელი“ „თებერვალი — მაისი“ და მას უხმაუროდ არ ჩაუვლია.

მე ვიცო, „ახალი საქართველო“ თქვენი პირადი, კერძო გაზეთია, ასე რომ, ჩემს წერილში თქვენი მეგობრების მიმართ შეურაცხყოფელს თუ რამეს აღმოაჩენთ — ამოიღეთ! შეგიძლიათ ამოიღოთ აგრეთვე ეთერ გუგუშვილის წერილიც, შესაძლოა საკმაოდ დიდმა რუსულმა ტექსტმა ქართული გაზეთი დაამძიმოს.

აქვე მინდა ვისარგებლო შემთხვევით და ერთი რამ დავაზუსტო: თეიმურაზ ჭანტურიშვილი იყენებს რა, შეიძლება მისდა უნებურად, ჩემს „ავტორიტეტობას“ და მანერს ისეთ რამეს (იხ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 18.09.98), რაც მე არც ოდესმე მითქვამს და არც სადმე დამინერა: თითქოსდა რჩხეიძის „გამოკვლევა“ „სისულელეა“, ისე კი, რჩხეიძის მიერ შერქმეული სათაური და მტკიცება „1942 წლის შეთქმულება“, გინდ ასე თქვი, გინდ ისე, მაინც უაზრობაა. ამ წელს ყველა „შეთქმული“ უკვე დაპატიმრებულნი იყვნენ და, აბა, გაუგონია კი ვისმე, რომ პატიმრებს საბჭოთა ციხეში, მით უფრო ჩეკას ჯოჯოხეთურ საპრობილეში, რომელიც რუსთაველის პროსპექტზე მდებარეობდა, ასეთი გრანდიოზული, 33 კაციანი შეთქმულება მოეწყობა?!

ვირზე შეიძლება ჭკვიანი კაციც შეგდეს, მაგრამ თუ ის მართლაც ჭკვიანია, თუ მას ბედაურს მიუყვანენ, იგი ვირიდან უმაღვე ბედაურზე გადაჯდება.

თქვენი მეგობარი როსტომ ჩხეიძე, რასაკვირველია, ჭკვიანიც არის და ნიჭიერიც, ოღონდ მე ერთი რამ მაკვირვებს: როგორ შეიძლება ასეთ კაცს ზვიად გამსახურდიაზე, როგორც სახელმწიფო მოღვაწეზე, მე ხაზგასმით ვამბობ, — არა როგორც მწერალზე, გნებავთ მეცნიერზეც, არამედ სახელმწიფოს მეთაურზე, მით უმეტეს, რამდენადაც ვიცო, მის გარმოცვაში არმყოფს, თუნდაც ერთი საქებარი სიტყვაც დასცდეს?

პატივცემული თეიმურაზ ჭანტურიშვილი არასწორად მანერს, თითქოს მე, როგორც „უხუცეს პოლიტპატიმარს“, „ზ.გამსახურდიას გაგონებაც არ მსურს“. გამსახურდიაზე, როგორც ლიდერობაზე შეშლილზე საქართველოში, ამ ბოლოდროინდელ ნაშრომშიც არაერთი სტრიქონი მაქვს დაწერილი, და თუ ეს ასეა, მაშინ როგორღა ვწერ ყოველივე ამას?

ჭანტურიშვილი ცდება იმაშიც, თითქოს 1941 წელს ყველა „შეთქმული“ უკვე დაპატიმრებული იყო, — არა, ამ წელს ჩვეამ პატემრად ვინა-ერთი თუ აიყვანა: როგორც ჩანს, ელოდნენ „შეთქმულთა“ სრულ განთავსებას.

ისე კი, როგორც თვითმზილველი და მონაწილე, გამოგონებით თქვეს და ისტორიასაც, როცა ეს „შეთქმულება“ შეკონინდა 1941 წელს, პიტლერი საბჭოთა კავშირის დასაზღვრე-ასაღებად ისეთი რისხვით და ზარ-ზვიმით მოგვლავდა, ალბათ სტალინის გარდა, არავის ეჭვი არ ეპარებოდა, რომ საბჭოთა ხელისუფლების საქმე მოთავებული იყო (თბილისში 41 წლის 7 ნოემბერს, მაგალითად, მოსკოვის რადიოს ზროტინიც აღარ ისმოდა), ჩვენი მდგომარეობა 1942 წელს კიდევ უფრო გაუარესდა და მიუხედავად ამისა, დღეს გმირებად მიჩნეული ჩვენი „შეთქმული“ თავიანთ ანტისაბჭოთა ცოდვებს ისე დაწვრილებით და თავგამოდებით ღერლავდნენ, ჩვეს გამოძიებები მათ ჩანერას თავს ძლივს ართმევდნენ. გაცანით, ბატონო ჩემო, ძიებები ტომებს და თქვენ იქ იმდენს ნააწყებებით თუნდაც ურთიერთდაპირისპირებებს, რომ ახლაც, სამშვიდობოზე მყოფს, გული შეგილონდებათ... არადა, ერთმა „არაშეთქმულმა“, ამას წინათ პრესას ისიც კი ამცნო, როცა ჩვენს გმირებს განაჩენი ნაუკითხესო, მათ ომაზიანი სიმღერა დააგუგუნესო. სინამდვილეში კი განაჩენი გამოგვიცხადეს ღამით, ჩვეს ციხის ერთ პატარა, მოჭუჭყულ ოთახში, დაიხვრიტოს, დაიხვრიტოს... ეს კია, მუხლებში არავინ ჩაკეცილა, პიტლერი კვლავ ისე ელვისებურად მოქროდა, ჩვენს დახვრეტას ვერ მოასწრებნო... საუბედუროდ, მოასწრეს, მათ შორის კი ბევრი იყო ნიჭიერებით მადლცხებული.

გილოცავთ დამდეგ ახალ წელს და გისურვებთ თქვენ და თქვენს ოჯახს სიკეთეს და სიხარულს!

კიტა ბუაჩიძე
28 დეკემბერი, 1998 წელი.

ნოდარ ჩემო!

ასეთ სიხარულს, თანაც ასე მალე, არა და არ მოველოდი: 29-ში „შევიარდნაძე-ჟვანია“ გამოგვიზავნეთ და ვიფიქრე, ერთ კვირაში მაინც ნაიკითხავს-მეთქი, თქვენ კი, მიუხედავად ტრადიციული საახალწლო ფუს-ფუსისა, ისე სწრაფად ნაიკითხეთ, რომ...

ღმერთო, ამას რას ვხედავ? მეორე დღეს ჩემი „ეპისტოლე“ გაზეთში არაა დაბეჭდილი!

ო, დიანაც რომ დიდებულ ახალ წელს მითენებთ, რომლის მსგავსი ჩემს მართლაც ხანგრძლივ სიცოცხლეში არასოდეს გამთენებია.

დიდი მადლობა თქვენ და... პატარა მადლობა იმ „ფოლიანტსაც“, რომელმაც, როგორც ჩანს, თავისი თავი თავაულებლივ წაგაკითხათ.

მართალი გითხრათ, ჩემი პირადი „ეპისტოლე“ არ იყო იმ მიზნით გამოგზავნილი, რომ დაგებეჭდათ. ასეთ შემთხვევაში ვეცდებოდი, რომ იგი ცოტა უკეთესად დამეწერა, თანაც ვისაც ის უნდა წამოელო, ერთობ მაჩქარებდა და... ამ სიჩქარეში, ოი, თავბრუს ხვევამ, „თეთრის“ მაგიერ, დიდ წერილთან ერთად, თურმე, „შავი“ ჩავდე.

ახალი წლიდან ჩემი წერილის ბეჭდვას რომ იწყებთ, მე ეს, რა თქმა უნდა, ძალიან მახარებს, ოღონდ... შიში მიპყრობს: ვაითუ ისე არ დაბეჭდოთ, — ხელუხლებლად! — როგორადაც „ზვიად გამსახურდიას მემორუალის ტომის ასი დღე“ დამიბეჭდეთ: „არაფერი არ შეგიცვლიათ, არაფერი ამოგილიათ“, „ეპისტოლეში“ კი უკვე იგრძნობა ცენზორის „მასხვრული ხელი“: ორი სიტყვა შეცვლილია, ერთი ფრაზა ამოღებულია...

მე ძალიან გთხოვთ, ბავშვივით ყელთან თითის მიტანით გვეხვეწ-გემუდარებით, ნუ იზამთ ამას! მე „ნაურაზე“ არაფერს ვწერ, ყველაფერს ვანგარიშობ, ყველაფერს ვწონი, საჭირო სიტყვის მოძებნაში თავს ვიტყვებ ხოლმე... მე არ შემიძლია, მაგალითად, დავწერო: „ზვიადი უშეცდომო კაცი იყო“-ო, როგორც ეს ამოვიკითხე ირინე ტალიაშვილის წერილში, აკი, ჩემი ღრმა რწმენით, გამსახურდიას პრეზიდენტობა სულ ერთიანად შეცდომების თაიგული გახლდათ და ჩემი წერილიც, ნაწილობრივ, სწორედ ამაზეა აგებული, და თუ ის თქვენ, როგორც რედაქტორმა, მიჭერ-მოჭერთ, მე ეს სიცოცხლეს მომიხსნარავებს, რაც თქვენ, რასაკვირველია, სრულებითაც არ გნადიათ; ყოველი ზუთზაბათის დადგომა სიხარულს უნდა მანიჭებდეს, რადგან ამ დღეს „ახალ საქართველოში“ ჩემს წერილს ვიხილავ ისე, როგორც დამიწერია; თქვენ ხომ მშვენივრად შედგენილ ანონსში წერთ კიდევ: „...ამ პრინციპიდან გამომდინარე, რედაქციას ნუ გაუნაწყენდებიან ის პირები, რომელთაც კიტა ბუაჩიძე მათთვის სასიამოვნო კონტექსტში არ ახსენებს“.

მე არავისი არც მერიდება და არც მეშინია, ეშინოდეთ სიმაართლის... ამ მხრივ თავისებურად უკვე „ეპისტოლემაც“ გაიხმაურა: ორმა პიროვნებამ დამირეკა და მისაყვედურა, რა არის, ჭანტურიშვილს გადაუარეთო... ის როდი გაახსენდათ, რომ ჭანტურიშვილი თავის დროზე მე დიდ პუბლიცისტად გამოვაცხადე, მაგრამ როცა ის წერს („საქართველოს რესპუბლიკა, 18.09.98), რომ კიტა ბუაჩიძემ „რჩხეიძის „გამოკვლევას“ სისულელე უწოდაო“, არ არის ეს მართალი, არსად მე არც მითქვამს და არც დამიწერია; პატივცემულ თეიმურაზ ჭანტურიშვილს არც იმაში ვეთანხმები, რომ „1942 წლის შეთქმულნი“ 1941 წელს უკვე დაპატიმრებულნი იყვნენ!“ — იმავ წლის 20 დეკემბერს მხოლოდ ერთი „შეთქმული“ დაიჭირეს, დიმიტრი ბურდიაშვილი, დიდი დაჭერები კი 1942 წლიდან იწყება... დიახ, სულ ესაა ჩემი „გადავლა“ თეიმურაზ ჭანტურიშვილზე.

კიდევ ერთხელ გილოცავთ ახალ წელს და გულითად მადლობას გიძღვნით ჩემი გახარებისთვის.

კიტა ბუაჩიძე
31 დეკემბერი,
1998 წელი.

**დემოკრატია არის
მეცნიერებათა
მეცნიერება**

მაღლობას მოვახსენებ „ახალი საქართველოს“ რედაქტორს ბატონო ნოდარ გრიგალაშვილს იმისათვის, რომ მან ჩემი ვრცელი წერილები რთვა პრეზიდენტ შევარდნაძისა და პარლამენტის თავმჯდომარე ასაღმა ასაღმა დაბეჭდა რაიმე სარედაქციო ცენზურის, ყოველგვარი „შელამაზება-გაუკონტაქტებლად“, თანაც დროულად, რაც ჩემს ხანგრძლივ, ასე ვთქვათ, პუბლიცისტურ ცხოვრებაში თითქმის პირველი შემთხვევაა, როცა, როგორც ავტორი, ვცხადები მკითხველს გაუწყალებლად, ხვეწნა-მუდარის გარეშე...

აქვე მინდა, თუ რედაქტორი მოწყალებას მოიღებს, არცთუ მაინცდამაინც ვგრძელი პასუხით შევეხმიანო საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს დემოგრაფიის დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, ეკონომიკის დოქტორს ანზორ თოთაძეს.

ბატონო ანზორ! არა მარტო მთლიანად თქვენმა წერილმა, უკვე მისმა ქუაზე წამსვე მომთოკავმა სათაურმაც „დემოგრაფია დრამატურგია არ არის“ („ახალი საქართველო“, №6, 1999 წელი), როგორც ამბობენ ხოლმე, სულით ხორცამდე შემძრა, დაბეზრებულ ბერეკაცს, იმქვეყნად წასასვლელად გამზადებულს ოვლები, სამწუხაროდ, ასე დაგვიანებით, ამიხილა, მუდამ გონებადაბნეულს გონება გამინათა და ღრმად შთამაგონა, რასაც აქამდე ვითომ ერის გამოსალვიძებლად ვცოდვილობდი, თურმე არაფრის მაქნისობა და სულ წყლის ნაყვა ყოფილა...

ღმერთო, შენ შეგცოდე, ეს, აბა, რა პირით უნდა დამცდეს განსვენებულზე, მაგრამ... რა ექნა, ბრმად დავენდე ჩემი მეგობრის მიხეილ ჭაბაშვილის უცხო სიტყვათა ლექსიკონს, სადაც „დემოგრაფია“ ამ სახითაა განმარტებული:

„სტატისტიკის დარგი, რომელიც იკვლევს მოსახლეობის შემადგენლობას და მოძრაობას (შობადობა-სიკვდილიანობას, მიგრაციას და სხვა); ხალხთაღწერილობა“.

თურმე ნუ იტყვი, თქვენს წერილს თუ დავეყრდნობით, ანდა, რა უფლება გვაქვს არ დავეყრდნოთ, — დემოგრაფია სტატისტიკის დარგი კი არა, მეცნიერებათა მეცნიერებაა, რომლის წიაღში არაფერი არ ესაქმებათ არასპეციალისტებს, მით უმეტეს დრამატურგები ასე თავხედურად არ უნდა ყოფდნენ მასში ცხვირს...

ამიტომაც, იწილო-ბიწილოს გარეშე, მოურიდებლად და პირდაპირ მწერთ:

„ზოგიერთი თქვენი შეხედულება, არც ისე იშვიათად, არასწორი და მიუღებელია. როგორც დემოგრაფი, დიდი ხნის განმავლობაში სხვადასხვა გარემოების გამო, თავს ვიკავებდი საჯაროდ თქვენთან პაექრობისაგან,

მაგრამ ბოლო ხანს ისე მიუშვით სადავე (ხაზი ჩემია, — კბ.), საერთო ეროვნული ინტერესებიდან გამოდინარე, დუმილი უკვე შეუძლებლად მიმაჩნია“.

ოი, დედა, თურმე რა დიდხანს მითმენდით, მთელი ბრძოლა შევლინადი „სხვადასხვა გარემოების გამო“, არადა, მე, თურმე, სადავე მიშველებული, ვაქცევდი ჩემს ორთავ თვალის სინათლე საქართველოს, ახლა კი, დუმილი შეუძლებლად მიიჩნით ლევ ტოლსტოისავით — „Не могу молчать!“

მე, რა როგ ვდარდობ, რომ არ მომევიწინეთ ბევრად ადრე, ვიდრე სადავეს მიუშვებდი და ჭეშმარიტების გზაზე არ დამაყენებდით.

ამჟამად სხვა რალა დამრჩენია გარდა იმისა, რომ თავზე ნაცარი დავიყარო და გუცკოვის ურიელ აკოსტასავით შემოგლალადოთ: „დამნაშავე ვარ, დამნაშავე ვარ...“

მერწმუნეთ და მაპატიეთ, ბოლო ათეული წლების მანძილზე მე ერთი გამოვდექი ასეთი მატრაკვეცა, ისე კი, არათუ რომელიმე სხვა დრამატურგი, ხუთასი ქართველი მწერლიდან ერთსაც არ მოსვლია აზრად შემოჭროლიყო თქვენს სამეცნიერო შემოგარენში, თუმცა...

ვაგლახ, მე არ ვიცი, რა ერთი წლისა ბრძანდებით, თუმცა დაბეჯითებით შემძილია ვთქვა, რომ, მსგავსად ყველა ანზორისა საქართველოში, დაბადებული იქნებით 1928 წლის შემდეგ, როცა რუსთაველის თეატრში სანდრო აბშეტელმა ვსიკანოვის რუსული პეისიდან გადმოქართულებული „ანზორი“ დადგა, თუმცა ამ სახელს კაცი ალექსანდრე ყაზბეგის რომელიმე ნაწარმოებში ადრეც შეხვდებოდა, მაგრამ მან ხალხში ფეხი მაინც ვერ მოიკიდა, როგორადაც ყაზბეგისვე ელგუჯამ, ელისომ, ბერდიამ, მზალობ...

...დაიხ, მე არ ვიცი, აი, თუნდაც 1979 წელს თქვენ რა ხნის იქნებოდით, არადა, სწორედ ამ წელს დაინერა ჩემი „შავი წიგნი“ და იგი ქსეროასლით გამრავლებული, ავტოროსათვის დიდი შიშით, არალეგალურად კანტიკუნტად ვრცელდებოდა იმერ-აშერში, და მაინც, ქვეყანას ასეც არაერთი ბავშვი შესძინა.

თქვენ მაშინ, როგორც მახსოვს, საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის რომელიღაც განყოფილებაში მუშაობდით და მე თქვენზე ვწერდი კიდეც, როგორც ოთხი შეილის საამაყო მამაზე, ოღონდ გვარი ვერ დავასახელე ზუსტად, თოთაძე თოთაძეში აშერია, არადა, 30-იან წლებში ახლოს ვიცნობდი დიდებულ ვაჟკაცს ლაჭრენტი თოთაძეს, რომელიც კინოსტუდიაში — სახკინმრეწვეში მუშაობდა.

დასტურ, იმ დროს, როდესაც „შავი“ და „შავზე შავი“ იწერებოდა, მე თქვენ, როგორც მეცნიერ-დემოგრაფს, არ გიცნობდით და, ალბათ, ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ ამ წიგნებში, ხელობით დრამატურგს, ერთ უთქმელი აზრები კი არა, სრულიად უაზრო აზრიკუნები წამცდა, აი, თუნდაც ასეთი:

„თავს შევლა უნდა, ვიდრე გვიან არ არის, ვიდრე სულ გვიან არ არის!..“

ერს სიბერე შემოეპარა მუხანათურად, ჩვენივე მუხანათობით... აზერბაიჯანსა და სომხეთში მოსახლეობის 45-50 პროცენტი სულ

ახალგაზრდაა, საქართველოში კი — ქართველ მოსახლეობაში ოციოდე
პროცენტს ძლივს მიაღწევს“.

...არც პოეტის აღმაფრენას ვიზიარებდი, როდესაც იგი, ქართული
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
აკადემია
აღსავსე, აღმოთქვამდა:

„ფეხბურთიც ერის ღონეა,
ძალაა მისი არსობის!“

მე კი, ბრყვი, ამ დროს სკეპტიკურად მოვთქვამდი:
„არ შეიძლება ტრაგიკულ სიტუაციაში ჩავარდნილი ერის პირველი,
თავიდათავი საზრუნავი ბურთი იყოს, ან ჩაი იყოს, ანდა ყურძენი.
განა გაემყუნება სომხეთის „ინტურისტის“ გიდს, თუკი მან ერეცნის
ქუჩაზე ნელა მიმავალ ავტობუსში მყოფ უცხოელებს, თითქოს სხვათა
შორის, „ძმური“, სამგლოვიარო ხმით ამცნო:

— Грузины - вымирающая нация...
გვეკითხებით, ეს მისი დიაგნოზი-განაჩენი ვითომ მცდარია და ნადრე-
ვია?

და თუ არც მცდარია და არც ნადრევია, მაშინ...

რა დროს ბურთია,
როცა ბედი წყდება
საქართველოსი!..

თურმე ნუ იტყვით, ამოდ ვტყვბდი განგაშს, — არავითარი ბედი
საქართველოსი არ წყდებოდა, აკი ახლაც, ამ პანიკური სტროქონების
დანეროდან 20 წლის შემდეგაც, ქართველი ხალხი, როგორც ვხედავთ,
ცოცხალია და იცოცხლებს კვლავაც ოცდამეერთე საუკუნეშიც!
არადა, სახუმარო საქმე ხომ არ არის — მთელი 100 წელიწადი!..

საქართველოში, ო, რა ბევრს უყვარს ჭყუმპალობა და ყურყუმალი
პროვინციალიზმის ჭაობში!

ბატონო ანზორ, ის, რაც თქვენ ეს-ეს არის წაიკითხეთ, ამ წერილის
შოლოდ წინათქმაა, რომლითაც თქვენი ჩემზე, როგორც დემოგრაფიაში
ენაჭარტალა დრამატურგზე, განაწყენებული გული მომეგო, ახლა კი გა-
დავიდეთ მთავარზე და არსებითზე...

უწინარესად, არ ახსოვს კაცობრობის, კერძოდ, ლიტერატურისა და
პრესის ისტორიას ოდესმე და სადმე — ელადასა და ძველ რომს არ
გამოვრიცხავ — სოლონის, ნერონის, კარდინალ რიშელიეს, კრომველის,
ნაპოლეონის, ბისმარკის, სტალინის ერთმმართველობისას, ბეჭდვა-
დაუშთავრებელ წერილს თუ სტატეიას შეპასუხებოდნენ, გნებავთ დადებითად,
გნებავთ უარყოფითად...

რა დაგიფაროთ, ჩვენ ყველანი, ყოფილი საბჭოთა მოქალაქენი, ჯერ
კიდევ შიშის შეილები ვართ, ამიტომ თქვენი თავდასხმა როგორღაც
იდეოლოგიურ დივერსიად მივიჩნე და შევშინდი კიდევც, ვაითუ ბატონმა
ნოდარმა შეწყვიტოს ჩემი წერილის ბეჭდვა-მეთქი, მაგრამ, საბედნიეროდ,

არა, არც შეაჩერა და არც შეწყვიტა, თუმცა ეს კია, როგორც ერთგან შენიშნეს, რედაქცია ავტორს ბევრ რამეში არ ეთანხმებოდა. ქვეყნულ...
 ...მოდა, „შე“ კაი კაცო, აბა რა მოხდებოდა, ცოტაოდენი, რაღაცეა...
 დათ, „პეტერე“ რომ დაგელოდათ, ამასობაში წეროლის ბეჭდვაც მოთავდებოდა და მერე შეგეროსხათ ცოცხალის დამწერო, რომლის ნაჯახირევის 110 გვერდიდან მხოლოდ 34 გვერდი ჩაიკითხეთ, მაგრამ თქვენ, როგორც მეცნიერი — დემოგრაფი, ისე აღშფოთდით, მოთმინება არ გვეოთ და წინასწარ განჭვრიტეთ, მერმისას რა ჩმახსაც წაანყდებოდით, არადა, ეს ჩმახი თვითონ რედაქციამ გამოიტანა ცალკეულ გვერდებზე ციტატებად.

ა, ბატონო, ზოგიერთი მათგანი:
 „დღითი დღე ვინრიტებით როგორც ერი და სრული თვითამოხოცვისაკენ მივექანებით“.

ჩვენი ეროვნული უბედურება ორმაგდება თანაც იმით, რომ მეტწილად მკვლევები და მოკლულები ახალგაზრდები არიან, რაც ისეც გადაბერებულ ერს კიდევ უფრო აბერებს“.

ჩვენში სიკვდილით დასჯის გაუქმება, ვითომ დიდი დემოკრატები ვართო, ნაადრევზე ნაადრევია: ჩვენ ჯერ ისეთ სახელმწიფოში არ ვცხოვრობთ, რომ, მაგალითად, შვიდი უდანაშაულო ადამიანის დამცხრილავს სიცოცხლე შეუნარჩუნო, ანდა პატარა ბავშვების მკვლელი შეიცოდ-შეიბრალა“.

„სულ ფულის ტომარაც რომ იყო, ცხოვრება მაინც მძიმე ტვირთია და ამ ტვირთს ყველა სათითაოდ ენევა და, მით უმეტეს, როცა სიბერე წამოგენევა, ვილა მოიცლის შენთვის, ვინ შეგეშველება, თუ შეილები არა, დები და ძმები“.

„ჯარში უნდა ვნახოთ თანამდებობრივად დიდკაცების შვილებიც, თუ მართლაც გვინდა, დიდსა და პატარას შორის ადამიანური უფლებები თანაბარი იყოს“.

„საბჭოთა ხელისუფლების დროს ხელმძღვანელი კომუნისტების მიმართ სანყალი ხალხის ყველაზე უფრო დიდი წყევლა:“

— ღმერთმა ისე გაცხოვროთ თქვენც, როგორადაც თქვენ გვაცხოვრებთ ჩვენ“.

„შვილების სახელების მიხედვით იზომება მშობლების კულტურა: — მითხარი რა გქვია შენ და მე გეტყვი, რა გონებრივი ავლადიდებისაა მშობლები შენი...“

„ყველა ჩვენ, მუშაც, გლეხიც, ინტელიგენტიც, საერთოდ, არასწორად და საზარლად ვლაპარაკობთ ქართულად, რაც, სამწუხაროდ, ნაკლად არ გვეთვლება“.

„როგორადაც ახლა მარქსი არ უნდა უარყო, მისი დაკვირვება, რომ ყოფიერება განსაზღვრავს ცნობიერებას, არასოდეს არ დაძველდება“.

„აბა თვითონვე განსაჯეთ, რა მასწავლებლები გვეოლია და რა მშობლები, რომლებიც თავიანთ 12 წლის გოგონებს ყოველდღიურად თითო ლარს აძლევენ... სასიკვდილო მოსაწევის საყიდლად“.

„ფეხმძიმე ქალი თამბაქოს რომ მოსწევს, იმას რა შვილი დაებადებოდა? მექაუპურე დედა სიგარეტს რომ არ დასთმობს, მან, აბა, რა შვილი უნდა აღზარდოს?“

(მე ამას ვწერდი 1998 წლის ივლის-აგვისტოში, ახლა კი „საქართველოს რესპუბლიკა“ 1999 წლის 18 თებერვლის ნომერში დიდად შენუხებულია, — „თამბაქოს ნევის ეპიდემია საქართველოში“. მიაქციეთ ყურადღება, — ეპიდემია!!! ორი მილიონი შწვევლი!).

„რამდენიმე საათის ფრენა გვაშორებს ევროპასთან, მაგრამ ყოფის კულტურით მას მაინც ვერ დაეუახლოვდით“.

(ო-ო, რაკი ჩვენმა „საუკუნოებრივმა ოცნებამ“ ფრთები შეისხა და ევროსაბჭოში მიგვიღეს, სულ რაღაც ტაშის ერთი შემოკვრა და უმაღლვე „დაეუახლოვდებით“).

„იმდენად დაეჩივადით და დავეცით, სამშვილიანებსაც მრავალშვილიანებად ვთვლით, თუმცა აქა-იქ, ჯერ კიდევ ნამდვილ მრავალშვილიანებსაც შეხვდებით, რომლებითაც აღტაცებული უნდა ვიყოთ და რომლებსაც ხელს უნდა ვუწყობდეთ; ამას პირველ რიგში, რასაკვირველია, მთაწრობა უნდა აკეთებდეს, მაგრამ მთაწრობა, ჩვენი მთაწრობა...“

თქვენ, რა თქმა უნდა, იცით, რომ გამოდის ერთი ასეთი გაზეთი, რომელსაც უცნაური სახელი ჰქვია — „ალია“ (ალია და ოსმანია... ეს ანდაზა გაგონილი გექნებათ), რომელიც, მგონი, ყველაზე უფრო გავრცელებულია საქართველოში... პოდა, 1999 წლის 25 იანვრის ნომერში ერთი მკითხველი, ალბათ, მრავალშვილიანი, მას ეკითხება, „არსებობს თუ არა რაიმე შეღავათები მრავალშვილიანებზე?“ ამაზე გაზეთის პასუხი მოკლეა და კატეგორიული: „არ არსებობს“.

კარგი, ვთქვათ, „ალია“ ოპოზიციური გაზეთია და ყველაფერი გლახა, რაც პრეზიდენტს შეიძლება მიანეროს, მას ახარებს კიდევ, მაგრამ, საერთოდ, ყოველმხრივ საინტერესო „სეზობოდნაია გრუზია“ ზომ მთაწრობის ორგანოა და პრეზიდენტის რაიმე ცუდი სიამეს არ უნდა გვრიდეს, მაგრამ... ისიც კი, აი, რას წერს პირველ გვერდზე, მოწინავეში (3.03.98):

„Исполнительная власть в лице своих государственных чиновников не заинтересована в том, чтобы сохранить и развивать генофонд нации“.

ნინო კახიანი, საბურთალოს რაიონის მრავალშვილიანი დედების კომიტეტის წევრი, შემოთავაზებული აცხადებს სახალხო, პრესკონფერენციაზე:

„საქართველოში უაღრესად მძიმე დემოგრაფიული სიტუაცია საშიშროებას უქმნის ქართველი ერის არსებობას“.

ეს ითქვა შარშან, მარტში, მე კი, თქვენი აზრით, მატრიაბაზი დრამატურგი, რომელსაც დემოგრაფიაში არაფერი გაეგება, ამაზე ბევრად ადრე ვწერდი წერილში „ვილუპებით“, რომ ვილუპებით, როგორც ერო, არადა, თურმე, სულაც არ ვილუპებით, აკი, როგორც თქვენ ბრძანებთ, ღრმად არა ვარ

„ჩახედული დემოგრაფიული განვითარების ურთულეს პროცესებში, რომლებიც სპეციალურ ცოდნას მოითხოვს, არასწორ, მცდარ დასკვნებს

აკეთებთ, სწორად ვერ აანალიზებთ ჩამოყალიბებულ ტენდენციებს და შეცდომაში შეგყავთ საზოგადოებრიობა“.

ო-ო, ხედავთ კი, მიუდგომელო მკითხველო, ჩემს ამ უპასუხებლობას უპიძობს დანაშაულს? უკვე ოცი წელიწადია ორი პანიკური წყევლის უკან ასეთივე ცალკეული წერილებით — „როცა ბედი წყდება საქართველოსი!“ — თურმე სულ ტყუილ-უბრალოდ ვტყვნი აურზაურს, არავითარი ეროვნული სატიკიარი ჩვენ არ გვქონია და...

რა ექნა, რატომღაც ეჭვი მეპარება, ამასვე უნდა ფიქრობდეს ჩვენი ღირსპატივისცემი პრეზიდენტიც, და თქვენ, ბატონო ანზორ, ამით ნახალისებულმა, აკი მის საამებლადაც დაწერეთ — თუნდაც ნაწილობრივ მაინც! — „დემოგრაფია დრამატურგია არ არის“, რომლის (დემოგრაფიის) შესაცნობად აუცილებელია, თურმე, „სპეციალური ცოდნა“ და მრავალი სხვა ამგვარი რამ, რომლებსაც, საერთოდ, დრამატურგის ჭკუა-გონება, ბევრიც რომ ეწვალოს, ვერა და ვერ ჩაწვდება...

თქვენ მამშვიდებით, რომ ჩემი წერილი „ვილუებით...“, რამდენადაც თქვენთვის ცნობილია, ბატონ პრეზიდენტს წაკითხული აქვს...

ო-ო, ამით, რასაკვირველია, დიდად გამახარეთ, მაგრამ... მისი დაბეჭდვიდან ლამის უკვე ორი წელიწადი გაივდა და ამ ხნის მანძილზე, მიიღო კი — ერთი მაინც! — რაიმე საგანგებო ზომა დალუქვისათვის განწირული ერის ფიზიკურად გადასარჩენად? ვიცით, რომ დემოგრაფიის დეპარტამენტი დაარსა, მაგრამ ამ დაწესებულების, თუნდაც ბრძნულზე ბრძნული კონცეფციები იხსნიან უკან მოუხედავად მოჩქარე ერს გადაშენებისაგან?

ამ ოცი წლის წინათ, როდესაც ედუარდ შევარდნაძე საქართველოში უპირველესი კაცი იყო და მის ყოველ სიტყვას კანონზე მეტი ძალა უქონდა, მე მას ვწერდი:

„ქვეყნისა და ხალხის თვალში მხოლოდ სიყვარული მოგემატებათ, თუკი თქვენს მრავალწიარ საქმიანობაში, ჩიხსა და ვაზის გამეჩხეროანების გულისწაბილში, ქართველი ერის ასე უღვთოდ გამეჩხეროანებაც შეგანუხებთ... რაიკომის მდივნებთან ხორცის დაშხადების გეგმის საუბარს რომ მოათავებთ, ესეც უკითხეთ მათ, — როგორაა ან გასაჩენი ჩიხს მკრეფავეების, მევენახეების, მეცხოველეების, „როჩარდების“ დაშხადების საქმე-თქო...“

დროდადრო, მინდვრად თუ კაბინეტში, სოფლად თუ ქალაქად, მომსვლელს, წამსვლელს, უბრალოსა და ბრალიანს, განსაკუთრებით ახალგაზრდებს, შეეკითხეთ შვილიანობის თაობაზე, თან დასძინეთ, თავის დროზე მე დიდი შეცდომა მომივიდა, — ვერ წავბაძე კარგ საქმეში ვერც ჩემს მშობლებს, ვერც ჩემს უფროს ძმას და მხოლოდ ორით შემოვიფარგლე... ახლა ამას დიდად ვწუხვარ და ასეთ სანუხარს თქვენ მაინც ნუ გაიჩნეთ მომავალში“.

მერე? ჩააგდო რამედ ეს ჩემი თხოვნა-ვედრება? ან ეს ჩააგდო რამედ, როცა 1980 წლის ივლისში ვწერდი მას:

„...უზომოდ მოხარული ვიქნები, თუკი ეს, არა მხოლოდ ჩემი საგოდებელი, არ დარჩება, თქვენის წყალობით, „ხმად მლალადებლისა უდაბნოსა შინა...““

დიახაც რომ ეს იქნებოდა დიდი, დიდი საშვილიშვილო, უკვდავი საქმე, და როცა მომავალი თაობები ძეგლს დაუდგამენ განსაცდელის ნიშნებს, სამშობლოს გადაგრძენელს, ედუარდ შევარდნაძეს, შთამომავალნი უნდა იყვნენ უთი სიყვარულით მოიხსენიებენ, და არა ისე, როგორც ახლა საბურთალოში აღმართულ ერთ მონუმენტს გულგრილად და უსიყვარულოდ რომ ჩაუვლიან ხოლმე..."

(ამის დანერვიდან ათი წლის თავზე ხალხმა ორჯონიკიძის ეს ძეგლი-მონუმენტი მიანგრ-მოანგროა და მისი ნაკვთები, როგორც საფრთხობელა, ქალაქის ქუჩებში ჩაატარ-ჩამოატარა).

იმ ხანებში, არათუ „სოფლად და ქალაქად“, პარტიის ცენტრალური კომიტეტის აპარატი საცხე იყო ერთ და ორშვილიანებით, მათში უცოლოებიც ეროვნენ, რომელთათვის პირველი მდივნის წარბის ოდნავი შესრაც კი შიშის ზარს იწვევდა, პოდა, რა უნდა ეთქვა მათთვის ისეთი, რომ არ შეესრულებინათ, მაგრამ, ერთხელ მაინც, მიმართა კი ამ ძალას ერის გასამრავლებლად? ო-ო, თქვენც არ მომიკვდეთ, აინუნშიც არ ჩააგდო, ვითომ აქ არაფერო, ვითომ ყუფუნა წვიმაც არ მოსულა, „საერო“ ბრძოლა კი წინანდებურად გრძელდებოდა, — „ყოველ მოსახლეს თავისი სასურსათო პროგრამა“ და 600 (ექვსასი!!!) ათასი ტონა ჩაის დასამზადებლად!

რაკი უეცრად „დემოგრაფს“ ასე თავგამეტებით მომდევნო, მე არ ვიცი, გაქვთ თუ არა წაკითხული დიდად გასაიდუმლოებული, იმ დროისათვის შესამჩნევად კადნიერო, მოუროდებელი ბარათი, რომელიც მიწვევრე საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს ე.შევარდნაძეს, მისი ძღვევამოსილების პერიოდში (1982 წელს) და რომელიც მთაწრდებოდა სიტყვებით „უფრო მეტი პატივისცემით, ვიდრე თქვენ გამ-ოიჩინეთ ჩემდამი...“

არა მგონია წაკითხული გქონდეთ, თუმცა იგი შეტანილია „შავზე შავ ნიგნში“, რომელიც, რაკი სიტყვას მოჰყვა, დანერვიდან 14 წლის ტანჯვა-წამების შემდეგ, როგორც იქნა, გამოიცა, მაგრამ მასაც დღევანდელი ქართული წიგნის ბედი ეწია — არ გაიყიდა (თუ ისურვებთ, უსასყიდლოდ მოგართმევთ)...

მაშინაც და მერეც, მე შევარდნაძის პირველი მდივნის მოღვაწეობას, ასე თუ ისე, როგორღაც ვებდავდი და ცოტათი მაინც კრიტიკულად ვუდგებოდი, მაგრამ დაბრუნდა თუ არა საქართველოში, 1992 წლის 7 მარტიდან, მე მისი თავგამოდებული მზარდამჭერი გავხდი, რისთვისაც, ეს „სხვათა შორის“, ზვიადელისაგან უამრავ შეურაცხყოფას გადავეყარე და ახლაც, თუმცა არა ქრონიკულად, ვეჭრები ხოლმე...

1992 და 1993 წლებში ბატონ ედუარდს ფაქტურად ორი ვრცელი წერილი მიუუძღვენი, ერთი შარშან, ესეც როგორც იქნა, დაიბეჭდა „საქართველოს რესპუბლიკაში“, მეორე უკვე ექვსი წელიწადია მოუთმენლად ელის გამო-ქვეყნებას, მაგრამ ამდენი ხანი... სულ ამაოდ და ამაოდ!

მე მათში საქებარი სიტყვები შევარდნაძის მისამართით, რაკი ახლა სხვა ნიაჲმა დაჰბერა, ერთიც არ შემიცვლია და არც ოდესმე შევცვლი,

თუმცა მის მიმართ, ბოლო ხანებში, მხარი კი ვიცვალე ამ პრინციპზე მდგომბა, რომ

საქართველო უპირველეს ყოვლისა, მისი პრეზიდენტი!

აი, სულ აგერ ახლა, 16 თებერვალს, ბატონი პრეზიდენტი ვრცელი მოხსენებით წარდგა მთელი ჩვენი ქვეყნის წინაშე („საქართველოს მოქალაქენო!“), რომლის გამჟღელი არსი შეიძლება ასე დახასიათდეს: ყველაფერი თუ მშვენიერი არა, შედარებით მაინც მშვენიერია!

მოხსენებაში, ო, ერთი სიტყვაც არ არის თქმული ჩვენს უმძიმეს დემოგრაფიულ ვითარებაზე, პირიქით, მასში ვკითხულობთ:

„სასიხარულოა, რომ მიღწეულია მოსახლეობის ბუნებრივი მატების, მართალია უმნიშვნელო, მაგრამ მაინც დანყება. ეს ძირითადად გამოწვეულია სამედიცინო დახმარების ხარჯზე“.

თუ როგორ „მატულობს“ ქართული მოსახლეობა, ამაზე მე უკვე ვწერდი წინა „წერილ-მიმართვაში“ სოფელ დვირის მაგალითზე, ახლა კი იმას დავამატებ, რომ სამეგრელოს ერთ მშვენიერ სოფელ რუხში, ბოლო წლების მანძილზე ორი ასეული მოსახლე გარდაიცვალა, დაიბადა კი... 50 ბავშვი. რაც შეეხება სამედიცინო რეფორმებს, მისი დანყებიდან, უსახსრობის გამო, უთვალავი ადამიანი გამოეთხოვა წუთისოფელს და ამჟამადაც იხოცება სწორედ გადაუდებელი სამედიცინო „ჩარევით და დახმარებით“.

ბატონ პრეზიდენტს

„დღევანდელი სახელმწიფოს ნომერ პირველ პრობლემად“ მიაჩნია კორუფციის დაძლევა,

„რაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ აღმავლობას და საქართველოს საერთაშორისო რეიტინგის ამაღლებას“.

მე კი, პრეზიდენტს ამომრჩეველს, ასე მგონია, რომ კორუფციის დამარცხება-აღმოფხვრას, თუკი ეს საერთოდ შესაძლებელი იქნება, ამას წლები, წლები დასჭირდება და ვაითუ ამ დროში საქართველო, მის საერთაშორისო რეიტინგთან ერთად, „საქართველოს შვილების — სომხების, აზერბაიჯანელების, აფხაზების, ოსების“ სასიხარულოდ გაქრეს კიდევ, ამიტომ ქვეყანაში რა მძიმე, რა გამოუვალე სიტუაციაც არ უნდა შეიქმნას, პრეზიდენტსათვის უპირველესზე უპირველესი პრობლემა და საზრუნავი მაინც ქართველი ერის რიცხოზობრივად ამაღლება-აღმავლობის საკითხი უნდა იდგეს და სუფევდეს.

მე ამას წერილობით გავკვივი უკვე ოცი წელიწადია, მაგრამ ადრე, კომუნისტური პარტიის ცეკას პირველი მდივანი ყურთან ახლოს, აბა, როგორ მიიტანდა, ეს ვილაც კიტა ბუაჩიძეა, რას მეტყუტურებაო, სამწუხაროდ ახლაც, როცა ის პირველი მდივანი „თავისუფალი, დემოკრატიული, სუვერენული“ საქართველოს ბატონ-პატრონია, ჩემსას, უკვე არცთუ სულ ვილაცისას, მაინც არაფერს შეისმენს და არც გაიგონებს...

თქვენ, ბატონო ანზორ, ამაში ეჭვი, აბა, როგორ შემეპარება, შეეცდები-
 ით ყოველივე ეს საგაზეთო წერილში უარყოთ, მაგრამ... ეტყვიან...
 გიხდით, მაგრამ, რა ექნა, ვერ დაგიძლავთ, მე მას, — „არ...“
 ვერ წავეკითხავ; მე ძალზე მცირე დრო დამრჩენია, რომლის შაიპარად
 დახარჯვა, ჩემს ასაკში, დიდი სიბრძნე იქნებოდა, თუ გნებავთ, ჩემივე
 თავის, ვთქვით, საჭირო გასამართლებლად, გნებავთ, თუნდ სხვებზე „იერო-
 შის“ მისატანად. შეიძლება დიდად გაგიკვირდეთ, მაგრამ... ვფიცავ მალლა
 ცას და ძირს დედამიწას, სწორედ ამიტომაც მანანა კაკაბაძის ნაღვანიც არ
 წამიკითხავს, რომელმაც, როგორც ჩანს, მაგალითი თქვენგან აიღო და
 ბეჭდვა-დაუშთაჯრებელი მთელი ჩემი „ეპისტოლე“, პროფესორული ხელაღე-
 ბით, „უზნეოდ“ გამოაცხადა. („სოცრეალისტის უზნეო „ეპისტოლე“ გაზეთის
 პირველ გვერდზე ამოვიკითხე... სხვათა შორის, „ეპისტოლე“ ჩემს წერილს
 თვითონ რედაქციამ შეარქვა და მე ის, როგორც ავტორს, მომწონს კიდევ).
 ...გადმოძვეს კი, რა „მარგალიტებითაც“ მამკობს, თურმე, ზემოხსენებუ-
 ლი ქალბატონი თავის უზნეო ეპისტოლეში; ეს, დაე, მის ქალურ სინდისზე
 იყოს, ისე კი, არავის არ მოვერიდები და არ ვაპატიებ სტალინის მამის და,
 მაშასადამე, თვით სტალინის ოსად გამოცხადებას.

(1937 წელს დაწერილ „კოლმეურნის ქორწინების“ ერთ-ერთი პერსონაჟის
 მონოლოგიდან: „...მერე სტალინმა მკითხა, თუ გყოფნის ნამუშევარიო... „ისე
 კი ეტყობა, კარგად ვუპასუხე, იმიტომ რომ მთელმა დარბაზმა ტაში
 შორთო. მერე სტალინმა თვითონ ხელი ჩამომართვა და ამიტომ იყო, რომ
 სულ დამაინყდა რა ვუპასუხე სტალინს...“).

საინტერესო ის არის, რომ გენიალური დრამატურგის პოლიკარე
 კაკაბაძისა და მისი არანაკლებ გენიალური ქალიშვილის ჩემგან დასაცავად
 „ლიტერატურულ საქართველოში“ (№6), როგორც კოლეგა და, შესაძლოა,
 როგორც მეზობელი, დიდი გულსტკივილით გამოეხმაურა ცნობილი კრი-
 ტიკოსი გურამ ბენაშვილი (ვაითუ ცნობილობა ეცოტავოს და ეწყინოს, —
 ჩვენ ზომ იმ ქვეყანაში ვცხოვრობთ, სადაც ჯერჯერობით შოლოდ 100
 (ასი!) პარტიაა, რაც იმის დამადასტურებელია, რომ „საქართველოში ყველას
 მეფობა უნდა“ (მერაბ მამარდაშვილი), ყველა გენოსია, ყველა გამოჩენილია,
 ყველა სახელოვანია, ყველა ღვანლმოსილია! ისე კი, ევროსაბჭოში მყოფ 40
 სახელმწიფოდან ოცშიც კი, არა მგონია, ამდენი პარტია იყოს!).

გურამ ბენაშვილის სინანულისა და საყვედურის გამოხატველი სტატია
 დაწერილია ისე, როგორც ეს ინტელიგენტ კაცს შეეფერება, თითქოს
 ზომიერად, თითქოს თავდაჭერილად, მაგრამ მინც... მაგრამ მინც მის
 შენიღბულ სტრუქტურებში ჩემთვის არ არის ძნელი იმის ამოკითხვა, რომ,
 კერძოდ, მე უღრმესი ნიპილიზმის სენით ვყოფილვარ, თურმე, დაავადებული,
 აკი ჩემს მშობელ ხალხს ტყის ხალხად ვსაზავ...

როცა მე თავიდანვე ასე ხელაღებით კალამს ვიმარჯვებდი, რასაკვირ-
 ველია, ვგრძნობდი და ვიცოდი, „ტყის ხალხს“ უამრავი წარმომადგენელი
 ამ „სიგლახეს“ არ მაპატიებდა, აღშფოთდებოდა, ამხედრდებოდა, შემომიტყე-
 და, მაგრამ მე ისიც ვიცოდი და გზას მინათებდა ჩვენი გუმინდელი დიდი

წინაპრების გულსაკლავი ამონათქვამები, — „ჩვენისთანა ბედნიერი გინც არის სადმე ერი“, „ღმერთო, შეაყვარე ქართველებს საქართველო“, „ფურთხის ღირსი ხარ შენ, საქართველოვ“, რომელშიც ზოგს რომ მგონია, მგონია გეოგრაფიულ გარემოს კი არა, ადამიანებს გულისხმობდა.

...და ეს მათ, ილიამ, ვაჟამ, აკაკიმ იმ დროს წარმოთქვეს, როდესაც „ფურთხის ღირსი საქართველოში“ ათასობით ნარკომანი არ იყო, მილიონობით თამბაქოს მწვეველი არ იყო, ყოველდღიურად ადამიანები ავტოავარიებში არ ილუბებოდნენ, მკვლევლობათა თითქმის მასობრივობის გამო ქებორციელის სიცოცხლე ჩირის ფასადაც არ ღირდა, მეძაც ქართველ ქალს ირგვლივ ერთსაც ვერ მონახავდი, ჯარში მამათმავლობაზე, აბა, ვინ გაიფიქრებდა, ჭაბუკები დედებს „სექსუალურად“ არ იფიცებოდნენ, გოგონები კი — „მამაჩემის ბოზი ვიყო, თუ...“

ერის „შემამკობელი“ სხვა „ღირსებების“ ათობით ჩამოთვლა სულაც არ გამიჭირდებოდა, მაგრამ ეს შორს, ძალზე შორს წაგვიყვანდა, ვიტყვი მხოლოდ იმას, რომ ტყის ხალხი, და თუნდაც ჩვენი დროის ველურობა, იმას როდი ნიშნავს, რომ მართლაც ტყეში ცხოვრობდე, — არა, ამაში ხალხის ზნეობრივი, მორალური მხარეა ნაგულისხმევი, ამ მხრივ კი დიდი უბედურება გვჭირს, და ეს არაა ის, რაც ახლა არასაპატიებელ ნიმილიზმად რომ სალდება ხოლმე...

აბა ერთი მიბრძანეთ, განა ილია, აკაკი, ვაჟა, როცა მათ ქართველებსათვის ასეთი ზარდამცემი განაჩენი გამოჰქონდათ, სიზმარშიც კი იხილავდნენ იმას, რასაც სულ ახლახან გენერალური პროკურორის მოადგილემ შეგვატყობინა? აბა, გაცნით:

„...საგრძნობლად იმატა არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილმა მძიმე დანაშაულობებმა. მაგალითად, არის განზრახ მკვლევობების (11), სხეულის განზრახ დაზიანებების (16), ყაჩაღობების (51), ქურდობების (420), სულიგნობის (21), ავტომანქანების გატაცების (35) და ნარკომანიის ფაქტების ზრდა“. („საქართველოს რესპუბლიკა“, 10.02.99).

და ყოველივე ეს ერთ წელიწადში... განზრახ მკვლევობათა თერთმეტი შემთხვევაო... ჩადენილია თითქმის ბავშვებისა და მოზარდების მიერ... თუნდაც „ტყის კაცი“ იყავი, ნუთუ გული არ გაგეყინება და ნუთით მინც არ ჩაფიქრდები, რა თაობა გვეზრდება...

კი, ასეთი შემამფოთებელი სტატისტიკა, რა თქმა უნდა, ჩვენი დროის საერთო გაჭირვების შედეგაცაა, მაგრამ... სამხრეთ ამერიკისა და აფრიკის ქვეყნებზე არაფერს ვიტყვი, მაგრამ რომელიმე ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკა შეძლებს კი „დაიტრაბახოს“ ასეთი შემამძრუნებელი მონაცემებით?!

ჰოდა, შენო, ბიძა ხარ თუ ბაბუა, რავე გაბედე და ჩვენ, უუდიდესი და უუძველესი კულტურისა და უუშველესი ცივილიზაციის მქონე ხალხს, ტყის ხალხი რაფერ გვიჩოდე, ეგ სიმყრალე მინც რა პრიოდან ამოგივიდაო...

აბა, სხვა რა მეთქმის, გარდა იმისა, რომ... „შეცვდი, ბატონო, შეცვდი და მომიტყვეთ...“

ისიც უნდა „მეპატიოს“, რომ, გურამ ბენაშვილის თქმით, ჩემი „ალშფოთებისა და გალიზიანების „საგნად“ დიდი ქართველი დრამატურგის პოლიკარპე კაკაბაძის სიკვდილის შემდგომი გრძელწარმოება ქცეულა“.

გავეცნოთ მისი ბრალდების მეორე პუნქტსაც:

„პოლიკარპე კაკაბაძეს გენიოსად მოიხსენებენ თუ არა, ამით გალიზიანება მწერლისაგან, უფრო კი დრამატურგისაგან ძალზედ საეჭვო გალიზიანებაა... და ყოველივე ამის მიზეზს სხვა სახელი ქვია...“

ავტორი, როგორც ჩანს, სულ არ მიმეტებს და, ალბათ, ჩემდამი ერთგვარი პატივისცემის ნიშნად პირდაპირ არ ასახელებს, „რა ქვია ამას“, მაგრამ მე მას გაუაღდეილებ, რომ დაასახელოს: ამას შური პქვია, რომელზეც ცოტა ქვემოთ მოგახსენებთ, ახლა კი...

„სიკვდილის შემდგომი პოპულარობა“, თუ ამ საკითხს არ მიეუდგებით პრაფისორულად და მიეუდგებით პროფესორულად, იგი პოლიკარპე კაკაბაძეზე სულაც არ ზრცელდება, ის პოპულარული იყო ყოველ დროში, ასე რომ, ლიტერატურის ინსტიტუტის თავკაცს მორიდებით უნდა ვაუნყო, ასეთი პოპულარობა (სიკვდილის შემდგომი!) ამ საუკუნეში მხოლოდ ორად ორმა პროვინებამ მოიპოვა საქართველოში, ორივე ღირსეულმა, სიცოცხლეში რომ არ იყვნენ ღირსეულად მიჩნეულნი და დაფასებულნი: ერთი მათგანი ფიროსმანია, მეორე — ტერენტი გრანელი, რომლის ცხედარს პეტრე-პავლეს სასაფლაომდე ათიოდე კაცი თუ მიაცილებდა, ფიროსმანს კი, იმავე პეტრე-პავლეს სასაფლაომდე, საერთოდ, მიჰყვებოდა კი ვინმე? ეს არავინ, არავინ არ იცის.

არადა, ღირს განა საუბარი იმაზე, განსაკუთრებით მასთან, ვისაც იმ განვლილ დროში უცხოვრია და ახლაც ახსოვს, თუ რა პოპულარობით სარგებლობდა თეატრალურ წრეებში და თეატრის მოყვარულ, პროფესიონალ მაყურებლებში, ცოცხალი კლასიკოსიაო, ეს მისთვის უბრალო ხალხს კი არ შეურქმევია, უბრალო ხალხი თუნდაც თეატრებში სისტემატურად დადიოდეს, დრამატურგს, შენ გინდა კიბა ბუაჩიძე იყავი, გინდა ზურაბ ანტონოვი, გვართ, შექსპირის გარდა, არავის არ იცნობს...

სხვათა შორის, მე, როგორც დამატურგი, გვარიანი ვარ თუ უგვანო, მაინც დავალებული ვარ, როგორც უმცროსი თაობის წარმომადგენელი, არა მხოლოდ პოლიკარპე კაკაბაძისაგან, იმავე ზურაბ ანტონოვისგან, აქვსენტი ცარაგელისგან, ტრიფონ რამიშვილისგან, ნიკო შიუკაშვილისგან, შალვა დადიანისგან, სანდრო შანშიაშვილისგან...

(დაიხ, თუნდაც ერთ-ერთი ამათგანი ასეც წერდეს: „მე ბაგე დავბურე“, „თავს აქნევს უარის ნიშნად“ (აბა ვინ არ იცის, სულაც არაშწერალმაც, რომ ზურავენ კარებს, ბაგეს კი კუმავენ... უარის ნიშნად თავს გააქნევენ, თანხმობის ნიშნად კი — თავს აქნევენ...).

ასეა თუ ისე, დღესაც და მომავალშიც, რა ბედიც არ უნდა ენიოს თეატრში „ყვარყვარე თუთაბერს“, როგორც პიესას, ხალხს მესხიერებაში და სალაპარაკო ენაში პოლიკარპე კაკაბაძის ყვარყვარე, როგორც

ზოგადი ტიპი, ისე, როგორც ილია ჭავჭავაძის ლუარსაბ თათქარიძე, მიხეილ ჯავახიშვილის კვაჭი და ჯაყო, დავით კლდიაშვილის დაროსანი და კაროუნა, ჭაბუა ამირჯიბის დათა თუთაშია, სამუდამოდ შექმნილი, ეს კი ერის, კერძოდ, ქართული ლიტერატურის ისტორიაში ევებერთულა ანბანია.

...დაიხს, პოლიკარპე კაკაბაძის „სიკვდილის შემდგომი პოპულარობა“ თუმცა გალიზიანებთ, მაგრამ მაინც, დრამატურგმა დრამატურგზე ავის თქმა არ უნდა იკადროსო... ზუსტად ასე მმოძღვრავს მე პატვიცემული გურამ ბენაშვილი, და თუმცა ახლაც ზეპირად მახსოვს ფრანგი დრამატურგის, „სირანო დე ბერჟერაკის“ ავტორის, ედმონდ როსტანის სტრიქონები:

„Какой же драматург не рад,
Когда спектакль срывается у коллеги“,

მე მაინც გაგებდავ და ყველას გასაგონად ვიტყვი, თუმცა ისიც ვიცი, რომ ამას, ახლო ნაცნობ-მეგობრების გარდა, არავინ დამიჯერებს, — ჩემში არავის მიმართ არავითარი შური არ ბუდობს, მე ყველა ქართველის კაცური წარმატება, მისი მოღვაწეობა რა დარგსაც არ უნდა მოიცავდეს, ყოველთვის მახარებს... ასე განსაჯეთ, ჩემი, როგორც დრამატურგის, „მოსისხლე დუშმანების“, თემურ ჩხეიძისა და რობერტ სტურუას, როგორც ქართველების, თეატრალური წარმატებანი, განსაკუთრებით საქართველოს საზღვრებს გარეთ, ყოველთვის სიხარულს მგვრის... და საერთოდ, მე რომ ბოლომთ ავსილი ადამის შვილი ვიყო, რაც ცხოვრებაში წამება გადამიტანია, ამ ასაკამდე, ტყულია, ვერ მოვალწევდი. ისე კი, მთელი ჩემი სიცოცხლე ერთი ძველი აფორისტული თქმის, პლატონსა და ჭეშმარიტებას რომ ეხება, მისი მიმდევარი ვიყავი და ვარ, ამიტომაც ავის მსურველები, მამაგებელ-მაგინებლები ყოველთვის გარს მეხვია და მახვევია ახლაც...

(ბოლოდროინდელი ფაქტიც ამის დამადასტურებელია;

გაზეთ „ახალი საქართველოს“ რედაქტორს.

ბატონო ნოდარ!

ჩემი წერილ-მიმართვის საბოლოო აკორდი წარსულ ხუთშაბათს გაიჟღერა, რისთვისაც ახლა მესვეჯერ მადლობას გიხდით; თქვენ ხომ ისე დაბეჭდეთ, როგორც დამინერია; უფრო მეტიც: ბეჭდვის პროცესში, ტექსტში, ყველა ჩემი შესწორება უკლებლივ შეიტანეთ, ამისთვისაც, რასაკვირველია, მადლობა, მადლობა!

მერნმუნეთ, მხოლოდ თვალი გადავაველე, დაკვირვებით არც წამიკითხავს ალხაზიშვილის ჩემდამი „მოძღვნილი“, ქუჩური ლანძღვა-გინებით აღსავსე „მოგვერდი ლექსით“ („ახალი საქართველო“, №9).

არ ვიცი კი, ამით ავტორმა რა მოიგო, ეს კია, გამოჩნდნენ ადამიანები, მათ შორის თქვენი ახლო ნაცნობებიც, რომლებიც მირეკვენ და თავისებურად მამშვიდებენ, ყურადღებას ნუ მიაქცევთ, არ ინერვიულოთ, ხალხმა, რომელმაც ილია ჭავჭავაძე მოკლა, დღევანდელი მისი წარმომადგენელი თუ სიტყვით მოკვლას დაგიპირებთ, არ უნდა გაგიკვირდეთ, ისე კი, ეს პოეტი ალხაზიშვილი მაინც რა მუტრუკი, რა ტუტუცი, რა ჭკუამოკლე ყოფილაო... ერთმა, ისტორიის ნამდვილმა დოქტორმა, ასეც მითხრა, აწი ამ გაზეთს

აღარც წავიკითხავ, ოღონდ მასში თქვენი რამე თუ გამოჩნდება, შემადგენელი ბინეთ და იმ ნომერს ვიყიდო...

ო, ახლა ამ ციციქნა წერილს გვერდნითელზე და მის მთავარ რედაქტორზე იმიტომ როდი გიგზავნით, რომ „ის“ ნომერი იყიდონ, მე ის კარგა ხანია დაწერილი მაქვს და თქვენთვის ისეც ვაპირებდი გამოგზავნას, ოღონდ მხოლოდ მას შემდეგ, როცა ჩემი პასუხი ანზორ თოთაძისადმი დაიბეჭდებოდა; მე ეს პასუხი მოთავებული მაქვს, მაგრამ უსახსრობის გამო მანქანაზე გადაბეჭდვა გვიანდება, არადა, შეუძლებელია „გვერდნითელისთვის“ სხვა დროს უკეთესი დრო გამოინახოს: ალბაზიშვილმა, ყოველგვარი ლიტერატურული ეთიკის გარეშე, ლაფში ამომთხვარა და ამ ლაფს ამ პატარა წერილით ცოტათი მაინც ჩამოვირეცხავ... ალბათ დამეთანხმებით, იგი დაწერილია ზრდილობისა და თავაზიანობის ფარგლებში.

ერთი თქვენი წერილი, რომელიც 1997 წლის ივნისში გამოიგზავნეთ, ასე მთავრდებოდა: „სიყვარულით თქვენი ნოდარ გრიგალაშვილი“. პოდა, მას შემდეგ თუ არ შეგატულდით (რისი საბაბი თითქოს არ მომიცია), ვფიქრობ, ამას უეჭველად დაბეჭდავთ...

მოკლედ, დაბეჭდავთ თუ არ დაბეჭდავთ, პასუხს თოთაძისადმი მაინც მოგაწვდით.

კიტა ბუაჩიძე
7 მარტი, 1999 წელი.

მე, როგორც მოგახსენეთ (თან ფიცი დაედე), უდროობის გამო (მადლობას შევეუთელი უფალს, ცოტას თუ კიდევ დამაცლის და თქვენდამი ამ წერილს დამამთავრებინებს!), არავითარი სურვილი არა მაქვს ჩემს მოპავექრებებს შევეპასუხო და...

ოი, ბედიც ამას სქვიარ, რომ იტყვიან, ბედი თვითონ არ მოადგა ჩემი ბინის ფანერის კარს?! ერთმა ჩემმა მეგობარმა, რომელსაც წავიკითხა მანანა კაკაბაძის „სოცრეალისტის უზნეო „ეპისტოლე““ („ბაზრული ენითა დაწერილი, პროფესორობისა არაფერი ატყვია რა“, ეს მისი სიტყვებია), მომართვა „ლიტერატურული საქართველოს“ 1996 წლის 9 აგვისტოს ნომერი, სადაც ფრიად გამოსაჩენ ადგილზე, თანაც „პადეალში“, მოთავსებულია ჩემთვის, საერთოდ, სრულიად უცნობი შალვა ცისკარიშვილის რეპლიკა-შეძახილი — „გენიოსების სწორუპოვარი გმირები?!“, რომელიც ისეთი გონებაგანსმჯელი სილალით და ლოგიკური დასაბუთებით არის ჩამოგვირისტებული, რომლის დარს, მე — „მხცოვანი“, ვერასოდეს თავს ვერ მოვბაძმდი.

იგი მცირე მოცულობისაა და მომყავს აქ, რასაკვირველია, ხელშეუხებლად (ჩემი მასში მარტოოდენ ხაზგასმებია და ერთადერთი კითხვის ნიშანი):

„ახლანანს გამოვიდა ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“ №3, რომელიც მთლიანად მიეძღვნა გამოჩენილი ქართველი დრამატურგის პოლიკარაშვილის კაკაბაძის დაბადების მე-100 წლისთავს. ჟურნალში დაბეჭდილია მანანა კაკაბაძის წერილი „ყვარყვარე თუთაბერი“ და „ლოპიანე“ — ერთად იბეჭდება“.

ამ წეროლში ჩვენი ყურადღება მიიპყრო ავტორის განსაკუთრებით თამამმა განცხადებამ. აი ისიც: „ყვარყვარე თუთაბერი“ „მსოფლიო მნიშვნელოვანი შემოქმედი, ბინალური მწერალი. მისი სული აქ ეზიარა იმ დიდ ღვთაებრივ საიდუმლოს, რომელიც გენიოსთათვის იხსნება და რომელიც მარადიული ნათლის განუყოფელი ნაწილია.“

დღეს აღარ არის სახლე თქმა იმისა, რომ ყვარყვარე თუთაბერი თამამად უმწვენებს მხარს სირვანტის დონ-კიხოტს, მოლიერისა და შექსპირის სწორსწორ გმირებს.

პოლიკარე კაკაბაძეს სიცოცხლეშივე უწოდებდნენ კლასიკოსს, მაშინ ამ ტერმინს ადვილად არ იყენებდნენ. მეოცე საუკუნის ცოცხალ მწერალთაგან საქართველოში მას არავისთვის იმეტებდნენ. პოლიკარე კაკაბაძეს „ცოცხალ კლასიკოსს“ უწოდებდნენ, მოუხედავად იმისა, რომ იგი ბანიცდიდა გუდ-მივ დევნასა და შვიწნროვებებს (?) სრულიად გასაგები მიზეზების გამო“.

საოცარია, მაგრამ ფაქტია!

პირველი შემთხვევა როდია, როცა პოლიკარე კაკაბაძის ქალიშვილი, პროფესორი მანანა კაკაბაძე ვირაპიტარ უხარხულოვას ვერ ბრძნობს და ბინოსს, მსოფლიო მნიშვნელოვანი შემოქმედს უწოდებს თავის მამას — მისი აზრით, თურმე ყვარყვარე თუთაბერი თამამად უმწვენებს მხარს „სერვანტესის დონ-კიხოტს, მოლიერიისა და შექსპირის სწორსწორ გმირებს“.

ძვირფასო რედაქცია!

„ლიტერატურული საქართველოს“ მკითხველებს დიდი თავსატეხი გაგვიჩნდა. როგორ დავადგინოთ სიმართლე, სწორსწორი ყვარყვარე თუთაბერი, მართლა უმწვენებს მხარს სწორსწორ პამლეტს თუ ეს მხოლოდ მანანა კაკაბაძის დიდი სურვილია?

მართლა ბინოსია პოლიკარე კაკაბაძე?

თუ ესეც მხოლოდ ახირებული სურვილია, რომ შეილს გენიოსი მამა უყავდეს?

„ცოცხალი კლასიკოსი“ და „გენიოსი“. ამ ტერმინებს მართლაც რომ ადვილად იყენებენ დღეს.

მეტისმეტ რეტისრეტო! უთქვამს ქართველ კაცს.

შალვა ცისკაროშვილი“.

საქართველოში, ო, რა ბევრს უყვარს ჭყუმბალობა და ყურყუმბალი პროვინციალიზმის ქაობში!

მოდით, თვალი მაინც გადავავლოთ, ბოლო დროს როდის და რამდენჯერ დაიდგა ჩვენი გენიალური დრამატურგის ქმნილებანი (ცნობები მონოდებულთა თეატრების მიერ), თანაც ისე, რომ არავის არ ეწყინოს, ყველას მოეხსენიებ, როგორც...

„ყვარყვარე თუთაბერი“ რუსთაველის თეატრში დადგა გენიალურმა რეჟისორმა დიმიტრი ალექსიძემ 1959 წელს, ყვარყვარეს თამაშობდა გენიალური ეროსი მანჯგალაძე, წავიდა 57-ჯერ.

„კოლმეურნის ქორწინება“ რუსთაველის თეატრში დადგა გენიალურმა რეჟისორმა მიხეილ თუმანიშვილმა 1971 წელს, წავიდა 48-ჯერ.

„ყვარყვარე“ რუსთაველის თეატრში, ავტორის „სიკვდილის შემდგომი პოპულარობის“ მერძე, 1974 წელს დადგა გენიალურმა რეჟისორმა რობერტ სტურუამ, ყვარყვარეს თამაშობდა გენიალური რამაზ ჩხიკვაძე, წავიდა 61-ჯერ (სექტაკლში, სხვათა შორის, ბევრი არაფერი დარჩენილა დრამატურგის პირველ წყაროდან, ამისათვის მის „გასამდიდრებლად“ დაიხმარეს... ბერტოლდ ბრეხტი).

„კახაბერის ხმალი“ მარჯანიშვილის თეატრში დაიდგა გენიალური რეჟისორის გიგა ლორთქიფანიძის მიერ 1965 წელს, წავიდა 70-ჯერ (შემდეგ თეატრის ნაწილი რუსთაველში გადავიდა, იქ კი რამდენჯერ დაიდგა, ამის ცნობა არა მაქვს).

„სამი ასული“ მარჯანიშვილის თეატრში, რამდენიმე თვით ადრე ავტორის სიკვდილამდე, დადგა გენიალურმა რეჟისორმა მედეა კუჭუხიძემ, წავიდა 12-ჯერ.

„ლისაბონის“, ახლებურად კი — „პორტოპოლოს ტუსალები“ მარჯანიშვილის თეატრში დადგა 1994 წელს იმავე გენიალურმა რეჟისორმა კუჭუხიძემ, წავიდა 12-ჯერ.

აქ ლაპარაკია, რომ სექტაკლი ამდენჯერ და ამდენჯერ წავიდაო, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იგი ანშლავებით მიდიოდა, ყველანი, ვიდრე მათ რეპერტუარიდან მწუხარებით ამოიღებდნენ, ამაზე ბევრად ადრე უმეცურებლო დარბაზებს ეთხოვებოდნენ.

ამავე დროს ოცი წლის წინათ დადგმული „კავკასიის ცარცის წრე“ ხუთასჯერაც წავიდა და „მიშლიგინობს“ ახლაც, და მას დიდად არც ნოდარ დუმბაძის „საბრალდებო დასკვნა“ ჩამორჩება.

ამტკიცებენ, რომ კომედია, საერთოდ, დროს ვერ უძლებს, მალე ძველდებაო. ამ აზრს, ნაწილობრივ მაინც, მეც შემიძლია შეუერთდებოდა. მაგალითად, ჩემს ახალგაზრდობაში საბჭოთა კავშირის თითქმის ყველა თეატრში უსაშველო წარმატებით იდგმებოდა შკვარციონის „Чужой ребенок“ (დადგეს რუსთაველის თეატრშიც ახმეტელის დროს), მერე კი, მას შემდეგ ათეული წლები რომ გავიდა, ზოგიერთმა რუსულმა თეატრმა, მათ შორის მოსკოვის სატრის თეატრმაც, ხელმოკრედ დადგა იგი, მაგრამ... სადღა იყო ის სიცილ-ხარხარი, პირველად რომ ახლდა მას: მისი დაბადების უმზარულესი დღე ახლა, „სიბერეში“, თითქოს პანაშვიდად იქცა. ასეთივე ბედი ეწია კარგი რუსი მწერლის ვალენტინ კატაევის, თავის დროზე დიდად გახმაურებულ კომედიას „Квадратура круга“-ს. ასეთივე ბედი გაიზიარა მარჯანიშვილის მიერ დადგმულმა შალვა დადიანის კომედიამ — „კაკალ გულში“. პოდა, დროთა განმავლობაში, ვაითუ, ამ დღეში ჩავარდეს

„ყვარყვარე თუთაბერიც“, რომლის ავტორის ქალიშვილი მას მოდიერის „ტარტიუფის“ გვერდით აყენებს (აგერ ახლა „ლიტერატურულ საქართველოში“ ნოდარ გურაბანიძის წერილში ამოვიკითხე, — მას მოსკოვის ერთ-ერთ თეატრში უნახავს 1664 წელს დაწერილი „ტარტიუფი“ და დიდად აღტაცებულია, დიახ, დიდად აღტაცებულია ნამდვილი პროფესორი ნოდარ გურაბანიძე).

რაკი სიტყვა თეატრზე ჩამოვარდა, ბატონო ანზორ, გეტყვით, რომ ეღუარდ შევარდნაძეს, არც ცეკას პირველ მდივნობისას და არც ხანდაზმულობისას, ჩემი პიესების მიხედვით დადგმული სექტაკლებიდან ერთიც არ უნახავს, „ავი ძაღლიც“ კი, რომელიც მისი ზეალსელის პერიოდში, 1977 წელს მარჯანიშვილის თეატრში დაიდგა და, როგორც იტყვიან ზოლმე, გლეჯაზე მიდიოდა, 200 ანშლაგი გააკეთა და, ალბათ, მეტჯერაც ნაეიდოდა, თეატრის ახალ მოსულ ხელმძღვანელს (თემურ ჩხეიძეს) დაეცლია, არადა, ამ ბოლო ოცი წლის მანძილზე, მას ხშირად, თუ ტელევიზიით აჩვენებენ, თუ რადიოთი გადასცემენ... ახლაც კი, პირველ მარტს, რადიო ერთი საღამოს დიდი ნაწილი მიუძღვნა რუსთაველის თეატრში 42 წლის წინათ დადგმულ... არა, არ შემშლია, დიახ, 42 წლის წინათ დადგმულ „ამბავი სყვარულისას...“

თქვენ, შეიძლება, თქვათ, შევარდნაძეს სადა აქვს იმის დრო, სექტაკლები ნახოსო... ო, ეს მართალია, მაგრამ... როცა გული მიუწევს, ნახულობს კიდეც! მაგალითად, ამ სამიოდე წლის წინათ მარჯანიშვილის თეატრში ერთ პრემიერას დაესწრო და არა მარტო მოსაწონი სექტაკლი მოიწონა, ფართო სწოგადობისათვის სრულიად უცნობი, პიესის ავტორი, როგორც ადამიანი, შეაქო, შესანიშნავი პიროვნებაო (ცნობა ამოღებული მაქვს „საქართველოს რესპუბლიკიდან“).

დასტურ, თეატრთან დაკავშირებით მე, როგორც დრამატურგს, ავად მოსაგონარი ერთი ამბავი მახსენდება: 1940 წელს მარჯანიშვილის თეატრმა თუმცა მიიღო დასადგმელად ჩემი „მკაცრი ქალიშვილები“, მაგრამ მის დადგმას, გაფოფრებული კრუხივით, ახლად გამოჩეკილ წინილებს რომ იცავს, წინ აღუდგა ხელოვნების კომიტეტის (ასე ერქვა იმ დროს კულტურის სამინისტროს) რეპერტუკომი, ანუ თეატრალური ცენზორი, რომლის გვარს, ერთი მიზეზის გამო, არ დავასახელებ, არადა, მაშინ ისიც ჩემსავით ახალგაზრდა იყო, მაგრამ... მანვალა და რა მანვალა, მერედა, რისთვის? ამ პიესაში კომკავშირისა და კომკავშირელების ხსენებაც არ არისო, არადა, თითქოს საბჭოთა სტუდენტ-ახალგაზრდობის ცხოვრებას ასახავსო...

ეს ადრინდელი მოგონებიდან, ახლანდელიდან კი... ამას წინათ ერთი გაზეთისათვის მიცემულ ინტერვიუში მგზნებარე კომუნისტი პანტელეიმონ გიორგაძე გამომსაუბრებლის შეკითხვაზე, რას მოიგონებდით თქვენი ახალგაზრდობიდანო, ბატონმა პანტელეიმონმა მოკლედ უპასუხა „მკაცრ ქალიშვილებსო“.

რა დავმალო, ერთობ მესიამოვნა: ხანმოთეულ კომუნისტი კაცს, თითქმის სამოცი წლის წინათ დადგმული, ყმანვილობაში ნანახი პიესა დღესაც

ახსოვს და არ უთვლის მას ნაკლად, რომ მასში კომკავშირი ერთხელაც არის ნახსენები...

ჰოდა, როგორ მიჩვენო, ბატონო ანზორ, ამის მადლობის ნიშნად ვუწოდებ არ შევყო თავი კომუნისტურ პარტიაში? „პამაც“ ასაკი ხელსაყრელია აკი ამ პარტიის წევრთა 99 პროცენტით...

„დავებრდი, დავჩანანაკდი,
წვერი შემექნა ჭალარა...“

ამ წერილის გუნებაიდან თითქმის ნაკლებ გამომდინარე ორიოდე გადახვევა

გადახვევა პირველი:

დიქტატორებიო... როგორადაც არ უნდა თქვან, ფაქტია: ფრანკომ აყვავა ესპანეთი, ამის პირველი ნიშანი თუნდაც ის არის, რომ მის სიცოცხლეშიც და ახლაც ესპანეთში, ცხოვრების სიიაფის გამო, ყოველწლიურად 18 მილიონი ტურისტი ჩადის, თითქმის უფრო მეტი, ვიდრე ტურისტების ტრადიციულად მიჩნეულ ქვეყანა — იტალიაში; პირობებმა ეკონომიკურად ძალზე ჩამორჩენილი ჩილე გახადა ეკონომიკურად მძლავრ სახელმწიფოდ, აგრეთვე დენ სიაოპინმა დამპყვლელი მილიარდიანი ჩინეთი, დროის მოკლე მონაკვეთში, დააპურა, ჩააცვა, დაახურა...

წურც სტალინის დავივინებთ: ათ-თორმეტ წელიწადში კავ-სახნისთან საბჭოთა კავშირად წოდებული რუსეთი გადააქცია მსოფლიოში უძლიერეს იმპერიადა, მოიგო ხუთწლიანი უმკინეარესი ომი და ქვეყნის ამ გამაჩანაგებელი ომის შემდეგ მაინც შეძლო მისი ფეხზე წამოყენება და საბჭოთა ხალხისათვის საცხოვრებო პირობების გასაუმჯობესებლად ყოველი წლის მარტში ყველაფერზე ფასებს უკლებდა, მაგრამ როგორც კი მიიცივალა, მისმა „თანამებრობებმა“ ეს ადამიანური წამოწყება უმაღლეს ჩაკლეს.

სხვათა შორის, სტალინის ქებით იხსენიებდნენ არა მარტო რუზველტი და ჩერჩილი, არამედ... პიტლერიც, რომელიც ამათ, რუზველტს მოსულელოდ, ჩერჩილს ტურად, სტალინს კი ვეფხვად თვლიდა.

ჰე, ჩვენი შევარდნაძეც ნეტავი იყოს დიქტატორი... დიქტატორი...

გადახვევა მეორე:

„ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებას კრახი არ განუცდია!“

„სხვათა შორის, მანანა არჩვაძე ეროვნულ მოძრაობაში ძალიან დიდი მოღვაწეა; ის რომ არა, ვერაინ გაიგებდა, რატომ აპატიმრებდნენ ზვიადს, ანდა... დღეს კი გაიძაბიან, არჩვაძე დღელამ პარლამენტში იჯდაო. ვერ გავიგე, რატომ არ უნდა მჯდარიყო? ეს კი არადა, იმასაც ამბობენ, მანანა განაგებდა რესპუბლიკას და არა ზვიადიო. ამის თქმა როგორ შეიძლება!“

„ერთი რამ გვავიწყდება ქართველებს, ჩვენ შესანიშნავი პრეზიდენტი გვყავდა, უკეთესი აღარც დაესიზმრება საქართველოს... პრეზიდენტები, როგორც წესი, შეზღუდული გონების ხალხია, შოლოდ პოლიტიკაში რომ მარჯვობენ ხოლმე, ზვიადი კი საოცრად სრულყოფილი ადამიანი იყო; საუცხოო მოაზროვნე, მასშტაბური...“

„ზვიად გამსახურდია სხვა იყო, სულ სხვა. მასთან დალაპარაკებისაც კი მეშინოდა, რამე არ შემეშალოს-მეთქი“.

„კონსტანტინეს ვაჟი ყველაზე დიდი მოღვაწეა, ვინც საქართველოს დავით აღმაშენებლის შემდეგ“

ო, რა როგ შეცდებით, თუ იფიქრებთ, რომ ყოველივე ეს ამონეროლია რომელიღაც იუმორისტული ჟურნალიდან... არა, ამას ამბობს პრეზიდენტ გამსახურდიას კულტურის ხანმოკლე მინისტრი, არაიუმორისტი მწერალი ნოდარ ნულეისკირი (გაზეთი „ასავალ-დასავალი“, 1997 წლის 3 ივნისი).

თქვენის ნებართვით, ბატონო ანზორ, ვუბრუნდები ამ ჩემი „უზნეო ეპისტოლის“ ძირითად თემას, — თქვენს საყვარელ დემოგრაფიას.

სამწუხაროდ, მე არ ვიცი, იცნობთ თუ არა თქვენს „კონკურენტს“, ლეო ჩიქავას: იგი თქვენსავით, მგონი, დოქტოროც არის, ამავე დროს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტია, ასე რომ, მეცნიერული ტიტულები არ აკლია, დემოგრაფიული თანამდებობით თქვენსას თუ არ აღემატება, ყოველ შემთხვევაში თანაბარი მაინც არის. პოდა, მისი ინტერვიუ, რომელიც გამოქვეყნდა „საქართველოს რესპუბლიკაში“ 1997 წლის 10 ივლისს, თავისი პესიმისტური განწყობილებით, როგორც ჩანს, სულაც არ არის ნაამბობი და დანერგილი ქვეყნის პრეზიდენტის დასამშვიდებლად: იგი იმ პოზიციაზე დგას, რაც მე გამოვხატე „არამეცნიერულად, არადემოგრაფიულად“ ჩემივე წერილში „ვილუებით...“

მე მინდა იცოდეთ თქვენ და, რა თქმა უნდა, გონიერმა მკითხველმაც, აკი ეს პასუხი თქვენს მიმართ კი არის დანერგილი, მაგრამ რაკი იგი იბეჭდება, მას მკითხველიც გაეცნობა და მინდა მანაც შეისმინოს, რომ ლეო ჩიქავას ინტერვიუ გამოქვეყნდა თითქმის თვენახევრის მოხანების შემდეგ, ვიდრე ჩემი წერილი „ლიტერატურულ საქართველოში“ (30.05.97). ასე რომ, მისთვის მე არაფერი არ მომძიარავს და არც არაფერს დაეცესხებივარ, ოღონდ ეს კია, ჩვენი დიდი ეროვნული უბედურება ერთი, საერთო თვალთაა დანახული...

მოდით, გავეცნოთ ზოგიერთ მის აზრს დედნის მიხედვით:

„1979-1989 წლებში, მაგალითად, საქართველოში მცხოვრებ აზერბაიჯანულ და სომხურ მოსახლეობაში შობადობის ზოგადი კოეფიციენტი 08 და 04 პრომილით გაიზარდა, ქართული მოსახლეობისა კი, პირიქით, 1,5 პრომილით შემცირდა. 80-იანი წლების დასასრულისათვის შობადობის კოეფიციენტი საერთოდ არაძარბარავში ძარბარავისას 72 პროცენტით აღემატებოდა. ეს თანაფარდობა არც შემდეგ პერიოდში შეცვლილა“.

„— სიკვდილიანობის ინტენსივობის მეტად მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია ჩვილ ბავშვთა მოკვდაობის კოეფიციენტი... როგორია ამ შრივ ჩვენში არსებული მდგომარეობა?“

— 90-იანი წლების დასაწყისიდან საქართველოში ამ შრივაც არასასურველი ტენდენცია შეიმჩნევა. ერთ წლამდე ასაკში ბავშვთა რიცხვი ყოველათას ცოცხალ შობილზე მარტო ერთი წლის მანძილზე (1993 წელს 1992

წელთან შედარებით) თითქმის 6 პრომილით გაიზარდა და 18,3 პრომილს
მიღწია. ეს მაჩვენებელი 3-4-ჯერ აღემატება მსოფლიოს მოხინავე
ქვეყნების დონეს. საგანგაშოა სხვა რამეც — შარშან გაჩნდნის
ჩვილ გავრცობა თითქმის 90 პროცენტით ქართველი იყო, მაშინ ჩრთხა
ქართველების სხედრითი წილი ქვეყნის მოსახლეობაში მხოლოდ 70
პროცენტს შეადგინს.

— როგორა მოსახლეობის ბუნებრივი მატება?

— რამდენადაც შობადობა ეცემა, ხოლო მოკვდაობა მატულობს (ან
სტაბილურა), ცხადია, მოსახლეობის ბუნებრივი მატება დაცემის ტენდენცი-
ით ხასიათდება. თუ 1960 წელს იგი შეადგენდა 18,2 პრომილს, 1990 წელს
იგი დაეცა 8,6, ხოლო 1995 წელს — 3,4 პრომილადაც. ესე იგი 35 წლის
მანძილზე 5,3 — ჯერ შემცირდა, რაც დემოგრაფიული ვითარების
უკიდურესი ბართულების მაჩვენებელია.

გასულ საუკუნეში თუ საქართველო მოსახლეობის მატების მაჩვენებლით
სომხეთსა და აზერბაიჯანს არათუ ჩამორჩებოდა, უსწრებდა კიდეც, დღე-
სათვის სურათში რადიკალურად შეცვლილია. უკანასკნელი აღწერის მონაცე-
მებით, ქართველთა ბუნებრივი მატება არ აღემატება 7,6 პრომილს, მაშინ
რატა სომხების ეს მაჩვენებელი შეადგინდა 8,4, ხოლო აზერბაი-
ჯანელებისა — 22,9 პრომილს, ანუ 3-ჯერ მეტს.

„— დღევანდელ საქართველოში ერთშვილიანობა თითქოსდა მოდად
იქცა. ქვეყანაში ერთშვილიანები მომრავლდნენ, მრავალშვილიანი ოჯახები
კი უკვე იშვიათობას წარმოადგენენ, როგორ შეაფასებდით ასეთ ტენდენ-
ციას?

— რა თქმა უნდა, უარყოფითად. ჩვენში უკვე მწვავედ დგას არა
მარტო მესამე და მომდევნო, არამედ მეორე შვილის პრობლემაც.

„ — ...აი, ბევრმა რომ ქორწინებაზე საერთოდ უარი თქვა?

— ეს მთლად დამანგრეველია ერის მომავლისათვის“.

„ — მოსახლეობის დემოგრაფიული დაბერება... ეს საფრთხე ჩვენც ხომ
არ გვემუქრება?

— გვიმუქრება კი არა, იგი ჩვენიან უკვე სხეზეა... მოსახლეობა
დაბერებულად ითვლება, თუ მასში 65 წლისა და უფროსი ასაკის პირთა
ხვედრითი წილი 7 პროცენტზე მეტია (თუ 4 პროცენტზე ნაკლებია —
ახალგაზრდად). 1995 წელში ასეთი პროცენტი 12,1ს უტოლდებოდა...

დემოგრაფიული დაბერებით გამორჩეულ რაიონებში სიკვდილიანობა
ძალიან მაღალია. ეს უწინარეს ყოვლისა, ქართული ეროვნების მოსახ-
ლეობას ეხება“.

ო, ბატონო ანზორ, რომ იცოდეთ, რაოდენი განსხვავებაა თქვენს
წერილსა და ბატონ ლეო ჩიქავას წერილ-ინტერვიუს შორის, არადა,
ორივენი ერთ ბატონს — დემოგრაფიას ემსახურებით. თქვენი წერილი,
როგორადაც არ უნდა ვთქვათ, მაინც ოპტიმისტურ ტალღაზეა ამოზრდილი,
ლეო ჩიქავასი კი — ამ შროვ ნაკლები იმედების მომცემია, მთელი ჩვენი
საბედისწერო ეროვნული უბედურება უპირბადაოდ აქვს დანახული. მარტო

ის რად ღირს, როცა მას ეკითხებიან „დღევანდელ საქართველოში მართ-
ვილიანობა თითქოსდა მოდად იქცა, ქვეყანაში დედისერთები მოძრავდ-
ნენ... როგორ შეაფასებდით ასეთ ტენდენციას?“ ამაზე მეცნიერებათა აკადემიის
დემოგრაფიისა და სამეცნიერო კვლევის ინსტიტუტის დირექტორი დაუ-
ფიქრებლად პასუხობს: „რა თქმა უნდა, უარყოფითად. ჩვენში უკვე მწვავედ
დგას არა მარტო შესამე და მომდევნო, არამედ მემორა შვილის პრობ-
ლემაც“.

თქვენ კი წერთ: „რა თქმა უნდა, ნაწილი ქალებისა აჩენს შესამე შვილს,
მაგრამ ქალთა დიდი ნაწილი ორი შვილის ამარა რჩება“. ვთქვათ, რომ ამ
საკითხში თქვენ მართალი ბრძანდებით და „ქალთა დიდი ნაწილი ორი
შვილის ამარა რჩება“, მაგრამ გვაძლევს კი ეს დამშვიდების უფლებას
მაშინ, როცა ჩვენ უამრავი გაუთხოვარი ქალი გვყავს, მსოფლიოს არც ერთ
ქვეყანაში არ არის იმდენი უშვილო, რამდენიცაა საქართველოში (17
პროცენტი)...

ორი კვდება — ორი რჩება და... როცხობრივად საიდან უნდა მოიმატოს
ერმა? ჩვენ რომ შვედეთი ვიყოთ, კიდევ პო, გარედან შეჭრით მას არავინ
ემუქრება, ჩვენ კი, სხვებს რომ თავი დავანებოთ, ჩვენს მინა-ნყალზე
მცხოვრები „საქართველოს შვილები...“ უმ!..

თქვენ წერთ: „დემოგრაფიული თაობის განახლებისათვის საჭიროა
ოჯახთა უმრავლესობას ორ-სამი ბავშვი მაინც ჰყავდეს...“

ჰოდა, მთელ ჩემს „დემოგრაფიულ“, თქვენი აზრით, ჩირთიფირთობაში
სწორედ ამას „ვქადაგებ“, ვილუებით იმიტომ, რომ ორ შვილსაც აღარ
ვაჩენთ-მეთუ, მაშინ როცა აზერბაიჯანელები შვიდ-რვა შვილსაც არ
სჯერდებიან; კარგი, ვთქვათ, მათ საამისოდ რელიგიურ-მუსულმანური ფაქ-
ტორი ამოძრავებთ, მაგრამ სომხებს რალა ამოძრავებთ, ისინი ხომ ჩვენსავით
ქრისტიანებია და თვით სომხეთში, და ნაწილობრივ საქართველოშიც, ოთხ
ბავშვზე ნაკლები თითქმის არავის არა ჰყავს და... განა გაემტყუნებთ,
ისტორიულად სულ მოკლე დროში მათი გიდები უცხოელ ტურისტებს თუ
ჩვენზე ეტყვიან:

— Грузины - вымершая нация, они когда-то жили здесь...

თქვენს წერილში ბევრი აბია მიმობნეული ჩვენს დასამშვიდებლად, აი
თუნდაც, საფრანგეთში და უკრაინაშიც შობადობა კლებულობს, დასახელებულია
უამრავი სხვა ქვეყანაც, დანაც და პორტუგალიაც... ჰოდა, მაგრამ, რაში
მეკითხება მე, უბრალო ქართველ კაცს, რა მდგომარეობაა ამ მხრივ
შორეულ, თანაც 50 მილიონიან უკრაინაში, ანდა 55 მილიონიან საფრანგეთ-
ში რამდენი ბავშვი იბადება, თქვენ ეს მითხარით, ჩვენს ახლო მეზობლებს,
ჩვენი თანდათანობითი სიკვდილის ნეტარებით შემყურე კარის მეზობლებს
რამდენი... (და ასე შემდეგ).

თქვენ, ბატონო ანზორ, არ შეგიძლიათ, თურმე, გულისტკივილი და
გულისწყრომა არ გამოთქვათ ჩემს მიერ

„ერთი მეტად ფაქზი საკითხის გამო, აბსოლუტურად მიუღებლად
გაშუქების გამო“...

ესაა, „ზოგიერთი ერის ზოგიერთი წარმომადგენელი თავისად მიითვლის ქართულ მიწა-წყალს, ქართველი კაცის კულტურულ ნაამაგარს, განსაცდელის უამს, მხარში ამოდგომის მაგივრად, ზურგში მახვილს“... მაგრამ ეს ცალკეული დასანანი შემთხვევები (ხაზი ჩემია, — კ.ბ.) არ გვაძლევს იმის უფლებას, რომ აუგად, უკადროსად მოვიხსენიოთ მთელი ერები, რომელთაც მრავალსაუუნოვანი, მეგობრული, პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობა, საერთო მტრების წინააღმდეგ ბრძოლა გვაკავშირებს“.

ო-ო, ანზორ ჩემო (ჩემი ასაკი უფლებას მაძლევს ერთხელ მაინც ამგვარად მოგმართოთ), თქვენ, პრინციპულად ქართველმა, კი არა, ქვეყნის მეთაურმა, ისიც თავიდან ფეხამდე ქართველმა, მაგრამ პროფესიონალმა პოლიტიკოსმა — პოლიტიკა ხომ დროის ცვალებადობას ემორჩილება — სწორედ ასე უნდა ილაპარაკოს (და ლაპარაკობს კიდევც), თუნდაც მსოფლიო სავალუტო ფონდის გასაგონად (ამბობენ, სომხეთს ეს ფონდი ახლოსაც არ გაუკარებიაო, ჩვენ კი თვალეში შევცივინებთ: „კიდევ რას გვიბრძანებთ, ბატონო?“)...

თქვენი ახლანდელი მსჯელობა ძალიან წააგავს, თარიღი თუ არ მესმება, 1977 წელს ქართველ მეცნიერთა კრებას კინოს სახლში, სადაც იხილებოდა აფხაზეთის საკითხი ისე, რომ აფხაზეთის მიმართ არაფერი სიმართლე არ თქმულიყო და არაფერი არ ეწყენინებინათ... ამ კრებაზე ცეკას პირველმა მდივანმა ისტორიკოსი აკაკი ბაქრაძე ფოიეშივე იფრინა და დარბაზში არ შეუშვა, ეს წყალს აამღვრევსო. პოდა, ამ წყლის აუმღვრელობის პოლიტიკამ მერე რა „დადებითი“ შედეგიც მოგვიტანა, ეს, ვფიქრობ, თქვენც გეცოდინებათ.

...ამდენი უცხო ხალხი რომ არის შეყრილი საქართველოში, ეს ჩვენს თანდაყოლილ ეროვნულ სიგლახეზე მეტყველებს, თორემ... აბა, რა საუკუნოვანი, რის საუკუნოვანი, რა მეგობრობა, რის მეგობრობა, ჩვენის მხრივ — კი, მაგრამ... როგორც ჩანს, „ქვათა ლაღი“ ახალგაზრდობაში გაქვთ წაკითხული, წაკითხეთ ხელმეორედ, გარწმუნებთ, დროს დაკარგულად არ ჩათვლით...

მაგალითისათვის: სომხები ახლაც კი, ზეპირი სიტყვით კი არა, ნაბეჭდით, — 600 ქართულ ეკლესიას ისაკუთრებენ, ჩვენი აშენებულიაო, საზღვარგარეთ პაიასტანის რუკებს უშვებენ, სადაც თბილისიც კი მოქცეულია სომხეთის „ისტორიულ საზღვრებში“...

მე ნუ მიპასუხებთ, მე მას არ წავიკითხავ, მკითხველებს უპასუხეთ: რაც სომხებმა აფხაზეთში ქართველებს ყელები გამოლადრეს და თავები წააჭრეს „საფუტბოლოდ“, როგორ, „ეს ცალკეული დასანანი შემთხვევებია?“ და თქვენ უნდა მისაყვედუროთ მე, თუნდაც პრეზიდენტის სამსახურში მყოფმა, მაგრამ მაინც „თავისუფალი, სუვერენული“ საქართველოს მოქალაქემ, რომ

„ასევე საფუძველშივე მცდარია თქვენი შემდეგი მოსაზრება: „თქმა არ უნდა, ჩვენი პირველი მტერი სომხებია, ისინი პირველები ელოდებიან ჩვენს ამოხოცვას“.

ამას, თუ გნებავთ, ახლაც გავიმეორებ და ამ აზრის გასამტკიცებლად მეტსაც დავამატებ: ჯავახეთში „ჯავახკმა“ „საკუთარი მშობლიური მხარის“... კონსტიტუცია შეადგინა, დაბეჭდა და გამოაქვეყნა, ახალქალაქში უკვე კარგა ხანია ქართველ მალაჩჩინოსნებსაც აღარ უშეგნებენ... სომეხები, რასაკვირველია, ნიჭიერი ხალხია, თითქოს ჭკვიანიც, ამას მონშობს თუნდაც ის, რომ რუსეთს მუდამ სიყვარულს ეფიცებოდნენ და ახლაც, რითაც დიდ მოგებასაც ნახულობენ, მაგრამ, მოდით, ამასთან შედარებით, ერთი პატარა, შორს გათვლილი ვითომც წვრილმანი ვახსენოთ: საქართველოში ამჟამად მყოფ 12 ათას პატიმარში სომეხი ეროვნების ათიოდე პატიმარს თუ მონახავთ. ჩვენში მასობრივად მოდებულ დანაშაულობებში ისინი არ მონაწილეობენ, განზე დგანან და, ცხადია, ხელებს თბილად იფშენებენ იმის მნახველნი, ქართველები ერთმანეთს თუ როგორ ეზოცავთ... აგერ ახლა ერთი ამბავი მაცნობეს: ტელევიზიას გადაუცია, სამცხე-ჯავახეთში ერთმა აეკაცმა 9 წლის ბიჭი გააუპატიურაო. მე ვიკითხე, სომეხმა-მეთქი? არა, ქართველია, გოგოლაძეო... გულს შემომეყარა, ყოველი მშროდან სულ ცუდი და გლახა ჩვენი ერის „ერთულ“ წარმომადგენლებზე მესმის, თქვენ კი ჩემზე გულმოსული ხართ ერთის მხრივ იმიტომ, ქართველ ხალხს ტყის ხალხი რომ უწოდეთო:

„საერთოდ კი ქართველი ხალხის ასეთი ეპითეტით შემკობის უფლება არავის აქვს“.

ჰო, მაგრამ... ამ „ტყის ხალხის“ ერთ-ერთი წარმომადგენელი მეც გახლავართ, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, ახალგაზრდა რომ ვიყო, ქართველობას გადაუდებობდი და უფრო დაღმარებული ცხოვრების მოსაპოვებლად გავებრუნებოდი, ან გავაპეროკლდებოდი, რასაც ახლა ცოტანი როდი მიმართავენ, თანაც არა იმიტომ, რომ ქართველობის ერცხვინებათ... მოკლედ, ტყის ხალხობაზე ცოტა ზემოთ ირბოულად თქვენც გიპასუხეთ და ამაზე აღარ შევიჩრდები.

თუმცა ეს დემოგრაფიის თემა არ არის, მაგრამ თქვენ ისიც გაშფოთებთ, რატომ მალიზიანებს „რევზ გაბრიასის გენიალურ შემოქმედად აღიარება“ (სიზუსტეს არ იცავთ, თქმული კი იყო ასე: „...რომ ჩვენ თანამედროვენი ვართ ჭეშმარიტად დიდი, მსოფლიოში აღიარებული გენიალური შემოქმედისა“)...

ო, არა, ბატონო, სრულებითაც არ მალიზიანებს, მე რომ ასეთი კაცი ვიყო, მაშინ ჩვენს მთავრობას „წვერს დავაგლეჯდი“ და გადავახდევინებდი 50 წლის, 60 წლის, 70 წლის, 75 წლის ისედაც დაწესებულ იუბილეებს, მაგრამ... „არ დავაგლიჯე“, რადგან ყოველივე ეს საიუმპორო საქმედ მეჩვენება და ის მომდინარეობს იმ ცნობილი ტრაბახიდან, რომლის თანახმადაც — „რაც კარგები ვართ, სულ ქართველები ვართ“... „ქართული ესტრადის 30 ვარსკვლავი“ რომ ამბობენ, აი, მე ესეც მალიზიანებს, რადგან 30 ვარსკვლავი ცაზე მთვარეოვან ლამეშიც ვერ დაგვივლია და ესტრადის 30 ვარსკვლავი მსოფლიო ხელოვნების ცენტრში — პარიზშიც არ მოიძებნება. მე ისიც მალიზიანებს, სულ პატარა რაიმეს, რაღაც

წარმატებისას, ჩვენს პრესაში „უდიდესად“ რომ მონათლავენ ხოლმე, მე სადღაც ვწერდი კიდეც, ქართულ სამეცნიერო ენაში სიტყვა „დიდი“ ვერც კიდეც სულ თუ არ დაკარგულა, იკარგება კი, იგი „უდიდესად“ შეცვალეს. ყოველივე ეს, რა თქმა უნდა, სასაცილოა, სატირალი რომ არ იყოს. მე ვიცი რევაზ გაბრიაძე ბუნებისგან იუმორის დიდი გრძნობითაა დაჯილდოებული და, ალბათ, თვით მასაც გაეცინებოდა, როცა ის „ჭეშმარიტად დიდ, მსოფლიოში აღიარებულ, გენიალურ შემოქმედად“ გამოაცხადეს; მსოფლიო მარტო ქალაქ ნანტით ხომ არ შემოიფარგლება, სადაც რევაზმა, როგორც ეს საფრანგეთიდან მაცნობეს, მხოლოდ ერთი სექტაკლი დადგა და ისიც, მგონი, ერთჯერ მეტად არც წასულა. მე ცოტა ისიც მანუხებ, რომ ისეთი გონებამახვილი პიროვნება, როგორც რევაზ გაბრიაძეა, ცდუნებას ვერ გაუძლო და, რეზო თაბუკაშვილისა და რეზო ჩხეიძის წაბაძვით, ქვეყნისათვის დიდხანს რევაზად ცნობილი, ერთ ღრუბლიან დღეს საზოგადოებას რეზოთი გამოეცხადა. ასევე ითქმის გიგა ლორთქიფანიძეზე, გრიგოლზე, რომლის ნიჭიერებაში არასოდეს ეჭვი არ შეშარავია, თუმცა ასე „უპრაგონოდ“ გენიალობის ჩამომრიგებელ საქართველოში გენოსად არ მიმაჩნია... გიორგი ლეონიძეს სიცოცხლეში, ალბათ, ახლობლების გარდა, გოგლას არაფერ ეძახდა, ახლა კი პრესაც, ალბათ „ქმეცაცობის“ ნიშნად, გიორგის ნაცვლად, უფრო ხშირად, გოგლათი იხსენიებს... ჩვენ თითქოს ტრადიციებს უფრთხილდებით, გვინდა, რომ ისინი როგორმე შემოვინახოთ, მაგრამ... მე ადრეც ვწერდი, მგონი არაერთხელ და, რაკი იძულებული ვარ, ახლაც გავიმეორებ: ილია ჭავჭავაძეს ილიკოს მარტო თავისიანები ეძახდნენ, მაგრამ ამ სახელით, „დათო“ გურამიშვილისა არ იყოს, როდისმე და სადმე საზოგადოებას გამოეცხადა კი? 1980 წელს მოსკოვში ნა.პეტროვისკის მეტად საინტერესო წიგნი გამოვიდა, რომელშიც ავტორის დასკვნას ქართულად თუ ამოვიკითხავთ, ასე წაიკითხება:

„კნობითი-მოფერებითი სახელობითი ფორმა სრული სახელისაგან იმით განსხვავდება, რომ იგი არაოფიციალურ ხასიათს ატარებს, და მას მიმართავენ შინაურობაში, ოჯახში, მეგობრებისა და ამხანაგების წრეში“.

ჩვენი კი, „დიდი ტრადიციების“ მქონე ქვეყანაში, გიგებს, გიებს, ქეთინოებს, რუსიკოებს არათუ „მეგობრებისა და ამხანაგების“ წრეში, პრესაში და ჩვენს უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოშიც — პარლამენტშიც კი ხვაჭიელად წააწყდებით.

ახლა ამას კი არა, ბევრ ოჯახში იმასაც შეხვდებით, როცა 3 წლის ბაღლი ბებია-ბაბუას სახელით მიმართავს: ნათელა, ეთერო, თემური, გურამი...

დისტანციას უმცროს-უფროსობაში თვითონვე ვსაობთ და მერე გვიკვირს, სულ ლლაპიკ კი პატივისცემით არ მეპყრობაო... ძალაუნებურად ჩემი ბავშვობა მახსენდება: მამაჩემი უბრალო მღვდელი იყო და გარეშენიც კი ვერ უბედავდნენ სახელით მიემართათ: — ბატონი შინ ბრძანდება? — იკითხავდნენ ხოლმე.

დღეს კი უმაღლესი ორგანოები, მოძალებული სიბრძნის გამო, მამის

სახელს ოფიციალურ დოკუმენტებშიც არ აჭაჭანებენ და... თქვენ კიდევ ის
გაოცებთ, ბატონო ანზორ, ტყის კაცობა როგორ აკადრეთ ქართველებსო,
თქვენ იმისთვისაც მკიცხავთ... მაგრამ უმჯობესია უშუალოდ მოვიხილოთ
გავეცნოთ:

„მერწმუნეთ, არც იმას მოგინოდებთ (თუ მოგინოდებთ? — კ.ბ.) ვინმე,
რომ ასე ქილიკობთ ჩვენ ცნობილ მწერლებზე, დრამატურგებზე, თეატრალ-
ურ მოღვაწეებზე, სახელოვან ადამიანებზე, უდიერად მოიხსენიებთ, უკი-
დურესად ამცირებთ მათ შემოქმედებას, ღვანლს ქართველი ერის წინაშე,
„ლიტერატურულ ღენერლებს“ უწოდებთ ნოდარ დუმბაძეს, გრიგოლ აბაშიძე-
ესა და ირაკლი აბაშიძეს“.

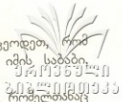
კი, მაგრამ, ყოველივე ეს მაინც რომელ ჩემს ნაწერში ამოკითხეთ? —
ჩვენს სახელოვან ადამიანებს რომ უდიერად მოიხსენიებ, უკიდურესად
ვამცირებ მათ შემოქმედებას, მათ ღვანლს ქართველი ერის წინაშე? თანაც
ყველაფერი ეს სულ მრავლობითში, მრავლობითში... მე ხელმეათედ წავი-
კითხე ჩემი წერილის არათუ 34, მთელი 110 გვერდი და ამის მსგავსს
ვერსად წავეწყდი...

ო, მე, ბატონო ანზორ, არცთუ ისეთი დამთხვეული და ბეყვირათი ვარ,
როგორც თქვენ გეჩვენებით. თქვენ კი მე დარბაისელ კაცად მიმაჩნებართ
და... ასეთი და ამდენი ცილისწამება განა უნდა იკადროთ? რატომღაც არა
მგონია, თქვენ ჩვეულებრივი პასტით წერდეთ, თქვენ უთუოდ ტუშით წერთ,
თორემ, ამდენ უსაფუძვლო შავს, ამდენ ცრუ ბრალდებას, აბა, საიდან
დაახვავებდით?!

მე ახლა ასეც მგონია, თქვენ მიერ ჩემი პერსონის ამგვარმა „მაღალმა
შეფასებამ“ გაათამაშა და პოეტურ მუზაზე მოიყვანა ალხაზიშვილი, რომელ-
მაც წაიკითხა რა „დემოგრაფია დრამატურგია არ არის“, ისეთი ბინძური
„ლექსი“ მრეხვა, რომ ეს „რეხვა“ უფრო შემორჩება ისტორიას, ვიდრე
მთელი მისი პოეზია... მეუჭეება, რომ თქვენ ამისკენ მიისწრაფოდით, მაგრამ
ობიექტურად თუ ვიძახებდით, ამ „ლექსის“ თანაავტორი თუ არა, ყოველ
შემთხვევაში მისი შთამაგონებელი თქვენ ბრძანდებით, აკი მე ხომ ასე
„ეკტილიკობ“, თურმე, ჩვენ ცნობილ მწერლებზე, მაშასადამე, ალხაზიშ-
ვილზეც... საქმე კი ის იყო, რომ მის უარგუმენტო შარზე, „გალაკტიონს
დასცინისო“, „ზიზლს იჩენს კლასიკოსებისადმიო“, მე საკმაოდ ირონიული
პასუხი გავეცი, თუ ამას ჩემი ნაწერებიდან ამოკრეფილი ციტატებით არ
დამიმტკიცებ, მიუკერძოებელი ვერდიქტს გამოსატანად საკონსტიტუციო
სასამართლოს მიემართავ, რისთვისაც ორი კვირის ვადას ვიძლევი-მეთქი...
მის მერმე ორი კვირა კი არა, ორი თვეც გავიდა და რაკი დარწმუნდა,
რომ აღარ „ეუჩივლებდი“, თანაც ამასობაში ჩემი „მომსპობი“ თქვენი
სტატიაც წამოენია მწერლებში თანამდებობრივად საჭირო კაცს... მოკლედ,
ამაზე უკვე მოგახსენეთ ზემოთ.

ჰოდა, რალა დარჩა თქვენს მიერ ჩემზე შეწერილი ცოდვებისაგან,
თითქოს ყველა მათზე გიპასუხეთ, გარდა... „ლიტერატურული ღენერლებისა“.

ო-ო, ამაში თქვენ მართალი ბრძანდებით, მაგრამ უფრო მართალი

იქნებოდით, თუკი ჩვენ, „ცნობილები“, სიცოცხლეში ისე ვიქცევოდეთ, რომ „უბრალო“ ხალხს, ჩვენი გარდაცვალების შემდეგ, არ მიეცეს იმის საბაბი, უპატიოდ მოგვიხსენიონ.

...იყო ასეთი „ლენერალი“, თანამდებობითაც და შწერლობითაც, რომელთანაც ერთხელ ცხრა შვილის დედა მივიდა და სთხოვა, მუხიანში ერთშვილიან ბობოლასთვის დიდი ხნის წინათ გამოყოფილი, ცარიელი ოთხთათხანი ბინა გაეტეხე, ახლა იქიდან მასახლებენ და ეგებ, დამეხმაროთ, დაურეკოთ ამას და ამასო... ჩვენი „ლენერალი“ მთელი თბილისის დიდკაცობას იცნობდა და ჩამძაკაცებულ იყო მასთან, მაგრამ თავი არ შეინუნა და როცა მთხოვნელი თავის კაბინეტს კარამდე მიაცილა, კკითხა, ცხრა შვილს მანინც რას აჭმევთო, — ცეცხლსო, მკვახედ მიუგო იმედდაკარგულმა ქალმა, მეთეზე ორსულმა...

კიდევ ერთი ამბავი სხვა „ლენერალზე“, ისეთზე კი არა ცნობილიაო რომ ვამბობთ ხოლმე, მართლაც სახელმოხვეჭილზე და დიდფულიანზეც: მასთან ორი ახალგაზრდა შწერალი ქალი მორიდებით მივიდა და უამბეს, ერთ ქართულ სოფელში, ტრაგიკული შემთხვევის გამო, უდემამოდ დარჩა ხუთი პატარა და-ძმა, სრულიად უსახსრებოდ და... ეგებ ცოტა რამეთი მანინც დაეხმაროთო. ამაზე, საერთოდ კარგ კაცად მიჩნეულმა „ლენერალმა“, ასე უპასუხა: მაგათზე სახელმწიფო იზრუნებსო.

დაიხ, არც ერთმა და არც მეორემ საწყლების დასახმარებლად თავიანთი ჯიბიდან ერთი მანეთიც არ ამოიღეს. არ მინდა თავის ქებად გამომივიდეს, მაგრამ სიტუაცია მაიძულებს, მანინც ვთქვა: მანეთობისას, როცა ქველმოქმედება საბჭოთა სახელმწიფოს დამცირებად ითვლებოდა, მე ამას ანგარიშს არ ვუნევი და გაჭირებულ მრავალშვილიანებს, როგორადაც შემეძლო, ხელს ვუმართავდი, თუმცა თვითონ ნიკოლოზის დროინდელ ღარიბ სტუდენტებით ვცხოვრობდი (და ასე ვცხოვრობ ახლაც, ღარიობისას).

...რაკი, „ლენერლობას“ მოჰყვა, მესამემ, თავისი საიუბილეო თარიღისათვის, ერთი გაზეთის პირველი და შუაში ორი გაშლილი გვერდი იცოტავა, მეტი მიეცით, მეტო და... ამ „ზრუნვას“ გადაჰყვა კიდევ.

მეოთხე „ლენერალზე“ თავის დროზე მოგვითხრობდა მაშინაც დიდად ნესიერი ადამიანი და, ვფიქრობ, არც ახლა შეიცვლებოდა (ო.თოლორაია): „ერთმა ცნობილმა შწერალმა ორ ადგილზე მიიღო საცხოვრებელი ბინა და ამის შემდეგ იმასაც შეეცადა, რომ ერთ-ერთ ძველ ბინაში არასრულწლოვანი შვილიშვილი დაეტოვებინა.

თუ კარგად იცნობთ ამ შწერლის შემოქმედებას, ალტაცებული დარჩებით, როგორ გვესაუბრება ზნეობაზე, სულის თუ ხორცის სინმინდებზე, მამულიშვილობაზე, სიკეთეზე...

როცა მის ნათქვამს და ნამოქმედარს ადარებთ, გაცოცხლებული რჩებით ამგვარი გაორებით.

— როგორ, ახლა უკვე ლენერლები აღარ გვყავს? — მკითხავენ ალბათ და მე მათ უპასუხებ: დაიხ, ერთი გვყავს, მაგრამ ის უფრო გენერალია, ვიდრე ლენერალი; ასეთი გენერალი-შწერალი, რომელიც თავის

ზრუნვას არ აკლებს შწერალ-ჯარისკაცებს, რა თქმა უნდა, ქების ღირსია. მაგალითისათვის: სწორედ ერთი წლის წინათ, თებერვალ-მარტის რეჟიმის ერთ-ერთ საავადმყოფოში მოეხვედი და უკაპეიკოს ასი ლტოლვილი ჯანდაცვა და იმის დროც გამოიხატა, რომ ჯანმრთელობის დაცვის მინისტროსათვის ეთქვა, რათა ჩემთვის უფასოდ ემკურნალათ (და მაინც, ამ საავადმყოფოში, ღმერთო, მომკალი და მეტჯერ ნულარ დამანვენი; აქ კაცები და ქალები ერთი საერთო „უბორნიით“ სარგებლობენ. „ევროპა!“).

რაც შეეხება ჩემს შესაძლო „ლენერლობას“, მე რომ პარლამენტის თავმჯდომარეს ასეთად მივაჩნდე, მაშინ სამი თვის წინათ მის სახელზე გაგზავნილ მიმართვაზე, ალბათ, უეჭველად მიპასუხებდა, თუმცა იმედს მაინც არ ვკარგავ, რაკი მახსოვს მისი ამაყი ფრაზა, წარმოთქმული სტრასბურგში: „მე ქართველი ვარ და მე ვარ ევროპელი“. ევროპელები კი წერილებს, საერთოდ, უპასუხოდ არ ტოვებენ ხოლმე.

ისე კი, ბატონ ზურაბს გულით ვულოცავ მესამე შვილის შექმნას, და თუ ამას მეოთხესაც მოაყოლებს, ჩემი „კლასიფიკაციით“, გზა ხსნილი ექნება თავისი თავი საპრეზიდენტოდ წამოაყენოს.

თქვენ თავს მესხმით, ბატონო ანზორ, იმისთვისაც, რომ მე „არამცდაარამც“ არ მომწონს ციტატა „საქართველოს რესპუბლიკიდან“:

„ყოველივე უნდა ვიღონოთ, რათა ავამაღლოთ ქალის როლი საზოგადოებაში, გავათავისუფლოთ იგი ზედმეტი შრომისაგან და მიეცეთ საშუალება მეტი დრო დაუთმოს საზოგადოებრივ ცხოვრებას“.

რომ იცოდეთ, მე ერთი პატენსაცემი მანდილოსნის აზრით არ მომდის ჭკუაში, რომელიც მოგვიწოდებს, მეტი ქალი ჩავაბათ პოლიტიკაში... „მეტი ქალი ჩააბათ პოლიტიკაში“ ზვიად გამსახურდიამ, ისინი თითქმის ათი ათასობით „გააპოლიტიკოსა“, მერედა, რა მოგება ვნახეთ ამით?! ერთშვილიანობაზე უკვე მტკიცედ მდგომ ერისათვის რა „ბედნიერების“ მომტანია ყოველივე ეს, ამაზე ჯერ კიდევ როდის — 1980 წლის აპრილში! — საბჭოთა კავშირის პირველი დემოგრაფი, პროფესორი ბ.ურლანისი, თითქოსდა ქართველების თვალის ასახელად წერდა:

„Грузинская женщина УЖЕ ДАВНО начала ограничивать свою рождаемость и планировать число детей. Так, например, совсем молодые грузинки в возрасте 25-29 лет 5 лет назад рожали 155 детей (на 1000 женщин), а теперь 132 ребенка. В следующей возрастной группе, т.е. 30-34 летних, число рожденных из 1000 женщин уменьшилось за 5 лет с 88 до 80. Особенно сильно сократили свою рождаемость грузинские женщины в возрасте 35-39 лет с 40 детей (на 1000 женщин) до 26, т.е. почти вдвое за 5 лет“.

დაიხ, ესეც თქვენ — „ქალის როლი ავამაღლოთ საზოგადოებაში“, ესეც თქვენ — „მეტი დრო დაუთმოს ქალმა საზოგადოებრივ ცხოვრებას“, ესეც თქვენ — „მეტი ქალი ჩავაბათ პოლიტიკაში...“ სულ კლება, კლება, კლება... ერთშვილიანობამდე!

(სხვათა შორის, თუ დაკარგეთ და აღარ გაქვთ „Демографический энциклопедический словарь“, მე გისაჩუქრებთ, თქვენ მას უკეთ მოიხმართ).

თქვენ, ბატონო ანზორ, როგორც ჩანს, ცდილობთ გაგვანათლოთ: „ტრადიციულად ჩვენში მრავალშვილიანი ოჯახები არ იყო. ბუღი, რაზედაც თქვენ ასე დაუნებით წერთ“.

მოდით, „მეცნიერულ“ დემოგრაფიაზე დროებით ხელი ავიღოთ და გადავშალოთ ნიკოლოზის ჩამოგდების წინა პერიოდის და ოციანი წლების პირველი ნახევრის ქართული გაზეთები და წავიკითხოთ მხოლოდ სამგლოვიარო განცხადებები, თან დავითვალოთ რამდენი შვილი იუნყება მამის ან დედის გარდაცვალებას, — სათვალავს ვერ აუხვალთ, მეათე-მეთერთმეტე უკვე „მეტას“ სახელით იხსენიება; მე თვითონ ოჯახში მეცხრე ვარ, ჩემი ერთი ბიძაშვილები შვიდნი იყვნენ (მათ შორის ერთხანობას პოლიტექნიკური ინსტიტუტის რექტორი იოსებ ბუაჩიძე და ან განსვენებული პროფესორი — ქირურგი სოფიო ბუაჩიძე), მეორე ბიძაშვილები, გიგოსანები კი — თერთმეტნი (მათ შორის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის რექტორი ანდრო ბუაჩიძე — 1937 წლამდე და პროფესორი — ვენეროლოგი პეტრე ბუაჩიძე)...

როგორ ფიქრობთ, წარსულში, შარდენის დამონმებით, ოსმალეთის ბაზრებზე დასავლეთ საქართველოდან ყოველწლიურად 12 ათას (თუ მეტს არა) ბავშვს რომ ყიდდნენ, ვითომ მათი მშობლები დედისერთებს იმეტებდნენ?!

თქვენს მიერ შერისხულ „შავ წიგნში“, რომელიც, ვფიქრობ, უფრო ადრე დაინერა, ვიდრე თქვენ სპეციალობად დემოგრაფიას აირჩევდით, მე მომყავს ციტატა გერმანელი მეცნიერის ო.კეზენდოკის წიგნიდან, რომელიც 1926 წელს გამოიცა:

„საქართველოში ბავშვთა სიმრავლე ჩვეულებრივია, უამისოდ ქართული მოდგომა დიდი ხანია მიწის პირიდან ალგვილი იქნებოდა და უკვალოდ გაქრებოდა“.

და აი, უკვე სამოცდაათი წელიწადია თანდათან ვქრებით და ვქრებით: ბავშვთა სიმრავლე აღარ მეფობს საქართველოში!

და ამის მთავარი მიზეზი, თურმე, ის არის, რომ „ადაშიანები უკვე მეტ დანტერესებას იჩენენ ცხოვრების ხარისხისადმი, თითოეული შვილის აღზრდისადმი...“

ჰო, მაგრამ, ის „თითოეული შვილი“ ხშირად, ძალზე ხშირად ისე გვეზრდება, რომ სწრაფი კითხვაც არ იცის... ათნაირ ატესტატთან-დიპლომთან ყოველ ფეხს ნაბიჯზე წააწყდებით, მაგრამ მათში ელემენტარული კულტურის ნასახის მქონეს ათასში ერთსაც ძნელად თუ მონახავთ. არადა, გოგრაში უყრია რამე თუ არ უყრია, დედკაცობა უნდა ყველას.

რასაკვირველია, არიან გამონაკლისები, რომლებიც ბრწყინავენ ბუნებრივი ნიჭიერებით, უსაზღვრო შრომისმოყვარეობით, სიბეჯითით...

აღბათ გაგიკვირდებათ, მაგრამ, ასე წარმოიდგინეთ, მრავალშვილიანობა არ იყო გაფრცვლელბულიო, რომ ბრძანებთ, დღესაც კი, და ისიც მარტო თბილისშიც, როგორც იშვიათი მარგალიტები, მაინც მოინახებიან:

წყნეთში მცხოვრებ, უმუშევარ კარლო მატიაშვილს 5 შვილი უყავს (მისი ტელეფონია — 29-88-57), ინგა და დავით ჭეიშვილებს — 5 შვილი (ტელ. 96-52-88), ნინო და ბესარიონ მენაბდეებს — 8 შვილი, უფროსი — 151 წლისაა, უმცროსი 6 თვის (38-72-18), არქიტექტორებს ლია ბოკერიას და პაატა შანშიაშვილსაც 8 შვილი უყავთ, უფროსი ანა 19 წლისაა, უმცროსი ერეკლე 2 თვის; ესენი ცხოვრობენ გამსახურდიას პროსპექტზე №35-ში, ოროთახიან ბინაში, ბავშვებისათვის საწოლები მატარებლის კუპესავით აქვთ მოწყობილი, ორ-ორ სართულად (ტელ. 37-17-23)...

აი, რა ხალხი უშველის და იხსნის საქართველოს, რათა არ აღიგავოს მინისა ზედა... თქვენ, ბატონო ანზორ, დემოგრაფიის მთელი დეპარტამენტი გაბარიათ, თქვენ პრეზიდენტთან დაახლოებული პირი ბრძანდებით და იოლად მიგვევლებათ მასთან, პოდა, უამბეთ თქმულებასავით ეს საკვირველება და... აღმოუჩინეთ, ამ დიდ მამულიშვილებს რაიმე ხელშესახები დახმარება, მათ, ცხადია, უჭირთ. გადაეცით აგრეთვე პრეზიდენტს, რომ უბრძანოს ლევან მამალაძეს, ნუ აწვალებს და ათხოვოს ტრაქტორი სოფელ სიონში მცხოვრებ თორმეტშვილიან ნოდარ ტალიაშვილს, — კაცი მინას ებრძვის, რათა გამოკვების თავისი მრავალრიცხოვანი ოჯახი...

დაიხ, ეს იქნებოდა ყველაზე უკეთესი დემოგრაფიული კონცეფცია, რასაც თქვენი დეპარტამენტი შეიმუშავებდა 1999 წელს!

მშვენიერი სახელი „ცოტნე“ საქართველოში ერთ-ორ კაცს უქვია, ჯამბულები კი ასობით დაითვლებიან, ჩვენი სამშობლოს ამომკვდებ ლენჯისა კი — თემური — ათასობით... ზემოთ დასახელებულ შვილებში კი ერთსაც ვერ შეხვდებით: ვერც პაპლეთს, ვერც რობერტს, ვერც რიჩარდს... ყველა ქართული სახელის მქონეა. ეს კი, რასაკვირველია, მათი მშობლების კულტურაზე მეტყველებს.

(მკითხველს პატიებას ვთხოვ ჩემს ნაწერებში, ზოგჯერ, ერთი და იმავე ამბის გამეორებისათვის, რაც იმდენად გამოჩერებულობით როდი მომდის, რამდენადაც იმის ფიქრით, ვაითუ ნამკითხველს აღარ ახსოვდეს-მეთქი).

ბატონი ლეო ჩიქავა, თქვენი არ იყოს, პრეზიდენტის სამსახურშია, მაგრამ მას მაინც ეყო გამბედაობა ეთქვა: „ოფიციალური სტატისტიკის მონაცემებით, (რ ა ც ნ ა კ ლ ე ბ ა დ ს ა რ ნ მ უ ნ ო ა)“ ...

პოდა, მაისში მოსახლეობის აღწერა რომ ჩატარდება, ჩვენს სტატისტიკოსებს ზოგი რამ „არასარწმუნო მონაცემები“, ვაითუ, გაეპაროთ, და ეს არა ხალხის, უფრო პრეზიდენტის კარგ გუნებაზე დასაყენებლად...

ოფიციალური ცნობითაც კი, ამ არეულ წლებში საქართველოდან უცხოეთში, უკეთესი ცხოვრების საძიებლად, 400 ათასი კაცი გადაიხვეწა, მეტწილად ახალგაზრდობა... ეს რიცხვი, თუნდაც სიმათლეს ლალატობდეს და ნაკლებიც იყოს, სამ მილიონიან ერისათვის მაინც ზურგში მახვილის ჩარტყმაა...

დაიხ, დღეს ყოველგვარი დემოგრაფიული თეორიებისა და კონცეფციების გარეშე, ეროვნული კატასტროფის წინაშე ვდგავართ, ეს ამბავი კი არც პარლამენტს და არც პრეზიდენტს, მათი უმოქმედობის მიხედვით თუ

ვიმსჯელებთ, დიდად არც ანუხებთ, არც ალელეებთ.

ამ ფონზე, რასაკვირველია, სასიხარულოა, რომ საქართველოში მრავალწლიანი ტერიტორიული ასი პარტიიდან, შალვა ნათელაშვილის შრომის (ინგლისურ ენაზე) პერიოდის რედაქტორმა ქართულ ყურს როგორც (ქრის) პარტიას ჩვენი საერო უბედურება ახლოს მიაქვს გულთან, მათ საარჩევნო პროგრამაში ვკითხულობთ:

„შემაშფოთებელია დემოგრაფიული კატასტროფის საფრთხე, რაც გამ-ოინატება ქორწინებათა და შობადობის მკვეთრ შემცირებაში, სიცოცხლის ხანგრძლივობის შემოკლებასა და სიკვდილიანობის ზრდაში...“

„მრავალშვილიან ოჯახებს უფასოდ უნდა გამოეყოთ ბინები...“
 დიას, მართალია, შრომის პარტია, თქვენს საყვარელ გამოთქმას თუ დავესესხები, ბატონო ანზორ, მხოლოდ ზედაპირულადაა ჩახედული დემოგრაფიის რთულ საკითხებში, მაგრამ დედისერთა, ერთშვილიანი საქართველო რომ სულს ლაფავს, ამას ზედმინეწით გრძნობს.

და თუ შალვა ნათელაშვილი, დღეს თუ ხვალ, რესპუბლიკაში პირველი კაცი გახდება, დაე იცოდეს, ნიჭიერ, მაგრამ ეროვნულად უჭკუო ქართველ ხალხს ვერავითარი დემოგრაფიული დემარტამენტები ვერ უშველიან და ვერც პრეზიდენტის ფიცხელი, ცეცხლოვანი პატრიოტული მოწოდებანი, ჩვენი ხსნა, ასე თუ ისე, შეუძლია მხოლოდ საგანგებო ადმინისტრაციულ ზომებს, რომლებზეც არაერთი სიტყვა აქვს თქმული ერთ არადემოგრაფს თავის ნაწერებში.

თქვენ წერთ:

„1940 წლიდან დაწყებული დღემდე ჩვენს ქვეყანაში სისტემატურად მცირდება შობადობა“.

მე, ამაზე, რასაკვირველია, არ შემოგედავებით, თუმცა ვფიქრობ, შობადობის კლება ჩვენში ბევრად ადრე, ოციანი წლების დასაწყისიდან დაიწყო. მე უფრო, ცოტა არ იყოს, ის მაცნებს, რომ თქვენ, ალბათ, შუახნის კაცი — დემოგრაფი, ეყრდნობით რა სტატისტიკას („რაც ნაკლებად სარწმუნოა“), აგრეთვე წერთ:

„...1959 წელს ქართველების რაოდენობა 2600 ათას კაცს უდრიდა, ხოლო 1989 წელს — 3787 ათას ე. ოცდაათი წლის მანძილზე ქართველების რიცხოვნობა მილიონ ორასი ათასით გაიზარდა“...-ო...

ო-ო, ანზორ, ანზო-ორ, ზღაპარია ეს, ზღაპართზღაპარია, თუნდაც 1940 წლიდან შობადობა ერთი პრომილითაც არ შემცირებულყო.

ოცდაათი წლის მანძილზე მილიონ ორასი ათასი კაცით, მე-19 საუკუნეშიც, როცა რუსეთმა ჩვენი თავი შემოიერთა და გარეშე მტრებისგან, როგორც იქნა, დავისვენეთ და ღრმად ამოვისუნთქეთ, მაშინაც კი... მილიონ ორასი ათასი კაცით... ერიპა!

ისე კი, ამ დროის მანძილზე რომ აბორტი მასობრივად არ დაგვრეოდა, ყოველ შემთხვევაში, ერს დღევანდელივით, შეიძლება, საყოველთაო უბედურება არ შეემთხვეოდა. დიას, ძირითადად აბორტმა გაანადგურა ქართვე-

ლი ხალხი, თქვენ კი ამისათვის გონებაზე მომყვან ლექციებს მიკითხავთ, მკიცხავთ და მაძუნათებთ, ჰოდა, თუ არ იუკადრისებთ, როგორღა განაგრძობთ ბულ მეცნიერ-დემოგრაფს, ნაგაკითხებთ ერთ ამონაწერს, რომელშიც ქვემოთაა 70-იან წლებში იოსებ ჟორდანიას უმცროსი კოლეგის, იმ დროის გამოჩენილი გინეკოლოგის კონსტანტინე ჩაჩავას კალამს:

„საზოგადოების მრისხანება უნდა დაატყდეს თავს ყველა იმ ვაი-ექიმს, აბორტმახერს, ვინც ანგარებას, მომხეჭვებლობას ანაცვლებს ადამიანის ბედს, ერის ინტერესებს. სამწუხაროდ, ამ ბოლო ხანს ამ ვაი-ექიმთა რიცხვი მომრავლდა. იატაკქვეშეთა აბორტმახერები განუზომლად დიდ ზიანს აყენებენ ჩვენს ხალხს. მე მათ ერის მოლალატეებს ვუწოდებ და სრულიადაც არ მეშინია ამ სიტყვის დაწერა“.

კონსტანტინე ჩაჩავას თუ ამ სიტყვის დაწერის არ ეშინია, მე იმის დაწერის არ შემეშინდება, რომ პირდაპირ და მოუზიდებლად გითხრათ: ჩემი დანაშაული თქვენს წინაშე ის არის, რომ საქართველოს უზუგეშო ყოფიერებაში მაიძულა დრამატურგია მიმეტოვებინა და, თქვენი აზრით, „დემოგრაფიული“ „შავი წიგნი“ დამეწერა, რომელსაც თავის დროზე არახელნამოსაკრავმა მწერლებმა, ლევან სანიკიძემ და ვლადიმერ ალფენიძემ (რომელთა გვარებს არ ასახელებთ, ალბათ შიშობთ, სახელი არ გაუტყდეთ!) ალტაცების სტრიქონები უძღვენეს, ნამდვილმა პროფესორ-მეცნიერმა, 6 შვილის მამამ, გელა ბანძელაძემ კი...

„თქვენ დაწერეთ არაჩვეულებრივი წიგნი, რომელიც ღირსია იმისა, რომ ყოველი მამულიშვილის ოჯახში იყოს როგორც ძვირფასი განძი“.

თქვენ კი ამ „განძში“ ერთი ნათელი აზრიც ვერ აღმოაჩინეთ, და ეს სავეებით მართებულად და, ოცი წლის ჭოჭმანის შემდეგ, ჯაჭვები აიხსენით და გვიწყალობეთ „დემოგრაფია დრამატურგია არ არის“, რითაც უზომო შვება იგრძენით, აკი ჭეშმარიტებას აცდენილი საზოგადოება ჭეშმარიტების გზაზე გადმოიყვანეთ. მეც კი თქვენმა წერილმა არათუ უშეცდომოდ დემოგრაფიაში ჩამახედა, მასწავლა აგრეთვე, თუ როგორ უნდა ვიცხოვრო უშეცდომოდ. აფსუს, რომ დაგვიანებულა, და მაინც, მე ვლოცავ თქვენს მარჯვენას და...

სჯობს რომ იმაზე ვიტროთ,
მუდამ მთქმელი ვარ ამისა,
ნუ შეგამინებსთ, არ გავენებსთ
მთიდან ყვიროლი ხარისა...

საქართველოში, ო, რა ბევრს უყვარს ჭყუმბალობა და ყურყუმალი პროვინციალიზმის ჭაობში!

ბიბლიის ერთ აბზაცს ძველი ებრაულიდან თანამედროვე ქართულზე თუ ავამატყველებთ, ასეთ თარგმანს მივიღებდით:

„ადამიანებს, რომელთაც სძულთ სიმართლე, სძულთ აგრეთვე ის ადამიანები, რომელთაც ყოფნით გამბედაობა თქვენ სიმართლე“.

ტაში", „ზვიად გამსახურდიას პრეზიდენტობის ას დღეში“ და სხვ.
 სხვათა შორის, მე მაქვს ერთი ჭრცელი „ქველი“ ნერვოზული დაუდრე
 ბატონ ნოდარ გრგალაშვილს არ უმტყუნებს რედაქტორულად და
 გულადობა და მას დაბეჭდავს, მაშინ ნახეთ — ძია შიოს მოვიშველებ,
 — თუ როგორ
 „აფუსფუსდეს კოლო-ბუზი, ჭივჭავი და ღობემძვრალა...“

მადლობა უფალს, რომ ამდენი მაცალა და თქვენდამი ეს წერილი
 დამამთავრებინა, რითაც დიდი ტვირთი მოვიხსენი და ახლა შემოძლია
 თითქოს გულდამშვიდებულმა გეზი მარადიული სასუფეველისკენ ავიღო,
 თუმცა... სასუფეველში, ამდენი ცოდვით დაპიძიებულს, შემოშვებენ კი?
 ამ ბარათის თავში ვწერდი, ახლა მას, უფრო მოკლედ, ბოლოშიც
 გაიგიჟებ: არ ახსოვს კაცობრობის ისტორიას — თუ მას დავაპა-
 ტარავეთ, — დაწყებული გუტენბერგიდან (ამბობენ მე-15 საუკუნეში
 ცხოვრობდაო) და დამთავრებული დღევანდელ კომპიუტერიზაციამდე,
 ბეჭდვა-დაუმთავრებელი წერილისთვის წესი აეგოთ, თუნდაც მისი ავტორი
 როგორი სადავემისებულაც არ უნდა ყოფილიყო და თავისი დასკვნებით
 რა შეცდომაშიც არ შეეყვანა საზოგადოებრობა, თქვენ ამ მხრეც საისტ-
 ორიო პირველობა დაიშასურეთ, რაიც არცთუ მიკვირს, აკი თქვენ სიტყვაც
 გიჭრით და კალამიც (ეს კია, ერთხელ თქვენმა კალამმა, თქვენდა უნებლი-
 ეთ, ჩვენი დროის მალაჩინოსანს სავარძელიც დააქარგვინა და მისი
 თანშვლები შავი „კოლგაც“), და მე მაინც ვრჩები თქვენ...

რა დროს წყენაა, რისხვის ფრქვევაა,
 როცა ბედი წყდება
 საქართველოსი!

...დაიხ, მე მაინც ვრჩები თქვენი გულითადი პატივისმცემელი, მაგრამ
 არა როგორც რომელიღაც დეპარტამენტის თავმჯდომარისა და არც როგორც
 დოქტორისა (საქართველოში 12 ათასი დოქტორია!), არამედ...

1979 წელს მე ვწერდი:

„მეტწვილიანობა ქალაქად, მრავალშვილიანობა სოფლად, — ეს უნდა
 იყოს, ეს უნდა გახდეს ერისქალობისა და ერისკაცობის საზომი!
 მამულიშვილობის საზომად სხვა არაფერი არ უნდა ითვლებოდეს!“
 დაიხ, თქვენ, ოთხი შვილის მამა, მამულიშვილი ბრძანდებით.
 იყო მამულიშვილი, ეს რომ უმნიშვნელო ამბავი იყოს, მაშინ ქართული
 ლიტერატურის — დღიდან დასაბამისა! — უპირველესი რომანის, „დათა
 თუთაშხიას“ ავტორი ახლახან ასე არ გაგვეცნობოდა: „უპირველეს ყოვლისა
 მე ჯერ მოქალაქე და მამულიშვილი ვარ, მერეღა მწერალი“.

(დასტურ, თქვენი და კიდევ ერთი ქალის ჩემი გამათათხავი წერილების,
 ალბათ, საპასუხოდ, ამ მამულიშვილმა „დათა თუთაშხიას“ ახალი გამოცემა
 მისასხიურა: „ბატონ კიტა ბუაჩიძეს, ქართული ინტელექტის ბურჯსა და
 მშვენიებას მოკრძალებით ჭაბუა ამირეჯიბი. 20.02.99“.

ამ ჩემი საპასუხო ბარათის დასკვნა ასეთია: საქართველო დიდი ხანია ალყაშია მოქცეული, ჩვენი მტრები ჯერჯერობით მხოლოდ მშენებლობით იარაღით — მრავალსულიანი შობადობით გვიტყევენ, ჩვენ კი მათ მშენებლობაზე არც ვფიქრობთ, ერთშვილიანობითაც კმაყოფილი და მოხარული ვართ, „ოღონდ კარგად აღვზარდოთ...“

სწორედ ამან აიძულა ხუთი შვილის დედას, ნინო კახიანს ამოეგმინა: „საქართველოში უაღრესად მძიმე დემოგრაფიული სიტუაცია საშიშროებას უქმნის ქართველი ერის არსებობას“.

ქართველ ერზე დღევანდელ მზრუნველ მამებს კი, როგორც ჩანს, ასე ჰგონიათ, ერთი ქართველიც რომ შემორჩეს და დალოლავდეს ქართულ მიწაზე, საქართველოს მაინც საქართველო ერქმევა, ამიტომაც აპირებენ ამ ჭირიანობისას, 2000 წელს, ლზინი გადაიხადონ (Пир во время чумы!) — იზეიმონ სამი ათასი წლის სახელმწიფოებრივი არსებობა...

არადა, სიცოცხლე ქართველი ერისა ბენჯზე ჰკიდია, მცირე დროის ისტორიის მიხედვით, ზვალ თუ ზეგ, სულსაც გავაცხებთ, რითაც, ო, რაროგ გაიხარებენ პირველ რიგში ისინი, ვინაც ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში გიფ-ჯრაცუები შეგვარქვა...

ჰოდა, ნუ გავახარებთ მათ და ნურც სხვა კარზე მომდგარ მტერს! ახლა მაინც, ახლანდელ მინც მივხედოთ საქართველოს და გულსა და გონებაში ჩავინერგოთ, ეგებ რამენაირად ავიცილოთ ბიოლოგიური გადაშენება და დაღუპვა, დაღუპვა...

თქვენი მონა-მორჩილი ამის დამწერი კი თუნდ დღესვე დაიფერფლოს, ოღონდ საქართველო ნუ დაიფერფლება...

ნუ, ნუ...

მადლიერების გრძნობით,
დემოგრაფიულად თქვენგან განსწავლული
კიტა ბუაჩიძე
თებერვალი-მარტი, 1999 წელი.

ქართული
ბიბლიოთეკა

დაბატება

საქართველოს მფარალთა კავშირის თავმჯდომარეს
თ.წივწივაკეს

ქართულ
გზილიოთქვა

ბატონო თამაზ!

თქვენ სულ ახალი გარედაქტორებული ბრძანდებოდით, როდესაც „ლიტერატურულ საქართველოში“ (28.02.92) სტამბური შრიფტით ჩემზე წერდით, თქვენისთანა მაღალი ზნეობის მწერალმა რა უნდა შემომთავაზოს ისეთი, რომ ვერ დაებუქლო.

შემდეგ კი, როცა რედაქტორი „მოძველდით“, ჩემი ზნეობა თქვენს თვალში, როგორც ჩანს, ისე კატასტროფულად დაეცა – დაქვეითდა, რომ ზოგიერთმა ჩემმა „ქმნილებამ“ თქვენი გაზეთის ფურცლებზე თავი ვერა და ვერ იხილა.

და მაინც, გივზანით ახლა რეკლიკისებურ პატარა რაღაცას, თუმცა ვიცი, არ დაბეჭდავთ, რადგან იგი თქვენი, როგორც მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის, შესაძლო აზრით, შეურაცხყოფს სამსახურებრივად ორ თქვენს ხელქვეითს.

კიტა ბუაჩიძე
თებერვალი, 1999 წელი

გამოცემლობა „მერანის“ ღირეპტორს
გურამ გვერდნითელს

ახლი

ჰველა ვათ, ვისაც გვერდნითელი შესჩივის, რომ ვე ვას
ტყუილ-უბრალოდ გადავვიქიდე...

ჩემამდე ხმებმა მოაღწიეს, თითქოს მე თქვენ გადაგეკიდეთ... ცხადია, თქვენი აზრით, სრულიად უმიზეზოდ, სრულიად უსაფუძვლოდ...

ვიცი, არ დაგიჯდებათ ჭკუაში, მაგრამ მე მაინც მოგაგონებთ ამ „გადაკიდების“ ისტორიას: ეს მოხდა ზუსტად ათი წლის წინათ; იმხანად ჩემი, ასე ვთქვათ, საშერლო მოღვაწეობის თითქმის სამოცი წლის მანძილზე მორიდებით პირველად შემოვალე მწერალთა გამომცემლობის დირექტორის, ესე იგი თქვენი კაბინეტის კარი და დაგიდევით მაგიდაზე მანქანაზე გადაბეჭდილი ხელნაწერი — პასუხი ასტაფიევისადმი, მაშინ ჩვენში დიდად ცნობილი იმ რუსი მწერლისადმი, რომელმაც თავისი მოთხრობისნაირი „ციმორების ჭერით საქართველოში“ დიდად შეურაცხყო მთელი ქართველი ერი.

რაკი ვიცოდი თუ რა ნაცნობობა-მკაცრობით გამოდიოდა, საერთოდ, წიგნები საქართველოში, მე ერთგვარად მოშზადებული გამოცხადდი თქვენთან:

ჩემს პასუხს უკვე იცნობდნენ და მისდამი დიდი სიმპატიით ყველანაირად განწყობილი კომუნისტური პარტიის ცეკას იმდროინდელი პირველი მდივანი ჯუმბერ პატიაშვილი და ცეკას მდივანი იდეოლოგიის დანერგველი ნუგზარ ფოფხაძე, რომელსაც პატიაშვილმა დაავალა დაერეკა თქვენთვის და მისი მხარე რათა სასწრაფოდ გამოგვეცათ ჩემი „ასტაფიევი“ რუსულ და ქართულ ენებზე.

პოდა, მხოლოდ ამის შემდეგ, ვიმეორებ, მოკრძალებით შემოვალე თქვენი საბატონოს კარი და თუმცა პირველად მხედავდით თქვენზე ბევრად ხნიერ მწერალს, თქვენ მაინც მიმიღეთ შესაძენველად ცივად, ყოველგვარი ღიმილისა და უბრალო თავაზიანობის გამოშატველი „დაბრძანდით, დაბრძანდის“ გარეშე და ნაცვლად იმისა, რომ გამოგვეკითხათ, თუ როგორ შევძელი ქართულმა მწერალმა პასუხი გამეცა ასტაფიევისათვის მის მშობლიურ ენაზე, თქვენ...

და მე ამის გამო გული მაინც არ გავიტეხე, ვიფიქრე, ცეკადან უმაღლესი პირების დარეკვა-დავალების შემდეგ, აბა, როგორ იკადრებდით, უფრო სწორად, გაბედავდით, მათი ბრძანების წინააღმდეგ წასვლას...

ამის მერე მე ველოდი თქვენს გამოძახებას სამი დღე, ხუთი დღე, მთელი კვირა, — ალბათ კითხულობს და აკითხებს გამომცემლობის სხვა მუშაკებსაც-მეთქი, ორი კვირის თავზე კი მეტი ველარ მოვითმინე და მოუპატივებლად თვითონ გაახლეთ: თქვენ ახლაც წინანდებურად ცივად მიმიღეთ და მოკლედ მომიჭერთ, ეს რომ გამოვცეთ, რუსებს ეწყინებათ, მე ამის შესახებ ცეკას მოვახსენებო...

სულ ეს იყო და...

მე თქვენგან წამოვედი, რასაკვირველია, გულდაკოდილი, მით უმეტეს, რომ მალე დავადგინე, თქვენ ცეკაში უკვე ბრძანებულხართ და დაგიწინებიათ თქვენი მოსაზრების სისწორეში ის, ვინც საჭირო იყო, რაც, რა თქმა უნდა, ძნელი არ იქნებოდა, — „პერესტროიკა“ თუმცა უკვე კაი ხნის დაწყებული გახლდათ, მაგრამ შიში მოსკოვის წინაშე მაინც კვლავინდებურად მქინებარებდა, ამიტომ, როგორც ჩანს, თქვენს „დოვოდებს“ ცეკაში სულ იოლად დაეთანხმნენ და, ცხადია, ხელმეორედ აღარ გეტყოდნენ დაბეჭდეთო, რითაც, ეჭვი არ მეპარება, ძალზე გაიხარებდით, აკი თქვენმა აზრმა გაიმარჯვა და, როგორც ფიზიელმა და გონებაგამჭრახმა დირექტორმა, ცეკაც კი აიძულეთ გადაესინჯა თავისი ადრინდელი გადაწყვეტილება და აღარ გამოგვეცათ ბუაჩიძის ვითომ რაღაც, თანაც ანტისაბჭოთა ნაკალმარი; შეიძლება ეს იყო იმის მიზეზით, რომ თქვენ, როგორც კრიტიკოსს, დაბალ ლობე-ავტორთან შეხვედრისას, მისი „ნაშრომის“ ირგვლივ ერთი სიტყვაც არ დაგცდენიათ, არც მამაგებელი და არც საქები...

არადა, იმ დროს მე უკვე მიღებული მქონდა „განწყენებული“ რუსების — აკადემიკოს დიმიტრი ლიხაჩოვის, პოეტ მიხეილ დუდინის, პოეტ სერგეი მიხალკოვის, პოეტ რიმა კაზაკოვას, პროზაიკოს ტროეპოლსკის, კრიტიკოს ლაკშინის, ჟურნალ „Москва“-ს რედაქტორ კრუჟინის, „რუსსკოიაზიჩნი“ ებრაელი კრიტიკოსების: ანინსკის, რასადინის, ბორშჩაგოვსკის საქებარი ბარათები და

ავტორისეული მოძღვნილი წიგნები", — ისინი ქსეროქსზე გადატანილი „ასტაფიევს“ უკვე იცნობდნენ: ზოგიერთი მათგანის გახსენება თქვენთვის უცხო როგორც განათლებულ ლიტერატორს, ვფიქრობ, არ გაგიჭირდებათ. დაახ, აი, ასეთია ჩემი „გადაკიდების“ ისტორია, უფრო ამბავი... ისე კი, საერთოდ, მე არ მჩვევია ვინმე ამოვიჩემო და უმიზეზოდ გადავეკიდო, — გადავეკიდები მხოლოდ მას, ვინც თავისი ტუტუცობით დიდ შეურაცხყოფას მომაყენებს. ასე, მაგალითად, მე „გადავეკიდე“ გურამ გოგიაშვილს, „საქართველოს რესპუბლიკის“ რედაქტორობისას, ჩემი წერილი „1992 წლის თებერვალი, მარტი, აპრილი, აპა, მაისიც“, რომ არ დაებეჭდა, მასზე ოცი-ოცდახუთი წლით უფროსი, შემამკო, შენ გამოფიჭული ნიორი ხარო (ოქტომბერში ის წერილი, ექვსი წლის ლოდინის შემდეგ, როგორც იქნა, იმავე გაზეთში გამოქვეყნდა).

ბარემ ესეც იცოდეთ: ბოლო ხანებში თქვენს მთავარ რედაქტორსაც „გადავეკიდე“; გივი ალხაიშვილმა, არც აცივა, არც აცხელა, ძალად მოთრეულ „პოსტსკრიპტში“ რაკი „თებერვალ-მაისში“ სიმართლე ამოიკითხა, სრულიად უსაბუთოდ შარი მომდო, „დაცინეთაა მოხსენიებული გალაკტიონ ტაბიძეო“, „კლასიკოსებისადმი აშკარად გამოხატულ ზიზღს“ იჩენსო...

მე ამის საპასუხოდ მეორე დღესვე დავეწერე რაღაც რეპლიკისებური, მაგრამ იგი არმავ სანებლიდემ არ დაბეჭდა, როგორც ჩანს, ამჯობინა არ მოემდურებინა ცნობილი პოეტი.

ისე კი, ჩაგიკენჭავთ: შოთა ნიშნიანიძის „ცოტად თუ ბევრად შეშლილია ყველა პოეტში“ ცოტანი როდი გამოერევიან ხოლმე დიდად ნიჭიერები; ამ მხრივ არც გალაკტიონ ტაბიძეა გამონაკლისი, მით უმეტეს ტერენტი გრანელი — ხომ არა და არა...

თქვენი მთავარი რედაქტორიც, როგორც პოეტი, ალბათ, ბევრად უფრო ცნობილი იქნებოდა, აი, ცოტას მაინც რომ „ურევდეს“, მაგრამ ის, რაც მან მე „ამირა“, ო, ეს საკმარისი არ არის, არც მისთვის და არც საქართველოსთვის...

კიტა ბუაჩიძე
(„ლიტერატურული საქართველო“, 19.03.99.)

ანდრეი ბრომიძე

ქართული
ენების ინსტიტუტი

დაიბადა 1909 წელს. დიპლომატიურ სამუშაოზე იმყოფებოდა 1939 წლიდან. სტალინის სიცოცხლეში იყო საბჭოთა კავშირის უმაღლესი აშერიკის შეერთებულ შტატებში, შემდეგ საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე, 1957 წლიდან 1985 წლამდე კი საგარეო საქმეთა მინისტრი.

მისი მემუარები „Подмятное“ გამოქვეყნდა ოთხმოცდანი წლების მიწურულს.

О СТАЛИНЕ

На Крымской, а впоследствии и на Потсдамской конференциях мне довелось работать и находится вблизи Сталина. Рассказ вкратце о нем, возможно, заслуживает внимания. Рассказ о некоторых чертах его характера, его поведения, некоторых приемах общения с людьми - прежде всего через призму конференций.

В дни Ялтинской конференции Рузвельт приболел. Сталин захотел навестить больного. Он пригласил наркома иностранных дел В.М.Молотова и меня сопровождать его во время визита.

В тот день заседание участников конференции было отменено, и мы пошли в покои президента, где когда-то почивала царица. Они находились здесь же, на втором этаже Ливадийского дворца. Из окна открывался отличный вид на море, и картина ласкала взор.

Президент лежал в постели и обрадовался, едва увидев гостей. Мы приветливо поздоровались. Выглядел он усталым, в таких случаях говорят: на нем лица нет. Тяжелая болезнь подтачивала силы этого человека. Рузвельт, конечно, страдал, но старался этого не показывать. Не надо было быть психологом, чтобы все это заметить.

Мы посидели возле него некоторое время. Видимо, минут двадцать. Сталин с ним обменялся вежливыми фразами о здоровье, о погоде и красотах Крыма. Я пристально наблюдал за президентом и думал, глядя на него, что у Рузвельта какой-то отрешенный взгляд. Он как будто всех нас видел и в то же время смотрел куда-то вдаль.

Вышли из его комнаты и начали спускаться по узкой лестнице. Сталин вдруг остановился, вытащил из кармана трубку, неторопливо набил ее табаком и тихо, как бы про себя, но так, чтобы слышали Молотов и я, обронил:

- Ну скажите, чем этот человек хуже других, зачем природа его наказала?

После того как мы спустились на первый этаж, Сталин задал мне вопрос:

- Правду говорят, что президент по происхождению англичанин?

Как бы размышляя вслух, он продолжил:

- Однако по своему поведению и манере выражать мысли он больше похож на англичанина, чем Черчилль. Последний как-то меньше контролирует свои эмоции. Рузвельт же, наоборот, сама рассудительность и немногословность.

Чувствовалось, Сталин не прочь услышать, что мне известно о родословной Рузвельта. Я сказал:

- У американского президента предки были голландского происхождения. Это установлено точно. Но рядовой американец как-то не проявляет к такой теме особого интереса. А литература на этот счет скупа.

На следующий день Рузвельт уже был в форме, и заседания конференции возобновились. Но усталость, которая отчетливо была заметна на лице президента, не покидала его до самого окончания ялтинской встречи.

Рузвельту тогда оставалось жить всего около двух месяцев.

Откровенно говоря, - я уже повторяю эту мысль, - Сталин симпатизировал Рузвельту как человеку, и он ясно давал это нам понять, рассуждая и о болезни президента. Нечасто Сталин дарил симпатии деятелям другого социального мира и еще реже говорил об этом.

Были и другие случаи выражения своих чувств со стороны Сталина по отношению к тем или иным людям. Например, Сталин в период Потсдамской конференции при всех участниках расцеловал скрипачку Баринову и пианиста Гилельса, которые прекрасно выступили после официального обеда.

Несмотря на жесткость в характере, Сталин давал выход и положительным человеческим эмоциям, однако это случалось очень редко.

Возможно, уместно сказать более подробно о Сталине - и как о деятеле, и как о человеке - на основе того, что сохранилось в моей памяти. Все, что здесь говорится о нем, - впечатления от встреч, обобщение личных наблюдений во время заседаний, когда мне приходилось докладывать некоторые вопросы, оставшиеся в памяти эпизоды, имевшие место в ходе конференций, во время бесед в период пребывания в Советском Союзе иностранных государственных деятелей, - все это, вместе взятое, впоследствии переросло в какой-то образ человека, каким я его тогда воспринимал.

При этом я, разумеется, не ставил себе цель изучить, кто такой Сталин, что он собой представляет. Просто наблюдал, и буду занят конкретной работой по выполнению служебных обязанностей. Отложившиеся впечатления о нем - это побочный результат, и я вовсе не хочу представить его как неоспоримую истину.

Военные знают - бывало так в боях - высаживают два десанта: один основной, а другой дополнительный, второстепенный, отвлекающий. Развиваются боевые действия, и вдруг этот второстепенный со временем становится значительным, а порой важным и, наконец, главным. Так бывает не только во время войны, но и в обычные дни мирной жизни: делаешь сразу два дела - свое, повседневное и, кроме того, что-то попутное. И глядишь, то, что считал чем-то для себя личным, если хотите, интимным, через некоторое время становится особым, значительным, необходимым и для людей. Вот и кажется мне теперь, что рассказ о нестандартной фигуре Сталина, к которой не раз еще будет обращаться историки, представляет интерес, особенно если об этом вспоминают люди, с ним общавшиеся.

Вполне возможно, кое-что из моих впечатлений может не совпадать с тем, что о нем сказано, написано и, наверно, еще будет написано другими. Фактом является то, что присущие ему черты проявлялись по-разному в различных обстоятельствах и при различных встречах. Даже определено, что так оно и было. Но, в конце концов, любой оригинал всегда богаче копии, особенно когда речь идет о личности такого масштаба и такой драматической судьбы, как Сталин.

Конечно, все, кто окружал Сталина или находился близко к нему хотя бы временами, и особенно мы, тогда относительно молодые люди, всегда внимательно за ним наблюдали. Собственно, каждое его слово, каждый жест ловил любой из присутствовавших. Никто в этом не видел ничего удивительного. Ведь чем внушительнее выглядит грозная туча, тем с большей опаской на нее смотрит человек.

Для его современника уже пребывание рядом со Сталиным, тем более разговор с ним или даже присутствие при разговоре, возможность услышать его высказывания в узком кругу представлялись чем-то особым. Ведь свидетель того, что говорил и делал Сталин, сознавал, что перед ним находится человек, от воли которого зависит многое в судьбе страны и народа, да и в судьбе мира.

Это вовсе не противоречит научному, марксистскому взгляду на роль личности в истории. Выдающиеся личности являются продуктом условий определенного конкретного времени. Но, с другой стороны, эти люди могут сами оказывать и оказывают влияние на развитие событий, на развитие общества. Маркс, Энгельс, а затем и Ленин

глубоко обосновали это в своих философских трудах.

Что бросалось в глаза при первом взгляде на Сталина? Где бы ни приходилось его видеть, прежде всего обращало на себя внимание, что он человек мысли. Я никогда не замечал, чтобы сказанное им не выражало его определенного отношения к обсуждаемому вопросу. Вводных слов, длинных предложений или ничего не выражающих заявлений он не любил. Его тяготило, если кто-либо говорил многословно и было невозможно уловить мысль, понять, чего же человек хочет. В то же время Сталин мог терпимо, более того, снисходительно относиться к людям, которые из-за своего уровня развития испытывали трудности в том, чтобы четко сформулировать мысль.

Глядя на Сталина, когда он высказывал свои мысли, я всегда отмечал про себя, что у него говорит даже лицо. Особенно выразительными были глаза, он их временами прищуривал. Это делало его взгляд еще острее. Но этот взгляд таил в себе и тысячу загадок.

Лицо у Сталина было чуть полноватое. Мне случалось, и не раз, уже после смерти Сталина слышать и читать, что, дескать, у него виднелись следы оспы. Этого я не помню, хотя много раз с близкого расстояния смотрел на него. Что же, коли эти следы имелись, то, вероятно, настолько незначительные, что я, глядевший на это лицо, ничего подобного не замечал.

Сталин имел обыкновение, выступая, скажем, с упреком по адресу того или иного зарубежного деятеля или в полемике с ним, смотреть на него пристально, не отводя глаз в течение какого-то времени. И надо сказать, объект его внимания чувствовал себя в эти минуты неуютно. Шипы этого взгляда пронизывали.

Когда Сталин говорил сидя, он мог слегка менять положение, наклоняясь то в одну, то в другую сторону, иногда мог легким движением руки подчеркнуть мысль, которую хотел выделить, хотя в целом на жесты был очень скуп. В редких случаях повышал голос. Он вообще говорил тихо, ровно, как бы приглушенно. Впрочем, там, где он беседовал или выступал, всегда стояла абсолютная тишина, сколько бы людей ни присутствовало. Это помогало ему быть самим собой.

Речам Сталина была присуща своеобразная манера. Он брал точностью в формулировании мыслей и, главное, нестандартностью мышления.

Что касается зарубежных деятелей, то следует добавить, что Сталин их не особенно баловал своим вниманием. Уже только поэтому увидеть и услышать Сталина считалось у них крупным событием.

В движениях Сталин всегда проявлял неторопливость. Я никогда

не видел, чтобы он, скажем, заметно прибавил шаг, куда-то спешил. Иногда предполагали, что с учетом обстановки Сталин должен поскорее провести то или иное совещание, быстрее проговорить или торопить других, чтобы сэкономить время. Но этого на моих глазах никогда не было. Казалось, само время прекращает бег, пока этот человек занят делом.

Очень часто на заседаниях с небольшим числом участников, на которых иногда присутствовали также товарищи, вызванные на доклад, Сталин медленно рассказывал по кабинету. Ходил и одновременно слушал выступающих или высказывал свои мысли. Проходил несколько шагов, приостанавливался, глядел на докладчика, на присутствующих, иногда приближался к ним, пытаясь уловить их реакцию, и опять принимался ходить.

Затем он направлялся к столу, садился на место председательствующего. Присаживался на несколько минут. Были и такие моменты. Наступала пауза. Это значит, он ожидал, какое впечатление на участников произведет то, о чем идет речь. Либо сам спрашивал:

- Что вы думаете?

Присутствовавшие обычно высказывались кратко, стараясь по возможности избегать лишних слов. Сталин внимательно слушал. По ходу выступлений, замечаний участников он подавал реплики.

В кинофильмах, сделанных через много лет после его смерти, иногда показывают заседания Политбюро, когда он встает и ходит, в то время как другие участники заседания сидят. Да, это так и было, коль скоро речь идет о заседаниях внутреннего плана.

Однако мне приходилось видеть его на международных конференциях, когда он всегда сидел, внимательно слушал выступающих. Поднимался от стола, только если объявлялся перерыв или заседание уже заканчивалось.

Обращало на себя внимание то, что Сталин не носил с собой никогда никаких папок с бумагами. Так он появлялся на заседаниях, на любых совещаниях, которые провидил. Так приходил и на международные встречи - в ходе конференций в Тегеране, Ялте и Потсдаме. Не видел я никогда в его руках на таких заседаниях ни карандаша, ни ручки. Он на виду не вел никаких записей.

Любые необходимые материалы у него, как правило, находились под рукой, в его кабинете. Работал Сталин и по ночам. С ночной работой он был даже более дружен, чем с дневной.

Приходил он на совещание или на заседания международных конференций подготовленным. Когда делегация вместе с ним шла на заседание, то всегда знала, о чем он будет говорить. От Советского

Союза почти всегда выступал только он. По внешним делам его главной опорой был В.М.Молотов. Если нужно, в определенном моменте Сталин, склонившись над столом, советовался с кем-либо из членов делегации и потом высказывал свое мнение.

Запомнился такой случай. Произошел он во время одного заседания. На нем мне пришлось докладывать некоторые международные вопросы, связанные с последствиями войны. В ходе обсуждения говорилось о том, как гитлеровцы пытались использовать в своих интересах Балканские страны, заигрывая с их правящей верхушкой и не понимая, что народ и верхушка - это не одно и то же.

Речь зашла, в частности, о Болгарии, народ которой гитлеровцы третировали, считая его отсталым, но делали реверансы перед монархическими кругами страны. Сталин высказался так:

- Политика Гитлера в отношении Болгарии, рассчитанная на то, чтобы приобрести в ней союзника, основывалась, помимо прочего, еще и на прусской спеси. Немцы полагали, что якобы отсталых болгар вовсе не трудно повернуть в нужную для Германии сторону.

При этом Сталин встал из-за стола. Потом продолжил:

- Только прусское зазнайство и чванство объясняют такое отношение к Болгарии.

Сделал паузу и, подчеркивая каждое слово, произнес:

- Исторические факты говорят о том, что болгарский народ ничуть не ниже немцев по уровню своего общего развития. В давние времена, когда предки немцев еще жили в лесах, у болгар уже была высокая культура.

Это высказывание Сталина о болгарях очень понравилось всем присутствовавшим, которые с ним солидаризировались.

Однажды разговор зашел о бессмысленности упорства гитлеровского командования и сопротивления немцев в конце войны, когда дело фашизма уже было проиграно, только слепые не могли этого видеть. Говорили об этом несколько человек. Сталин внимательно всех выслушал, а потом, как будто подводя итог услышанному по этому вопросу, сказал сам:

- Все это так. Я согласен с вами. Но в то же время нельзя не отметить одно характерное для немцев качество, которое они уже не раз демонстрировали в войнах, - упорство, стойкость немецкого солдата.

Тут же он высказал и такую мысль:

- История говорит о том, что самый стойкий солдат - это русский; на втором месте по стойкости находятся немцы, на третьем месте...

Несколько секунд он помолчал и добавил:

- ... поляки, польские солдаты, да, поляки.

Товарищи, участвовавшие в заседании, согласились с тем, что эта характеристика справедлива. На меня лично она произвела большое впечатление. Немецкая армия, по существу, уже была разгромлена, потерпела в войне сокрушительное поражение. Казалось бы, эту армию агрессора, армию насильников, грабителей и палачей он должен был охарактеризовать в самых резких выражениях и с точки зрения личностных качеств солдата. Между тем Сталин дал немецкому солдату оценку в историческом плане, основываясь на фактах, оставив эмоции в стороне.

Сталин относился к той категории людей, которые никогда не позволяли тревоге, вызванной теми или иными неудачами на фронте, заслонить трезвый учет обстановки, веру в силы и возможности партии коммунистов, народа, его вооруженных сил. Патриотизм советских людей, их священный гнев в отношении фашистских захватчиков вселяли в партию, ее Центральный Комитет, в Сталина уверенность в конечной победе над врагом. Без этого победа не стала бы возможной.

Позже выяснилось, что напряжение и колоссальные трудности военного времени не могли не подточить физические силы Сталина. И приходится лишь удивляться тому, что, несмотря на работу, которая, конечно, изнуряла его, Сталин дожил до Победы.

А сколько крупных государственных и военных деятелей подорвали свои силы, и война безжалостно скосила их - нет, не на фронте, а в тылу! Таким был, например, Борис Михайлович Шапошников, начальник Генерального штаба Красной Армии в самое тяжелое время боев в июле 1941 - мае 1942 года, впоследствии крупный советский военачальник, единственный наш маршал, не доживший до Победы, - он умер за несколько дней до нее. Таким был крупный государственный и партийный деятель, первый секретарь Московского горкома ВКП (б) Александр Сергеевич Щербаков, ушедший из жизни рано, - ему было всего сорок четыре, а его в победные дни уже хоронили...

Заботился ли о своем здоровье Сталин? Я, например, ни разу не видел, чтобы во время союзнических конференций трех держав рядом с ним находился врач.

Не думаю, что со стороны Сталина проявлялась в этом какая-то нарочитая бравада. Сталин не любил длительных прогулок. То, что он, находясь на даче, выходил на короткое время на свежий воздух, нельзя считать настоящими прогулками в том понимании, в каком врачи обычно рекомендуют их своим пациентам.

Если говорить о его внешности, то он был человеком среднего роста. Неверно бытующее мнение, что Сталин был сильно предрасположен к полноте. Конечно, как человек не физического

груда, он, возможно, имел склонность к этому, но явно старался держать себя в форме. Я никогда не наблюдал, чтобы Сталин за столом усердствовал ложкой и вилкой. Можно даже сказать, что ел он как то вяло.

Крепкие напитки Сталин не употреблял, мне этого видеть не доводилось. Пил сухое виноградное вино, причем неизменно сам открывал бутылку. Подойдет, внимательно рассматривает этикетку, будто оценивает ее художественные достоинства, а затем уже открывает.

Бросалось в глаза, что он почти всегда внешне выглядел усталым. Не раз приходилось видеть его шагающим по кремлевским коридорам. Ему шла маршальская форма, безукоризненно сшитая, и чувствовалось, что она ему нравилась. Если же он надевал не военную форму, то носил полувоенную-полугражданскую одежду. Небрежность в одежде, неопрятность ему не были свойственны.

Все обращали внимание на то, что Сталин почти никогда сам не заговаривал ни с кем, в том числе и с иностранцами, о своей семье - жене, детях. Иностранцы мне не раз об этом говорили. Даже спрашивали:

- Почему?

Многое из опубликованного за рубежом об отношениях Сталина с женой, детьми, родственниками является в значительной части плодом досужего вымысла.

Когда разговор заходит о Сталине, задают иногда вопрос:

- Как он относился к искусству, литературе, особенно художественной?

Думаю, едва ли кто-нибудь возьмется дать на этот вопрос точный ответ. Мои собственные впечатления сводятся к следующему.

Музыку Сталин любил. Концерты, которые устраивались в Кремле, особенно с участием вокалистов, он воспринимал с большим интересом, аплодировал артистам. Причем любил сильные голоса, мужские и женские. С увлечением он - я был свидетелем этого - слушал классическую музыку, когда за роялем сидел наш выдающийся пианист Эмиль Гилельс. Восторженно отзывался о некоторых солистах Большого театра, например об Иване Семеновиче Козловском.

Помню, как во время выступления Козловского на одном из концертов некоторые члены Политбюро стали громко выражать пожелание, чтобы он спел задорную народную песню. Сталин спокойно, но во всеуслышание сказал:

- Зачем нажимать на товарища Козловского. Пусть он исполнит то, что сам желает. А желает он исполнить арию Ленского из оперы Чайковского „Евгений Онегин“.

Все дружно засмеялись, в том числе и Козловский. Он сразу же

спел арию Ленского. Сталинский юмор все воспринимали с удовольствием.

Что касается литературы, то могу определенно утверждать, что Сталин читал много. Его начитанность, эрудиция проявлялись не только в выступлениях. Он знал неплохо русскую классическую литературу. Любил, в частности, произведения Гоголя и Салтыкова-Щедрина. Труднее мне говорить о его знаниях в области иностранной литературы. Но, судя по моим некоторым наблюдениям, Сталин был знаком с книгами Шекспира, Гейне, Бальзака, Гюго, Ги де Мопассана - и последнего очень хвалил, - а также с произведениями многих других западноевропейских писателей. По всей видимости, много книг прочитал и по истории. В его речах часто содержались примеры, которые можно привести только в том случае, если знаешь соответствующий исторический источник.

Одним словом, Сталин был образованным человеком, и, видимо, никакое формальное образование не могло дать ему столько, сколько дала работа над собой. Результатом такого труда явился известный сталинский язык, его умение просто и популярно формулировать сложную мысль.

В манере поведения Сталина справедливо отмечали неброскую корректность. Он не допускал панибратства, хлопанья по плечу, по спине, которое иной раз считается признаком добродушия, общительности и снисходительности. Даже в гневе - а мне приходилось наблюдать и это - Сталин обычно не выходил за рамки допустимого. Избегал он и нецензурных выражений.

Много раз мне приходилось наблюдать Сталина в общении с другими советскими руководящими деятелями того времени. К каждому из них у него имелся свой подход. Некоторые проявления фамильярной формы общения со Сталиным могли позволить себе лишь Ворошилов и Молотов. Объяснялось это в основном тем, что знал он их лучше, чем других, притом давно - еще по подпольной работе до революции.

Находясь за обеденным столом, Сталин держался свободно, независимо от уровня гостей или хозяев.

В ходе протокольных мероприятий на конференциях Сталин задавал вопросы Рузвельту, Черчиллю и сам охотно отвечал, если его спрашивали. Разговоры касались кроме политических тем, также и чисто житейских, вплоть до оценки достоинств тех или иных блюд, напитков, выяснения их популярности в различных странах.

В Ялте, например, Сталин похваливал грузинские сухие вина, а потом спросил:

- А вы знаете грузинскую виноградную водку - чачу?

Ни Черчилль, ни Рузвельт о чаче и слыхом не слыхивали. А Сталин продолжал:

- Это, по-моему, лучшая из всех видов водки. Правда, я сам ее не пью. Предпочитаю легкие сухие вина.

- А как ее попробовать?

- Постараюсь сделать так, чтобы вы ее попробовали.

На другой день Сталин послал и одному, и другому в подарок чачу.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

ამონაბეჭდი

ახალგაზრდა გერმანელი იურისტის გენო პიკეროს ჩანაწერებიდან, რომლებიც მან გააკეთა პიტლერთან არაერთხელ პურის ჭამის დროს.

...Советские самолеты открыли огонь по нашим самолетам, мелькнули таинственные силуэты Кремля, где обосновался Сталин, которого Гитлер считает гением и открыто восхищается им“.

*„Аргументы и факты“,
№ 18, май 1999 г.*

გამეორება დედა ყოველივე სწავლისათ

ეს ლათინური გამოთქმა მომაგონდა როცა ვეცნობოდი, შედარებით საკმაოდ დაგვიანებით, ფრად ნიჭიერისა და „შეჩვენებულ“ თემურ მირიანაშვილის წერილს „ახალ საქართველოში“ — „რაში ცდება საქართველოს პრეზიდენტი“.

ადამ და ევას დროიდან ცნობილია, რომ შეუმცდარი ამ ქვეყნად არავინაა და, ცხადია, არც პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძეა, ოღონდ, საერთოდ, დასანანი ის არის, როცა შეცდომის აღიარებას უძალიანდები და ამით ქვეყანა, ძველი კურსით, კიდევ უფრო დაჩქარებით მიგყავს დაღუპვისაკენ.

მე არ შემიძლია ჩემი აღტაცება სადღაც მივკუჭნო და თემურ მირიანაშვილის ერის ყოფნა-არყოფნის ტკივილით გამოწვეული მოქალაქეობრივი ვაჟკაცობა ღირსეულად არ დავაფასო. ის წერს:

„ყველა ერი ამრავლოს ღმერთმა! მაგრამ ჩვენი მეზობლების გამრავლება და ჩვენი არგამრავლება რასაც ნიშნავს, მგონი, გასაგებია. სამწუხაროდ, ამ უდიდეს იდეოლოგიურ პრობლემასაც აბსოლუტურად არ აქცევს ყურადღებას ჩვენი პრეზიდენტი.“

...ამას კი არ შეიძლება არ მოყვეს ტრაგიკული (დიახ, ტრაგიკული!) შედეგები ჩვენი ერისთვის“.

გამეორება დედა ყოველივე სწავლისათ და მეც არ მოვერიდები გავიმეორო არაერთხელ ნათქვამი:

„გადაჭრით შეიძლება თქმა იმისა, რომ ამხანაგი შევარდნაძე და, რაც

ბევრად უფრო სამწუხაროა, ბატონი შვეარდნაძეც, ერის მოწველი კაცი, როგორც ამას მისი მრავალწლიანი სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობა გვიჩვენებს, გულგრილად უყურებდა და უყურებს ჯერ ერის გამეჩინებას, შემდეგ კი მისი სრული ამონყდომის საკითხს“.

„თქმა არ უნდა, სახელმწიფოში მას უამრავზე უამრავი საფიქრალი და მოსაგვარებელი საქმე აქვს, მაგრამ მათ შორის პირველი საზრუნავი მაინც ხომ ის უნდა იყოს, რომ ქართველი შერჩეს ამ სამყაროს, გნებავთ, თუნდაც იმიტიომ, რომ

„რომელიმე ერის გაქრობა აღარიბებს და ასახიჩრებს თვით კაცობრობას“.

(იაკობ გოგებაშვილი)“.

„...ჩივირ, მაგრამ ეროვნულად უჭკუო ხალხს ვერავითარი დემოგრაფიული დეპარტამენტები ვერ უშველიან და ვერც პრეზიდენტის ცეცხლოვანი მოწოდებანი, ჩვენი ხსნა, ასე თუ ისე, შეუძლია მხოლოდ საგანგებო ადმინისტრაციულ ზომებს“.

„...ამიტომ ქვეყანაში რა მძიმე, რა გამოუვალი სიტუაციაც არ უნდა შეიქმნას, მაინც პირველ რიგში ქართველი ერის რიცხოზობრივად ამაღლება-აღმავლობის საკითხი უნდა იდგეს და სუფევდეს“.

„დიახ, დღეს ყოველგვარი დემოგრაფიული თეორიებისა და კონცეფციების გარეშე, ეროვნული კატასტროფის წინაშე ვდგავართ, ეს ამბავი კი არც პარლამენტს და არც პრეზიდენტს, მათი უმოქმედების მიხედვით თუ ვიძსჯელებით, დიდად არც ანუხებთ, არც ალელვებთ“.

„ჩვენ გვაქვს განსაკუთრებული პროგრამები დემოგრაფიისა და ეკოლოგიის დარგში“, — ბრძანებს პრეზიდენტი“.

მას აქვთ უკვე ორი წელიწადი გადის და... გვანახეთ, ბატონებო, ეს „განსაკუთრებული პროგრამები“, აი, თუნდაც, დემოგრაფიის დარგში!

„ო, მე უკვე ვხედავ თქვენს გაცემულ სახეს, რადგან ისეთ რალაცას გავალებთ, რომ, ბუნებრივია, ეჭვი დაგებადებათ, ხომ არ აეუროე, ხომ არ შევირეკე...“

არა, მე სრულ გონებაზე ვარ და გირჩევთ, თქვენ და თქვენს პრეზიდენტს, როგორც უმაღლეს ხელისუფალთ, ამიერიდან ჯარში გაინვიოთ მხოლოდ დედის ერთები და „დედისორები“, მრავალშვილიანებიდან კი — არავინ!

ეს კარგი სასჯელი იქნება მათთვის, ვისაც საქართველო და ერის ბედი არაფრად უღირთ და ფეხებზე სკიდიათ მათი არყოფნის შემდეგ ქართველი ხალხი ამ ქვეყნად კიდევ იცოცხლებს თუ არა...“

„საკვირველია, ლაზ პოეტს თუ ესმის ავტოავარიებით გამონყეული „დაფლეთილი საქართველოს კენესა“, ჩვენი უმაღლესი ხელისუფალნი ასე რამ გააყრუა, რომ ამ კენესამ მათ გულამდე და მათ მიხედვრამდე ვერა და ვერ მიაღწია...“

მოჩქარეებს ციხეო... საფრანგეთის პრეზიდენტი ჟაკ შირაკისგან, რომელიც, თურმე, საქართველოში ჩამოსვლას აპირებს, ეს ერთი რამ მაინც გადავიღოთ ერის სასიცოცხლოდ,

ერის სასიცოცხლოდ

„შეიქმნა, თუკი ასე ფიქრობენ თავიანთ ეროვნულ უბედურებაზე 150 მილიონიანი რუსეთში, ნეტავ რა ფიქრებს ეძლევა სამი მილიონი ქართველის პრეზიდენტი, რომლის ქვეყნის ძირითადი მოსახლეობა, თავისი უჭკურდით, დღითი დღე იწრება და იწრება...“

„დიახ, ბევრი აღარაფერი უკლია ქართველი ერის თვითამონყვეტას, და თუ სხვა, საგანგებო ზომები არ იქნება მიღებული, ქვეყნის თუნდაც ამ უმძიმესი გასაჭირის დროს, ამას ვერ შეაჩერებს ვერც დიდებული სპექტაკლები და ვერც დემოგრაფიის დეპარტამენტები, ახლა რომ ორია თუ სამია, მათ კიდევ ათიც დაემატოს“.

„კულტურა გადაარჩენს საქართველოს, საქართველომ უნდა გადაარჩინოს კულტურაო“, ბრძანებს პრეზიდენტი, მაგრამ, ო, არა, კულტურა ვერ გადაარჩენს ფიზიკურად საქართველოს, იგი დაიღუბება თავისი კულტურაიანად...“

პრეზიდენტის დაბადებიდან 70 წლისთავზე ერთი ავტორი წერდა:

„ღმერთმა ედუარდი მრავალი დადებითი თვისებით, უდიდესი კაცთმოყვარეობით და პუმიანიზმით დააჯილდოვა“.

მე ამაში არ მინდა ეჭვი შევიტანო, ისე კი, თუ ეს მართლაც ასეა, აბა ვის მიმართ უნდა გამოიჩინო უდიდესი კაცთმოყვარეობა, თუ არა შენი მშობელი ერის მიმართ, რომელიც უკვე რახანია უკან მოუხედავად, კისროსტეხით მიემართება დალუპისაკენ...“

და თუ ედუარდ შევარდნაძე ახლაც არ გადადგამს ქმედით, პრაქტიკულ ნაბიჯებს ერის გადასარჩენად, თუ იმ დღემდე ვიცოცხლე, მე მას, კვლავ საპრეზიდენტოდ, ხმას აღარ მივცემ...“

თემურ მირიანაშვილი სულაც არ ეჭვობს, რომ „ე.შევარდნაძე კვლავ გახდება პრეზიდენტი, თუმცა მე ვისურვებდი, 2000 წელს პრეზიდენტი გამხდარიყო თემურ შაშიაშვილი, ხოლო ბატონი ედუარდი ყოფილიყო ქვეყნის ლიდერი“.

ოღონდ, ჩემთვის ცოტა გაუგებარია, მაინც რას დაივალდებულებდა ქვეყნის ლიდერი?

რაც შეეხება თემურ შაშიაშვილს, მე მასზე კარგა ხნის წინათ ასე ვწერდი: „...საერთოდ, ცენტრის მიერ რატომღაც მივინყებულა, არადა, ის თავიანთი კაცია, ენერგიული, სამართლიანი, ცუდისა და კარგის გამჩრევი, და რაც მთავარია, ჩემთვის რაც მთავარია, არცთუ ისე ახალგაზრდა, უკვე სამი შვილის მამაა და თუ საქმეზე მიდგება, მეოთხეზეც იფიქრებს...“

ისე კი, ო, რა ბევრ დიდ ხელისუფალზე ითქმის ეს მშვენიერი ხალხური ლექსი:

კამეჩი წვეს და იცოხნის,
თავის ამინდი ჰგონია,
ლაფში ჩაფლული ურემი
შინ მიტანილი ჰგონია...

24 მაისი, 1999 წელი.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ვილუბებით.....	3
საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს ზურაბ ჟვანიას ასლი: საქართველოს პრეზიდენტს ედუარდ შევარდნაძეს.....	16
ორი ბარათი „ახალი საქართველოს“ რედაქტორს ნოდარ გრიგალაშვილს.....	121
დემოგრაფია არის მეცნიერებათა მეცნიერება.....	126
და მ ა ტ ე ბ ა	161

ფორმატი 60X84/16, ოფსეტური ქაღალდი,
ფიზ. ნაბ. თაბახი 11, პირობ. ნაბ. თაბახი 10,23,
გარნიტურა კოლხეთი, ოფსეტური ბეჭდვა.
შკკვ. 715 ტირაჟი 400

უ ფ ა ხ ი

აიწყო და დაკაბადონდა გაზეთ „ახალი საქართველოს“
კომპიუტერულ ცენტრში

დაიბეჭდა გამოცემა „სამშობლოს“ სტამბაში
380096, თბილისი 96, კოსტავას ქ. №14

კვანძი

K292.365
3
თბილისის
ბიბლიოთეკა